

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

57500

KLASİK DÖNEM OSMANLI CAMİLERİNDE KALEM İŞLERİ
(Şehzade Cami, Rüstempaşa Cami, Selimiye Cami, Atik Valide Cami)
VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR

Y. Mimar Refik YÜKSEK

F.B.E. Mimarlık Anabilim Dalı Rölöve- Restorasyon Programında

Hazırlanan

DOKTORA TEZİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Özden SÜSLÜ

10/12

Ö. Süslü

İSTANBUL Mayıs 1996

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RÖLÖVE- RESTORASYON PROGRAMI
TEZ DANIŞMANI
ÖZDEN SÜSLÜ
21

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KLASİK DÖNEM OSMANLI CAMİLERİNDE KALEM İŞLERİ
(Şehzade Cami, Rüstempaşa Cami, Selimiye Cami, Atik Valide Cami
VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR

Y. Mimar Refik YÜKSEK

F.B.E. Mimarlık Anabilim Dalı Rölöve- Restorasyon Programında
Hazırlanan

DOKTORA TEZİ

Tez Danışmanı :Prof. Dr. Özden SÜSLÜ

İSTANBUL, Mayıs 1996

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	II
ÖZET	III
SUMMARY	IV
AMAÇ VE KAPSAM	V-VI
GİRİŞ	VII-XVII
1.KATALOG	
1.1.Şehzade Mehmet Cami	1 - 22
1.2.Rüstempaşa Cami	23-39
1.2.Selimiye Cami	40-83
1.3.Atik Valide Cami	84-95
2. DEĞERLENDİRME	
2.1.Ana Kubbeler	96-97
2.2.Pencereler	97-98
2.3.Konsollar	98-99
2.4.Yarım ve Çeyrek Kubbeler	99-100
2.5.Küçük Kubbeler	100-101
2.6.Pendantifler	101-102
2.7.Kemerler	102
2.8.Aynalı Tonzlar	102
2.9.Ahşap Üzeri kalem İşleri	103
Çizimler	104-109
3.KARŞILAŞTIRMA	110-153
4.SONUÇ	154-158
5.KAYNAKÇA	159-164
RESİM LİSTESİ	
ŞEKİL LİSTESİ	
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

ÖNSÖZ

Çalışma hayatımın son 15 yılı restorasyonda yüksek lisans ve doktora yaptığım dönemlerdir. Bu Mesleki çalışmalarımın çoğunda restorasyon şantiyelerinde doğrudan çalışmakla veya neticilikle geçmiştir. Bunca zaman boyunca restorasyonda akla gelebilecek her sorunla karşılaşım. Birçok yapının durumunu yakından gördüm ve inceledim. Bu çalışmalar sırasında çok uğraştığımız yada en çok eleştirilen şeylerin başında kalemışleri gelmektedir. Çalışmalarımız sırasında topladığımız dökümanların çok yararlı olabileceğini, böyle bir çalışmaya kaynak olabileceğini düşünerek bu belgeleri değerlendirmeye karar verdik.

Doktora tezimi nasıl yapacağıma karar vermediğim bir anda konunun eldeki malzemelerle kullanılabilirliği konusunda Hocam Sayın Prof. Dr. Özden Süslü beni teşvik ederek reklendirmiştir. Bütün çalışmalarım sırasında hatta en olmaz denenen anlardaki karmaşayı beni rahatsızlndirerek ve umutsuzluğumu kıırarak zorlayan ve hiçbir yardımcı esirgemeyen hocama sonsuz minnettarlığımı belirtmek istiyorum.

Doktora çalışmalarımında hocamla birlikte bana destek olan ve her konuda danıştığım Dr. İbrahim Karan Kara Plehvarian'a ve Hamid Plehvarian'a teşekkür ediyorum. Değerli katkıları olan Dr. İbrahim Urfalıoğluna' da teşekkür ederim. Vakıflara ait uygulaması yapılan camilerde kütümantasyonları sağlayan Y.Mimar Beyhan Erçağ'a Vakıfların diğer ilgililerine. Kullandığım malzemenin çoğunu çalıştığım sürede Vakıf İnşaat Restorasyon ve Ticaret A.Ş.'nin arşivinden sağlayan şirket yöneticilerine ve çektiği resimlerle tezime büyük katkısı olan Ferit Ceylan'a teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Tezimin bu son döneminde beni destekleyerek yardımcı olan Gürtaş İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş. Şirketine sevgili çalışma arkadaşlarıma ve Sayın Adem Başalınaya teşekkürlerimi belirtmek istiyorum.

Yıldırım anılamasada zor günlerinde çalışmalarımında ,tezimin yazımında gece gündüz başımda çalışarak teşvik eden sevgili eşim Janna'ya minnettarlığımı sunuyorum

Refik Yüksek

Mayıs 1996

ÖZET

Osmanlı Mimarisini en önemli yapıları olan Sinan Dönemi camileri aradan geçen zamana yanamıyarak birçok özelliklerini yitirmeye başlamışlardır. Bu özelliklerin en önemlilerinden i kalemişleridir. Her afette, yıkılmada oluşan bozulmalara restorasyonlar ve onarımlar asında özellikle iç mekanlarında oluşan bozulmalar eklenince Sanat Tarihi ve Mimarlık rihi açısından devrin iç mekan etkisini tanımlamada ve yorumlamada önemli ipuçları olan lemişlerinden günümüze pekazı ulaşabilmiş diğerleri gibi döntüştü olmayan kayıplar lümüne eklenmiştir.

Tez kapsamında son 15 yılda yapılan kalemiş restorasyonları karşılaştırılmalı olarak elenmiş kararlar, uygulama teknikleri ve sonuçları gözden geçirilmiştir.

Birinci Bölümde kalemişlerinin Osmanlılara kadar olan gelişimi incelenmiş Klasik Dönem cesi Osmanlı Camilerindeki kalem işleri, teknikler, motifler ve kompozisyonlar ştırılmıştır. Günümüze kalan örnekler belirlenmiştir.

İkinci bölümde tezin araştırma alanına giren Edirne selimiye Camii, Eminönü Rüstempaşa mii, Şehzade Mehmet Camii ve Üsküdar Atik Valide Camii Kalemişleri incelenmiştir. Bu nilerdeki Kalemişleri mimari öğelerdeki yeriyile ele alınmış, çıkan bulgular devirler ve nikerle motif ve kompozisyon özellikleri saptanarak katalog olarak sunulmuştur. Katalogda alan yapıların yerinden alınan belge niteliğindeki detay fotoğrafları ile çizimler lanulmuştur.

İçüncü bölümde ise yapıların biribiriyle olan ilişkilerini anlayabilmek için kendi içlerinde bir erlendirme yapılmış benzer yanları, ayrılan yerleri ile devir özellikleri incelenmiştir.

Dördüncü bölümü oluşturan değerlendirme bölümünde katalogu yapılan camiler kendi irlerindeki diğer yapı örnekleri ve diğer sanat dalları ile karşılaştırılarak özellikle Klasik emdeki sanat ilişkilerinin ve sanatçıların etkileri araştırılmıştır. Burada özellikle Klasik neme damgasını vuran Şahkulu ve Kara Memi gibi Sarayın nakkaşbaşılarının sanat rindeki etkileri incelenmiştir.

Sonuçta bu yapılardaki kalemişlerinin mimari öğelerle beraber dağılım şekilleri ve ılıkları belirlenmiştir.

SUMMARY

The most important buildings of Otoman Architecture are the mosques of Architect Sinan eriod. But today they have lost their characteristics all this long times. One of the most nportant of this mosque are chisel works(Wall painting).In every catastrophe and collapsing of uilding that they have got a very important damage and also because of restoration added oils inside and lost their characteristics.Today it's very difficult to define and comment the ffect of volume of the mosques.

The thesis contains some mosques that they had got chisel work restorations and their last teen years. Also thesis have investigated comparative decisions and practical works hniques and looked over the results of restorations.

In the first chapter examines the development of chisel works till Ottoman Empire and after at establih period of Ottoman Empire. And investigated the chisel works, techniques, motifs, mpositions and the rest of these patterns in this periods.

The chapter two have examined some important patterns of the chisel works in the osques.These patterns finds in Selimiye Mosque in Edirne, Shehzade Mosque in İstanbul, üstempaşa Mosque in İstanbul, Atik Valide Mosque in İstanbul. First we investigated and ollected in cataloge the patterns where they found , what kind of findig, periods , techniques id composition characteristics.We used detail photograp and drawings in cataloge.

The third chapter we examined the place of the patterns also we tied to find resemble and fferences and periodical characteristics.

Fourt part is an appraise between the mosques that we got in cataloge and other buildings and t works and connections . Also examined the master artist of paintigs. Specially we vestigated the effect of Şahkulu and Kara Memi that they had lived very important artists of assical Period of Ottoman Empire.

In the last we tried to show the place and distribution in the architectural elements and fferences of the chisel works in the mosques.

AMAÇ VE KAPSAM

Türkiyede yapılan restorasyon seminerleri ve toplantıların ana konularını; tüm uzmanların yapılan uygulamalar nedeniyle birbirlerini eleştirmeleri oluşturmaktadır. Özellikle son yirmi yıldır bu eleştiriler iyice artmıştır.

Çağdaş restorasyon uygulamalarında restorasyon kriterlerine ne kadar uyulduğu ya da uyulacağı, çalışmayı yönlendiren uzmanların bilgisi ile sınırlı kalmaktadır.

Oysa yapılan uygulamalar bir mimari geleneğin devamı olan yapılarda gerçekleşmektedir. En azından aynı yapı ile ilgili bir araştırma, tez ya da bir başka kaynak olması çok yüksek bir olasılıktır. Buna rağmen ülkemizin sosyo-politik yapısından kaynaklanan nedenlerden dolayı gerekli araştırma ve belgeleme yapılamadığı için, son derece hızla yapılan restorasyonlarda yanlışlar kaçınılmaz olmaktadır.

Mimari olarak yapıların dış yüzey ve yapısal niteliklerini korumak genelde daha kolaydır. Yapıların bu nitelikleri kullanılan malzemenin niteliği nedeni ile oldukça korunmuştur. Oysaki daha zayıf, bozulması kolay olan bezemeler, boyalar, alçı ve diğer malzemeler zamana dayanmadığından yok olmaktadır. Tez konusu olan kalem işlerinin restorasyonunda bu yüzden seçilmiştir.

Kalem işleri genellikle yapının son katmanı olarak sıva üzerinde boya halinde bulunduğundan, kimyasal yapısından kaynaklanan nedenlerden dolayı çabuk bozulmaya elverişlidir. Bulduğu yer itibariyle hava şartları, su sorunları nedeni ile çabuk bozularak sürekli yenilenmektedir. Bu nedenlerden dolayı günümüze orijinal olarak ulaşabilmiş kalem işi sayısı oldukça azdır(*Renda, 1982, s. 79*).

Çeşitli onarımlarda bozulan ya da kaybolan süslemelerin yerine yeni sıva ve kalem işleri yapılmıştır. Eski kalem işlerinin bazıları korunmuş bazıları, çok az parçalar halinde günümüze gelmiştir. Son on yıldır yapılan restorasyonlarda hem bozulanları yenilmek, hem kalanları korumak, hernde zaman zaman çıkan katmanlardaki devir ve üslupları değerlendirmek için çok çaba harcanmaktadır.

Ancak Kamuoyunun hassasiyeti, uzmanlık alanlarının kısıtlı olması ve parasal kaynakların kullanımındaki yetersizlikler nedeniyle sağlıklı sonuçlara varıldığı söylenemez. Bu tezin amacı da son yıllarda ortaya çıkan ve oldukça büyük restorasyonların kapsamındaki süslemeleri (kalem işi) incelemek, alınan kararları ve uygulamaları gözden geçirmektir.

Bu araştırmada incelenecek olan yapıların çoğu son yıllarda restorasyonu yapılan ya da halen restorasyon aşamasında bulunan eserlerdir. Bunların içinde Edirne Selimiye Camii, İstanbul Şehzade Mehmet Camii, İstanbul Rüstempaşa Camii, İstanbul Atik Valide Camii gibi Mimarlık ve Sanat Tarihimizin en önemli eserleri bulunmaktadır.

Asıl incelenen yapılar olan Edirne Selimiye Camii, Şehzade Mehmet Camii, Eminönü Rüstempaşa Camii ve Üsküdar Atik Valide Camiinde restorasyon öncesi bulgular, restorasyon aşamasında ortaya çıkarılan yeni veriler (süslemeler), karar vermek için yapılan araştırmalar, uzman görüşleri araştırılmıştır. Tüm bu uygulama ve kararların doğruluğunun çeşitli ortamlarda tartışıldığı düşünülürse bir sonuç ortaya koymanın güçlüğüde anlaşılacaktır. Bazı yapılarla ilgili tek sonuçlar verilebileceği gibi bazı yapılar içinde alternatifli düşünmenin doğruluğu ortaya çıkabilecektir.

Özellikle koruma ilkeleri açısından baktığımızda bütün yeniden yapımların durdurulup ne varsa korunsun gibi düşünmelerin yanısıra, mekansal etki ve stil bütünlüğü açısından baktığımızda boş bir mekanla süslü mekanın etkisinin ne olabileceğini de düşünmekte yarar olabileceği kanısındayım.

Günümüzde hala başlangıçtaki işlevini yitirmeyen tek yapı örneği camilerdir. O nedenle kamuoyuna mal olmuş, bu yapılara hem kültür varlığı olarak bakmak ve korumak hemde halkın dini ihtiyaçlarını giderme açısından yaklaşma zorunluluğu vardır.

Bu nedenle tez kapsamına yalnızca anıtsal camiler alınmış, bu yapılarda devam eden restorasyona yönelik saptamalar değerlendirilerek sonuç alınmaya çalışılmıştır. Kullanılan yöntem: bütün ele alınan yapılarda öncelikle mevcut kalemşlerinin tesbiti, alttan çıkan devirlerin tesbiti ve incelenmesi, ortak devir özelliklerinin saptanması olarak amaçlanmıştır.

GİRİŞ

1-İSLAM ÖNCESİ TÜRKLERDEN 15. YÜZYILA KADAR DUVAR RESİMLERİ

Mimaride yapılar inşa edilirken diğer konstrüktif öğelerle birlikte kullanılan birçok tamamlayıcı biçimler bulunmaktadır. Özellikle yapıların sonlanmasında görsel zevklere uygun malzemeler kullanmak olağandır. Tarih içinde böyle kullanılan en önemli yapı öğelerinden biride duvar süslemeleridir. Yüzyıllar boyu çeşitli teknik ve karekterde yapılan duvar süslemeleri Türk Mimarisinde önemli bir yer tutmaktadır (*Renda,1982,s.79*).

Türklerde ilk duvar süslemesi yada resmi diyebileceğimiz resimler Uygur Türklerine ait olan duvar freskolarıdır.M.Ö. I. yy. ile M.S. XIII. yy. arasında geçen sürede Uygurlar Mani dini ve Budizm etkisi ile çeşitli mabetlerde duvar resimleri üretmişlerdir. Von Le Coq Orta Asya'da, Turfan da yaptığı araştırmalarda duvar freskleri ortaya çıkarmıştır (*Ersay,1988,s.79*).

Grünvell'in başlatıp Von Le Coq'un tamamladığı kazılardaki buluntuların VI yy.a tarihlendirilebileceği belirtilmektedir. Uygur duvar resimlerinin ve minyatürlerinin özellikle Çin sanatı ile olan bağlantılarından söz edilmektedir (*Arseven,1984,s.17*).

MS.IX-X yy.lara tarihlenen Bezeklik resimleri Çin etkisini açıkça ortaya koyar 3. Bezeklikte bulunan bu Uygur freskoları Türk süsleme sanatının ilk örneklerinden olmasına rağmen oldukça gerçekçi üslupla resmedilmişlerdir (*Tansuğ, 1992,s.25-Aslanapa,1973,s.15*).

MS.VI yy.da yapıldığı tahmin edilen Kızıl şeytanlar mağarası resimlerinin en eski örnek olduğu uzmanlarınca kabul görmüştür(*Esin,1975,s.2*).

VIII yy.a tarihlenen Hoço duvar freskleri, Bezeklik freskleri ile beraber islami dönemlerde gelişen minyatür sanatını etkilediği kabul edilmiştir. MS. VIII yy.dan itibaren Uygur sanatları Orta Asya'dan Ön Asya ve daha aşağılara inmeye başlamışlar ve gittikleri yerlere kendi üsluplarını götürmüşlerdir (*Tansuğ,1992,s.114*).

Orta Asya'daki bu eski Türk resim sanatının İran'lılara, geçmesi neticesinde Arap, Türk, Acem minyatür sanatının doğduğu Fransız araştırmacı Clement Huart tarafından belirtilmektedir(*Ersay,1988, s.24*).

Uygurlu sanatçılar kendi üsluplarını Maveratünnehr'e ve bütün Ön Asya'ya getirerek buradaki sanatları etkilemişlerdir. İlk islam Türk devleti sayılan Karahanlılar devrinden günümüze kalan önemli ve tek örnek Tirmiz Sarayındandır. Bu resimlerde hayvan tasvirleri ile beraber boyanmış bitkisel süslemeler vardır (*Huart,1908,s.93*).

Önemli Türk İmparatorluklarından biri olan Gazneliler tarih sahnesine X yy.da çıkmışlardır. XII yy.başlarına kadar hüküm süren Gazneliler'de ilk kez önemli duvar süslemesi bulgularıyla karşılaşılmaktadır.

Gazneliler Devrinin en önemli yapılarından olan Leşker-i Bazar Sarayının Güney kasrı ya da Sultan Mahmut'un Büyük Sarayındaki en önemli buluntulardan biri de taht salonunun süslemeleridir (*Aslanapa, 1973 , s. 42*) Duvarlarda geometrik ağ biçiminde ştuktan, iki kademeli süslemeler vardır. Bunların altında ise çok renkli duvar resimleri bulunmaktadır. Bu resimler tempera tekniğinde yapılmış birbiri ardına dizilmiş 44 askeri göstermektedir. Süs sütuncuğu üzerindeki portre ise yüz biçimiyle Türk tipini canladırılmaktadır. Fresklerin tamamı, XI yy. başından ve Mahmut döneminden olduğu bilinmektedir. VIII ve IX yy. Uygur freskleriyle aralarındaki benzerlik açıkça görülmektedir

(*Aslanapa,1973,s. 42*).Yine Gazneliler devri eseri olan Aslan Cazip türbesinde tuğla üzerinde kalemişlerinin olduğu bilinmektedir.

Büyük Selçuklu İmparatorluğunun önemli yapıların sahibi olduğu bilinmekle beraber pekçok önemli eserleride kaybolmuştur. Harekan'da Büyük Selçukluara ait iki kümbet ingiliz araştırmacılar Stronach ve Young tarafından belirlenmiştir. Alpaslan zamanında yapıldığı anlaşılan bu kümbetlerde tuğla işçiliğinin yanı sıra içeride kubbe ve duvarlarında Selçuklu dönemi en eski kalem işleri bulunmuştur. Motifler duvarlarda zincirlere asılmış kandil biçimindedir. Bunların üzerindeki dairelerde de tavus kuşları resmedilmiştir (*Stronach ,1966,s1-28*).

Anadolu Selçuklu mimarisinin önemli süsleme öğelerinden olan duvar resimleri günümüze çok fazla kalmadığından gün ışığına çıkarılamamıştır. Ancak son yıllarda Prof.Dr.Yılmaz Önge'nin araştırmaları ile bazı belgeler ortaya çıkarılmıştır. Mimari öğelerden kubbe, tonoz, ayak, kemer gibi yerlerde kullanılan özellikle bitkisel ve geometrik formlu bu süslemeler çok zor seçilebilecek haldedir (*Öney,1988,s.22*)

Selçuklu süslemesindeki boyamalar genellikle taş yada sıva-astar tabakası üzerine yapılagelmektedir (*Önge,Cilt 4,s.43*). En çok elde edilen boyama biçimleri tuğla ya da sıralarını taklit eden çizgisel fonlar, zikzak ve kırık çizgilerdir (*Nemlioğlu,1989,s.8*).

Konya Beyşehir yolu üzerinde 1206 tarihli Kızılören Han'ın Mescidin de mihrap taş üzerine kırmızı çizgilerle bezenmiştir. Afyon Boyalı Köy'de Kureyş Baba türbesi'nde moloz taş duvar üstü sıvanarak kesme taş dolgusunu taklit eden kırmızı çizgilerle süsleme yapılmıştır. Konya Alaeddin Camiinde kubbe üzerinde tuğla kernerlerin harcı üzerine kırmızı zikzaklar, derzlerde de "Z" harfleri boyanmıştır. Taş ayaklardaise sıva üzerine, tuğla kalınlığına uygun beyaz çizgiler çizilmişaralarında derzleritaklit edecekbiçimde beyaz çizgi ve değişik motiflerle oluşturulmuştur/ (*Öney,1988,s.123*).

Alara Kalesi Kasrı hamamındaki fresklerde insan figürine benzer süslemelere rastlanmıştır. Burada kırmızı, siyah ve sarı renkler hakimdir. Konya Selim Sultan Tekkesi'nin

Cephesinde tuğla kemer ve Beyhekim mescidinde kubbe içerisinde tuğla derzleri kırmızı çizgilerle boyanmıştır.

Alara Kalesinde, Alanya'daki Kale'de, Antalya Aspendos Tiyatrosunda köşk haline gelen bölümde ve Konya Alaeddin köşkünde kırmızı, siyah renkli zikzaklar ve damalı figürler vardır (*Yetkin,1969-1970,s.69-70*).

Emir Yavşat türbesinde kırmızı renkte bezeme ve siyah zemin üzerinde kırmızı, sarı rozetler bulunmuştur. Divriği Darüşşifasında camii kubbesinde astar biçiminde sarı sıva üzerine kırmızı, beyaz, siyah renklerle stilize bitkisel ve geometrik süslemeler işlenmiştir (*Öney,1988,s.23*).

Ahşap üzerine boyalı olan örnekler ise Selçuklu ve Beylikler döneminde sütun başlıkları, konsollar ve girişlerde görülmektedir. Kullanılan renkler genelde kırmızı, koyu mavi, sarı, altınyıldız ve beyazdır. Afyon Ulu Camii, Beyşehir Köşk Köyü Mescidi, Kastamonu Kasaba Köyünde Candaroğlu Mahmutbey Camii, Eşrefoğlu Camii'nde bu boyamaların örnekleri görülebilir (*Öney,1988,s.123*).

Kullanılan motifler çoğunlukla geometrik desenlerdir. Bitkisel motifler daha çok stilize edilerek kullanılmışlardır.

1299 tarihinde Osmanlı Beyliği Kurulduğunda Anadolu da hala süregelmekte olan diğer beyliklerde bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında birleştirilmiş bir üslup oluşmamaktadır. Buna rağmen Osmanlı Beyliği ve yakın çevresini bütün kabul etmek olur.

Kalem işleri ile süslü XIV yy.a ait tek örnek diyebileceğimiz yapı İznik Kırğızlar Türbesidir. Kubbe pencerelerin etrafında bordür olarak bulunan bu kalem işleri sıva üzerine kırmızı, siyah, sarı ve yeşil renklerle serbest kompozisyon olarak yapılmıştır. Rumi ve Hatailerin kullanıldığı oldukça etken Osmanlı Özellikleri gösteren bir üslubu vardır (*Demiriz,1979,s.573*).

XIV yy. sonu ya da XV yy. başında tarihlenebileceğimiz yapılarda Ankaradaki Hoca Hundi Mescidi, Gereği Mescidi ve Poyracı Mescidi bulunmaktadır. Her üç yapıda da ahşap üzeri kalem işleri hakimdir.

2-KLASİK ÖNCESİ OSMANLI ANITSAL CAMİLERİNDE KULLANILAN KALEM İŞLERİ , DEVRİN GENEL KARAKTERİ VE TEKNİKLER

Osmanlı imparatorluğunda XV yy.a gelindiğinde süslemede yavaş yavaş bir ushuplaşma ve yapılarda yerleri belirlenmiş motifler oluşmaya başladığı görülmektedir. Bu devir artık ilkel motiflerin belli kompozisyonlara dönüştüğü ve Klasik Devrin hazırlayıcısı konumunda olduğu görülmektedir.

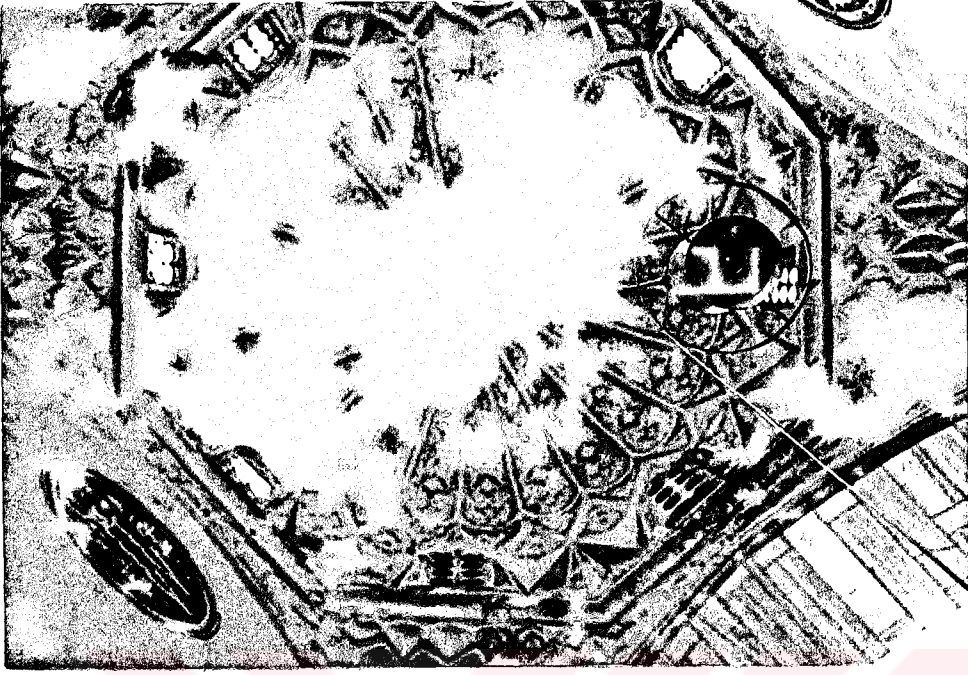
XIV yy. sonu ile XV yy. başlarına tarihterin ve ilk önemli örnekler sayabileceğimiz erken dönem kalemişleri Ankara ve çevresinde görülen küçük mescidlerdeki ahşap üzeri süslemelerdir (Öney,1988,s.123).Bu süslemelerde genellikle kırmızı, mavi, sarı, yeşil ve aşı boyası kullanılmıştır. Motifler ise çoğunlukla yıldız, çokgen, geçmeli zencerek ve meander kenar süsleri ile rumi ve hatailerin yarım şemse oluşturdukları biçimlerdir. Zaman zaman çift kollu rumilerin oluşturduğu palmetlerle naturalist çiçeklerde bulunmaktadır.

Bu süslemer Beylikler dönemi ile renk, uslu ve motif özellikleri bakımından benzerlikler göstermektedir. Osmanlı İmparatorluğunun anıtsal nitelikli camileri özellikle başkent olan Bursa, Edirne, İstanbul gibi kentlerde ortaya çıktığından XV yy.'ın kalemişlerin yoğunluğuda buralardadır. Bu anıtsal nitelikli camilerde artık kubbeler,geçiş ögeleri, kemerler ve duvarlar bezenmeye başlanmıştır.

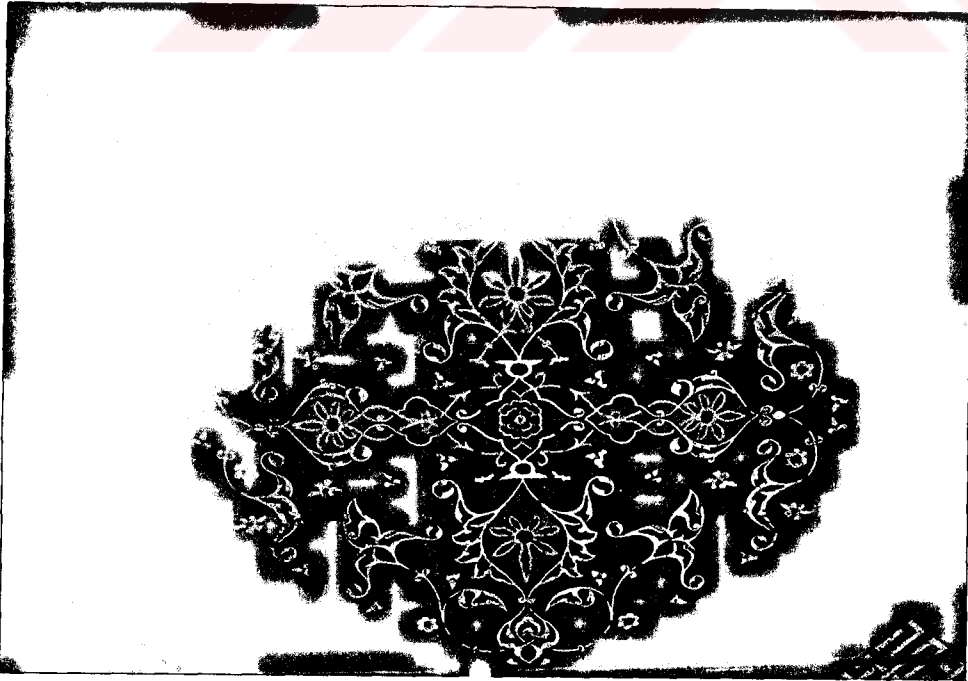
Bu bezenen yapılardan önemli ilki Bursa Yeşil Camii olmuştur. Camide günümüzde var olan kalem işleri büyük kubbenin geçiş ögeleri, duvarların üst kısmı, sağ taraftaki eyvan kubbesi, mihrap kubbesi ile orta kubbeyi ayıran Bursa kemeri girintisinde görülmektedir. Ayrıca geçiş bölümünün ahşap tavanında kalemişleri bulunmaktadır. Kullanılan renkler genellikle süylen kırmızı ve lacivert zemin üzerinde sarı ve beyaz boyalarla süsleme yapılmıştır. (Bkz.Resim 1) Motifler ise geçiş bölgelerinde karışık dal motifleri olarak farklı boyutlarda rumiler ve aralarında hatailerle beraber kullanılmışlardır. Kırmızı zemin üzerine beyaz boya yazı yazılmıştır. Yazıların arası ile klasik ruminin kıvrık dal motifleri ile süslüdür. Dilimli kubbede ise dikine devam eden kıvrık dal süsleme kullanılmıştır. En çok kullanılan motif karekteri simetrik kıvrık dal süsleme, geçiş bölümünün tavanında da madalyon olmuş, ayrıca enine genişleyen bordür karekterini almıştır (Demiriz,1979,s.346) (Bkz.Resim -2)

Aynı dönemden sözedilebilecek önemli bir süslemede Muradiye Türbelerinde olan Hatuniye Türbesinin kubbelerindeki orijinal madalyon'dur. Benzer şekilde palmet lotus karekteri rumilerle oluşturulan kıvrık dal motifleriyle yapılmıştır. Rumi tarzı süslemenin engüzel biçimi sayılan Fatih döneminin başlangıç örneklerindedir (Demiriz,1979,s295).

Muradiye Camiinin Müezzin mahfelininde ahşap tavanı aynı biçimde geometrik parçaların içi kıvrık dal esasına dayanan rumi hataili motiflerle bezenmiştir. II. Murat Türbesi saçağında

Resim 1- Bursa Yeşil Cami Kubbe Bezemesi

Resim 2- Bursa Yeşil Cami Giriş Kapısı Tavanı

devrin ahşap üzerine en önemli kalemişini sergilemektedir. Küçük kasetlerin içinde rumi ve hatâili motiflerle bezenmiş simetrik süslemeler vardır.

Şehzade Ahmet Türbesinde ise duvarda sıva üzerinde kırmızı rengin hakim olduğu lacivert beyaz renklerde siyah tahrirli (konturlu) kalem işi vardır. Yazı dışında rumi ve palmet-lotus grubu motifler bulunmaktadır.

Bursa'daki yapıların dışında Edirne ve İstanbul gibi başkentlerdeki örneklerde vardır. Ancak İzmir Tire'de Yeşil İmaret teki XV yy. kalem işi de ilgi çekicidir. Sıva üzerine serbest fırça ile yapılan bu minberideki madolyonlar, siyah tahrirlidir. Madolyonlar daire şeklinde olup, bordür ve ışınsal simetrik olarak kıvrık dallarla oluşturulmuştur. Genellikle rumi grubu motifler kullanılmıştır. Kırmızı, vişne, gri, beyaz, mavi, bej, siyah renklerde, kök ve toprak boyalar kullanılmıştır (Nemlioğlu, 1989, s.254).

Osmanlıların ikinci başkenti olan Edirne'de XVyy.da yapılan oldukça çok yapı olmasına rağmen günümüze kalemişleri ile ulaşabilmiş çok azı vardır. Özellikle bunlardan 1414 tarihli Eski Camii ilk yapı olma özelliğini korur. Daha önce konuyu araştıran yazarlar tamamıyla Barok süslemenin hakim olduğu iç süsleme nedeniyle yapıyı ele almamışlardır. 1987 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü kısmen onarıma aldığımda mihrabın sağındaki ve solundaki kubbe ile onun gerisindeki kubbede araştırma yapılmış ve Erken Dönem XV yy. kalem işleri ortaya çıkarılmıştır. Yine 1990 yılında yapılan onarımda da girişe göre sol kubbe ile sağ kubbede aynı Erken Dönem kalem işleri ortaya çıkarılmıştır. Bu kalem işleri iki ayrı devrin sıvası altında bulunmuştur.

Öncekilerle beraber çıkarılan motifler genellikle kubbede çok yoğun tarzda işlenmiştir. Altı ayrı kubbede ayrı kompozisyonda ışınsal iplikler rumi motiflerle palmet ve lotus dizgeleri oluşturularak kıvrık dal biçiminde tekrarlanmaktadır. Ayrıca bazıları gonca ve yapraklarla tamamlanmaktadır. Çevrelerinde kiminde geometrik bordür kiminde de palmet lotus bordür vardır. Bazısında ise selvi ağacı çeşitlemesi ile çevrelenmektedir. Duvardaki kırmızı nar ağacı meyva ağaçlarının ilk örneğidir. Halen bu yapıda araştırma ve uygulama çalışmaları sürdürülmektedir (Rapor, 1991 s.4). (Bkz. Resim-3)

Bu dönemin en önemli eserlerinden olan Edirne Muradiye Camii'nde (1436) yapının tamamını süsleyen kalemişlerinin olduğu sanılmaktadır (Demiriz, 1979, s.487). Bunlardan mihrabın olduğu bölümün sol ve sağ duvarında, iki kubbeyi ayıran kemerin iç yüzeylerinde, kubbe içerisinde batı tabhanesinde kalemişleri mevcuttur. Günümüzde üç kat kalemişi olmasına rağmen XV yy.a kaynak olabilecek olanı iki kat kalemişidir. Mihrabın sol duvarında görülen iki adet yazı kuşağı ile aralarında rozetlerden oluşan bir kompozisyon hakimdir. Yazılar bir kartuş içerisinde stülüs yazı iki uçta yarım madalyon vardır. Bu yazı kuşağının bütün mekanı dolaştığı sanılmaktadır. Yazılı kuşaklar rumili bordürlerle ayırmıştır. İki yazı arasındaki boşlukta ortada iki madalyon

köşelerde de çeyrek madalyonlarda vardır. Çeyrek madalyonlar rumili kıvrık dal motifi ile örülmüştür. Ortadaki rozetlerden birinde altı köşeli yıldız içinde yazı, diğerinde ise ışınsal simetrik rumili kompozisyon vardır.

Büyük kemerde ise en eski olduğu sanılan kırmızı zeminli kartuş biçiminde içinde yazı olan bir sistem halini almıştır. Uçlarında ise düğümlü çift örgülü şeritlerle oluşan yıldız rumili kıvrık dal motifleri yer alır. Kemerlerde ise kartuş içersinde örgü küfi yazı, kemer üstündeki kısımda ise çeyrek madalyon benzeri süslemeler vardır.

Kubbe içinde ise ışınsal simetrik bir süsleme, kartuşlara bölünerek palmet ve madalyonlara örülmüştür. Asıl motifler ise rumili kıvrık dallarla oluşturulmuştur. Hemen altındaki üçgen geçişleri ise bitkisel kıvrık dallarla örülmüştür. (Bkz. Resim -4)

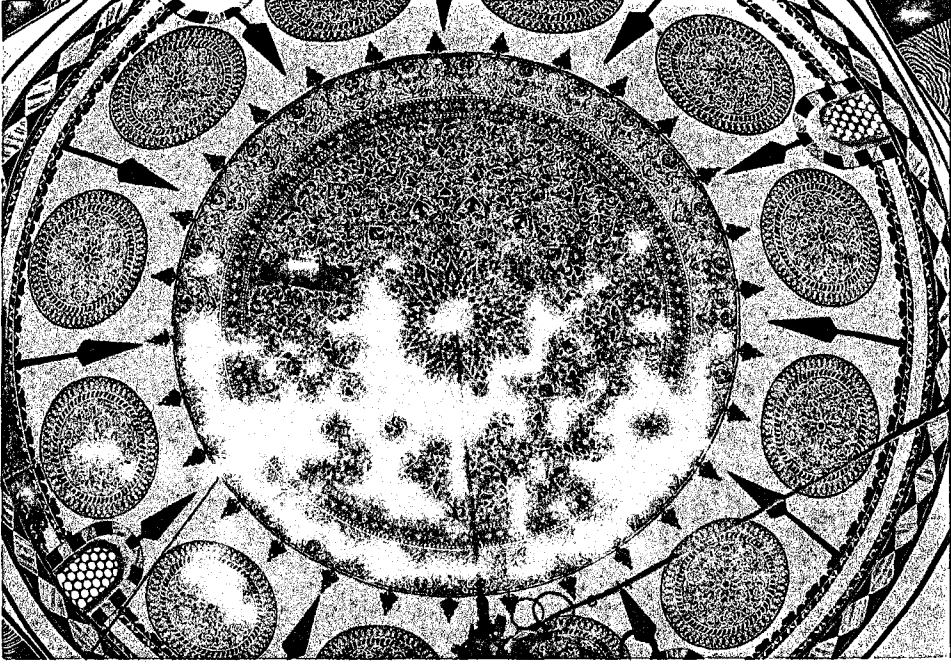
Tarihsel sıralmaya göre Edirne'de son ele alacağımız yapı Üçşerefli camidir. 1447 yılında tamamlanan yapı Sultan II Murat tarafından yaptırılmıştır. Osmanlı Mimarlığında özel bir yeri olan yapı anıtsal nitelikli Selatin camilerinin ilk örneklerinden biridir. Merkezi kubbesi, yan kubbeleri ve ilk kez görülen revaklı avlusu ile Osmanlı Mimarisinin bir geçiş yapısıdır.

Kalemişleri bakımından oldukça zengin olan üçşerefli caminde günümüzde en çok süsleme revak kubbelerinde görülmektedir. Ana kubbeye sadece kuşaktaki bir takım yazılar bulunmaktadır. Camii içi sol yan kubbelerden biri dilimlidir. Bunun üzerinde her dilimde gelişen rumili bir bordür vardır. Diğer kubbeye ise ışınsal simetrik kıvrık dal sistemi ile yapılan rumi palmet-lotus süsleme mevcuttur. (Bkz. Resim-5-6)

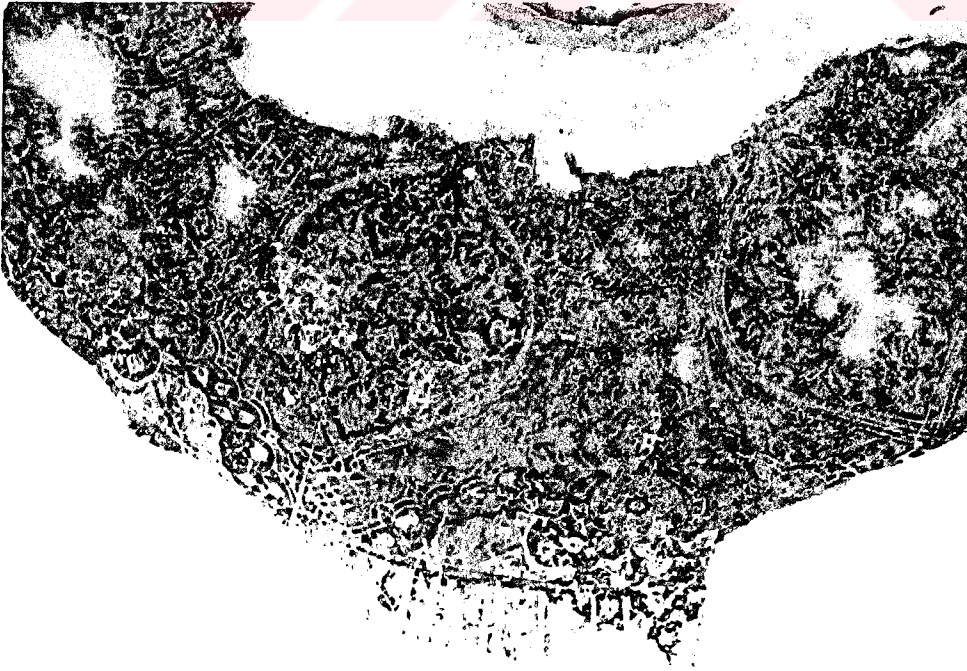
Camii dışında bulunan 14 revak kubbesinin her birinde farklı sistemde ama genelde merkezi ışınsal karakterde olan uygulama hakimdir. Merkezden çıkan ışınlar simetrik genelde 8 li ve 6 lı taksimatlarla çevreye yayılıp rumili kartuşlar oluştururlar. Kimi kubbelerde şeritlerle kartuşlar oluşturulur. Bazı kartuşlar ise lotus-palmet biçiminde bağlanarak tamamlanır. Bu süslemelerin içinde küfi sülüs yazı çiftleri bazende göbekli yazı oluşmaktadır. Etekler genellikle yazı ile tamamlanmaktadır. Bazı kubbelerde bordürler ve pandantifler Rokoko uslubunda yapılmıştır. Genelde bu kalem işleri çok fazla onarım gördüğünden orijinal devir izleri yok olmuştur. (Bkz Resim 7-8)

Yine XV yy.ın son örnekleri İstanbul'da bulunmaktadır. Pek fazla örnek kalmamasına rağmen Rumi Mehmetpaşa camii, Firuzada camii ve Atik Alipaşa Camii'nde devir örneklerini yansıtan rumili lotus ve palmet motiflerle bezeli süslemeler vardır. Benzeri şekilde Davutpaşa camiinde de süslemeler olduğu Süheyl Ünver'in çizimlerinden anlaşılmaktadır (Ayverdi, 1953, s.336).

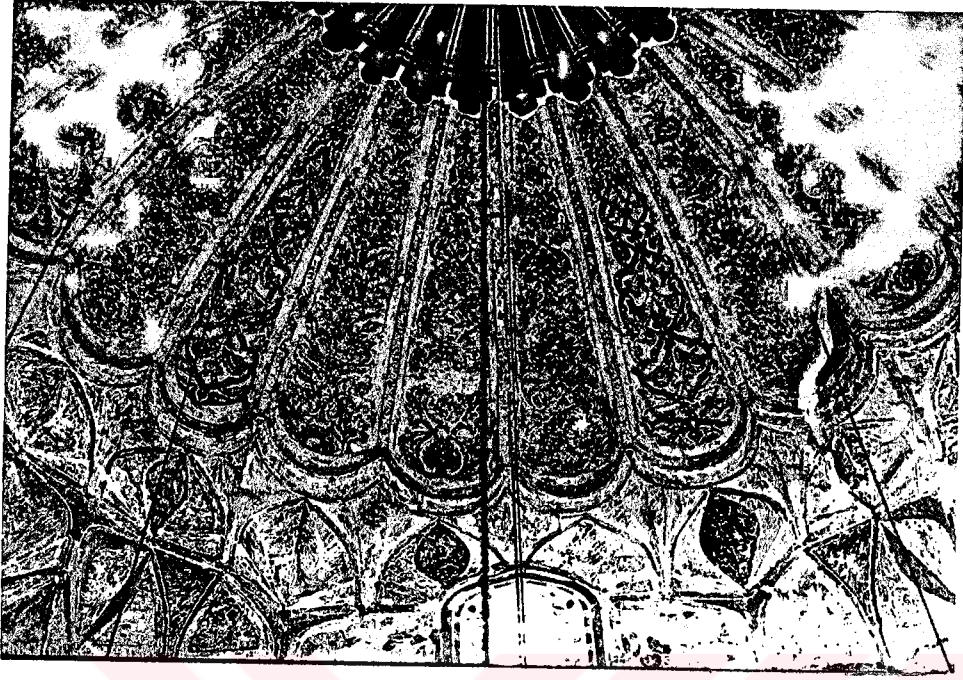
Yukarıda anlatılan örneklerden de anlaşılacağı gibi XV yy. Osmanlı İmparatorluğunun klasik devrini hazırlayan döneme öncü örnekler olmuşlardır. Kalem işlerinde kullanılan motiflerde, renk ve üslup açısından bir birlik olduğu görülmektedir. Çok zengin renkler özellikle

Resim 3- Edirne Eski Cami Kubbe Kalemisi

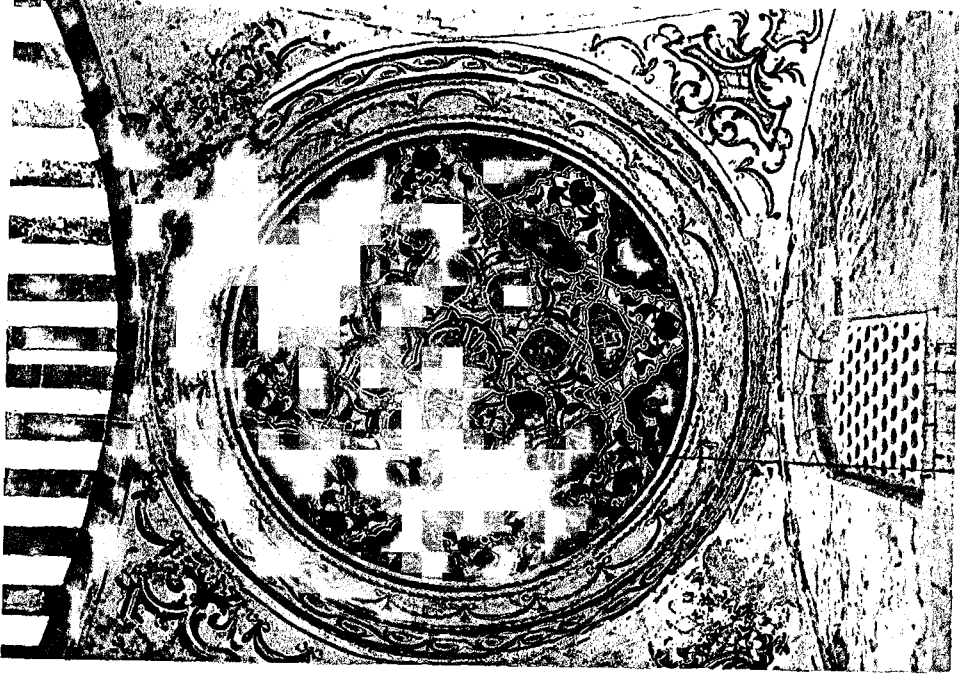
Resim 4- Edirne Muradiye Cami Kalemisi

Resim 5- Edirne Üç Şerefeli Camii içi Kubbe Kalemışı

Resim 6- Edirne Üç Şerefeli Camii içi Kubbe Kalemışı

Resim 7- Edirne Üç Şerefeli Cami Revak Kubbesi Kalemîşi

Resim 8- Edirne Üç Şerefeli Cami Revak Kubbesi Kalemîşi

kırmızı, lacivert, mavi ve sarının yanı sıra siyah tahrirler ve ahşapta görülen yaldızlı boyalar en çok kullanılanlardır.

Genel motif karakterleri ise rumi palmet-lotus grubunun çeşitli sistemlerde ve özellikle kıvrık dallı motif biçiminde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Rozet ve kartuşlarda yine kıvrık dal motifleri kullanılırken daire biçimindeki formlarda 8 li, 6 lı bölümler kullanılmıştır. Yazı ve motiflerin kullanıldığı genel zeminler daima boyalıdır. Yazılarda motiflerle beraber yazıların girift biçimde uygulandığı örnekler çoktur.

XV yy.ın genel karakteristiği XVI yy.da gelişerek Klasik Dönemde tümüyle farklı bir biçimde dönmüştür.

HZADE MEHMED CAMİİ

ÖZELLİKLERİ

e Cami Mimar Sinan 'ın çıraklık eseri olduğu kendi ağzından belirtilmiştir. Devrin u Kanuni Sultan Süleyman çok sevdiği oğlu Şehzade Mehmet için yaptırdığı bu cami ende Mimar Sinan'ın çok şey denediği bir yer olmuştur. (İnciyan,1976,s.48- Kuban, 6-Sözen,1975, s.167) Şehzade Mehmet Camii kare planlı bir iç mekan ve kare planlı lı Mimarisinin en güzel avlularından biri oluşmuştur. (Kuban, 1994s.152) Sinan ya ve Beyazıt caminden sonra ilk kez denenen ve önemli bir sonuca ulaştırdığı dört kubbe problemini ideal olarak çözmüştür. (Kuran,1986,s.60) Haçvari planlı bir örtü ne dayanmaktadır.19 metre çapındaki ana kubbe dört yarım kubbe ile desteklenmiş, la sekiz çeyrek kubbe ile tamamlanmış, köşeler ise küçük kubbeler ile ulmuştur.Bu ise Sinan'a özgü piramidal örtü sisteminin oluşmasını sağlamıştır. 38 cenarı olan kare planın yine iç yüksekliği 37 metreye varmaktadır. (Arseven, Fas.5,s.321- 66,s. 36- Aslanapa, 1986, s.183) Yapıda iç mahfeller olmadığından mekan özelliği olarak ece geniş iç mekan ferahlık kazanmıştır. (Aslanapa,1986,s.183) Yine Sinan bu yapıda ideal mimari minarelerinin temelini atmıştır.Cami iç mekanı ile avlunun kesiştiği köşelere 41 metreyi aşkın minarelerin taş süslemeleri ilede önemli bir yeri (Aslanapa,1986,s.184)

sinde Medrese, imaret , kervansaray, tabhane, muvakkithane, mekteb ve türbelerle : külliye oluşturmaktadır. Bu külliye 1544-1548 tarihleri arasında tamamlanmıştır. ra, 1986,s.182- Kuran,1958, s.16, Öz,1987,C.I, s.138) (Bkz.Resim 9)(Şekil 1-2)

tehlikeler geçiren caminin bilinen tehlikeleri şunlardır.

emmuz 1781 de çıkan yangın minare külahlarını ve caminin döşemesini yakmıştır. 963,s.344) 22 Ağustos1718 de ise minare külahları, halı ve kilimler ile Hünkar Mahfeli tır. (Cezar,1963,s.364) 1782 de minareleri yanmıştır. (Cezar,1963,365) 1986 -1987 yıllarında ım kubbesi Vakıflar Genel Müdürlüğünce onarılmıştır. (İşleyen,1995,s 111)

ŞEHZEDE CAMİİ 1548-İSTANBUL

PAFTA İSMİ

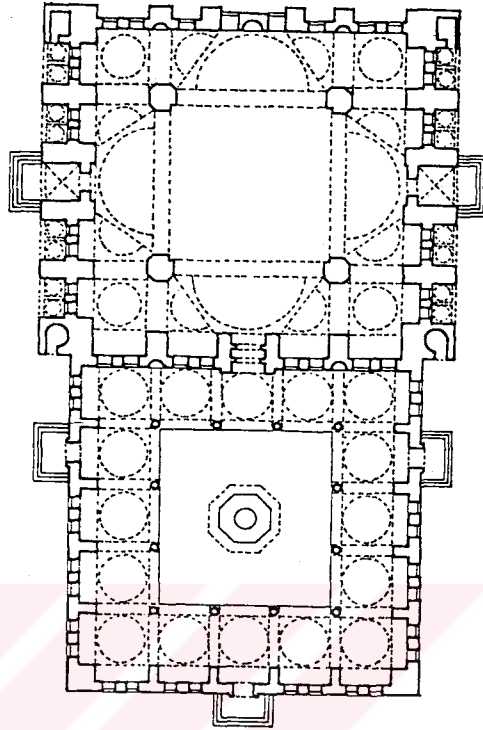
KATALOG NO:001

İRAN : KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN

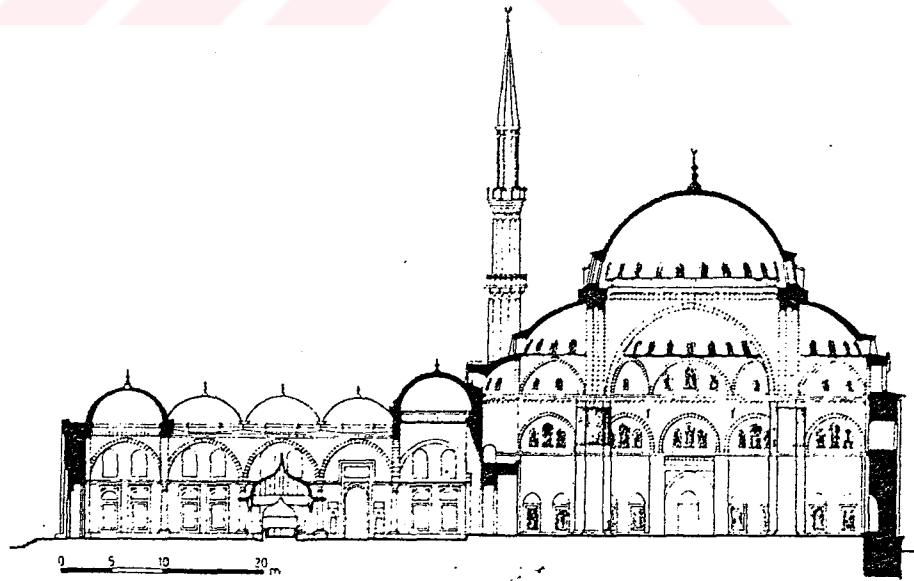
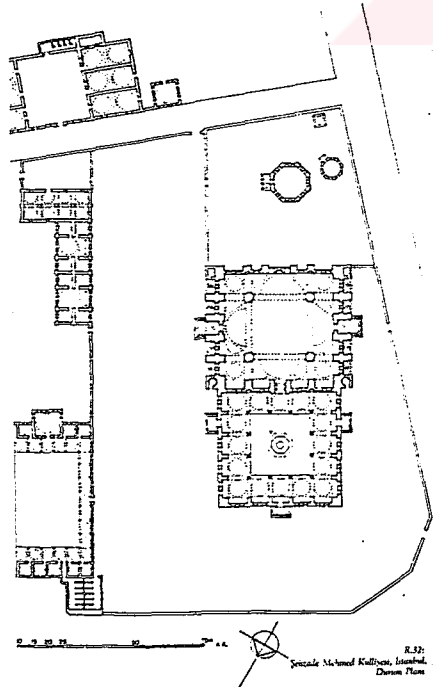
İSTANBUL

i: EMİNÖNÜ

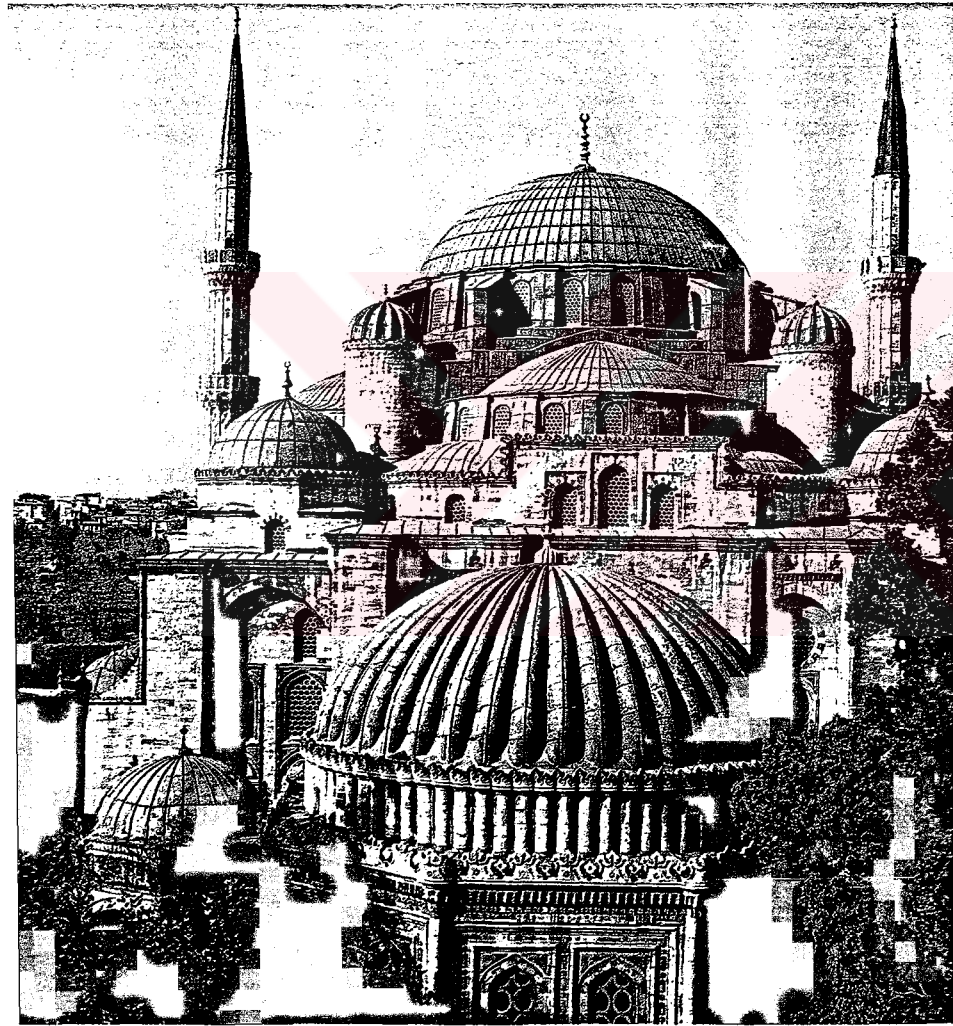
ii: ŞEHZADEBAŞI

VAZİYET PLANI

Şekil 1-Şehzade Mehmed Camii Planı ve Kesiti

1 9- Şehzade Mehmet Camii Görünüşü

ŞEHZADE CAMİİ 1548- İSTANBUL	PAFTA İSMİ	KATALOG NO:001	
------------------------------	------------	----------------	--

İÇ MEKAN ÖZELLİKLERİ

Şehzade cami iç mekan özellikleri bakımından diğer bütün klasik camilerin özelliklerini taşımaktadır. Ancak süsleme özellikleri günümüze gelinceye kadar koruyamamış , yangınlar onarımlar yüzünden oldukça değişmiştir. 1986 yılında ve 1991 yılında yapılan restorasyon çalışmalarında kısmen devrinin süslemeleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. (Bkz. Resim 10-Tablo-1)

KALEM İŞLERİ

ANA KUBBE

Şehzade cami içindeki kalem işleri kubbe ve duvarlarda sıva üzerine yapılmıştır. Ana kubbesinde yapılan sondaj araştırmalarında herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Şu anda bulunan bezemeler muhtemelen 19. yy. da daha önce barok olarak yenilenen süslemelerin daha sonra 1901 yılında yenilediği sanılan kötü bir taklidiidir. (Erçağ, 19 95, s.41) Ana kubbede göbekte iki sıra yazı ve onları çevreleyen bordürlerden oluşan bir kompozisyon bulunmaktadır. Ana kubbe yazılarının devri konusunda araştırmacılar herhangi bir fikir

ŞEHZADE CAMİİ 1548-İSTANBUL

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:001

MAHAL	DETAY YERİ	RESTORASYON ÖNCESİ	RESTORASYON SONRASI	ÇİZİM NO
KUBBE	GÖBEK	S	YE	
	YÜZEY	S	YE	
	KUŞAK (BORDÜR)	S	YE	
	PENCERE	S	YE	
	GEZİNTİ ALTI	SD- K	YE	
PANDAN.	ÜST KUŞAK	K- B	K- YE	
	BORDÜR	K- B	K- YE	
	ÇEVRE DOLGU	K- B	K- YE	
	GÖBEK	K- B	K- YE	
KEMER	KEMER ALNI	SD	YE	
	KEMER İÇİ	SD	YE	
DUVAR	PANO	K- SD	K- YE	
	PENCERE BORDÜRÜ	K- KS- SD	K- YE	
	PENCERE KEMERİ	K- GK- S	K- YE	
	MİHRAP VE ÜSTÜ	K- GK- SD	K- YE	
	ROZETLER V.S.	K- GK- SD		
AYAKLAR	AYAK YÜZEYİ			
	BASLIKLAR			
	GÖBEK			
KÜÇÜK KUBBELER	YÜZEY	K- SD	K- YE	
	ETEK	K- SD	K- YE	
	PANDANTİF			
	KEMER			
MAHFEL	TAVAN	K- SD.		
	DUVAR	K- SD.		
	ALT TAVAN			
SON CEMAAT KUBBESİ	GÖBEK	SD -	YE	
	YÜZEY			
	ETEK			
	PANDANTİF	K- SD.		
REVAK	KUBBE			

K: Klasik Dönem

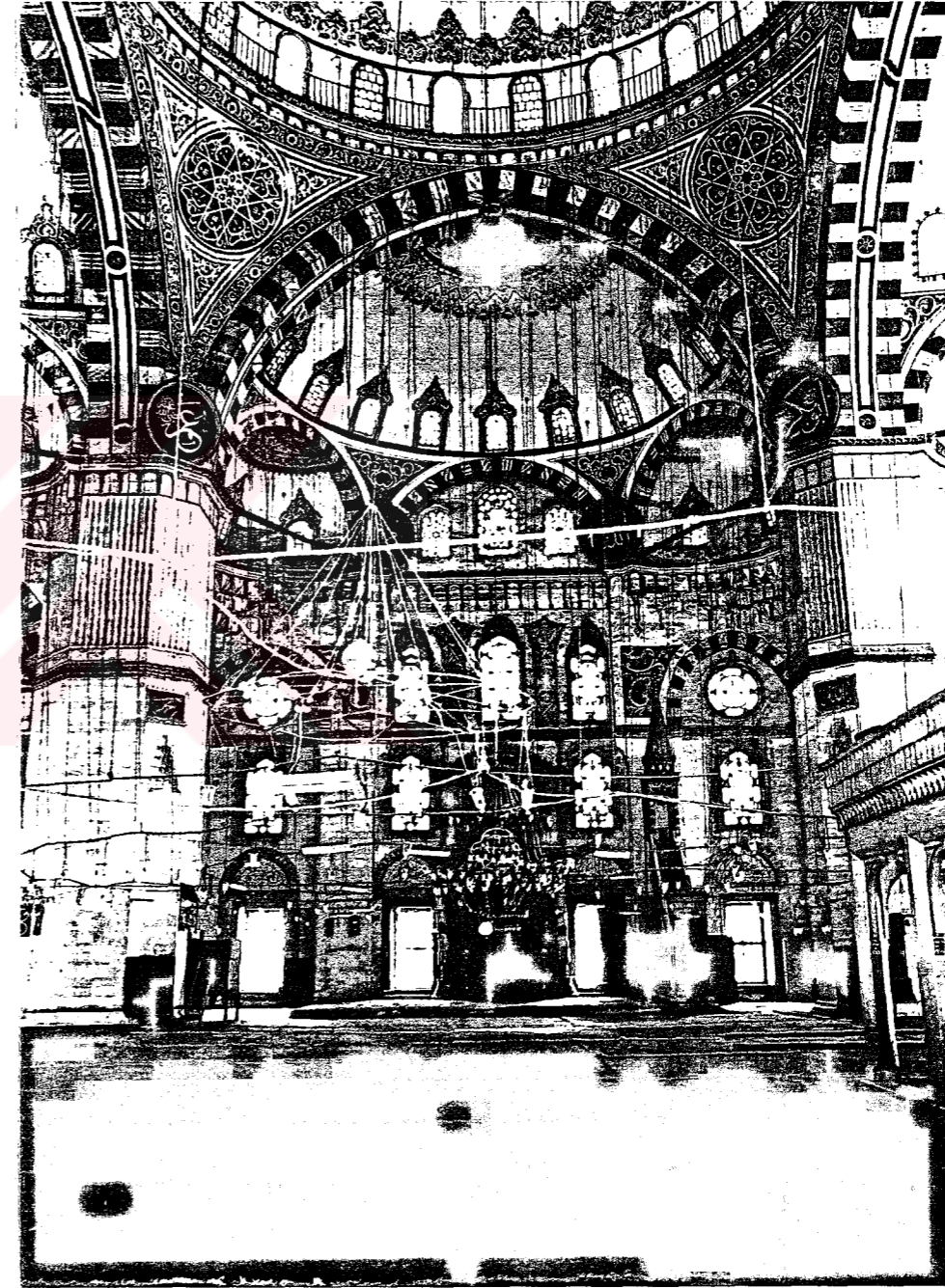
GK: Geç Klasik Dönem

B: Barok Dönem

BT: Barok Taklidi

SD: Son Devir(20. yy. Baş)

YE: Yeni Yapılan Uygulama

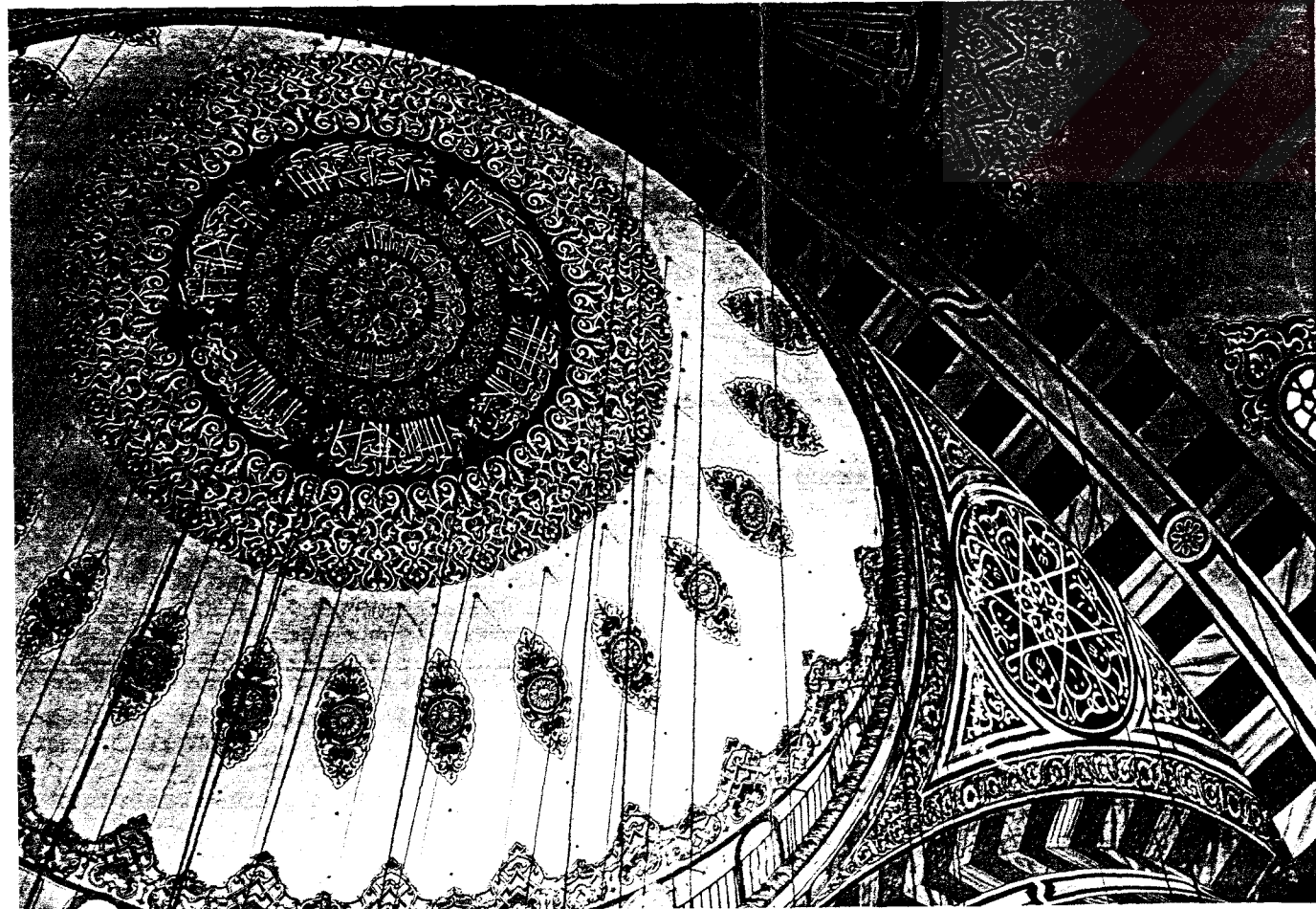
Resim 10- Şehzade Mehmet Camii iç Görünüşü

SEHZADE CAMİİ 1548- İSTANBUL

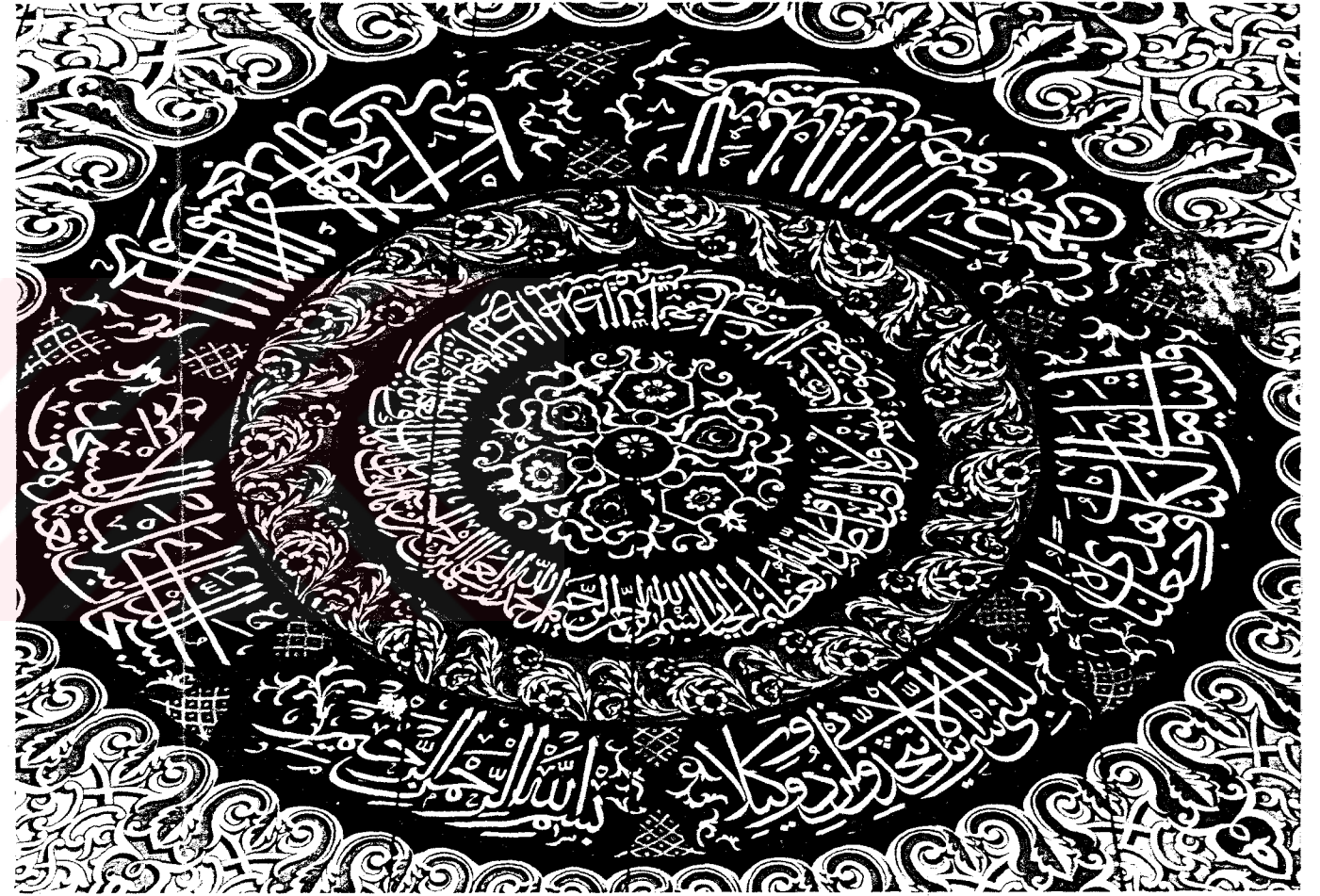
PAFTA İSMİ

KATALOG NO:001

yürütmemektedirler. İçte bulunan Celi-Sülüs üslubundaki bu Fatiha suresinin işlendiği yazı malakari tekniğindedir. (Özsayınar,1993,s.41-42) Dışta altı kartuş içindeki Celi-Muhakkak üslubundaki yazı da El-İsra suresi yazılmıştır. Yine malakari olarak yazılan bu yazıların hattatları bilinmemektedir.Bütün kalemlerinde olduğu gibi ana kubbenin bu süslemeleri gölgeli barok olarak yapılmıştır. (Bkz.Resim 11-12) Yapılan araştırmalarda ve sondajlarda herhangi bir motif ve kompozisyon bilgisi elde edilememiştir.1991 yılında başlayan restorasyonda bu göbek motifi klasik dönem motif ve kompozisyonlarına uygun olarak restitü edilmiş ve böylece uygulanmıştır. (Bkz.Resim-13.)

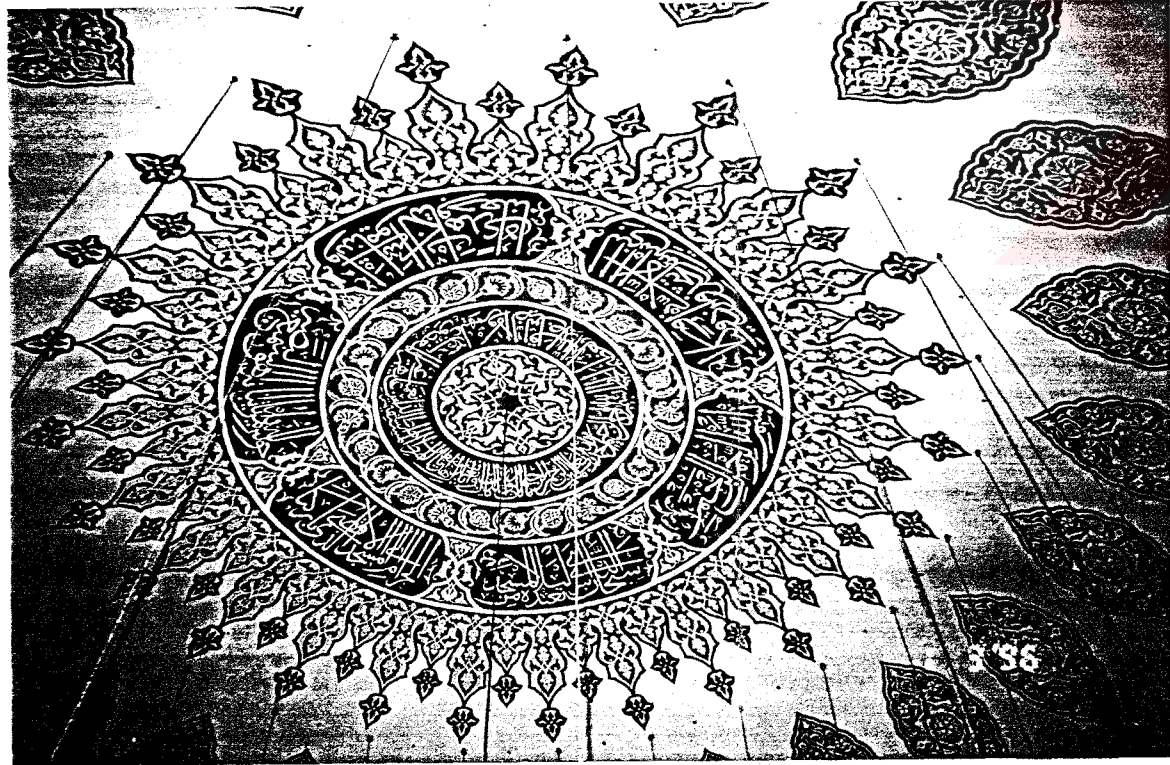
Resim 11- Ana Kubbe Restorasyon öncesi

Resim 12- Ana Kubbe Göbek Detayı

Restitüsyonu incelersek (Anıtlar Kurulundan geçmiştir) herhangi bir bulgu olmadığından ve sadece orijinal olduğu sanılan bulgular pantantiflerde çıktığından oradaki bezemeler esas alınmıştır. Yapılan Restitüsyonda bezemelerinde göbek motifinin dıştaki içteki yazısı değişmeden alınmış ve yeniden yazılmıştır. Üç kapalı motifin palmete benzemesi ana çıkış noktası olmuş ve bezemeler bunun etrafında oluşturulmuştur. Çift kollu rumiler olarak palmetler oluşturan içi kapalı kompozisyon ortalarındaki agraflardan çıkan rumilerin birleşmesi ve yukarılarda sağa sola kıvrılmasıyla zenginleştirilmiştir. Bu kompozisyonu tamamıyla restitüsyondur.

Çevresindeki yazı aynen tekrar yazılmış ancak zemin rengi siyah olarak pantantife uyarak değiştirilmiştir. Bu yazının dışındaki hatayili bordür, pantantifin yeniden yazılması esnasında ana karakterin değişmediği bulgulanması sonucunda aynı düşüncenin buraya uygulanmasıyla oluşturulmuştur. Dışarıdaki yazıda aynen yeniden yazılmış, sadece kartuş aralarındaki boşluklar motiflere uygun rumilerle restüte edilmiştir.

Resim 13- Ana Kubbe Restorasyon Sonrası

Resim 14- Ana Kubbe Restorasyon Sonrası

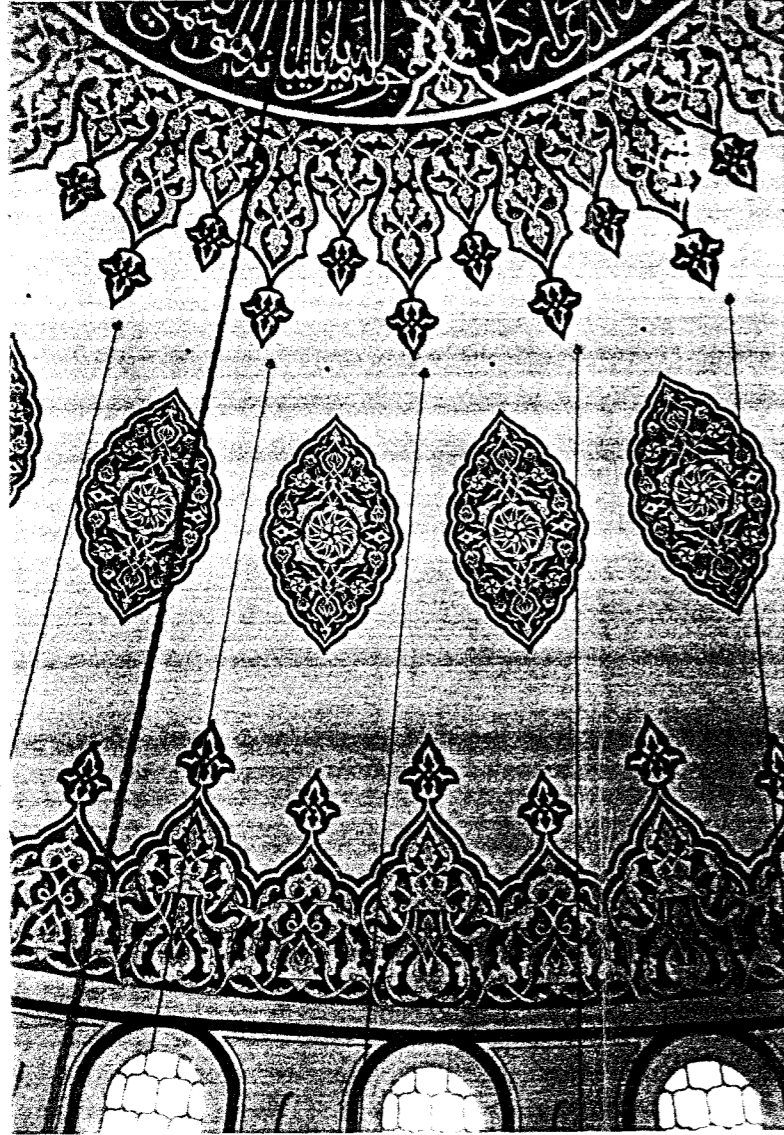
En dışta bulunan barok bordürde rumi-palmet üslubu başlıklı bordür haline getirilmiştir. Genellikle bu devir camilerinde uygulanan atlamalı karakterdeki kompozisyon kullanılmış, dışa doğru palmetle biten motif uzunlamasına esas alınarak kısmen formu korunmuş, o formdan arta kalan yere uygun motiflerin yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. (Bkz. Resim-14) Belkide buna çeyrek kubbelerde malakari olarak yapılan motifin araştırmasında alttaki buluntuda gerçekte aynı boyutta motif çıkmaması esas oluşturmuştur. (Bkz. Resim.35-37)

Ana kubbe göbek motifini ile pencere aralarındaki alanda uzunlamasına barok şemseler görülmektedir. Yirmidört dilimden oluşan bu kubbe bölümlenmesindeki şemse kompozisyonunda daha sonra restüte edilerek yeniden yerine işlenmiştir. (Bkz. Resim-15) Barok olarak ince uzun olan şemseler restüte edenlerce orantı olarak pek beğenilmemiş, biraz daha

enli ve kısa olarak yeniden oluşturulmuştur. Yine örnek olacak herhangi bir bulgu olmamasına rağmen sadece ortadaki rozetten yola çıkılmış, yine bir rozet konarak hatayı bir çarkifelek oluşturulmuş bunun çevresi dört taraftan saran rumilerle kapalı form oluşturmuş, bütün çevresel motiflerde iki uçtan çıkarak birbirlerine saplarla bağlanan rozet , nar çiçekleri ve yapraklarla oluşturulmuştur. (Bkz.Resim-16)

PENCERE ÜSTLERİ VE ARALARI

Bu motiflerde yine klasik dönem motiflerimin bozulmuş hali olarak yeniden barok karakterde işlenerek yapılmış , şimdiki restorasyonda restitüsyon yapılarak uygulanmıştır. (Bkz.Resim-17)
Bu restitüsyonda yine tamamiyle boyutsal serbestlik içinde oluşturulmuş, rumi palmet üslubundaki tepelik motiflerinin kullanılmasıyla birer atlamalı olarak bezemeler yapılmıştır. En dışta siyah bir konturun oluşturduğu sınır, tepeliklerin üstünde geçmeli rumi-palmetli bezemeyi oluşturur.İçlerinde ise sürekli kıvrılan sapların üzerindeki rumilerin agraflarla birleşmesiyle oluşan kompozisyonlar vardır. Kompozisyonlarda rumiler beyaz, diğer dolgular kırmızı ve mavi renklerle oluşturulmuştur. (Bkz.Resim-18)

Resim 15- Ana Kubbe Etek Detayları

Resim 16- Ana Kubbe Şemse Datayı (Restorasyon)

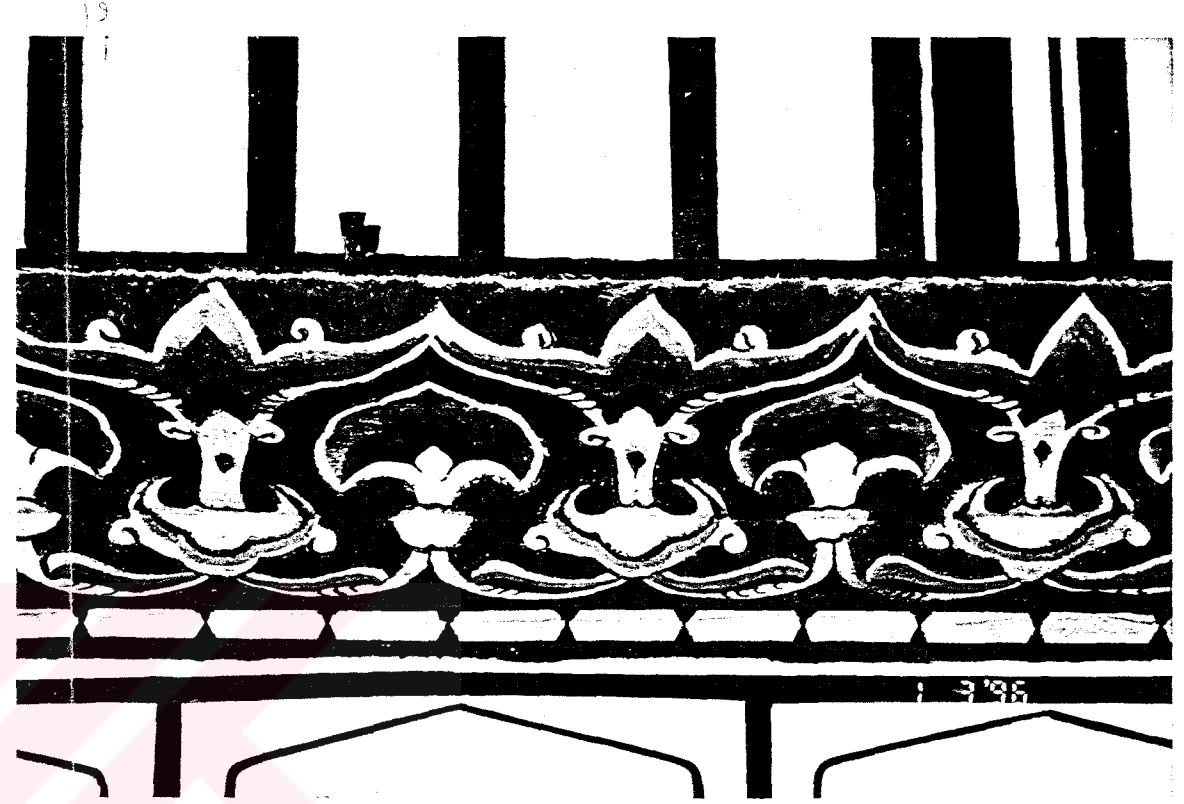
Resim 17- Ana Kubbe Etek Başlıkları

GEZİNTİ MAHALLİ KONSOLLARI

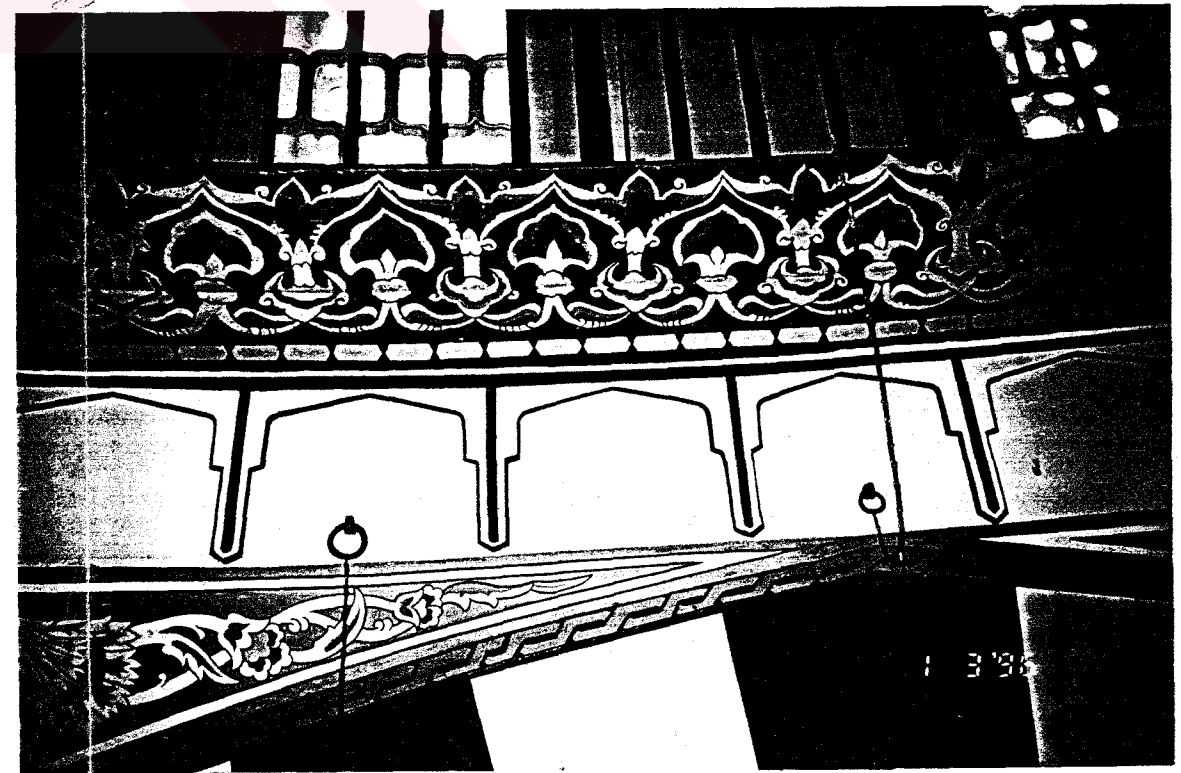
Bu konsolda kırmızı zemin üzerine sarı boyalı ve gölgeli barok olarak işlenen sürekli enine genişleyen kenger yapraklı motif vardı. Yapılan araştırmada yine kırmızı zemin üzerine yapılan enlemesine genişleyen bir kompozisyon bulunmuştur. Lotusların altından çıkarak sağa sola dönen rumiler agraflardan geçerek yukarıda kolları birleşen lotusları atlamalı olarak oluşturduğu içlerinin siyah ve gri renklerle boyanan bir desenle yapılmıştır. (Bkz. Resim-19-20)

Resim 18- Ana kubbe Etek Detayları (Restorasyon öncesi)

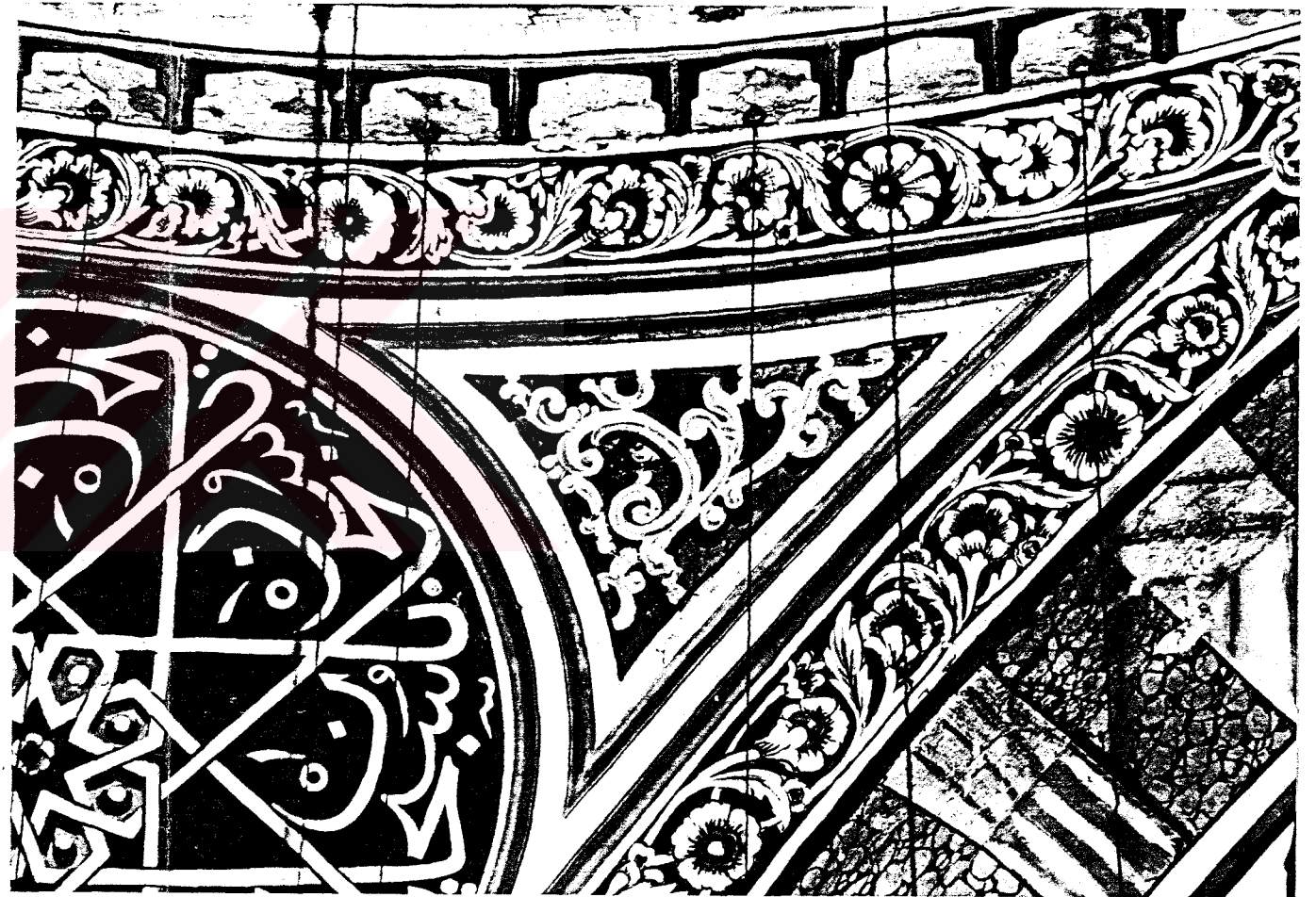
Resim 19- Ana Kubbe Gezinti Altı

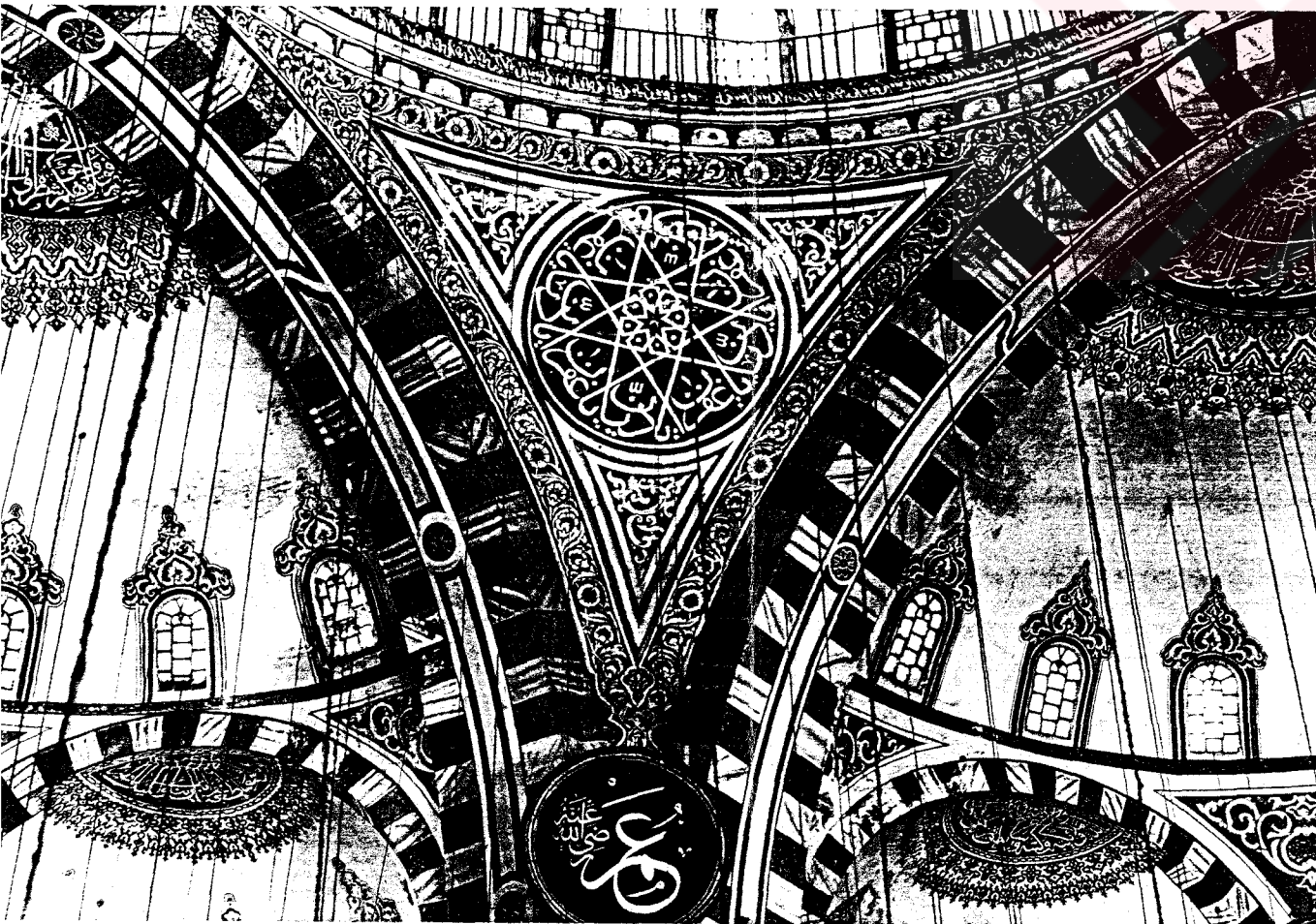
Resim 20- Ana Kubbe Gezinti Altı

ANA PANDANTİFLER

Bu kompozisyonda barok devirde tamamiyle değiştirilerek kötü bir işçilikle yeniden yapılmıştır. Aşağı yukarı bütün pandantiflerde yapılan kompozisyon şemasına uygun olarak yapılan bu süslemede, dışarıda çeşitli çiçeklerden ve hançer yapraklarından yapılan bir bordür, ortada gölgeli bir yazı ve bunların arasında kalan üçgen alanlarda ise rumiden bozulma olduğu anlaşılan çeşitli dallar vardı. (Bkz. Resim-21-22) Sadece üçgenlerin köşelerinde malakari olarak yapılmış rumi-palmet tepelikler görünmekteydi. (Bkz. Resim-23) 1992 yılında yapılan araştırmalarda pandantiflerin altında yapılan sondajda bordür kısmında çeşitli nar çiçekleri ve karanfillerden yapılmış ve birbirlerine hançer yaprakları ile bağlı daha iyice bir kompozisyon ortaya çıkarılmış, yazı kısmında da alttan celi-sülüs ve klasik süslemeye uyan siyah zeminli bir yazı çıkarılmıştır. Bu yazıda ayrıca üçgenlerin aralarında çiçek motifi ile

Resim 22- Ana Kubbe Pandantifler Restorasyon öncesi (Detay)

Resim 21- Ana Pandantifler Restorasyon Öncesi

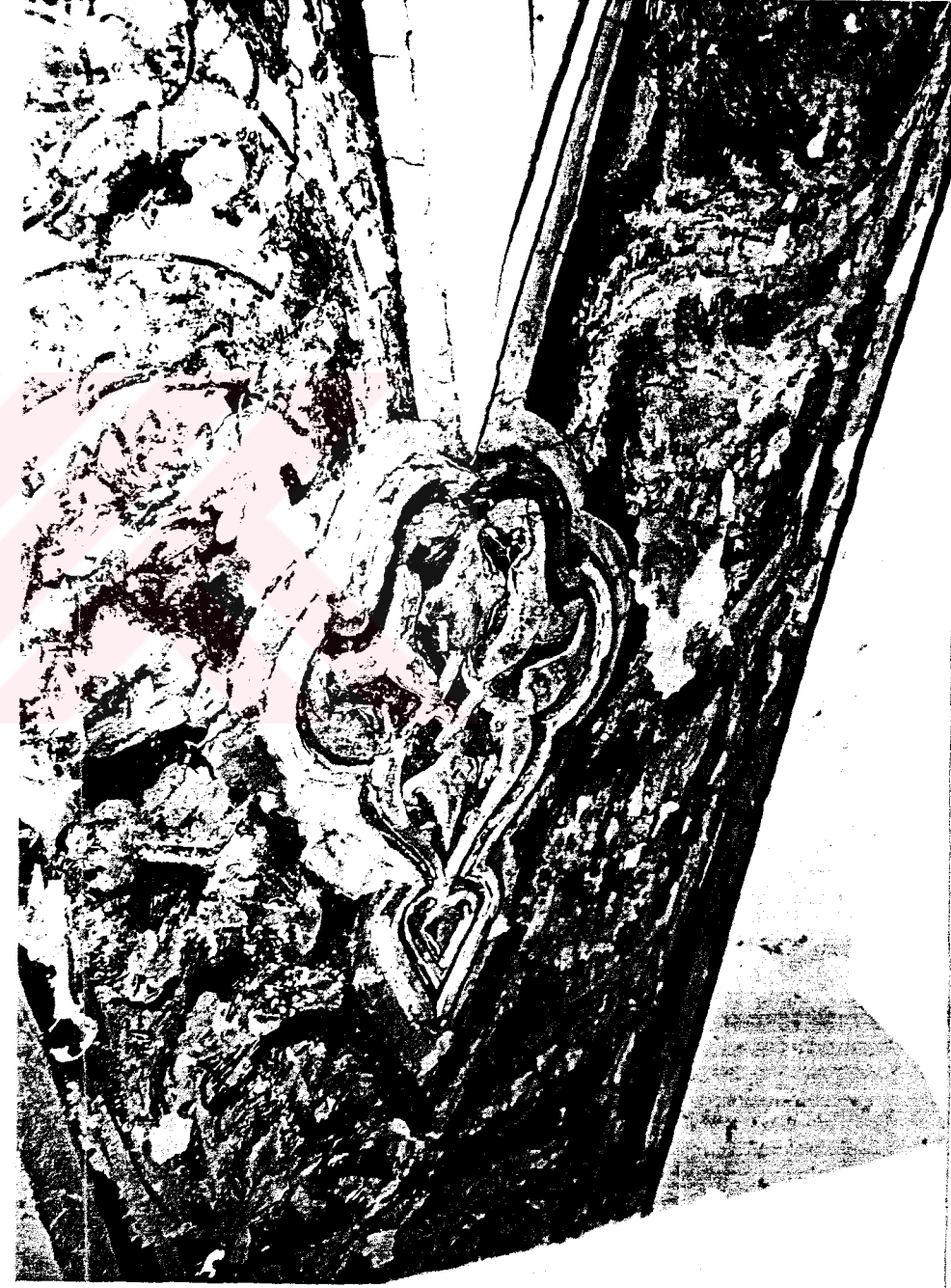
ŞEHZADE CAMİİ 1548- İSTANBUL

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:001

Resim 23- Ana Kubbe Pandantifleri Restorasyon araştırması Köşe Detayı

Resim 24- Ana Kubbe Pandantifleri Restorasyon araştırması

ŞEHZADE CAMİİ 1548- İSTANBUL

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:001

Resim 25- Ana Kubbe Pandantifleri Yazı Restorasyonda Araştırma Bulguları

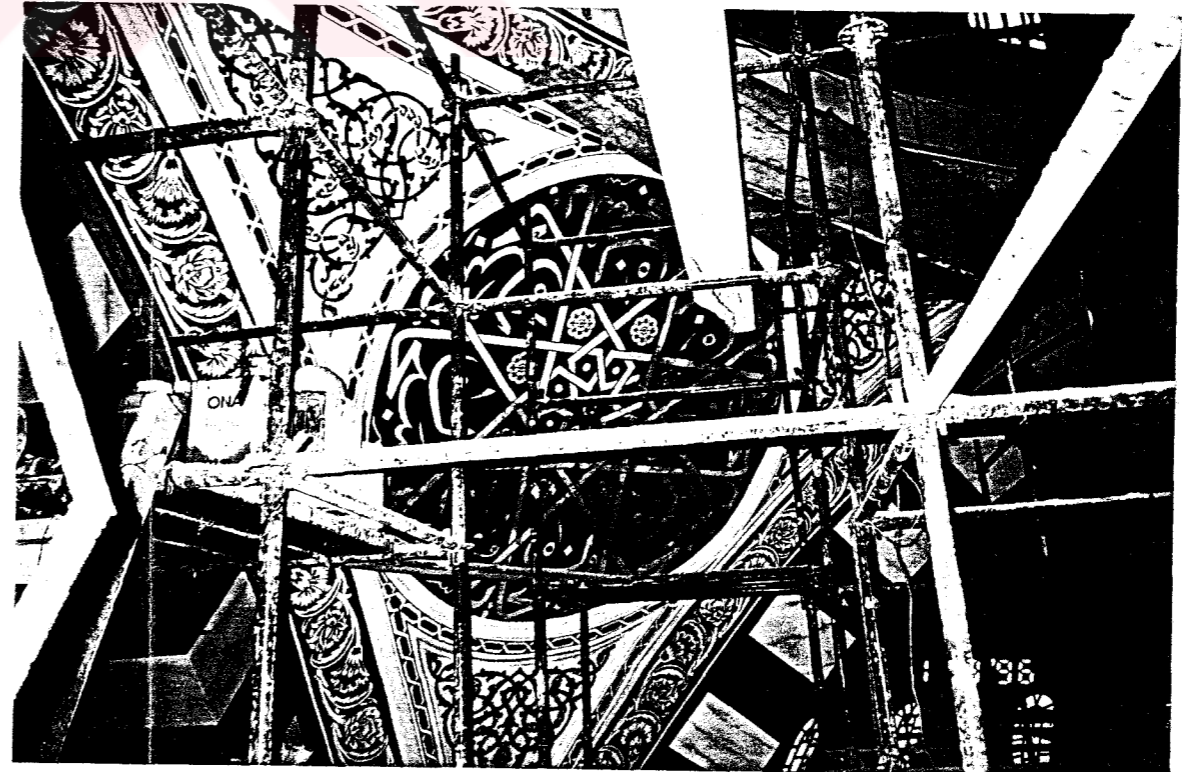
Resim 26- Ana Kubbe Pandantifleri Restorasyon öncesi

Resim 27- Ana Kubbe Pandantifleri Restorasyon

Resim 28- Ana Kubbe Pandantifleri Restorasyon

Resim 29- Ana Kubbe Pandantifleri Restorasyonu

SEHZADE CAMİİ 1548- İSTANBUL

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:001

kapalı gözlerde kırmızı ile dolgulanmıştır. Dar bordürler ise siyah zeminli zencerek ve kırmızı dolgulu bulunmuştur. (Bkz.Resim-24-25-26) Üçgenlerde ise dar köşeden başlayarak kollara ayrılan rumilerin çeşitli kıvrımlar yaparak simetrik olarak karşıda toplanmasından oluşmuştur.Bu asal motif kiremit kırmızısıdır. Ayrıca karşı köşelerden başlayıp spiraller çizerek ortaya gelen ve agrafla birleşip sonra tepelik olarak biten bir dal grubu vardır. (Bkz.Resim-27-28) Tüm bu bulgular daha sonra değerlendirilerek temizlenmiş eksik kısımları restüte edilmiş ve uygulanmıştır. (Bkz.Resim-29-30-31)

KEMERLER

Klasik devirde çok uygulanan somaki ve serpantin taklidi birer atlamalı taş süslemelerin kötü taklitleri görülmektedir. (Bkz.Resim-32) Restorasyonda bunların daha ince işlenmiş uygulanmıştır.(Bkz.Resim-33)

Resim 30- Ana kubbe Pandantif Restorasyon Araştırması Köşe Üçgenler

Resim 31- Ana Kubbe Pandantifi Dış Bordürü

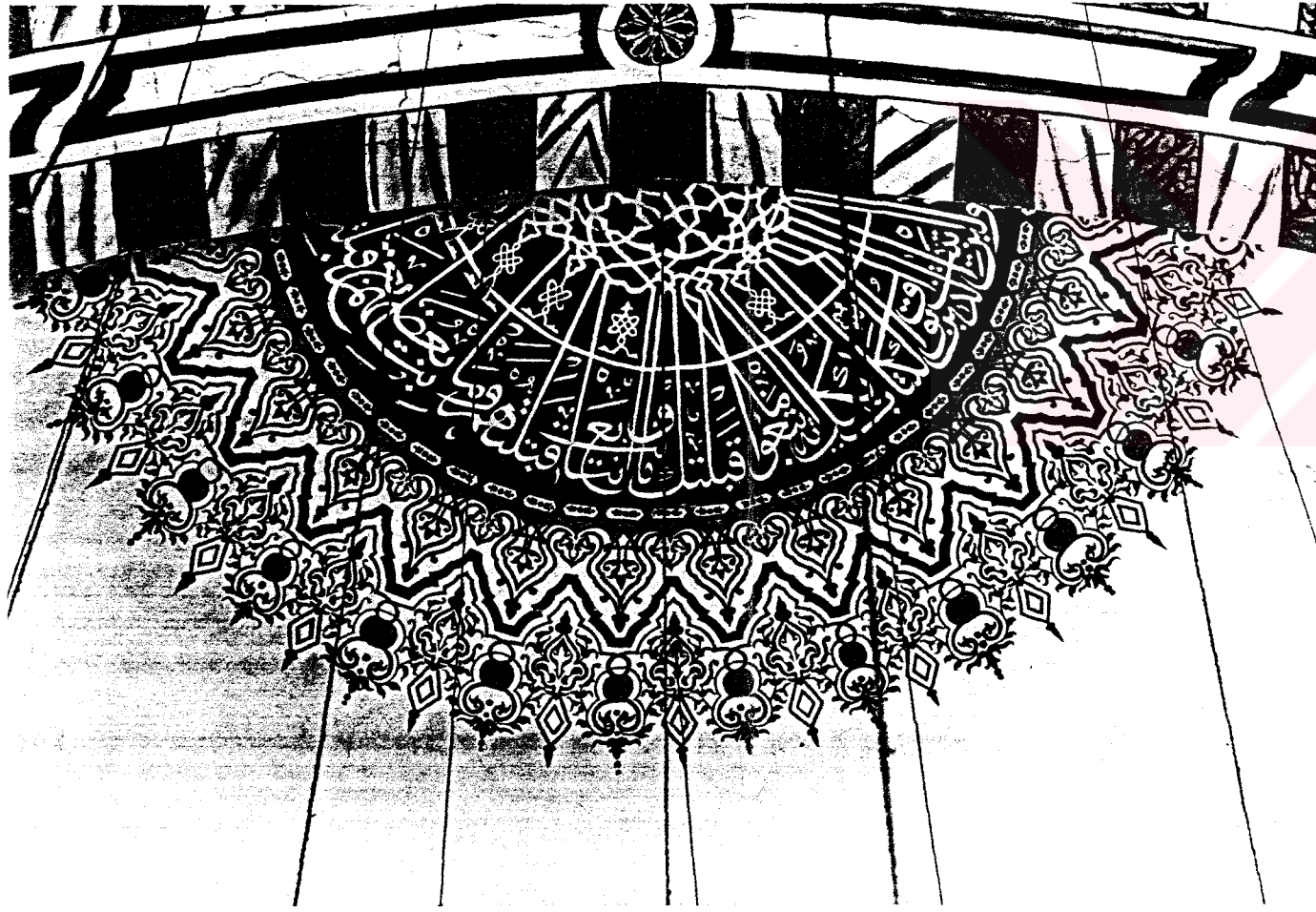
ŞEHZADE CAMİİ 1548- İSTANBUL

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:001

YARIM KUBBELER

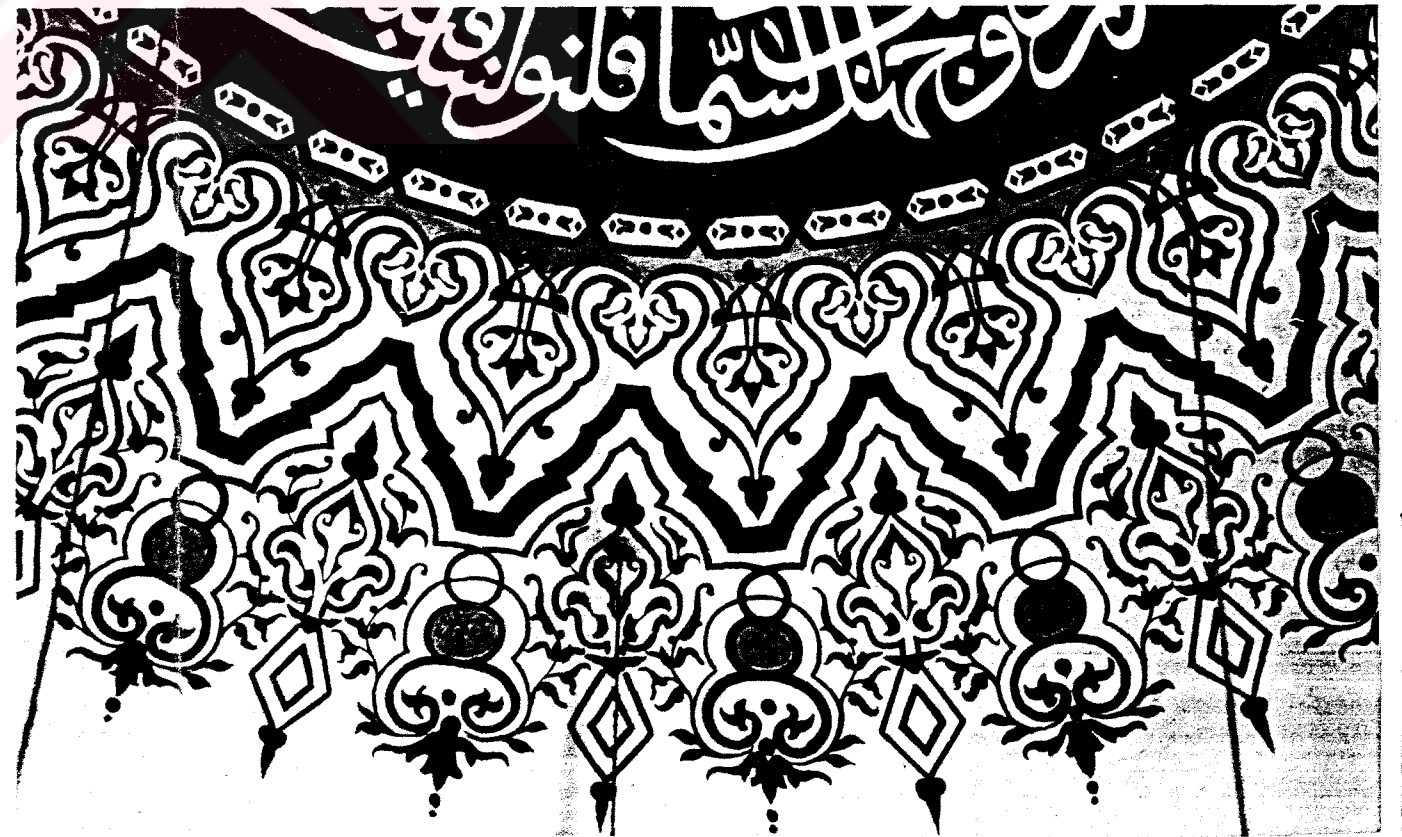
Yarım kubbelerde yarım daire kompozisyonun ortasında merkezden başlayan geometrik örgülü bir celi-sülüs yazı ile çevresinde rumi palmet üslubunun bozulmuş hali bulunmaktadır. Osmanlı klasik geleneğine uymayan bu motif daha sonra uygulamacılar tarafından restüte edilerek yerine uygulanmıştır. (Bkz. Resim-32-33-34)

Resim 32-Yarım Kubbe Göbek Motifi Restorasyon öncesi

Resim 33- Yarım Kubbe Göbek Tığı Restorasyon öncesi

Resim 34- Yarım Kubbe Restorasyon Sırasında

YARIM KUBBE PENCERELERİ

Yarım kubbe pencerelerinin tam tepesinde üçgene yakın gölgeli barok kıvrımlı süslemeler bulunmaktaydı. Yapılan araştırmalarda pencerelerin çevresinde herhangi bir süslemeye rastlanmadığından çeyrek kubbelerde bulunan pencere çevreleri buraya uygulanmıştır.

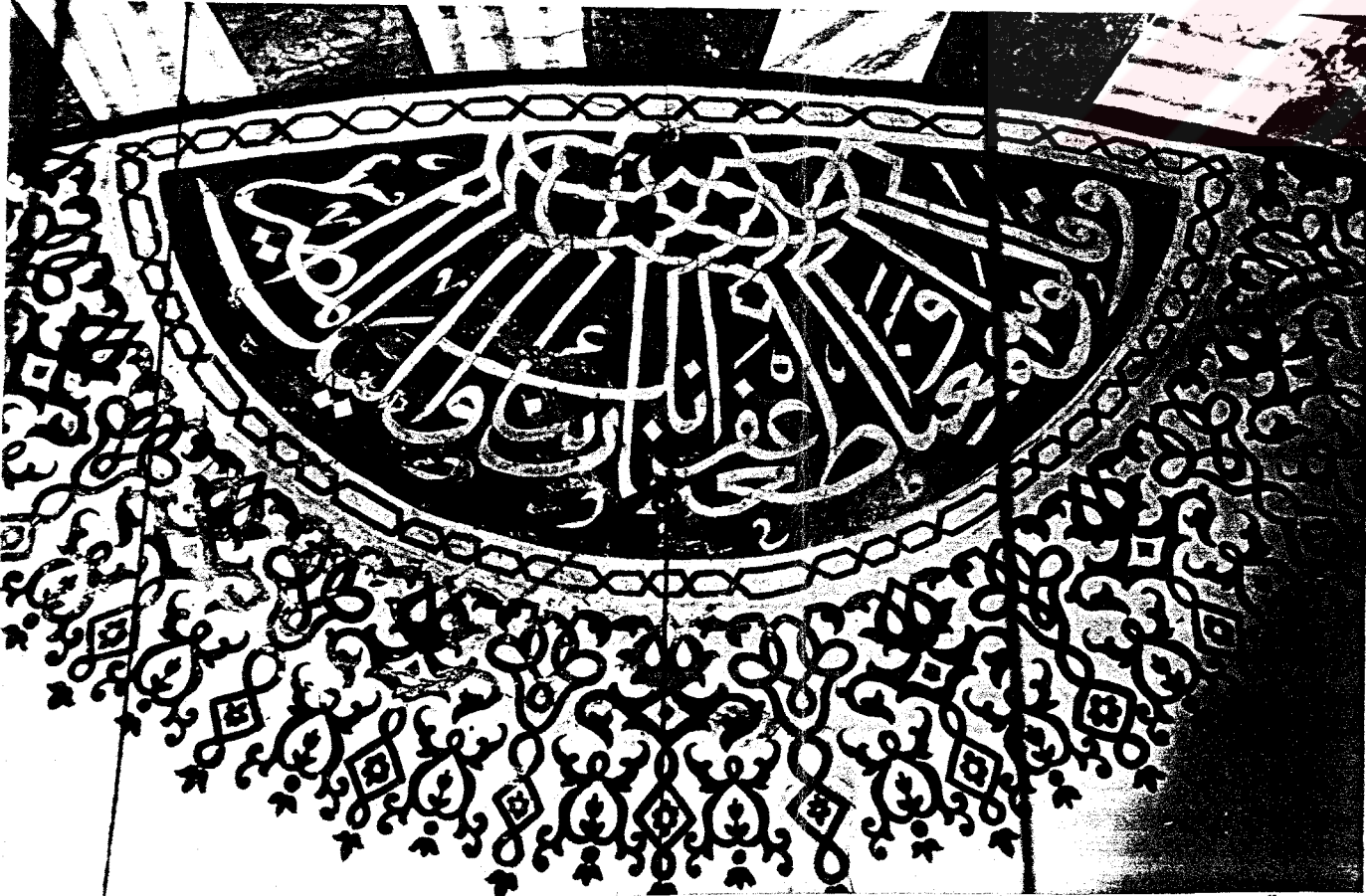
ÇEYREK KUBBELER

Çeyrek kubbe yüzeyinin ortasında yine yazılı bir motif bulunmaktadır. Yarım kubbenin benzeri olarak yapılan süslemede ortada celi- sülüs üslubunda bir yazı ve çevresinde tığ işi olması gerekirken bozulmuş kısmen rumilerden yapılmış, kısmen yeni motifler eklenmiş kırmızı boyalı süsleme bulunmaktaydı. (Bkz.Resim-35)

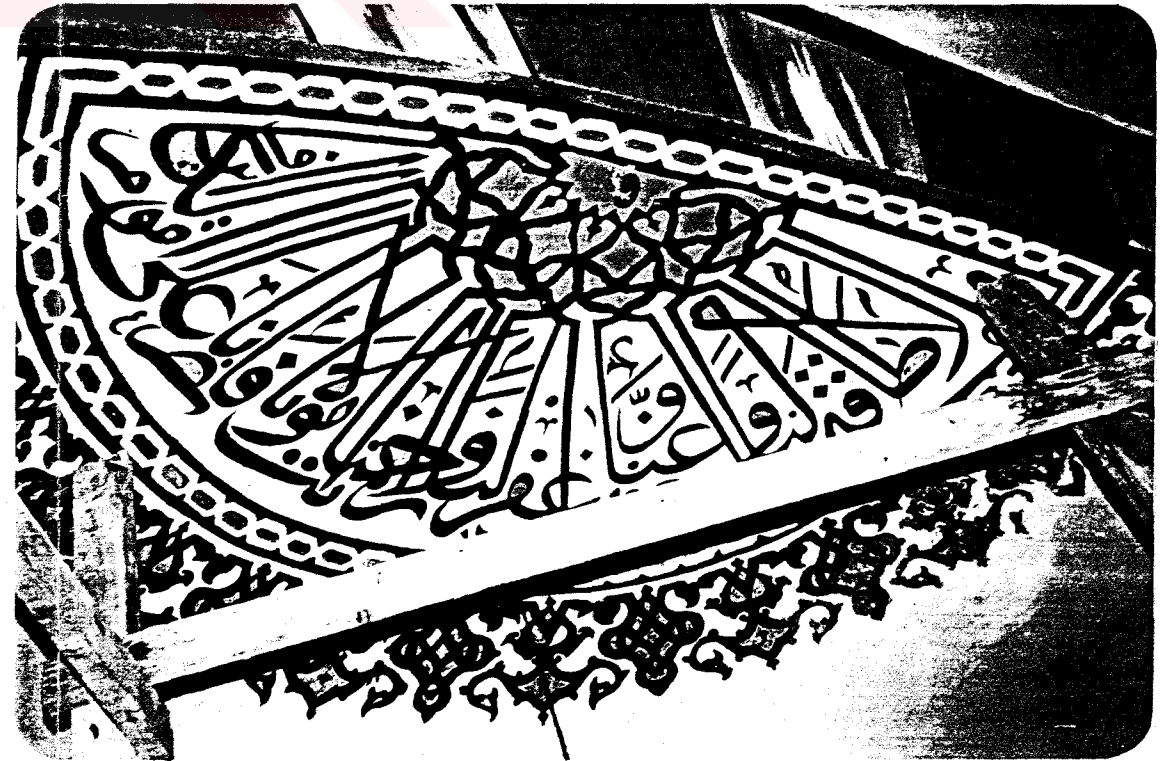
Daha sonra yapılan araştırmalarda yazının aynı karakterli ancak çevresel motiflerden sadece zencerekten sonraki sıra olan rumi-palmet üslubundaki süslemenin mevcut olduğu anlaşılmıştır. Bu süslemenin asıl önemli tarafı ise tüm desenlerin beyaz zemni alçı üzerine ters malakari tekniğinde işlenmiş olmasıdır. Malakarinin ters olan kısımları yani yazılar ve süslemenin asıl motifleri siyah, kapalı formlar ise kırmızıdır. Motif genel karakteri olarak süs olarak yapılan kemerin üzerine kaydırılmıştır. (Bkz.Resim-36-37)

Resim 36- Çeyrek Kubbe Restorasyon Bulguları

Resim 35- Çeyrek Kubbe Göbeği Restorasyon Öncesi

Resim 37- Çeyrek Kubbe Restorasyon uygulaması

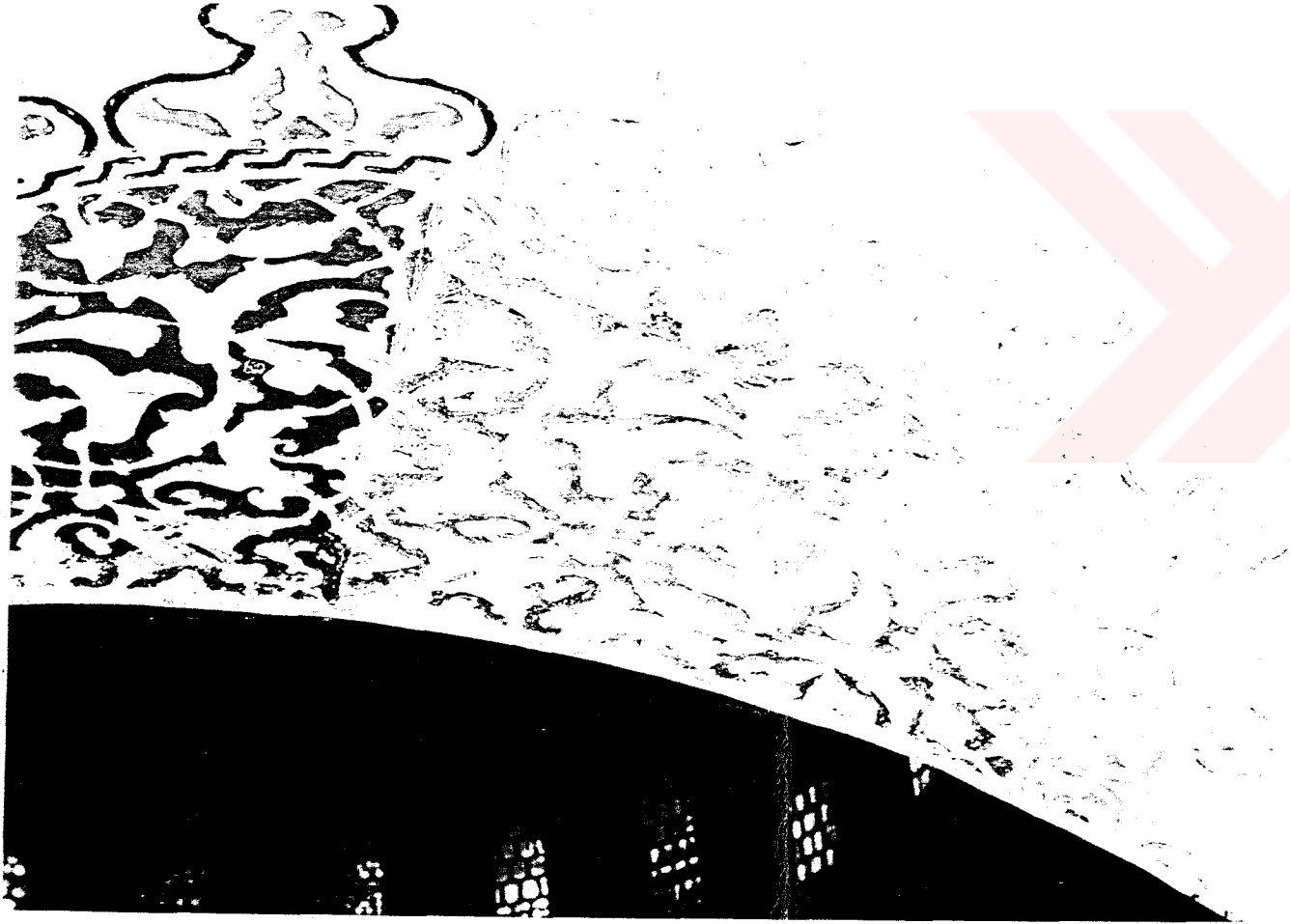
ŞEHZADE CAMİİ 1548- İSTANBUL

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:001

GİRİŞ KAPISI ÜSTÜ ÇEYREK KUBBE

Bu kubbede yarım daire malakari tekniğinde bir kompozisyon vardır. Bu süsleme rumi-palmet üslubunda merkezi ışınsal simetrik olarak işlenmiştir. Dışında bir zencerek onun dışındada yine rumi-palmet üslubunda tepelikler vardır. Zemin siyah olarak boyanmıştır. (Bkz. Resim-38)

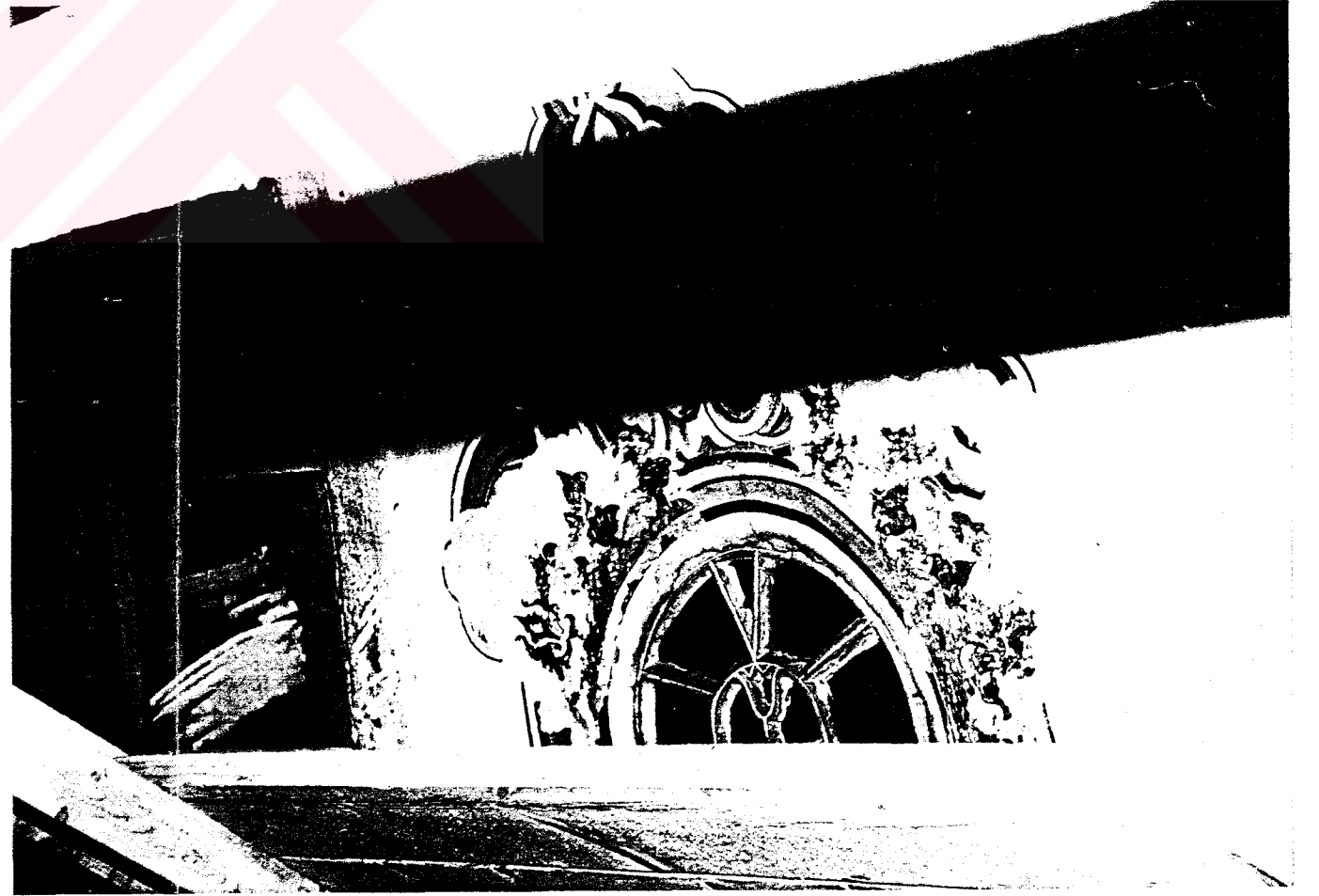

Resim 38- Giriş Kapısı Üstü Çeyrek Kubbe Araştırması

ÇEYREK KUBBE PENCERELERİ

Bu pencerelerde yarım kubbe pencerelerinin aynısı uygulanmış durumdaydı. Sadece tepelik benzeri bir barok motif ve pencere çevresini gezen faltolardan ibaretti. 1992 yılından sonra çeşitli pencerelerde yapılan araştırma raspalarında farklı dönemleri gösteren farklı motifler ortaya çıkarılmıştır. Batı tarafındaki çeyrek kubbelerde üst üste iki katta tek renk boyanmış, sivri tığ benzeri motifler görülmüştür. Onun üzerinde ise ters düz işlenmiş palmet motifleri ile yapılmış bordür bulunmaktadır. (Bkz. Resim-39)

Kuzey doğudaki çeyrek kubbelerde işe daha farklı bir motif karakteri görülmektedir. Alt katmanda siyah tuğlardan oluşan bir karakter. onun üzerinde ise yine ters yüz işlenmiş palmetlerden oluşan bir süsleme mevcuttur. (Bkz. Resim-40)

Resim 39- Çeyrek Kubbe Pencereleri

ŞEHZADE CAMİİ 1548- İSTANBUL

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:001

Resim-40 Pencere altından çıkan örnekler

Resim-41 pencereden Detay

DUVAR YÜZEYLERİ

DUVAR YÜZEYLERİNDEKİ PENCERELER

Bu pencerelerde Barok süslemeler vardı. Yapılan araştırmalarda hemen mihrabın üzerinde sağında ve solundaki pencerelerde klasik devire özgü motiflerle yapılmış kompozisyonlar çıkarılmıştır. (Bkz.Resim-41) Pencerenin tam üstünde cilt kapağı benzeri bir kartuş bulunmaktadır.Ortasındaki kırmızı zeminli siyah konturlu şemse iki tarafa uzanmıştır. Kartuşun köşelerinde ise köşelikler bulunmaktadır.Bu pencerede kemer üstünde kalan üçgenlerde siyah zemin üzerine çift kollu rumilerin oluşturduğu kıvrık dallar halinde süsleme vardır. (Bkz.Resim-42) Bunların çevresinde siyah konturlu , siyah ve beyaz dolgulu bir zencerek bulunmaktadır.Ondan sonra ise onun çevresinde geçen ve pencerenin çevresinde dolanan bordür ise üç iplik karakterindeki atlamalı beyaz rumilerin oluşturduğu kırmızı zeminli bordür bulunmaktadır.Önceki zencerek bir kez daha tekrar edilmiştir. Onun dışında ise üst üste iki motife rastlanmıştır. Katman olarak üstte bulunan motif daha önce yarım kubbelerde gördüğümüz ters-yüz palmetlerin aynısıdır. En alttaki motifle aynı dönemin süslemesi olan motifler ise iç içe iki daire şeritin oluşturduğu , dıştaki şeritin ise yukarı

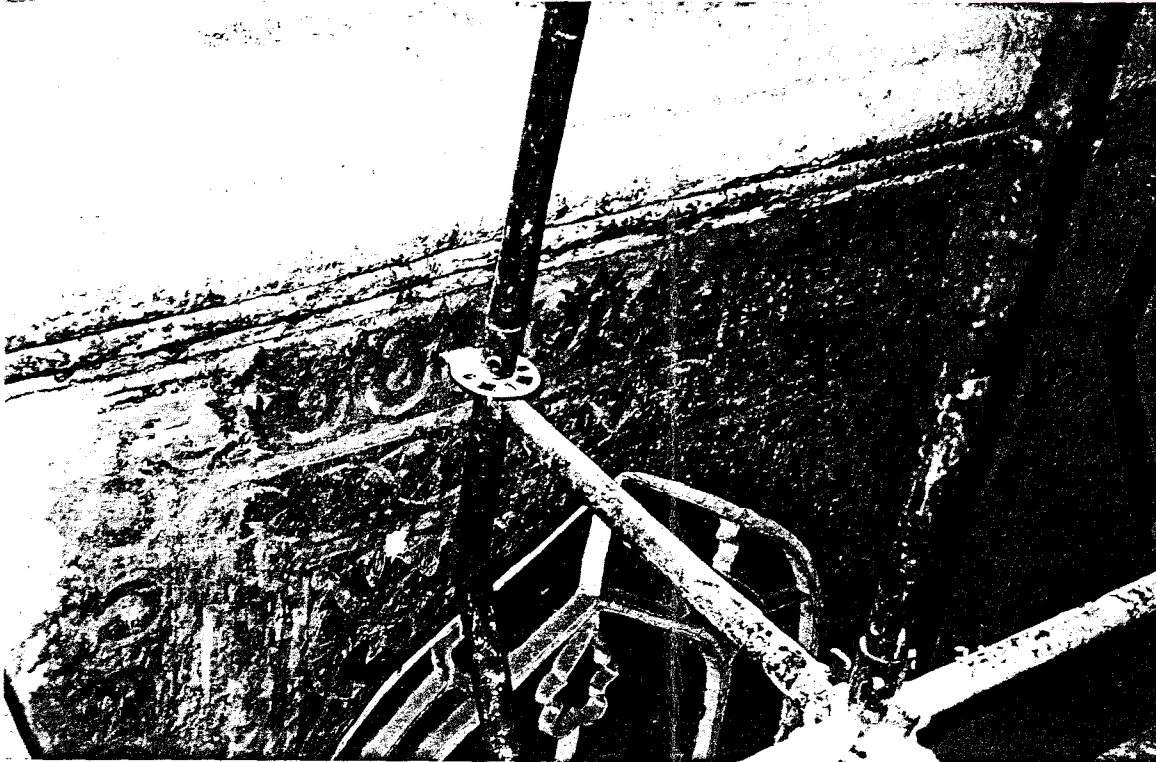
Resim 42- Mihrap Cephesi Pencere Araştırması

Resim 43- Mihrap Cephesi Pencere Araştırması

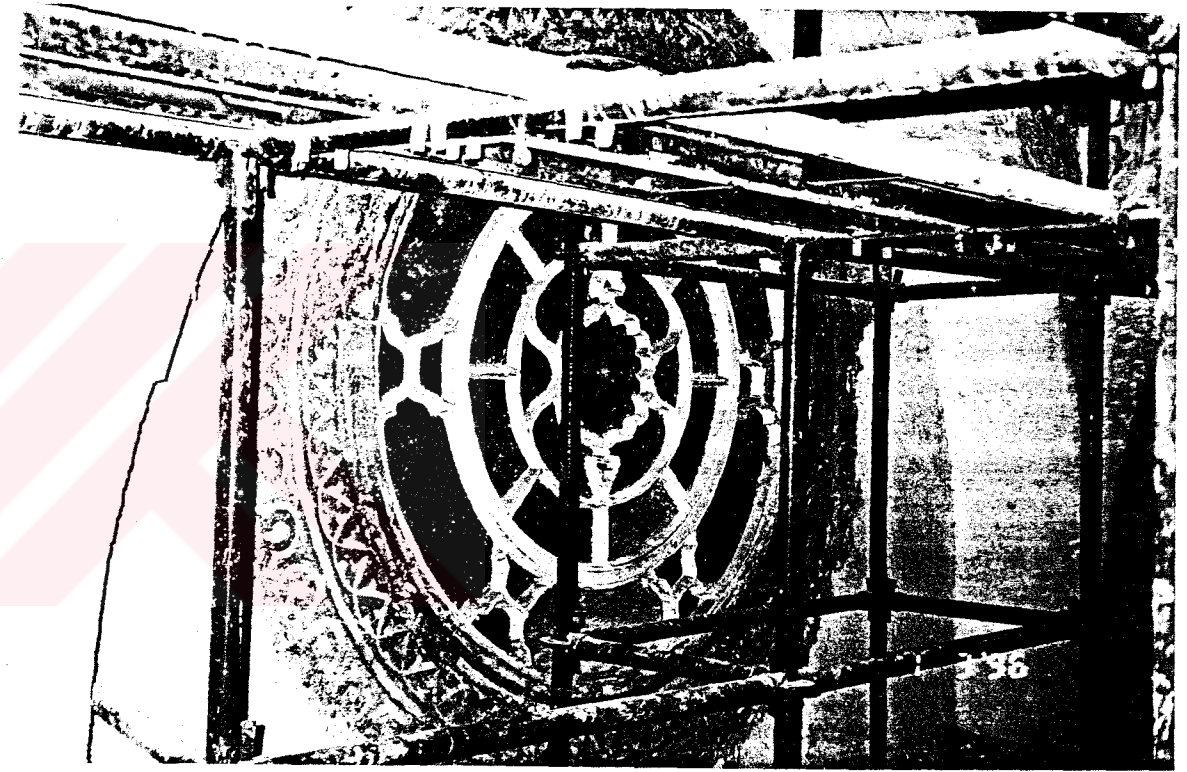
Resim 44- Mihrap Cephesi Pencere Araştırması

Resim 45- Mihrap Cephesi Pencere Araştırması

doğru kıvrılarak atlamalı bir niçimde bir tür yaprak sonra palmetlerle yapılmıştır. Bu pencerede içteki şeritler kırmızı dışakiler ise siyahtır. Diğer bir pencerede ise siyahlar ile beyazlar yer değiştirmiştir. (Bkz.Resim-43-44-45-Şekil-3-----)

Mihrap tarafında bulunan İki yuvarlak penceredede yukarıda sözü edilen üç iplikli rumi bordür ile, dışında siyah beyaz şeritlerle yapılmış olan bordürler bulunmuştur. (Bkz.Resim-46)

Resim 46- Mihrap Cephesi Yuvarlak Pencere Araştırması

DUVAR PANOLARI

Duvarlarda pencere aralarında barok karakterde oldukça bol pano olmasına rağmen , araştırmalarda klasik döneme ait bulgu çıkartılamamıştır. Ancak alt taraflardaki kemerlerin üçgenlerinde siyah ve kırmızı olarak işlenmiş geçme çift kollu rumilerle yapılmış süslemeler halen durmaktadır. (Bkz.Resim-47)

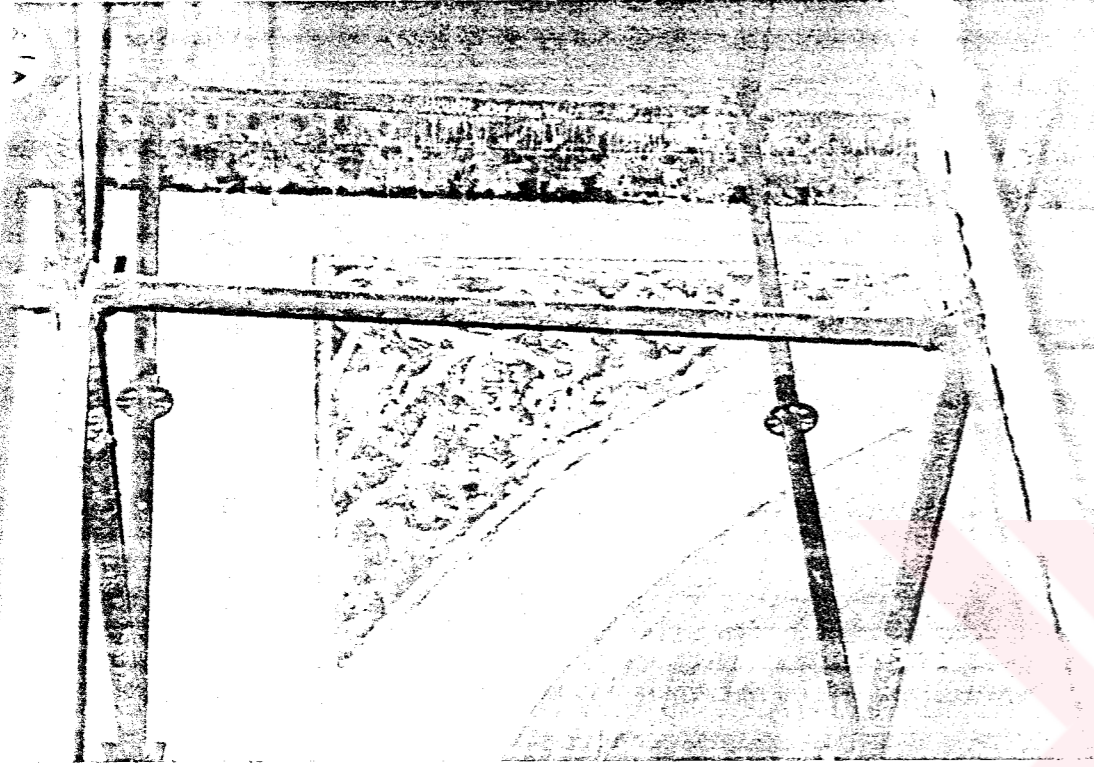
ALT PENCERE AYNALARI

Mihrabın sağında ve solunda bulunan pencere aynalarının üzerinde sülüs içinde sülüs yazının ölçüğü, dışında ise yaklaşık yirmi santimden oluşan rumi-palmet üslubunda ve çiçekli bir

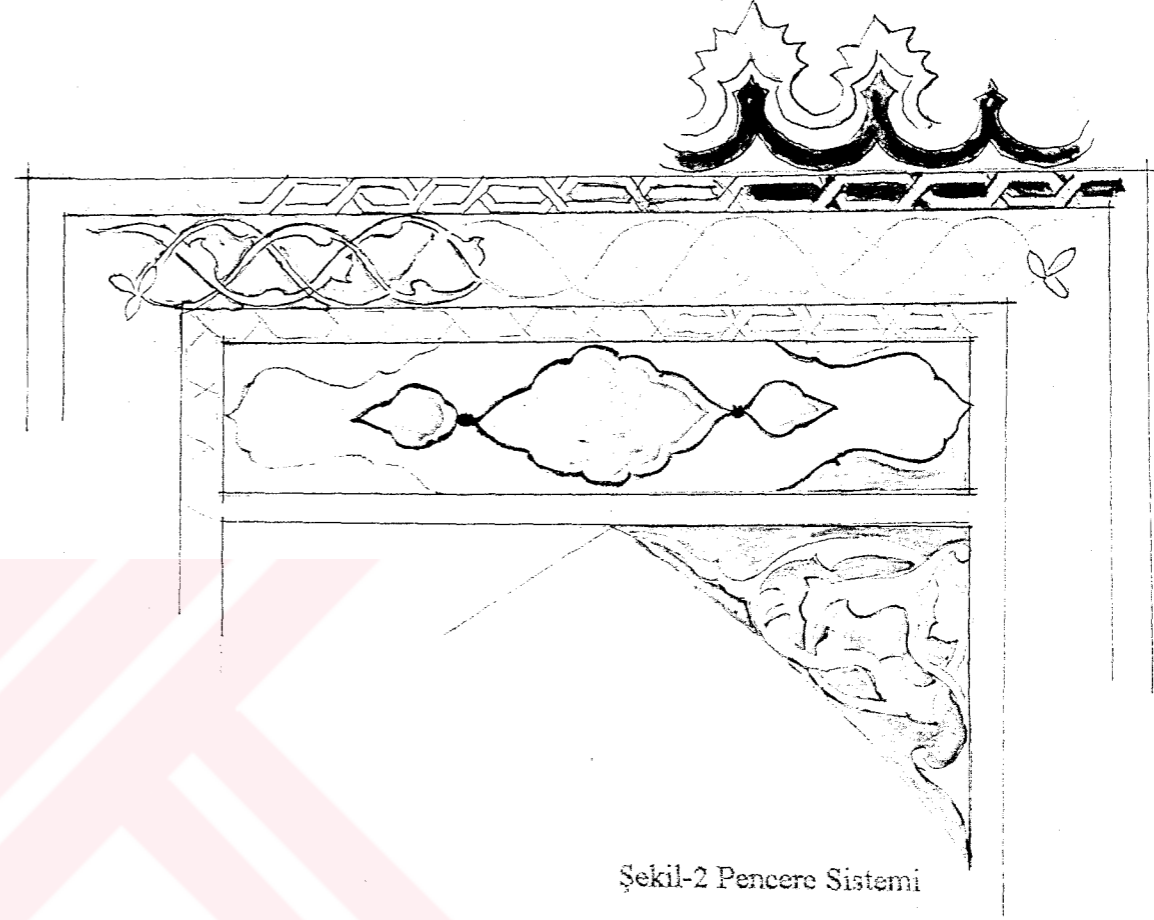
ŞEHZADE CAMİİ 1548-İSTANBUL

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:001

Resim 47- Giriş Kapısı Üstü Kemer Yanı Üçgenleri Araştırması

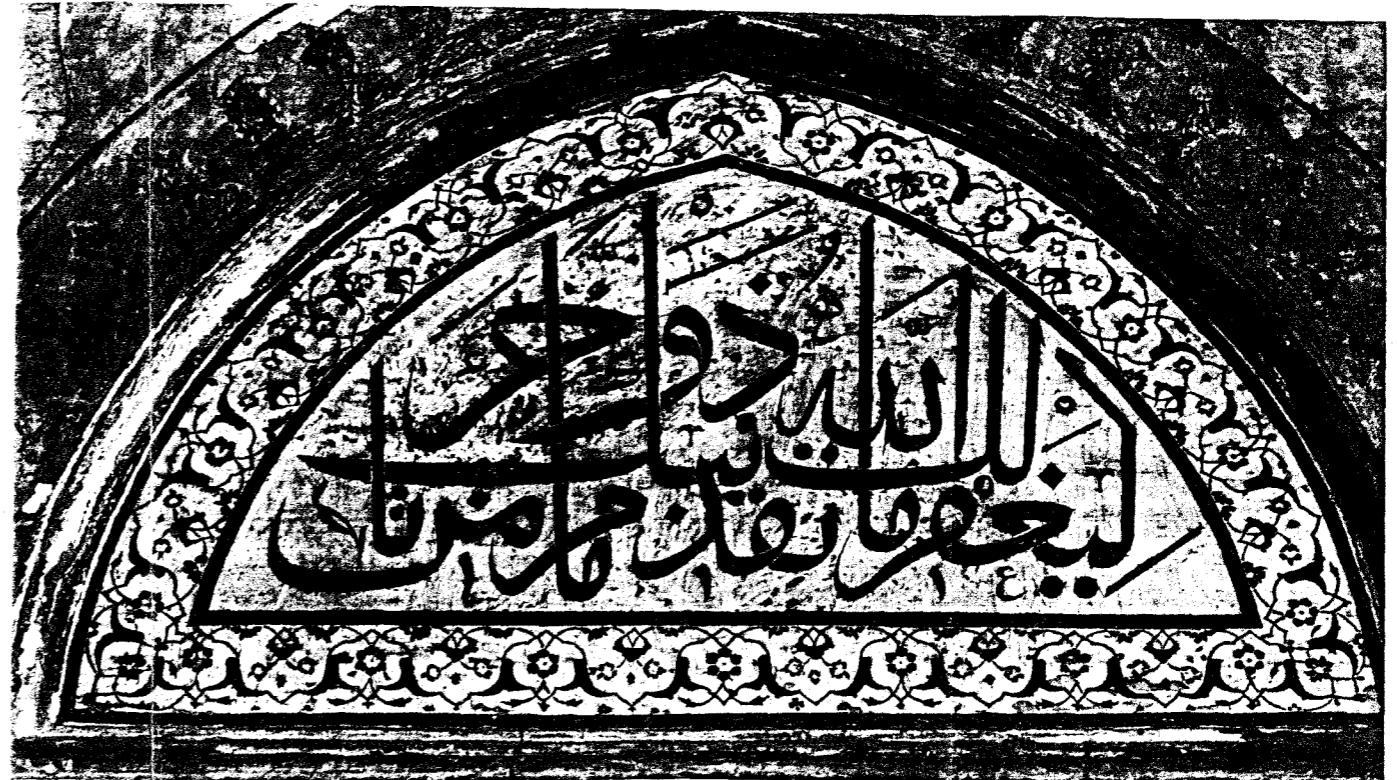

Şekil-2 Pencere Sistemi

bordür vardır. Altta bir noktadan başlayan çift kollu rumilerin iki yana ayrılarak tepede birleşmeleriyle oluşan bir kompozisyondur. Bu motiflerin aralarındaki boşluklar ise birer atlamalı olarak nar çiçeği, ozet ve agraflarla yapılmıştır. Rozetlerden iki yana uzun dallar agraflardan ise iki yana kısa saplı minik çiçekler uzanmaktadır. Altlarından birbirine bağlanan bu motiflerin bordür iç kenarında yarım gonciler bulunmaktadır. (Bkz.Resim-48) Bütün bu pencere alınlıkları alçı kakma malakari olarak yapılmıştır. Ana zemin beyaz, yazı kırmızı, bordürdeki motifler ise siyahtır. Diğer bir pencerede ise bordürdeki renkler değişerek zemin siyah motifler beyaz olarak uygulanmıştır.

Bu pencerelerin en dışında ise yukarıdaki pencerelerde uygulanan ters-düz işlenmiş siyah beyaz palmetlerde bulunmaktadır. Bunların da sıva altından çıktığı anlaşılmaktadır.

(Bkz.Resim-48)

Resim 48- Cami İçi Mihrap Cephesi Pencere Alınlıkları Araştırma

ŞEHZADE CAMİİ 1548-İSTANBUL

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:001

HÜNKAR MAHFELİ

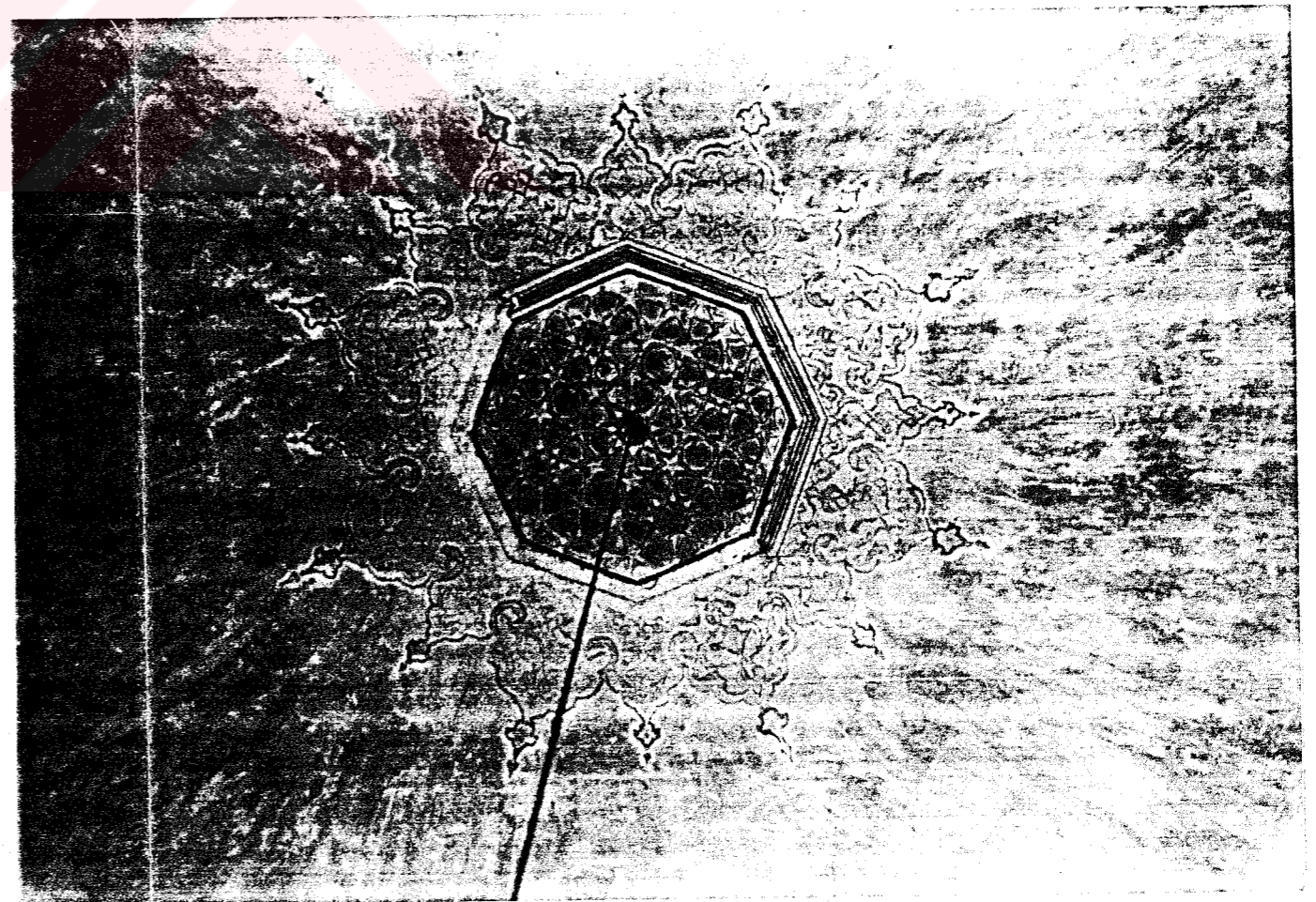
Hünkar Mahfelinde resimlerde tam anlaşılacakla beraber ,önemli bir yer olduğu için en son katmanda son derece bozuk olarak yeniden yapılan klasik motiflerle barok motifler yanyana kullanılmıştır. Bunların altından yukarıda ana pandantifte bulunan bordürdeki natüralist bezemelerin benzeri ortaya çıkarılmıştır. Bu süslemede nar çiçekleri, hançer yaprakları ve karanfiller bulunmaktadır.Tam anlaşılacakla beraber üstte sekizgen halinde yapılan bordürün dairesel bir tekrarıda bulunmaktadır. (Bkz.Resim-49)

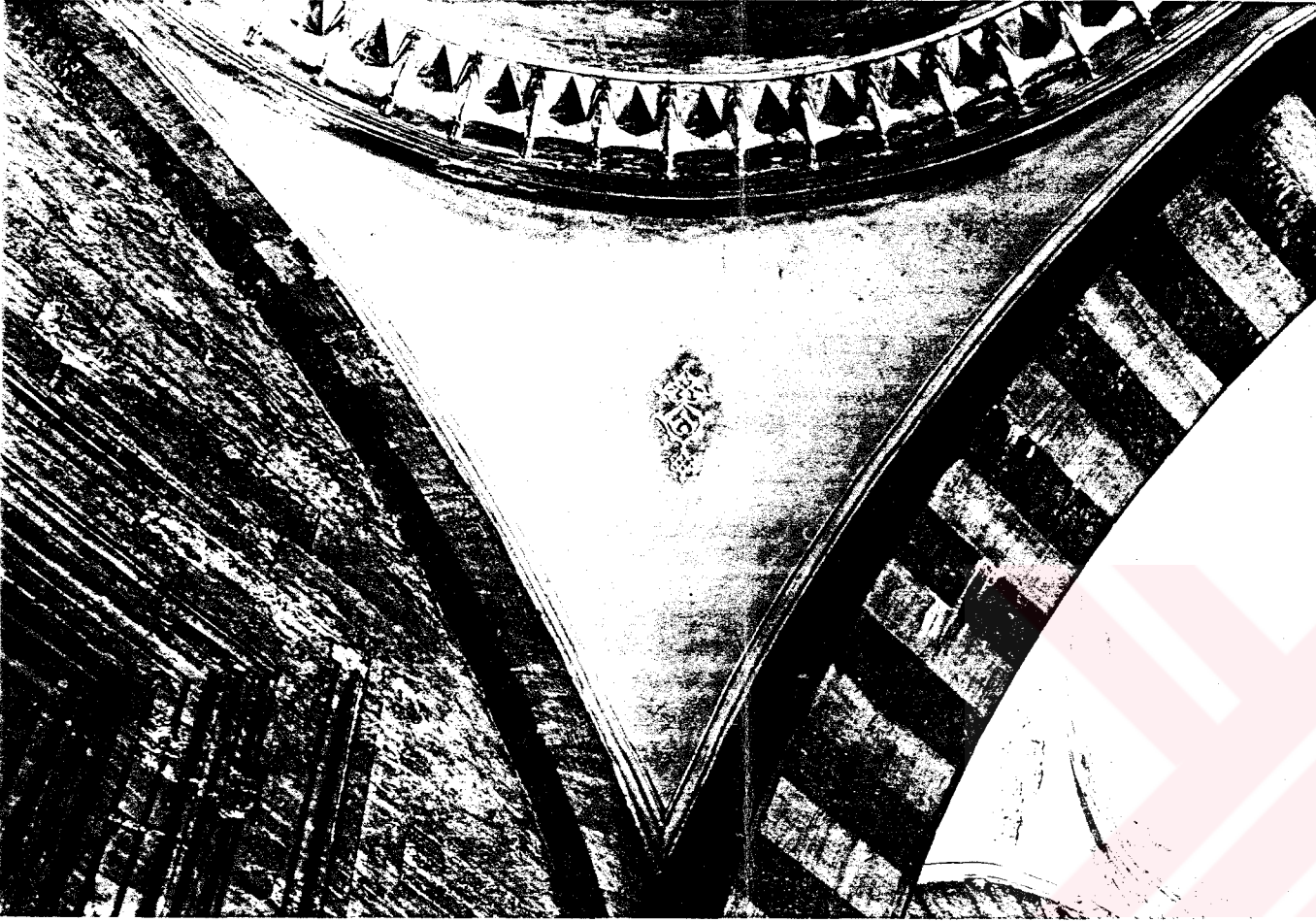
Resim 49- Hünkar Mahfeli Tavanı Araştırma

DIŞ MEKANLAR**REVAK KUBBELERİ**

Bu kubbelerde kalemîşi olarak bir motife rastlanmamasına rağmen , kubbelerde barok göbek motifleriyle pandantiflerdeki bazı bezemeler vardır. Buda buralarda daha önce süsleme olduğunu gösterir ancak bunların tekniği konusunda caminin genel karakteri ve bazı kubbelerdeki buluntuları esas almak gereklidir.Süsleme kalemîşi olmasa bile malakari olarak yapılmıştır ve motifsel bilgiler edinebiliriz. Örneğin giriş kapısı üstündeki kubbede sekizgen formun içindeki geometrik motifler ile bunların dışında rumi-palmet üslubunda geçmeli motifler olarak yapılmış malakariler mevcuttur. (Bkz.Resim-50) yine başka bir kubbenin pandantifinde rumi palmet üslubunda yukarıdan aşağıya doğru uzayan ve belli bir yerde saadet düğümüyle biten bezeme vardır. Bu bezemenin belkide devarı vardı ancak şu anda bunu bulmak mümkün değildir. (Bkz.Resim-51)

Resim 50- Son Cemaat Mahalli Cami Giriş Kubbesi

Resim 51-Son Cemaat Mahalii Kubbe Pandantifi

REVAK PENCERELERİ

Caminin revaklarındaki pencerelerdeki aynalar içerideki pencerelere benzer biçimde kakma alçı ile çeşitli bezemeler yapılarak süslenmiştir. Burada bizim ele aldığımız konu yapım tekniği olarak kalem işleri olmasına rağmen, süslemelerin motifsel karakterlerinin anlaşılması için, içerideki pencere alınları ve revak kubbelerindeki gibi ele alınarak araştırılmış ve kataloğa alınmıştır. Bu pencerelerde üç ayrı tip kompozisyon kullanılmıştır. Birincisi tüm yüzeyin geometrik olarak işlendiği aynalar, ikincisi aynanın iç kısımlarının geometrik dışarıdaki bordürün rumi krektlerli işlenmesi, üçüncü olarak tüm ayna yüzeyinin rumi-palmet motiflerle oluşturularak yapılması.

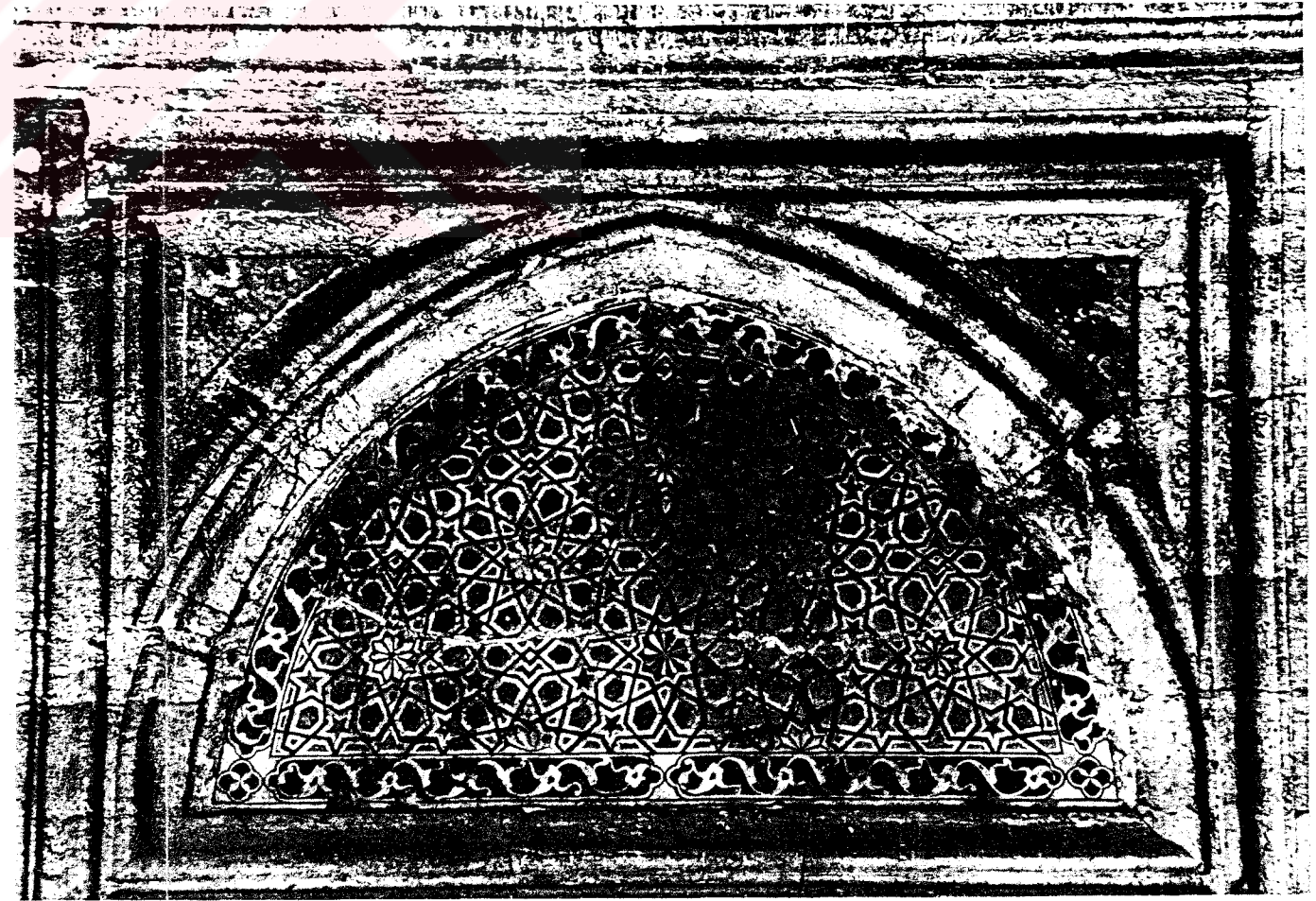
Geometrik motiflerin genelde dairesel rotasyonlu şebekelerden oluştuğu görülmektedir. Bazılarındaki orta boşluklara yıldızlar yerleştirilmiştir.

Geometrik ve rumeli kompozisyonun olduğu aynalarda , geometrik motifler on kollu yıldızları oluşturacak biçimde düzenlenmiştir. Çevresindeki ince bordür ise kartuşlar içine yerleştirilen iki farklı ruminin birbirine bağlanmasıyla oluşturulmuştur. Bir diğerinde ise daha farklı rumilerin köşelerden birbirlerine doğru yönelmesi ve ortada buluşmasıyla oluşturulmuştur.

(Bkz. Resim-52)

Son tipteki ayna tamamiyle rumi-palmet üslubunda oluşturulmuştur. Alt kısma yakın bir yerdeki düğümlü yıldız motifinden çıkarak aşağıya sağa ve sola spiraller çizerek kıvrılan çift kollu rumiler spiraller ve S ler çizerek her yöne doğru giderken, onlardan ayrılan ve üzerlerine katlanan çift kollu rumilerle girift bir bezeme oluştururlar. Sağa ve sola simetrik olarak yayılan bezemenin ortadaki kompozisyonları kapalı formları oluşturur. (Bkz. Resim-53-54)

Bütün tiplerdeki aynaları iki tipte yapıldığı görülür. Zemini beyaz olanların motifleri kırmızı, zemini kırmızı olanların ise motifleri kırmızıdır.

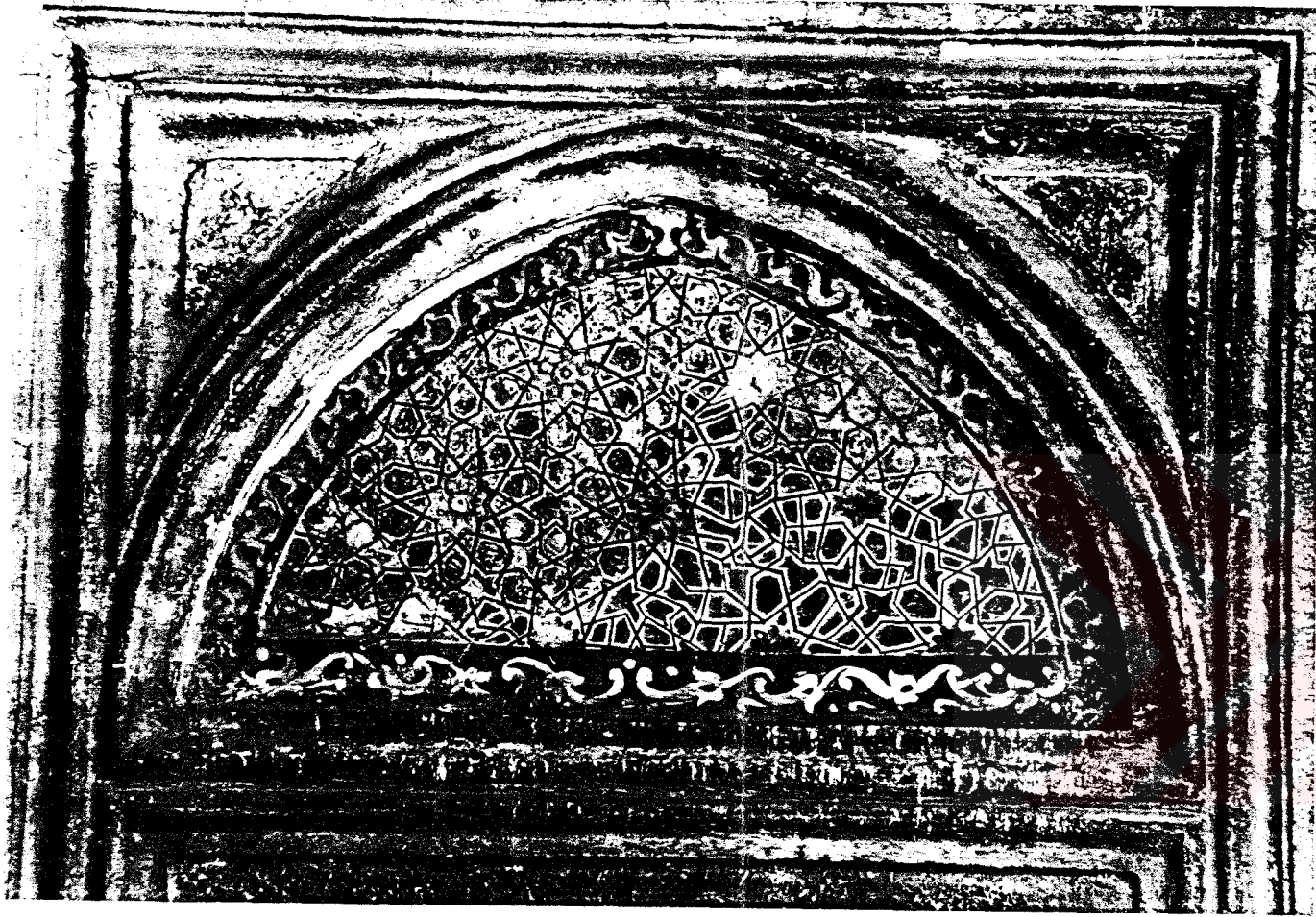

Resim 52- Revak Pencereleri Alınlıkları

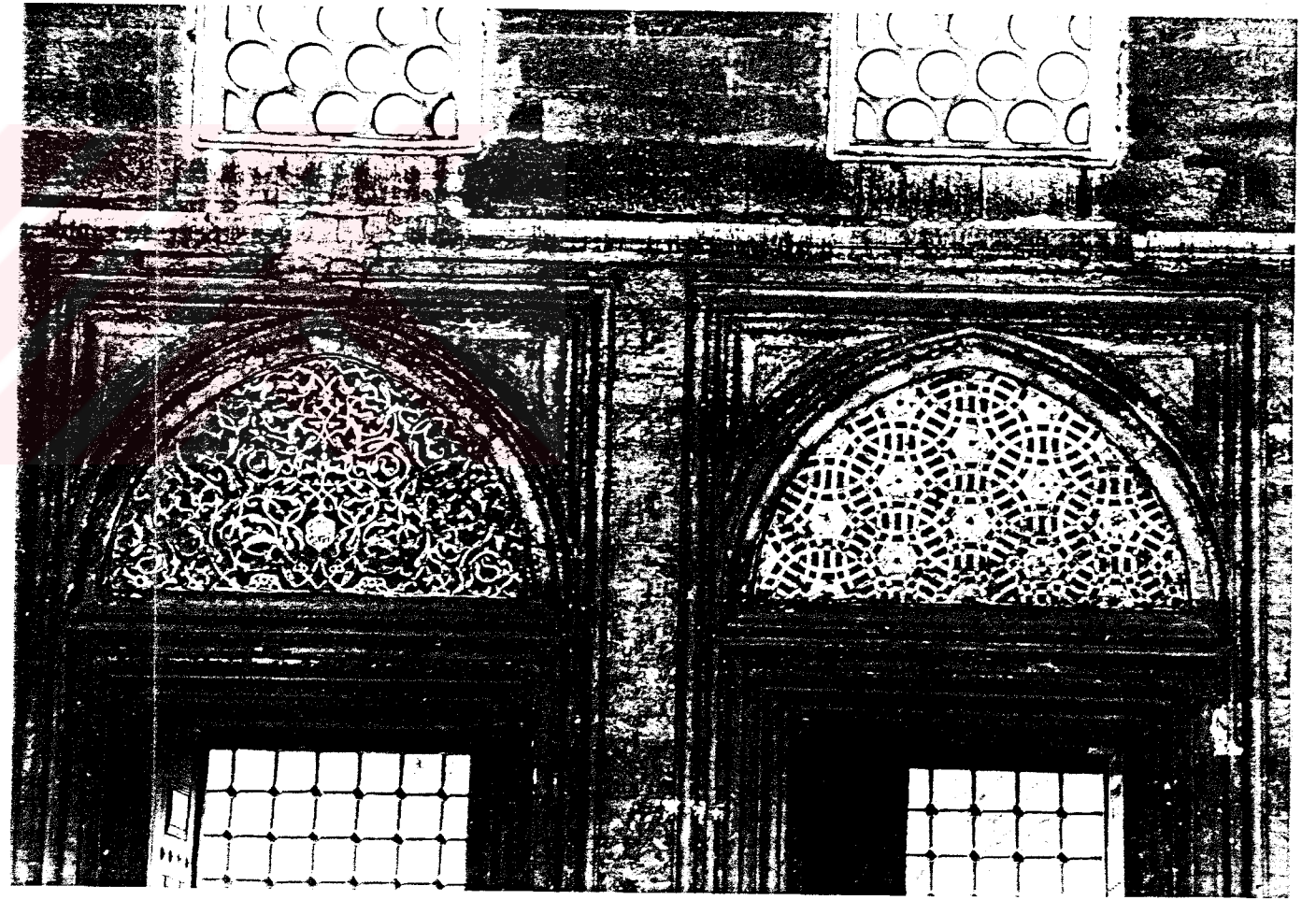
ŞEHZADE CAMİİ 1548-İSTANBUL

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:001

Resim 53- Revak Penceresi Alinıkları

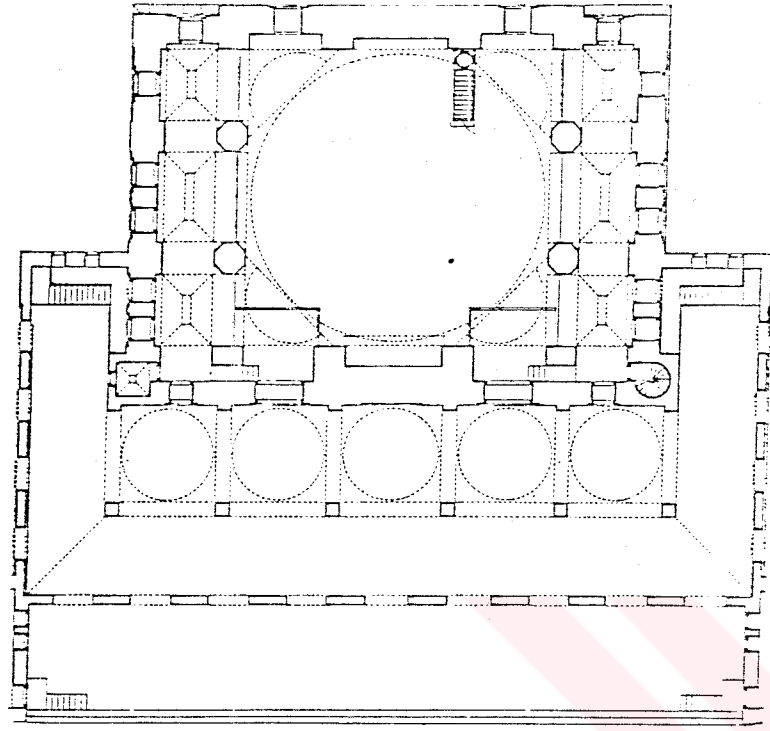
Resim 54- Revak Penceresi Alinıkları

RÜSTEMPAŞA CAMİİ 1561

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:0021

YAPTIRAN: Veziriazam Rüstempaşa

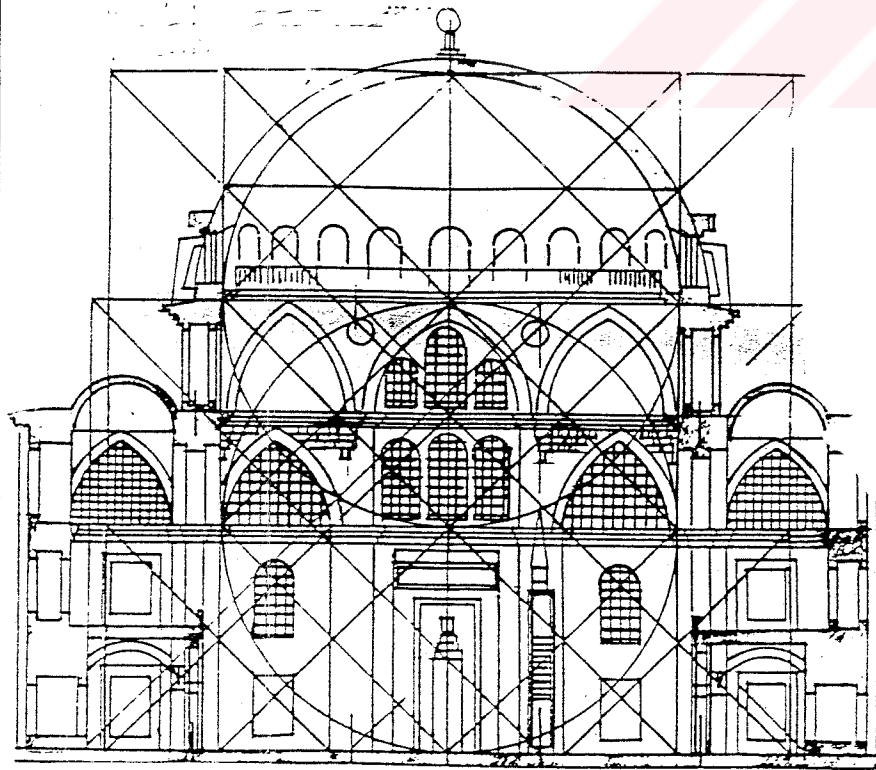
İ: İstanbul
ÇESİ: Eminönü
EVKİİ: Yağkaparı

CAMİ PLANI

VAZİYET PLANI

KUZEY

RAGİP GÜMÜŞPALA CAD.

RÜSTEMPAŞA
CAMİİ
BURMALI HAN

ENİNE KESİT

Şekil 3-Rüstempaşa Camii Planı ve Kesiti

1.2. RÜSTEMPAŞA CAMİİ

PLAN ÖZELLİKLERİ

Rüstempaşa Camii Aptullah Kuran'ın tanımlamasına göre "Çok kubbeli enlemesine dikdörtgen kitleli camilerin iki kanatlı" tipine girer. Mimar Sinan'ın sekiz ayaklıcamii denemelerinden biridir. Yapı İstanbul'da çok yoğun bir ticaret merkezinin ortasında dükkanlar, mahzenler ve depolar üzerindeki 40x40 boyutunda bir platforma oturtulmuştur. Cami böylelikle daha iyi algılanmıştır. Aslında Sinan'ın dışarıdan özellikle denizden algılanması sağlanmış ve İstanbulun silüetine katkıda bulunmuştur. (Kuran, 1986, s.135- Aslanapa, 1986, s.211- Güngör, 1990, s.32) (Bkz. Resim-55)

Hadika'da caminin burada daha önce bulunan Hacı Halil Mescidi yerine yapıldığından sözedilmektedir. (Kuban, 1994, s. 372.) Caminin 1561 yılında Rüstempaşa'nın ölümünden önce de bitmiş olması ihtimali vardır. (Kuban, 1994, s.371)

Yapının avlusuna dört köşesinden çıkılan merdivenlerle ulaşılmaktadır. Avlu beş gözlü son cemaat mahallini saran ve yanlara dönen ahşap saçaklı revak ile önündeki açık kısımdan ibarettir. Mimar Sinan'ın sekiz ayağa oturan baldekenli denemelerinden biri olarak kabul edilen Rüstempaşa camii bunun ilk örneklerinden birini oluşturur. (Kuban, 1994, s.372- Aslanapa, 1986, s.211) Caminin ana kubbesi sekiz yerden desteklenen bir baldekene oturur. Ana kubbenin çapı 15.20 mt. dir. Yanlarda üçer çapraz tonozdan oluşan uzunlamasına mekanlarla dikdörtgen bir hacim elde edilmiştir. Köşelerde birer çeyrek kubbe orta kubbeyi destekler. Yan mahfellerin çok alçak kalmasından ve yüksek kasnaklar nedeniyle kubbe daha heybetli görünmekte diğer yapılara hakim olmaktadır. (Şekil 1-2)

Yapının 1660 tarihli yangında hasar gördüğü, 1776 depreminde ise minaresinin yıkılarak kubbesinin çöktüğü bilinmektedir. Bu gün görünen kasnak üstü kıvrımlı pencere üstü silmenin Barok etkisi Bizans etkisi uyandırmakta olduğu Oktay Aslanapa tarafından söylenmektedir. Diğer bir görüşte yapıda ki asimetrikliğin Sinan uslubuna uymadığı ve bunun yapının çok onarım geçirdiğinin işareti olduğunu belirtir. (Aslanapa, 1988, s.216)

RÜSTEMPAŞA CAMİ 1561

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:002

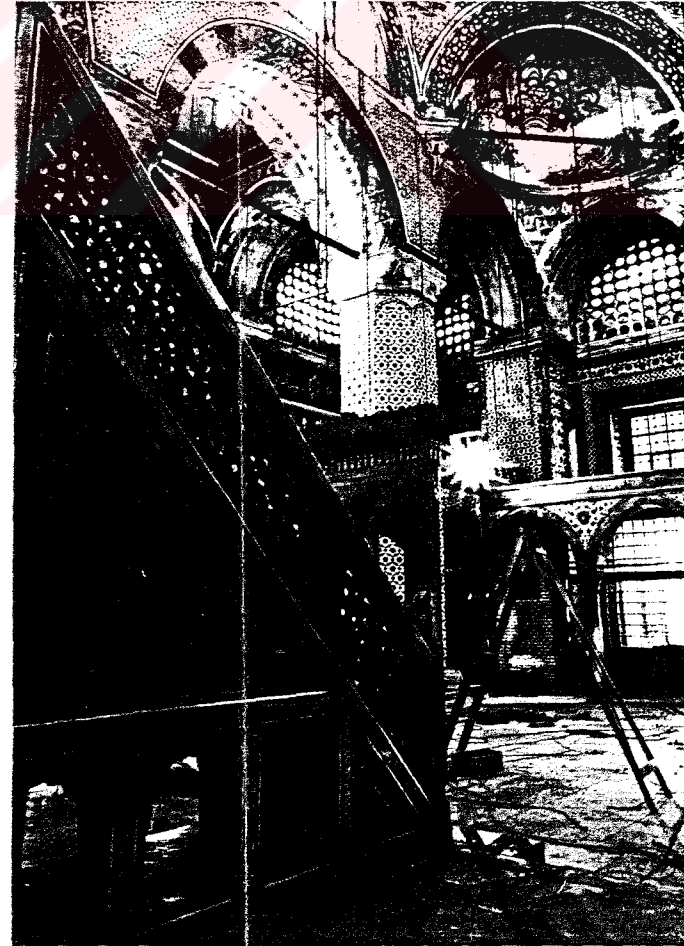
MAHAL	DETAY YERİ	RESTORASYON ÖNCESİ	RESTORASYON SONRASI	ÇİZİM NO
KUBBE	GÖBEK	K-GB	K-YE	
	YÜZEY	GB	K-YE	
	KUŞAK (BORDÜR)	GB	K-YE	
	PENCERE	K-GB	K-YE	
	GEZİNTİ ALTI	GB	K-YE	
PANDAN.	ÜST KUSAK			
	BORDÜR			
	ÇEVRE DOLGU			
	GÖBEK			
KEMER	KEMER ALNI	GB	YE	
	KEMER İÇİ	GB	YE	
DUVAR	PANO			
	PENCERE BORDÜRÜ			
	PENCERE KEMERİ			
	MİHRAP VE ÜSTÜ			
	ROZETLER V.S.			
AYAKLAR	AYAK YÜZEYİ			
	BAŞLIKLAR			
	GÖBEK			
KÜÇÜK KUBBELER	YÜZEY	GB	YE	
	ETEK	GB	YE	
	PANDANTİF			
	KEMER	YE	YE	
MAHFEL	TAVAN	BOYALI	K	
	DUVAR			
	ALT TAVAN			
SON CEMAAT KUBBESİ	GÖBEK	GB	K-YE	
	YÜZEY			
	ETEK			
	PANDANTİF			

İÇ MEKAN ÖZELLİKLERİ

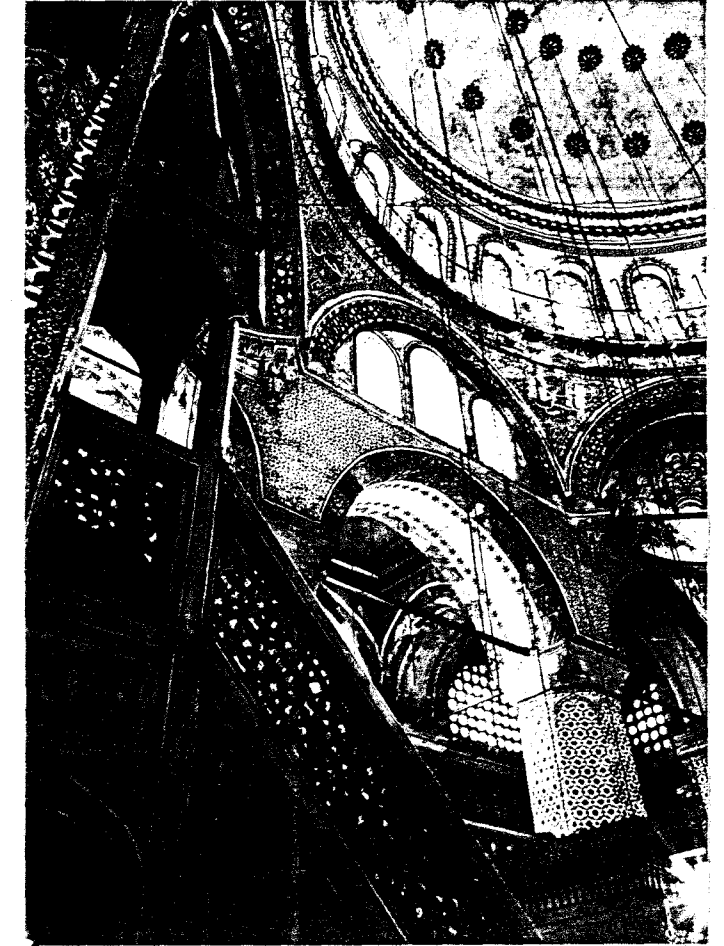
Rüstempaşa Camii iç mekanında süslemeleriyle ünlüdür. Devrin en süslü yapısı olarak kabul edilmektedir. Bu derece süslü çiniler ilk defa bu camide görülür. (Aslanapa, 1988, s. 216) Rüstempaşa'nın sağlığında çiniler için İznik'i yeterli görmeyip Kütahya'da çini atölyeleri kurduğunu ve bir kısmını burada yaptırdığı bilinmektedir. (Yetkin, 1989, 15) Yapıda son cemaat yerinden başlayarak bütün iç mekanında çini süslemelerin en güzelleri görünür. Yapının her yerinde duvarlar, mihrap, filayakları, mahfiller, kubbe geçişleri çinilerle bezenmiştir. Döneminin üslubunu en iyi yansıtan örneklerle doludur. (Bkz. Resim 56-57)

İç mekanında ayrıca kalemî süslemelerde ön plana çıkmaktadır. Buluntu yerleri ve devirlerine göre değerlendirildiğinde yine devrinin önemli örneklerine rastlanır. Kubbelere başlayarak mahfel altlarına kadar olan yüzeylerde kullanılarak caminin iç karakteristiğini oluşturur.

(Bkz. Tablo-2)

Resim 55- Eminönü Rüstempaşa Camii Görünüşü

Resim 56- Rüstempaşa Camii iç Görünüşü

TABLO:2

K: Klasik Dönem

BT: Barok Taklidi

GK: Geç Klasik Dönem

SD: Son Devir (20. yy. Başlı)

B: Barok Dönem

YE: Yeni Yapılan Uygulama

RÜSTEMPAŞA CAMİ 1561

PAFTA İSMİ

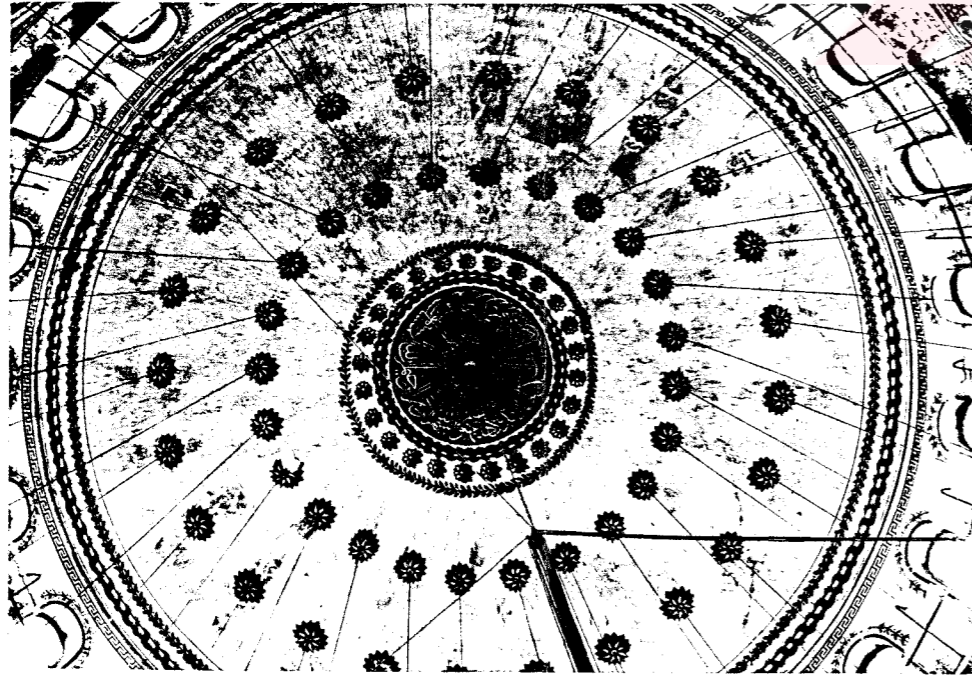
KATALOG NO:002

RÜSTEMPAŞA CAMİ KALEM İŞLERİ

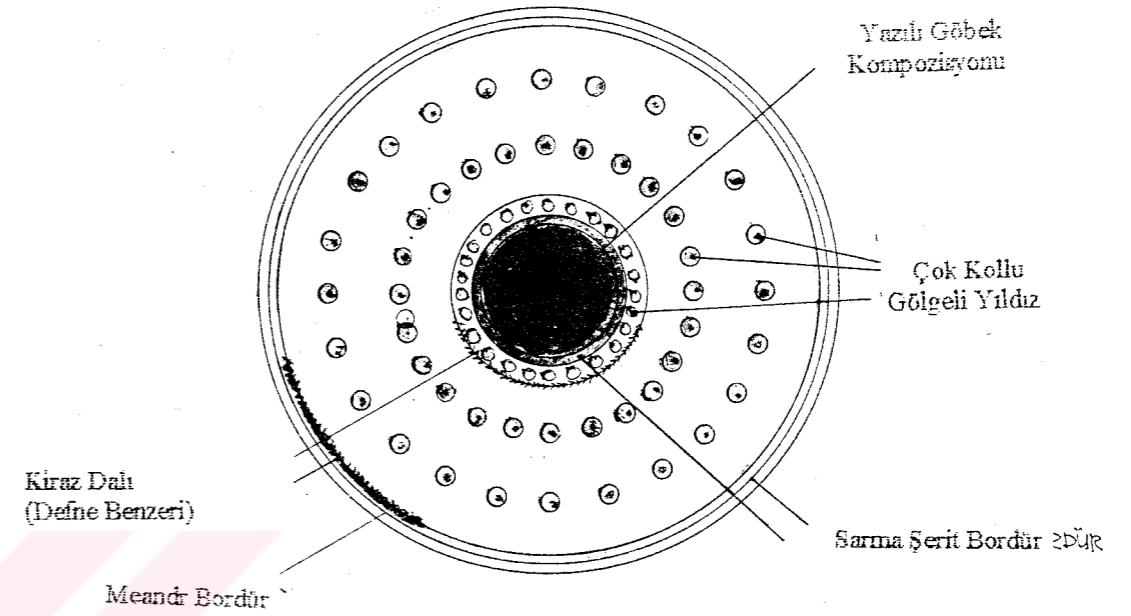
Rüstempaşa Camii kalem işleri 1561'de tamamlanan caminin kubbe, kemer, eksedra, tonozlar ve mahfel altlarında iki ayrı yüzeye uygulanarak yapılmıştır. Her ne kadar cami çeşitli dönemlerde yangın ve deprem geçirmiş olmasına rağmen hemen sonraki dönemlerde onarılarak devrin uslubuna göre, yada öncekinden kısmen öykünerek yenilenmiştir. Son olarak Barok etkili kalem işleri tümünü kapatarak yapıya hakim olmuştur. 1991 yılında başlayan restorasyon çalışmalarında yapılan araştırmalarda çeşitli katmanlar ortaya çıkarılarak tespitler yapılmıştır.

ANA KUBBE KALEMİŞLERİ

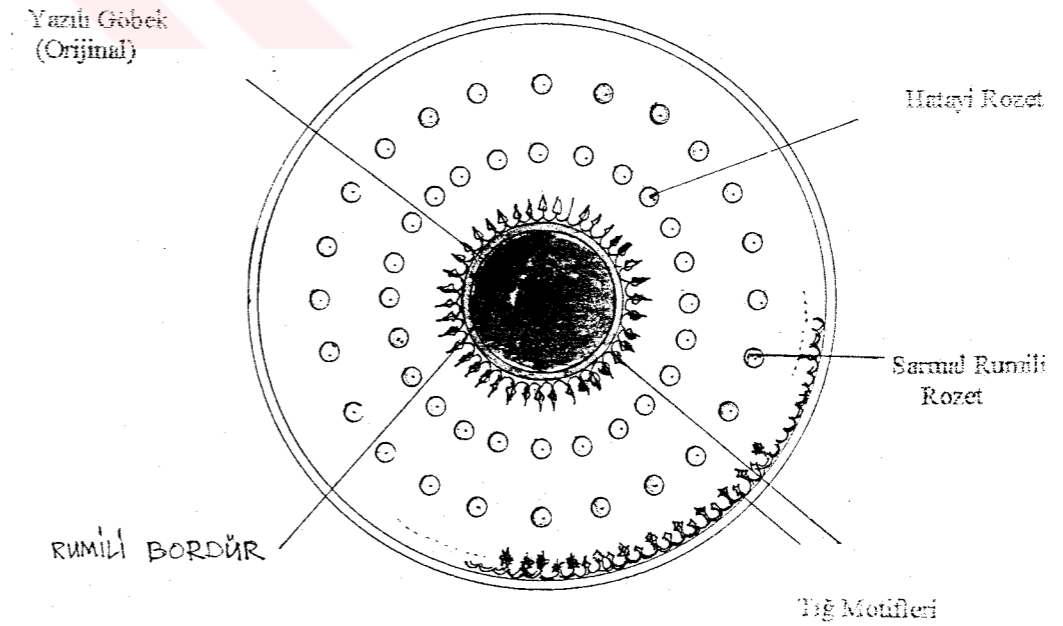
15.20 mt. çapında bulunan ana kubbede araştırma öncesi görülen kalem işleri göbekte yazı, çevresinde kademeler halinde aşağıya doğru inen çeşitli motifler ve pencere çevresindeki motiflerden oluşmaktadır. Aynı motiflerin üzerinde araştırma sonrası farklı karakterde ancak aynı boyutta motiflere rastlanmıştır. Yani sonraki dönemde onarım yapanlar bezeme sistemi bozmadan kendi usullerini uygulamışlardır. (Bkz. Resim 58-Şekil 4-5)

Resim 58-Rüstempaşa camii Kubbe iç genel görünüşü

Şekil 4-Kubbe Sistemi (Restorasyon Öncesi)

Şekil 5- Kubbe Sistemi(Restorasyon Sonrası)

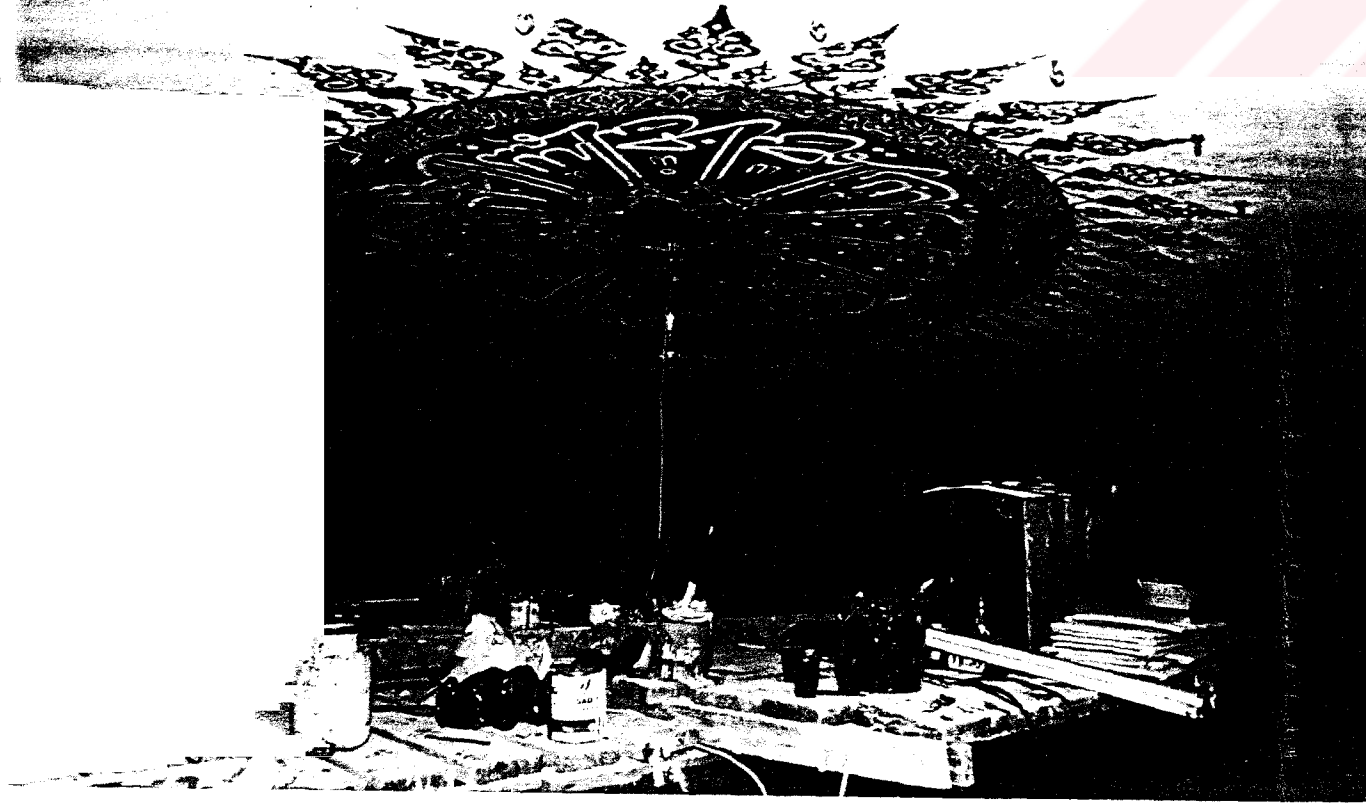
RÜSTEMPAŞA CAMİ 1561

PAFTA İSMİ

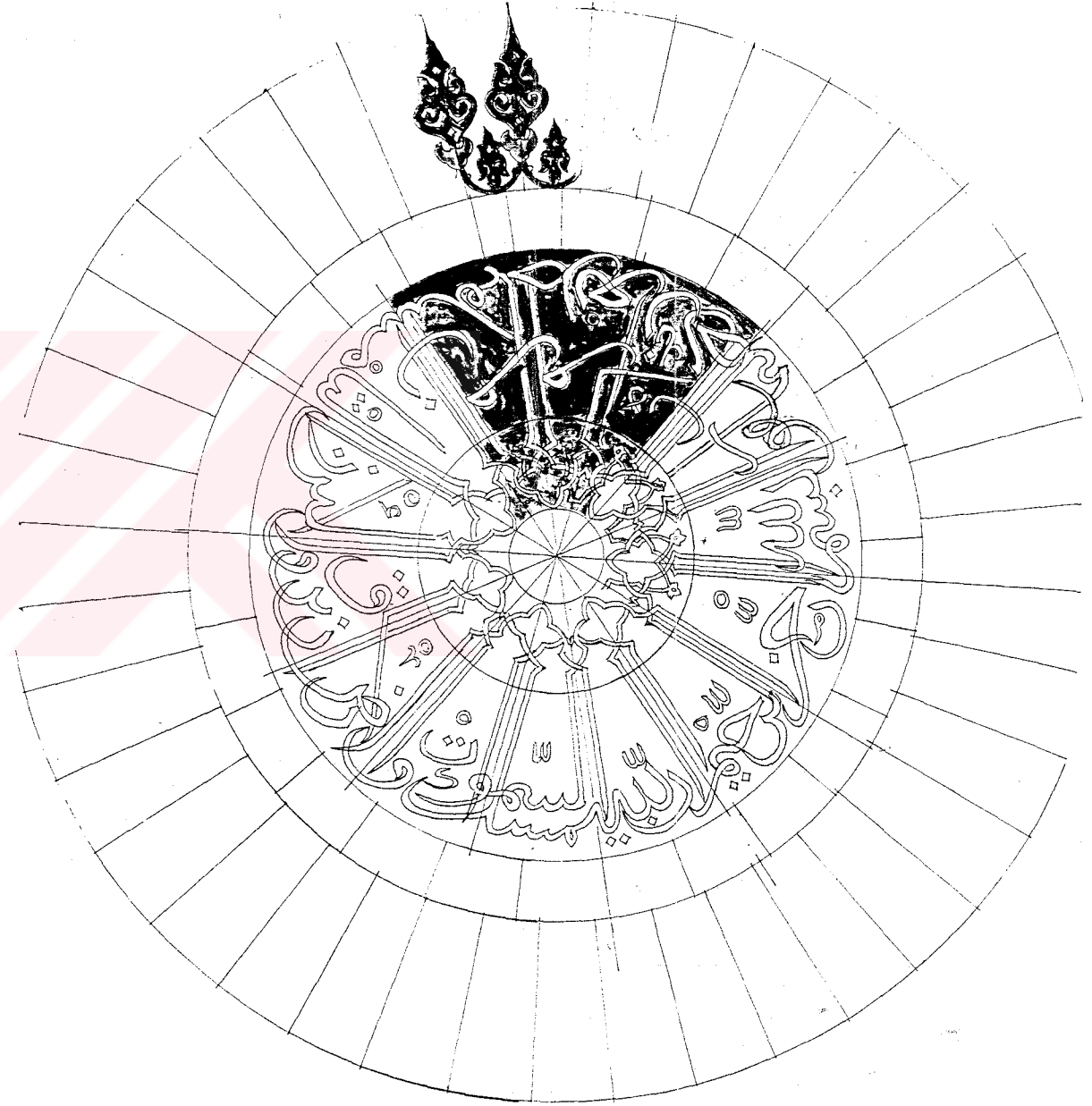
KATALOG NO:002

GÖBEK YAZI VE ÇEVRESİ

Yazı araştırma öncesi de aynen bulunan tek orijinal örneğe benzemektedir. Lacivert zemin üzerine beyaz olarak yazılan yazı Celi sülüs üslubunda olup hattatınun belli değildir. Arapça olarak Fatır Suresi , 41. ayet olduğu okunmuştur. (Özsayınar, 1993, s. 94) (Bkz. Resim -59-Şekil-6) Yazı Motifleri ortada eliflerin birleşmesiyle birbirine bağlanmış ve başlık motifine benzer motifler oluşturmuşlardır. Yapılan araştırmada başka herhangi bir bulgu ve katman ortaya çıkmamış sadece zeminin siyah olduğu tespit edilmiştir. (Bkz. Resim-60) Araştırma öncesinde yazının çevresinde barok devrin karakteristik gölgeli üslubu ile önce sarmal şeritli bir bordür, ardından çok kollu gölgeli yıldızlar ve hemen sonra yine bir kiraz dalı ile bordür bulunmakta iken araştırma sonrası ise yazının hemen dışındaki motiflerin altından zemini süleyen kırmızı olan rumi geçmeli bordür ile hemen onun üzerindeki siyah tepelik motifleri ortaya çıkarılmıştır. Bu çıkarılan motiflerin hepsi başka bir katmandan bulunmuştur. (Bkz. Resim 61) (Bkz. Şekil-7-8)

Resim 59- Kubbe göbek görünüşü

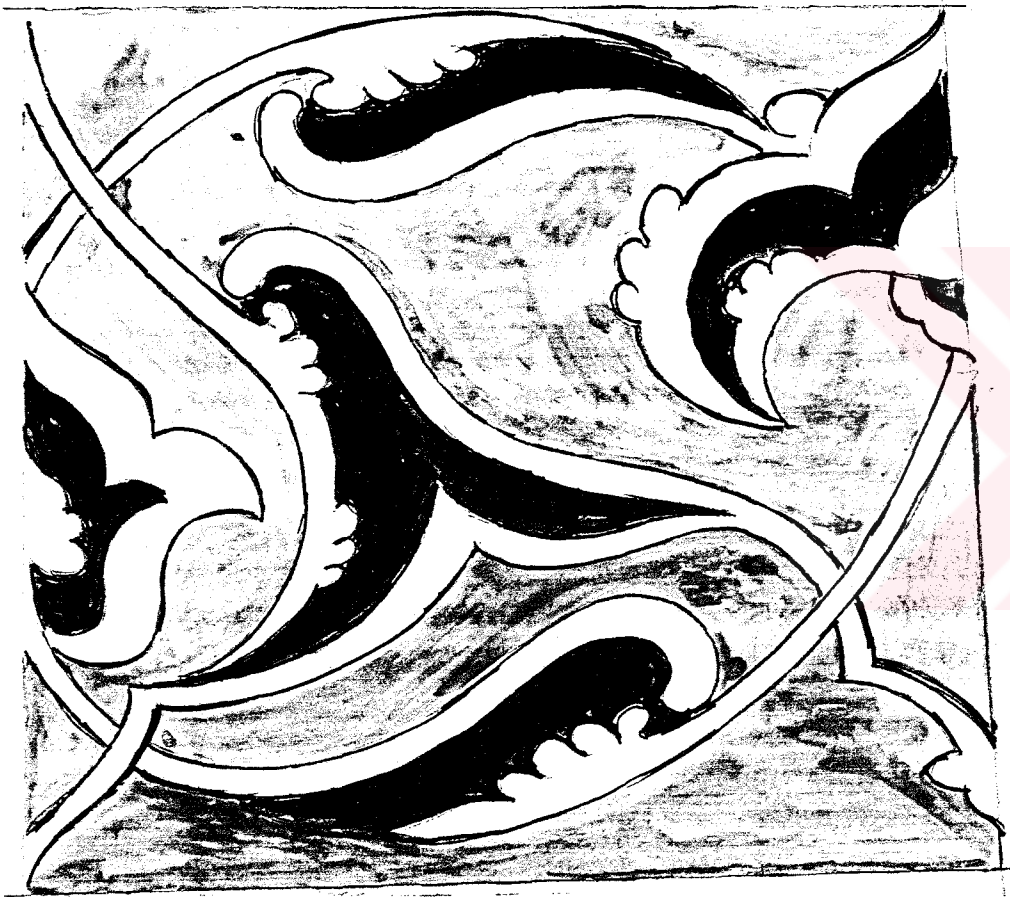

Şekil 6- Ana Kubbe Yazı ve Çevresi

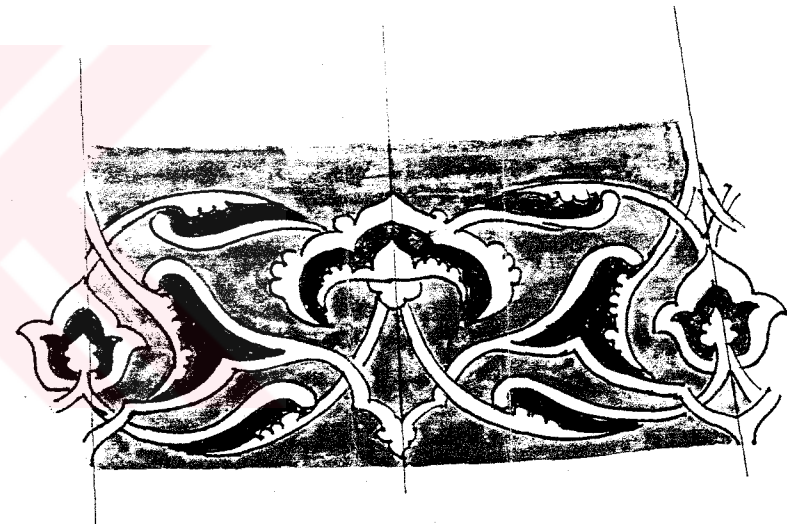
RÜSTEMPAŞA CAMİ 1561

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:002

Şekil 7-Ana Kubbe Yazı Çevresi Bordür

Şekil 8- Ana Kubbe Yazı Çevresi Bordür

RÜSTEMPAŞA CAMİ 1561

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:692

Resim 60- Ana kube yazıdan detay

Resim 61- Ana kubbe göbek bordürü

RÜSTEMPAŞA CAMİ 1561

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:002

KUBBE YÜZEY MOTİFLERİ

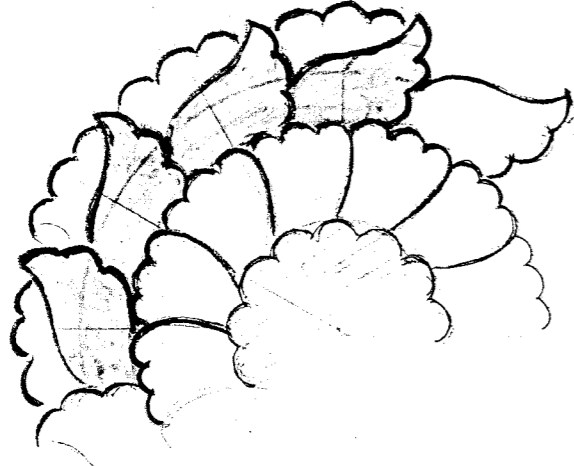
Ana Kubbede araştırma öncesinde göbekten sonra gelen ilk sıradaki motifler yine göbekteki gölgeli çok kollu yıldızın büyümüş hali olarak bulunmaktaydı. Üst ve alt kademede 24'er adet rozet ile çevrelenen kısmın altından araştırmalar sırasında iki tip bezeme çıkarılmıştır. (Bkz. Resim 62) Üst kademede kırmızı yapraklı çarkifeleği andıran rozet bulunmuştur. (Bkz. Resim 63) (Şekil-9) Alt kademede birbirine dairesel kıvrımlarla geçen siyah rumilerle yapılmıştır. (Bkz. Resim 64) (Şekil-10)

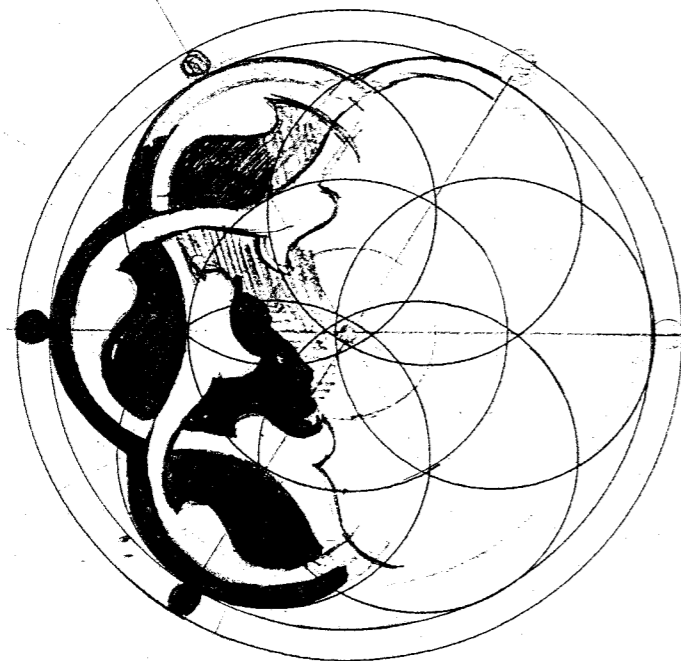
Resim 62- Ana kubbede araştırma sırasında bulgular

Resim 63- Ana Kubbe yüzeyindeki kırmızı yapraklı rozet

Şekil 9- Ana Kubbe Rozet

Şekil 10- Ana Kubbe Rumili Rozet

Resim 64- Ana Kubbe yüzeyindeki sarmal rumili rozet

RÜSTEMPAŞA CAMİ 1 Mİ 1561

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:002

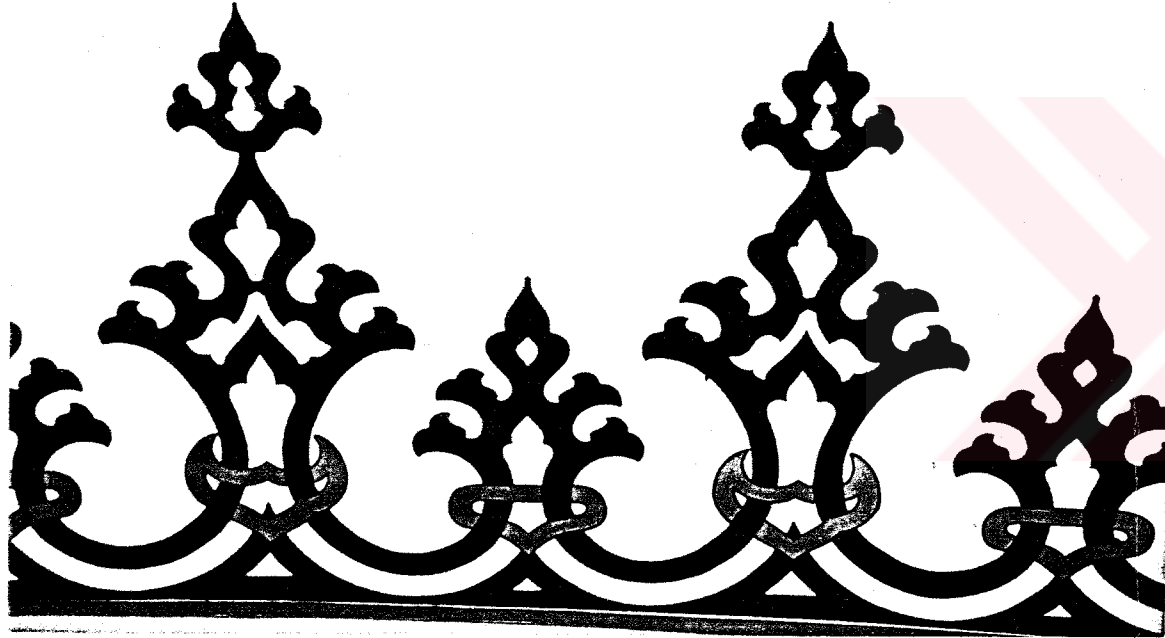
KUBBE KUŞAĞI

Araştırma öncesi kubbe kuşağı pencere üstlerine kadar olan kısımda göbekteki motiflerin benzeri olan kiraz dalı bordür, sarmal bordür ile bir şerit ve altında dendaneli bir bordürden oluşan bezemeler bulunmaktaydı.

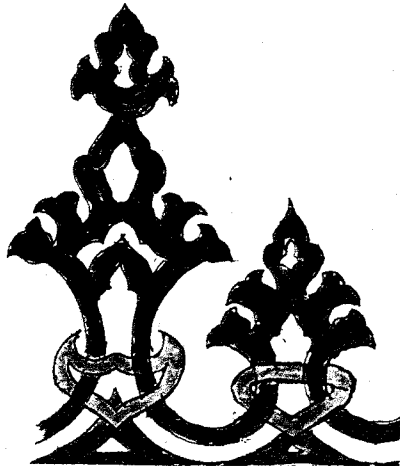
Yapılan araştırmalarda burada dendanenin tam üzerinden başlayan ve birbirine bağlı biçimde oluşturulmuş, tepelik benzeri siyah olarak işlenmiş motifler bulunmuştur. (Bkz. Resim - 65-Şekil-11)

KUBBE PENCERELERİ

Kubbe pencereleri yapının en yoğun bezeme katmanı gösteren yeri olmuştur. Araştırma öncesi sadece pencerenin tepesinden başlayarak sağa ve sola inen iki yönlü kiraz dalları halindeki pencere çevre bordürleri ile onun içinde pencere boşluğuna yakın kurşuni ve siyah şeritlerden oluşan son derece bozuk ve karektersiz olan bu motiflerin altındaki iki ayrı katmandan renk ve kısmen motif benzerliği olan iki ayrı motif grubu ortaya çıkarılmıştır. (Bkz. Resim -66)

Resim 65- Ana Kubbe Kuşağındaki tiğ motifi

Şekil 11- Ana Kubbe Etek Tiği

Resim 66- Ana Kubbe penceresi araştırma öncesi durumu

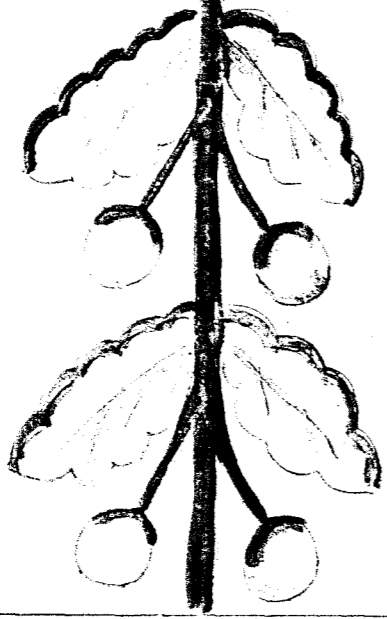
RÜSTEMPAŞA CAMİ

1561

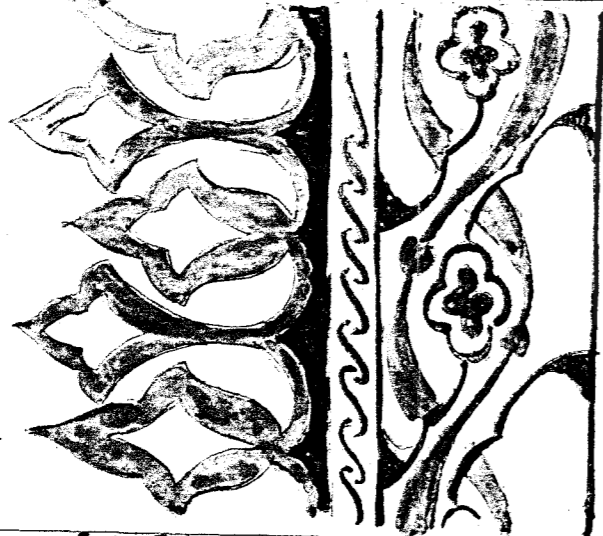
PAFTA İSMİ

KATALOG NO:002

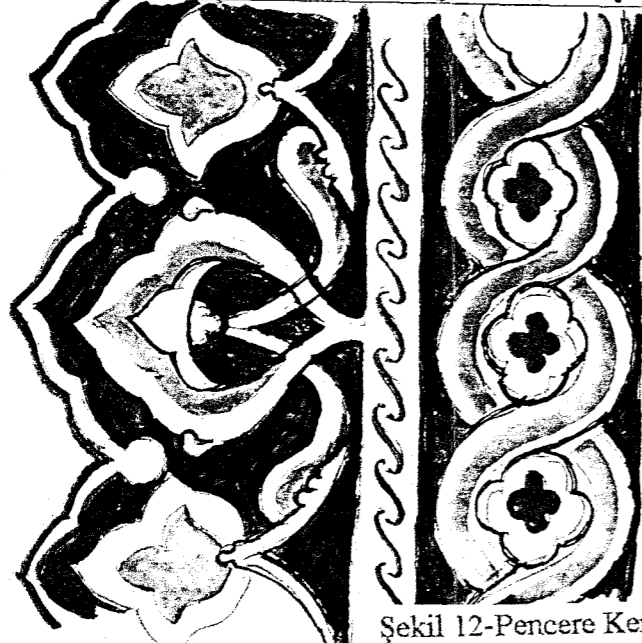
ÜST KATMAN

ORTA KATMAN

ALT KATMAN

Şekil 12-Pencere Kenarı Bordür Katmanları

Altta bulunan katmanlardan üste yakın olanı enlemesine olarak eşit yayımlı bir boyut gösterirken aynı zamanda bazı motifleride ortak kullanmıştır. Özellikle aradaki dar bordürün her iki katmandada aynı olması dikkat çekicidir. Bunun yanısıra kullanılan renklerinde yakınlığı oldukça önemlidir. En alt katmandaki siyah yoğunluklu hatayı ve rumilerden oluşan tepelik motifi en uygun motif olarak görünmektedir. Aradaki motif ise sanki ona benzemek istemesine yakın ama karakteristik olarak daha basittir. (Bkz. Resim- 67-68-69)(Şekil-12)

Pencerenin en ilginç yanı ise pencere boşluğunun iç yüzündeki siyah ve sülyen renklerle yapılmış sarmal rumili motiftir. Pencerenin bir yanından başlayıp kemerini dönerek diğer tarafta bitmektedir. (Bkz. Resim- 70)(Şekil- 13) Pencerenin bu yüzünde yine başka sıva ve boya katmanları olmasına karşın ikincil yada üçüncül motiflere rastlanmamıştır.

Resim 67- Ana Kubbe penceresi araştırmaları

RÜSTEMPAŞA CAMİ 1561

PAFTA İSMİ

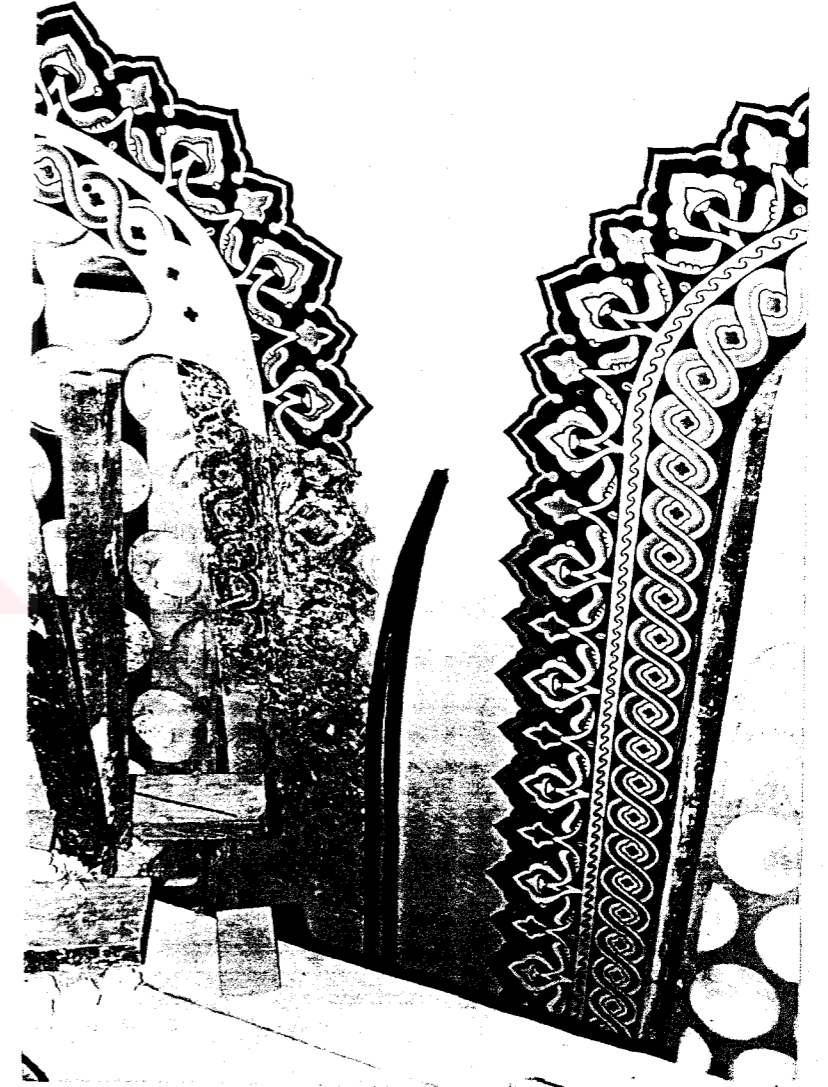
KATALOG NO:002

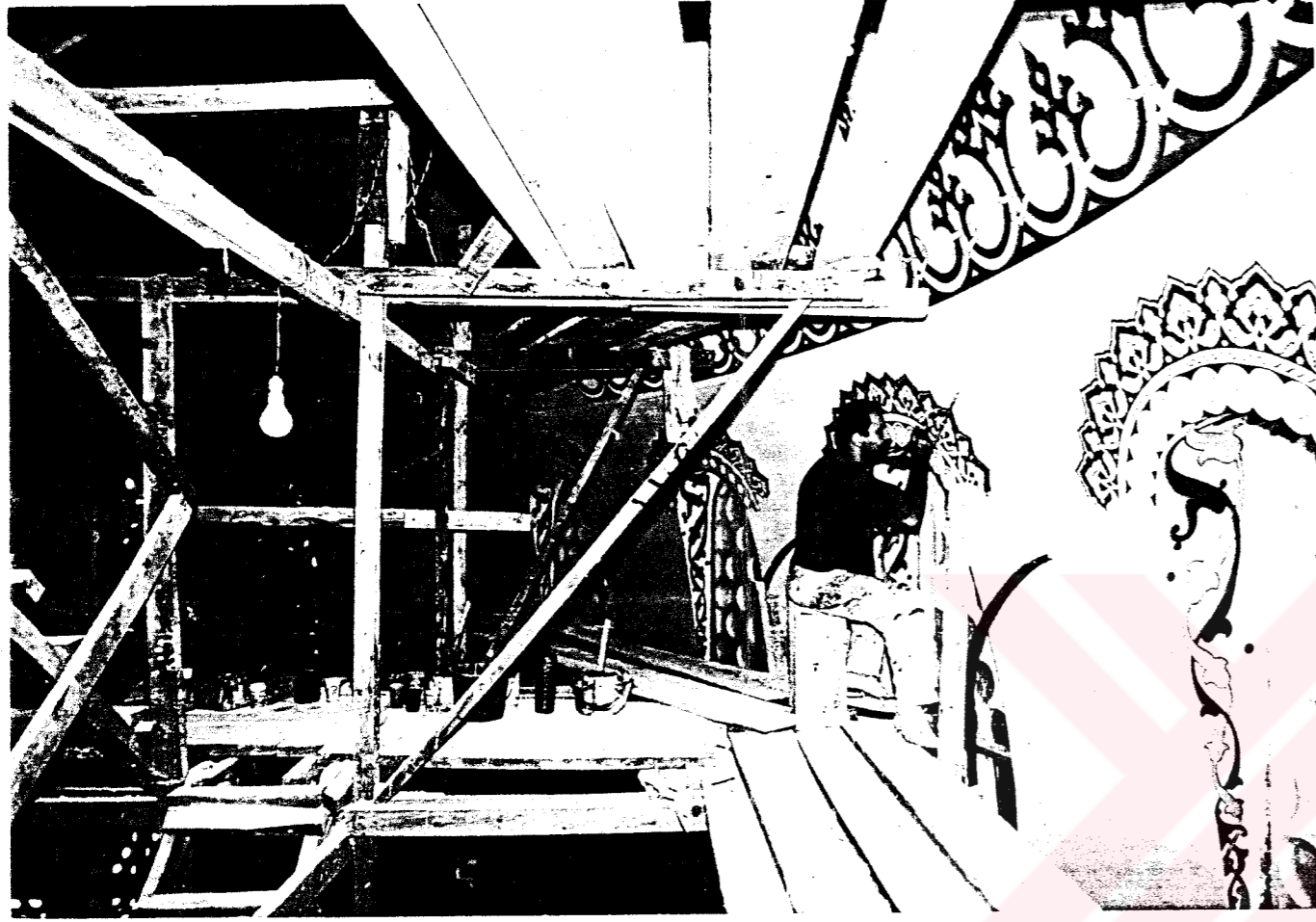
Resim 68- Ana Kubbe penceresi araştırmaları

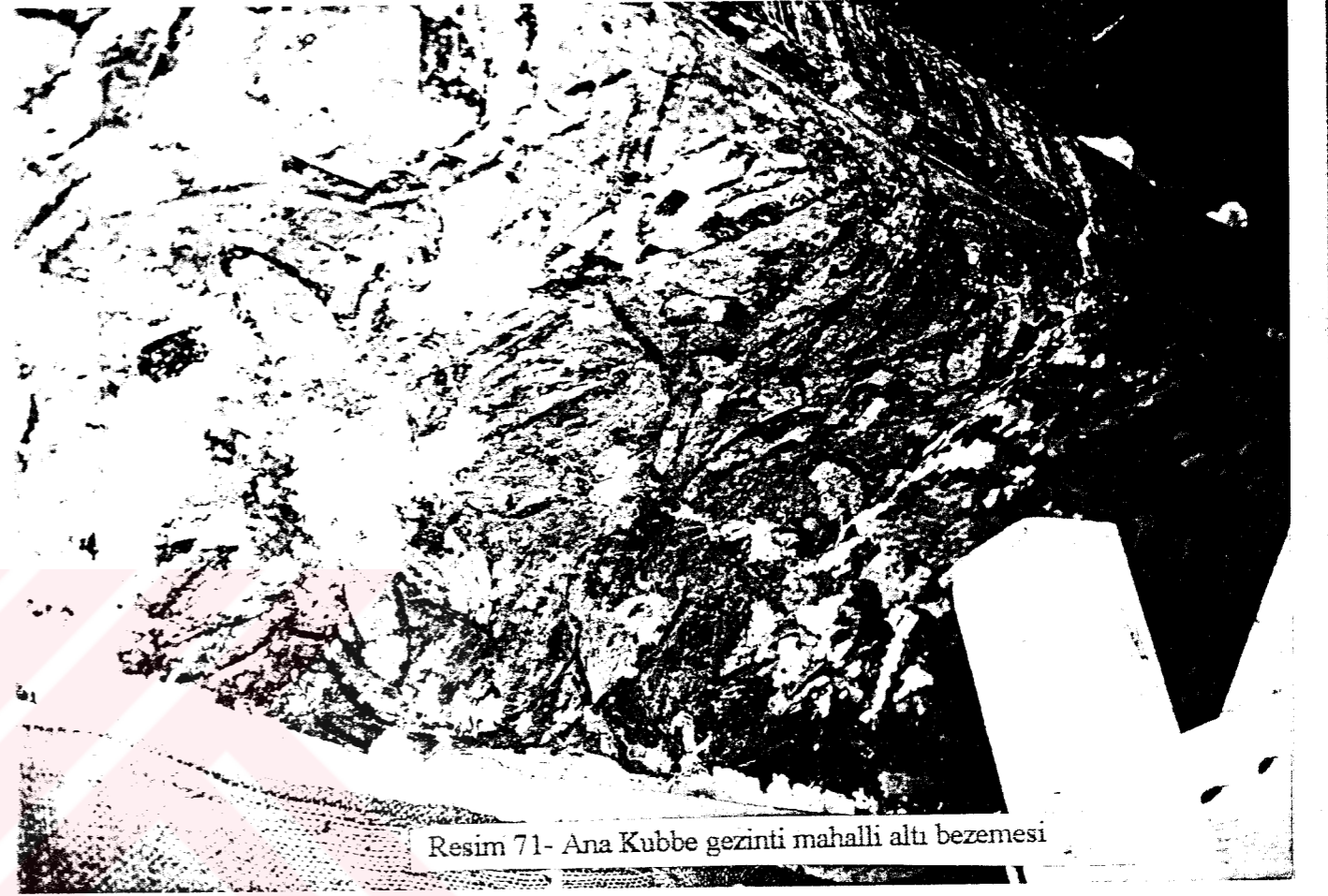
Şekil 13- Pencere İçi Süsleme

Resim 69- Ana Kubbe penceresi araştırmaları

Resim 70- Ana Kubbe pencere iç yüzeyi

Resim 71- Ana Kubbe gezinti mahalli altı bezemesi

GEZİNTİ ALTI MOTİFLERİ

Burada araştırma öncesi barok olarak görünen bezemelerin altından karakteristik olarak sülyen renkli klasik motifler çıkmıştır. Bu motifler birbirine atalamalı olarak bağlanan çift kola ayrılmış tepelik motiflerinin alttan ve üstten birleşmesiyle oluşturulmuştur. Arada kalan boşluklara ise bozulmuş bir şakayık yerleştirilmiştir. Zemin rengi sülyen, ana motifler beyaz, kapalı formların içi ise mavi olarak boyanmıştır. Konturlar siyahtır. (Bkz. Resim 71-72)

Resim 72- Ana Kubbe gezinti mahalli altı restorasyonu

RÜSTEMPAŞA CAMİ 1561

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:002

TROMP

KEMER YÜZEYLERİ

Kemer yüzeylerinde görünen motifler barok etkili taş yüzeyi görünümüne sahiptir. Altında sadece daha sade benzer motifler bulunmuştur.

TROMP YÜZEYİ

Tromp yüzeyi en son olarak tamamıyla barok gölgeli kalem işi olarak yapılmıştır. Yapım tekniğine bakılırsa yapım tekniğinin son derece bozuk olduğu gözlenir. (Bkz. Resim-73)

Araştırmalardan sonra dört tromp altında dairesel biçimli kenarlı bordürlü, içinde tümü girift motiflerin olduğu, en dışındada sivri tepelikli bir motif görülmüştür. Renkler siyah, kırmızı, sarı ve mavilerden oluşmaktadır (Bkz. Resim 74) (Şekil-R 14)

Resim 73- Trompların Barok bezeme detayları

Resim 74- Tromplarda araştırma aşaması

RÜSTEMPAŞA CAMİ 1561

PAFTA İSMİ

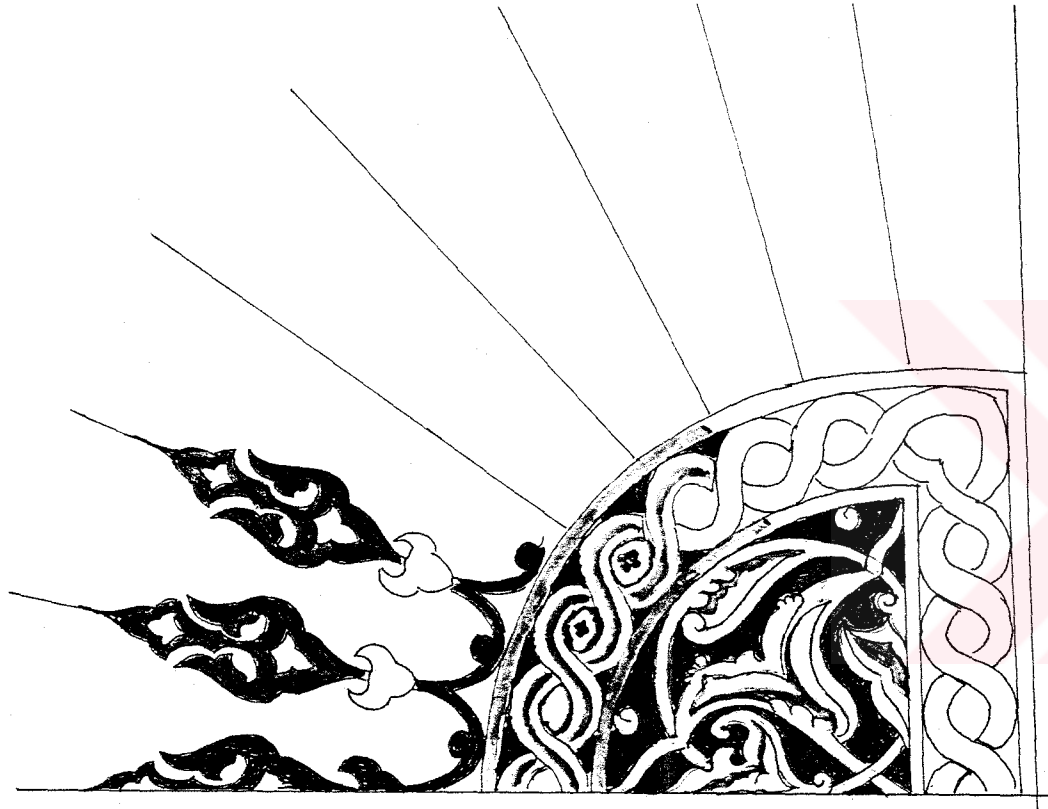
KATALOG NO:002

CAMİ İÇİ DUVAR YÜZEYLERİ

Duvar yüzeylerinde genellikle çini motiflerinden oluşan baskı tekniği ile yapılmış çok geç dönem motifleri kullanılmıştır. Bunun dışında kalan kemer yüzeylerinde yine taş taklidi yapılmıştır. Araştırma sonrası yine kemer altından yine benzeri fakat farklı renklerde motifler çıkmıştır.

ALT KONSOLLAR

Alt konsollar tamamıyla beyaz boya ile oyanmış durumdaydı. Üç kademeli olarak yapılan konsollardada yine her kademesinde farklı motifler bulunmuştur. En üstte bulunan düz yüzeyli profilde ana kubbe pencere bordüründe ve çeyrek kubbedeki bordürde bulunan dolama motifleriyle bezenmiştir. Altında bulunan profil dede S motifleri bulunmaktadır. En aşağıda bulunan eğrisel profil üzerinde ortalarında rozetler bulunan iri şakayıklar ve onları bağlayan hançer yaprakları ile yapılmıştır. (Bkz. Resim 75)

Şekil 14-Eksedra kompozisyonu

Resim 75- Alt Silmeli Konsol

RÜSTEMPAŞA CAMİ 1561

PAFTA İSMİ

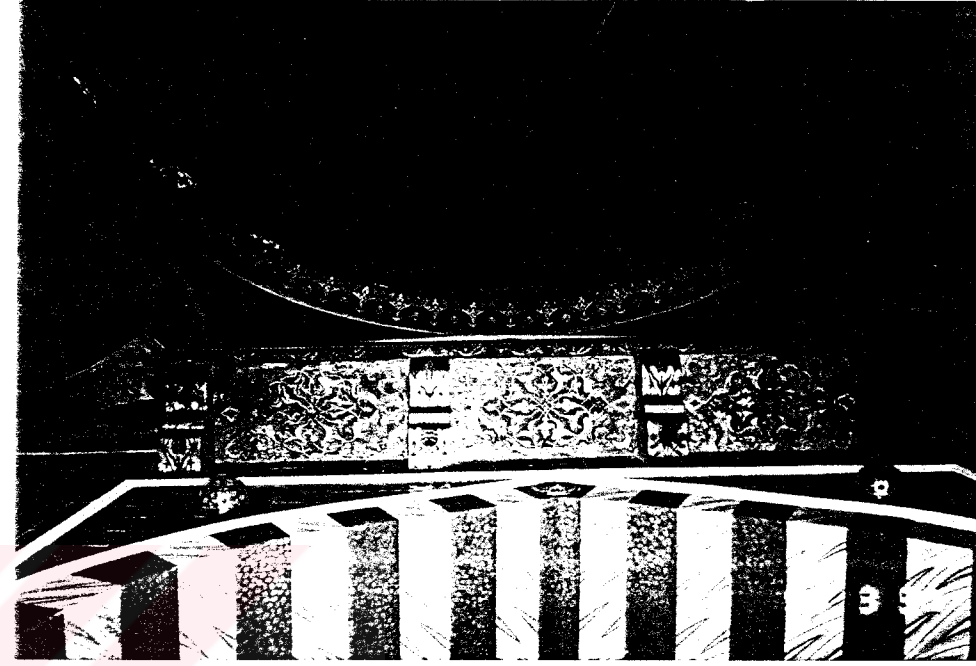
KATALOG NO:002

TAŞ KONSOLLAR

Giriş kapısının üstünde bulunan üç parçalı taş konsolun alın kısmı yukarıda sözü edilen silmeli konsolun kendisidir. Altındada dört adet taşıyıcı konsol vardır.Düz kısımlardaki alt süslemelerin ana motifi rumi-palmetlerin oluşturduğu dilimli şemselerdir. Şemselerin uc kısmında palmetler bulunmaktadır.Diğer düz kısımlar çin bulutlarıyla doldurulmuştur.Taşıyıcı onsolların yan yüzleri sarmal olarak işlenen rumilerin oluşturduğu bezemelerle yapılmıştır.Alt kısımlarında ise üst üste konmuş natüralist üsluptaki iki lale motifiyle yapılmıştır.(Bkz. Resim.-75-76)

PENCERE TAVANLARI

Dar uzun dikdörtgen olarak çakılmış kalasların üzerine işlenmiştir.Ortada dilimlenmiş büyük bir şemse vardır.bu şemse uçlarda palmetlerle tamamlanır.İçinde merkezden çıkarak dört kola ayrılan rumi benzeri fomların uçlarda birleşmesiyle kapanır.Çevresinde ve içinde çiçekler ve saplarla yapılmış motifler vardır. Kompozisyonun köşelerinde şemsenin içi gibi bezenmiş köşelikler vardır.Şemse ile köçelikler arasınad kalan kırmızı zeminli alanda altın varakla bezenmiş formların arasında çiçeklerle yapılmış süslemeler vardır. Şemsenin içi ile köşeliklerin içi siyah diğer yerler kırmızı zeminlidir.(Bkz. Resim-77)

Resim 76- Giriş Kapısı Üstü Taş Konsollar ve Aitleri

Resim 77- Giriş Kapısı Sağı ve Solu Ahşap Tavanlar

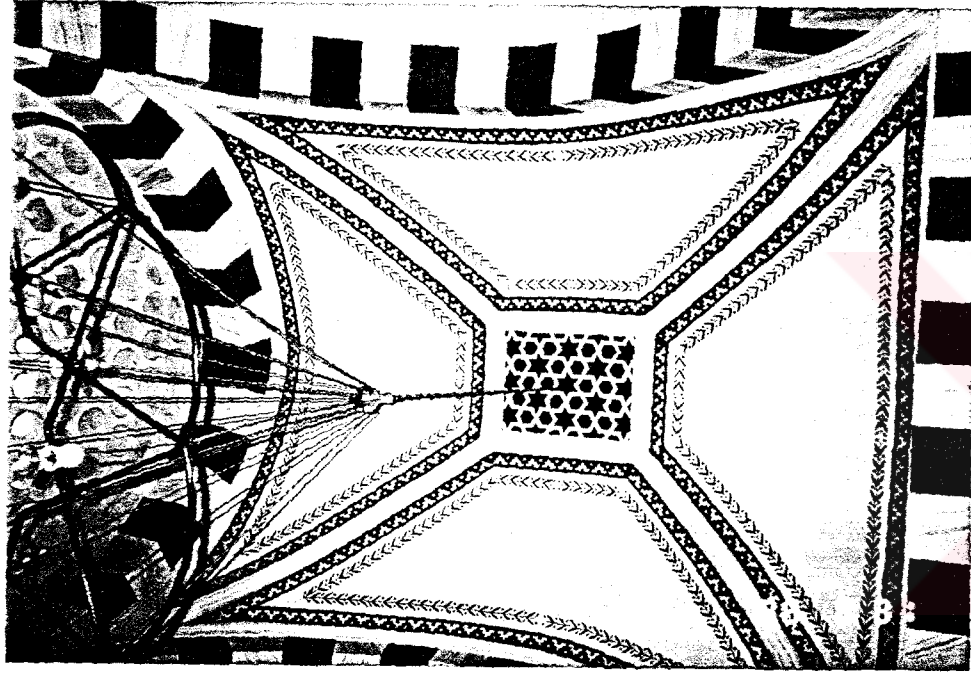
RÜSTEMPAŞA CAMİ 1561

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:002

MAHFİL ALTLARI

Buralarda genellikle orijinal motifler çıkmamıştır. Ancak daha sonraki dönemde yapılan dallı yapraklı motifler ile baskılı motifler vardır. Orijinal olduğu düşünülen sadece aynalı tonozlarda bulunan geometrik geçmeli malakarılerdir. (Bkz. Resim 78)

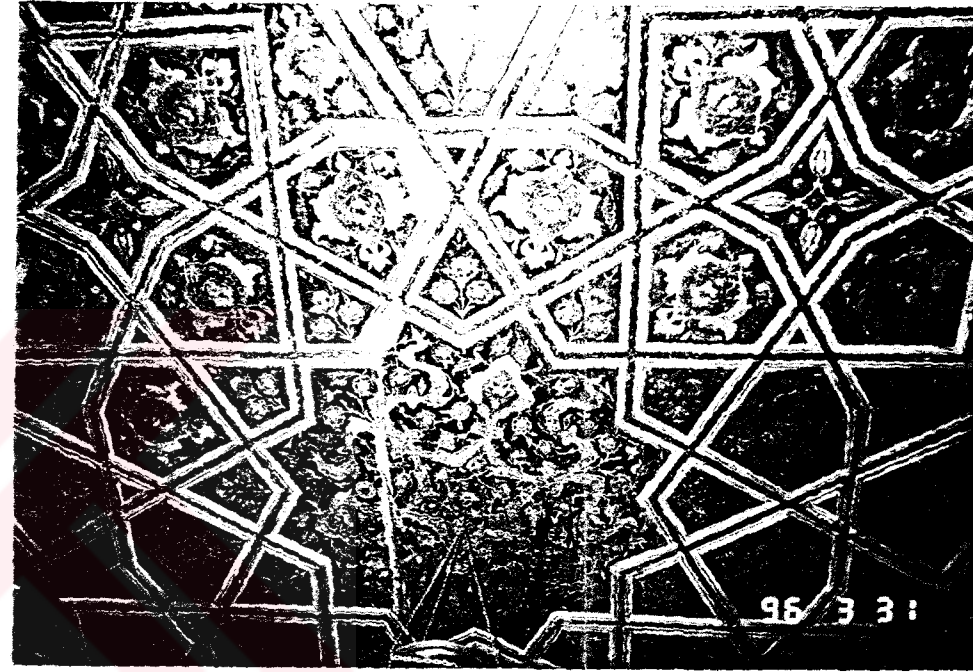

Resim 78- Mahfil Altı bezemeleri

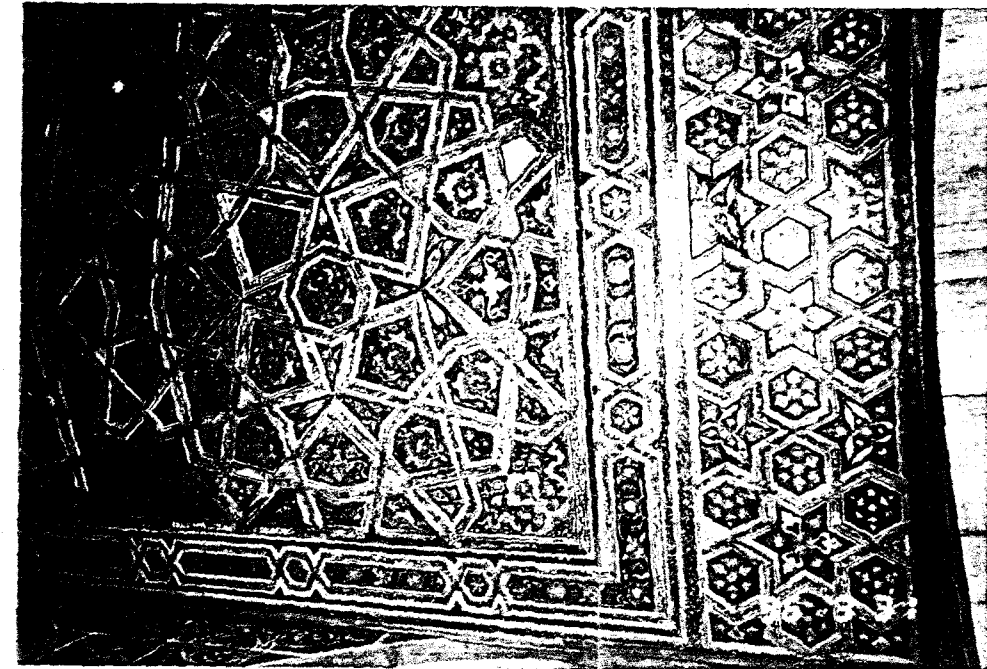
AHŞAP MAHFİL ALTLARI

Giriş kapısının sağında ve solunda iki adet olan müezzin mahfillerinin döşemeleri kalın sert kalaslarla döşenmiştir. Bu kalasların altında daha sonra kündekari tekniğinde ortası oniki kollu yıldızlı göbek olan bir kaplama vardır. Bu kaplamanın üzeri siyah zeminli altın varaklı ve kırmızı bezemelerle süslenmiştir. Oniki kollu bezemenin içinde yine kırmızı boya ile yapılan bir altı kollu yıldız ve onu çevreleyen varaklı şeridin bir tarafta çin bulutlarına diğer tarafta kapalı formlara dönüşmesiyle oluşur. Araları natüralist çiçeklerle doldurulmuştur. Yıldızın çevresindeki sivri dörtgen formda bir saptan çıkan natüralist çiçekler, sivri altıgen formdada altın varaklı rumilerden oluşan palmet, çevrelerinde sapsarla bağlanan rozet ve yapraklar bulunmaktadır. Diğer bir dört kollu yıldız biçimli kapalı formun içinde dört köşede dört lale ve onları bağlayan sapsarile aralarındaki çiçeklerden oluşmuştur. Bunların çevresinde uzun kartuşlar ve onları

bağlayan altıgen parçaların içinde yine rozet yaprak ve goncelerle süslenmiştir. Bu sistemin dışındada yan tarafta üç sıra halinde altıgenler içinde köşelere yönelmiş sapsarın sonunda çiçeklerle bezenmiş, altı kollu yıldızların içinde ise iç kolunda çiçekler üç kolunda palmet formları vardır. Diğer yarı yıldızlarda ise palmiformların yerini uzun yapraklar alır. (Bkz. Resim 79- 80)

Resim 79- Ahşap Mahfil Altı Bezemesi

Resim 80- Ahşap Mahfil Altı Bezemesi

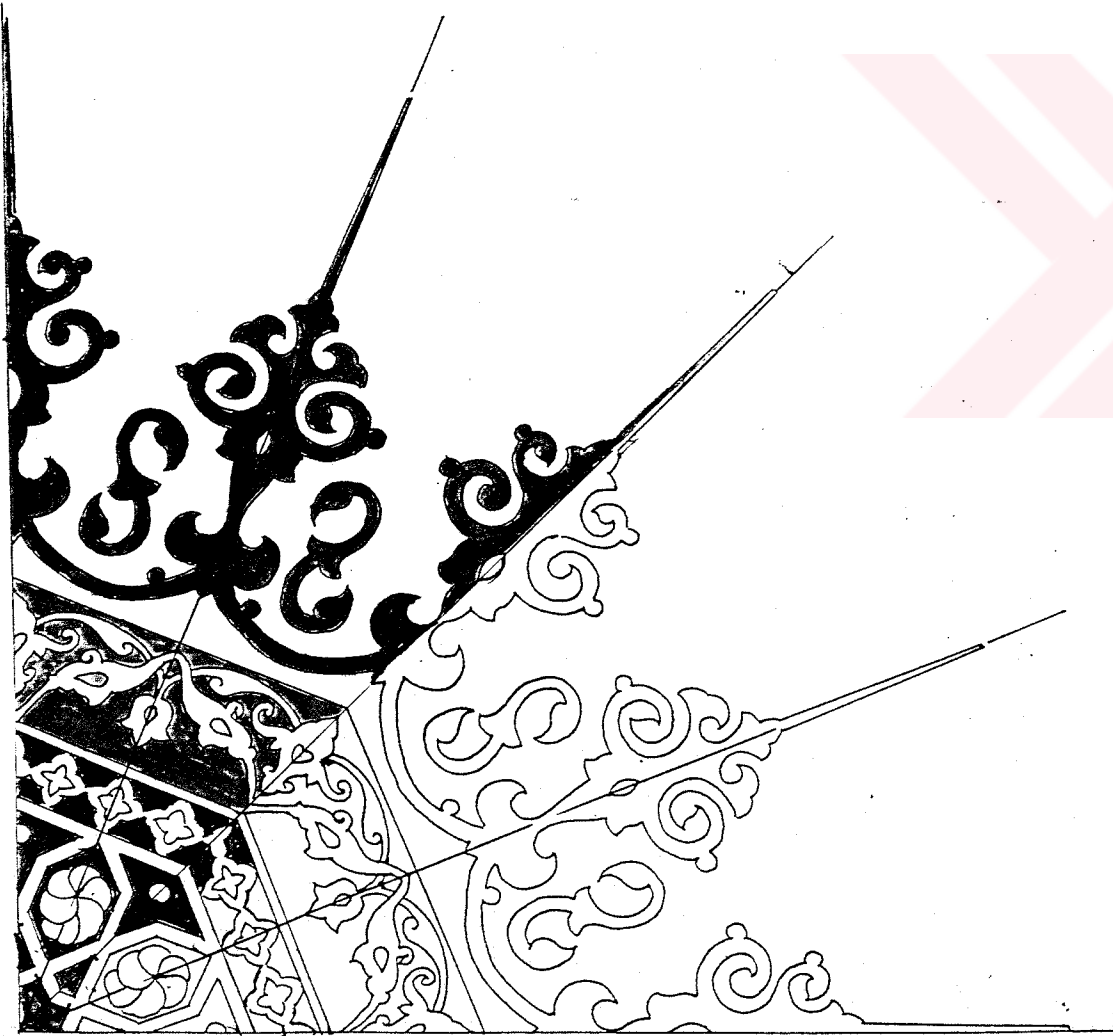
RÜSTEMPAŞA CAMİ 1561

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:002

SON CEMAAT KUBBELERİ

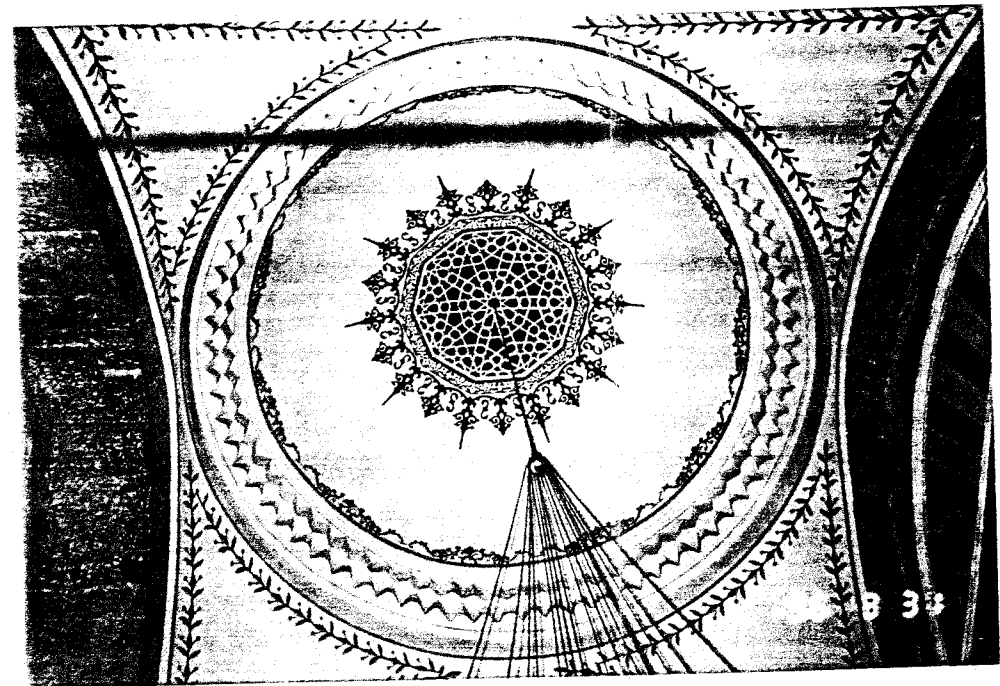
Bu kubbe yüzeylerinden ortadaki kubbe göbek motiflerinde son dönemlerde yapılmış nebati süsleme bulunmaktadır. Araştırma sırasında onun altından son derece zengin, ortası geometrik yıldız motifli, onun çevresinde ise iki sıra genişleyen nebati ve rumili bordürler ile en dışunda çevresel döngülü siyah renkli tığ motifleri bulunmuştur. (Bkz. Resim-81-82) (Şekil-15)

Şekil 15-Son Cemaat Orta Kubbe Kompozisyonu

Resim 81- Ahşap Mahfil Altı bezemesi

Resim 82-- Son Cemaat Mahalli Cami giriş kubbesi

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

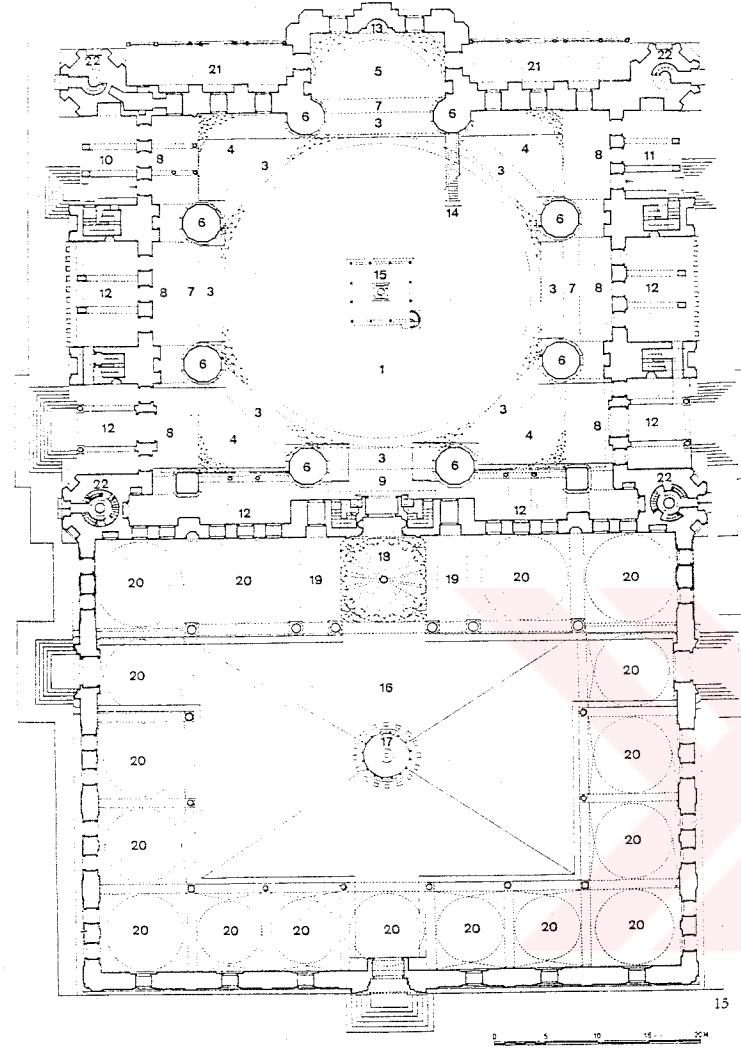
KATALOG NO: 003

APTIRAN : SULTAN II. SELİM

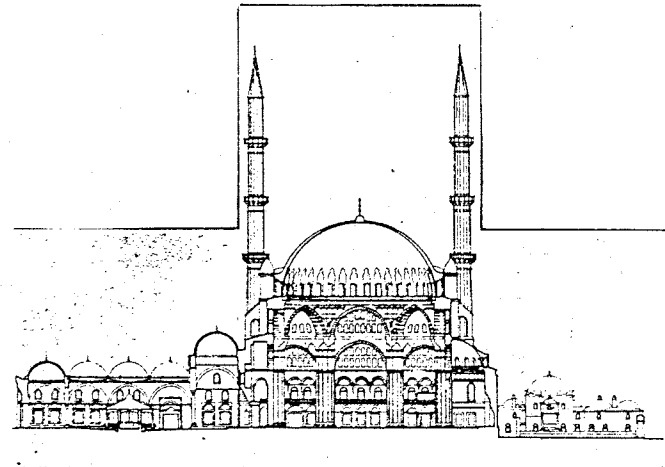
İ: EDİRNE

LÇESİ: MERKEZ

TEVKİİ:

Şekil 16-Selimiye Camii Planı

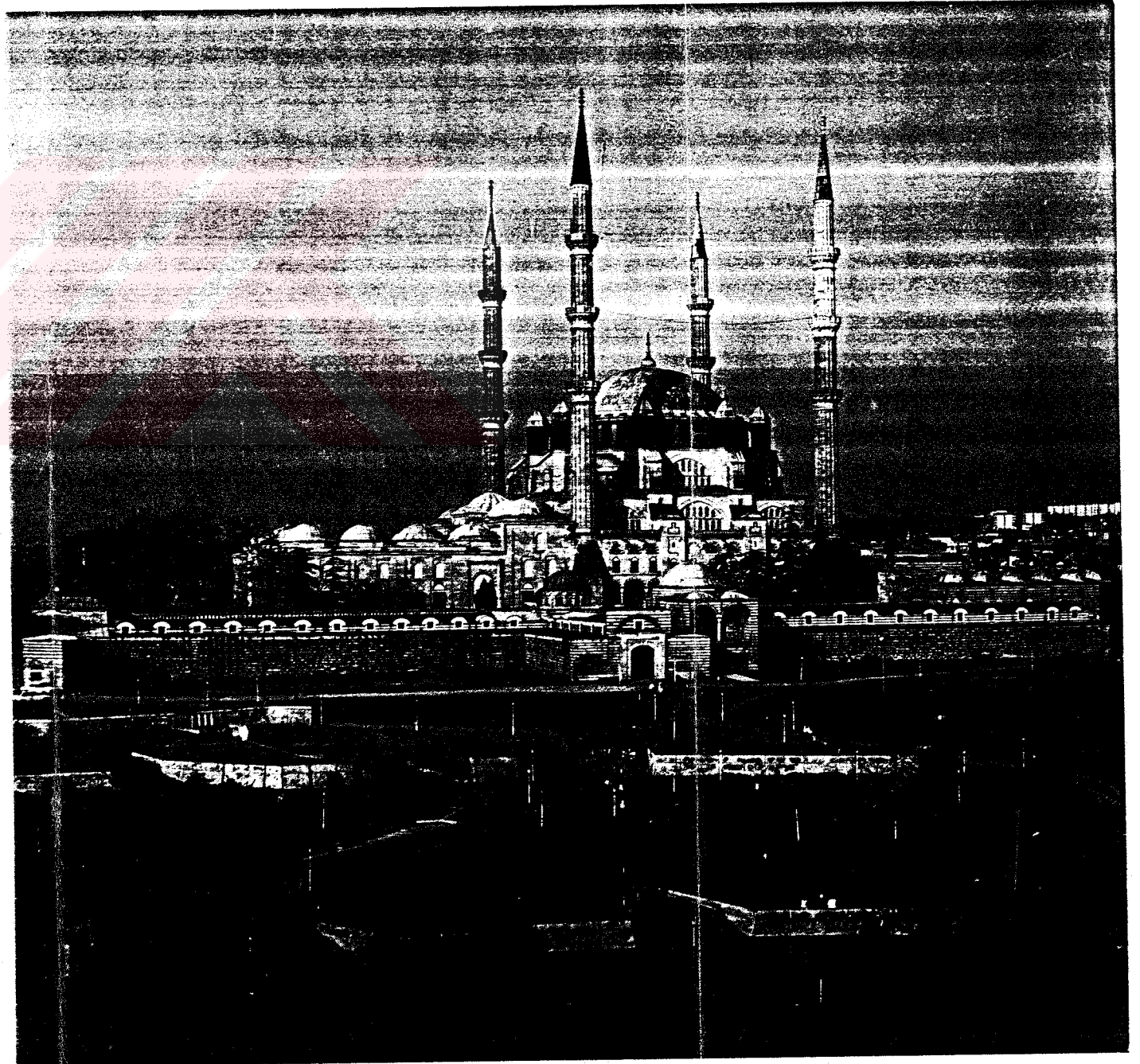

Şekil 17-Selimiye Camii Kesiti

1.3.SELİMİYE CAMİİ

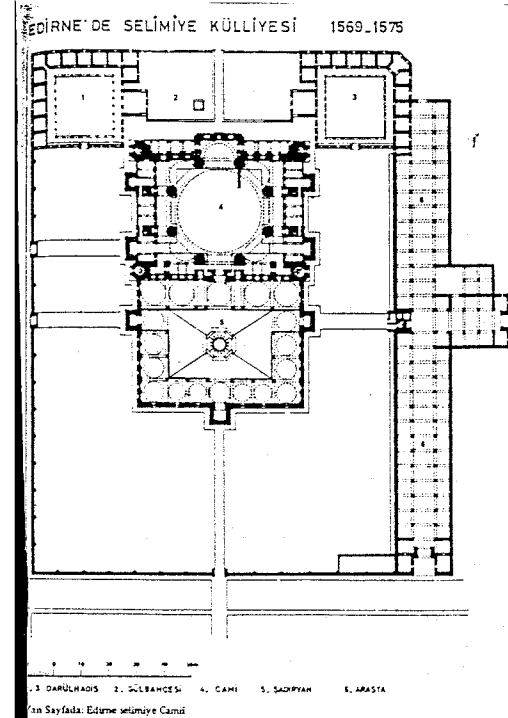
PLAN ÖZELLİKLERİ

Sultan II. Selim Kıbrıs'ın alınmasından sonra bu zaferin sevinciyle Mimarbaşı Sinan Ağa'ya Edirne 'de bir cami yaptırmaya karar vermiştir. 1569- 1575 yılları arasında inşaa edilen Selimiye Camii inşaasında Evliya Çelebi'ye göre 27600 kese altın akçe harcanmıştır.Mimar Sinan İstanbulda çeşitli denemeler yaptıktan sonra oluşturduğu ideal cami planını burada uygulayarak Osmanlı Mimarisinin en önemli eserini ortaya koymuştur. (Bkz.Resim-83)

Resim 83- Selimiye Camii Görünüşü

VAZİYET PLANI

1.3 DANILMAKIS 2. SÜLHAĞESİ 4. CAMİ 5. SAĞIRHAN 6. ARASTA
Yra Sayfala: Edirne Selimiye Camii

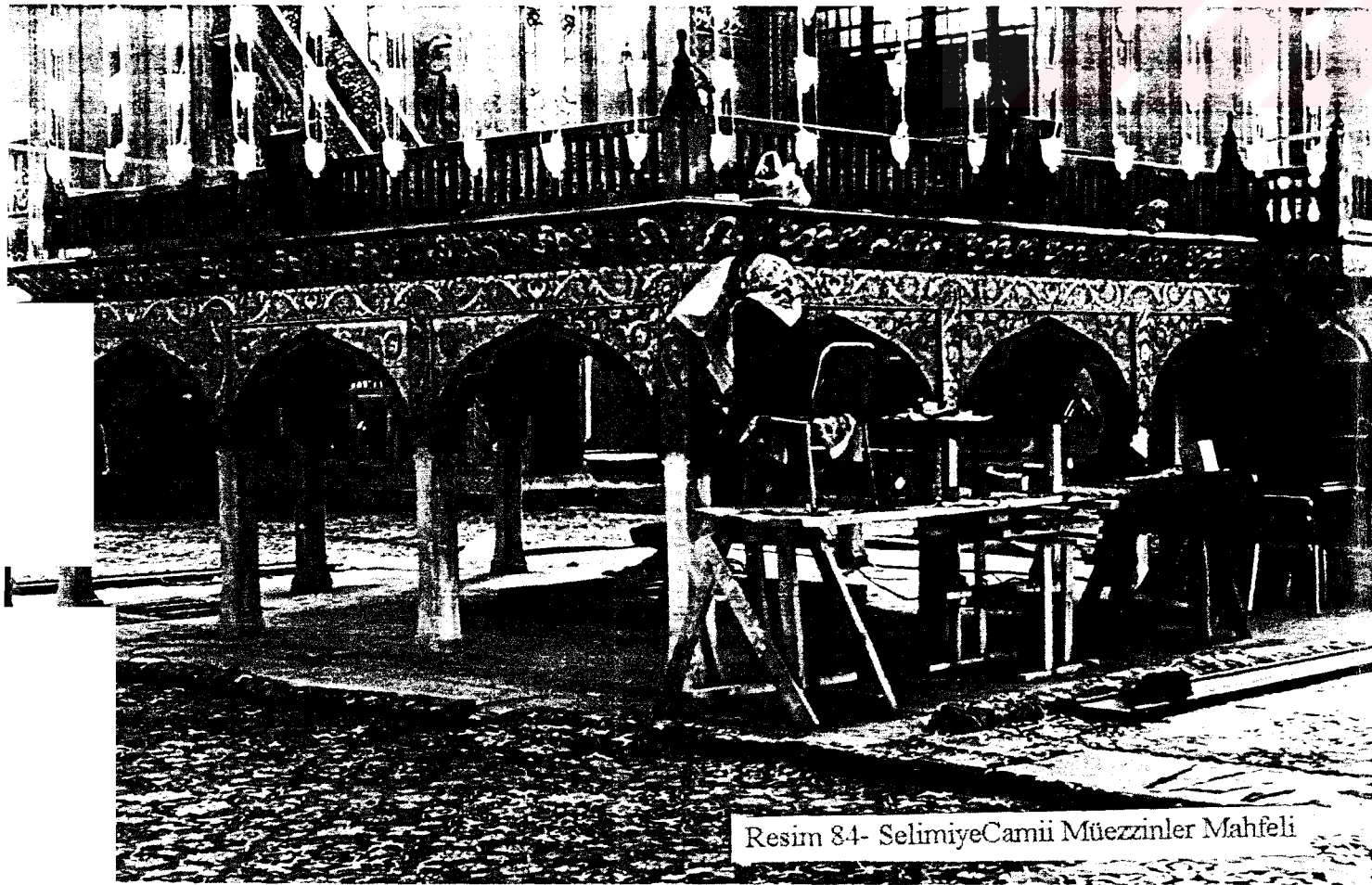
SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

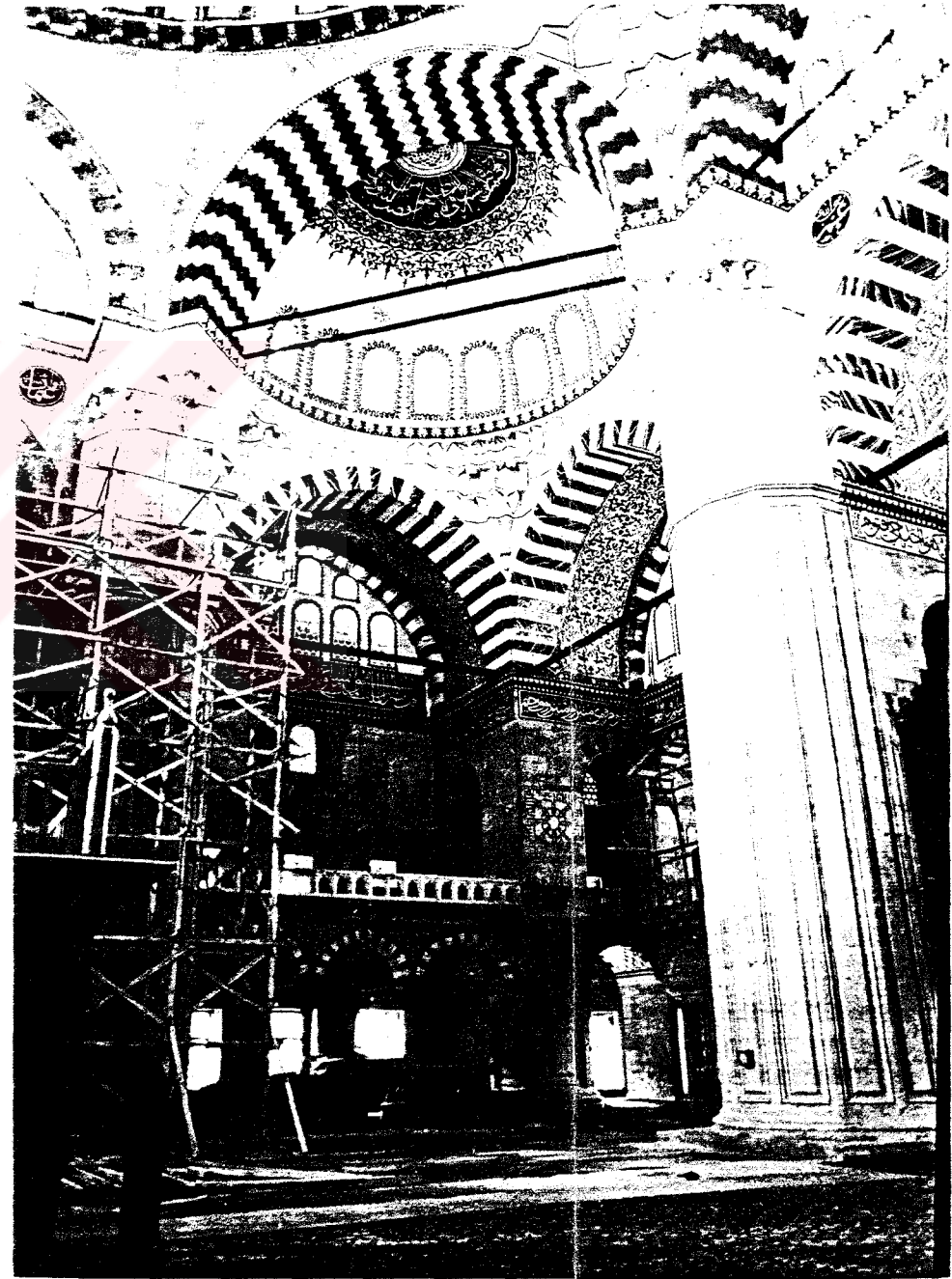
KATALOG NO: 003

Selimiye en başta cami olmak üzere Dar-ül Hadis , Dar-ül Kurra , Sübyan Mektebi ve Arasta'dan oluşan bir külliye'dir.(Arasta III. Murat zamanında Mimar Davut Ağa tarafından inşaa edilmiştir. Cami planlamasında adeta gökkubbe altında oturulduğu fikri ağır basmıştır. (Söylemezoğlu, 1954,s.151) Bu nedenle camii sekiz ayağa oturan ve adeta kemerler ayaklardan çıkıyormuşçasına izlenimi veren bir tek mekan elde edilmeye çalışılmıştır. (Aslanapa, 1986,s.255) Çıkıntılı olarak inşaa edilmen Mihrabın sağında ve solunda aksel bir simetriyle gelişen camideki 45X36 m.lik dikdörtgen mekanı örten kubbe dört kademede yükselir.(Aslanapa, 1986, s.256) Kubbe çapı ise 31.50 mt ye ulaşmaktadır. Yine aynı simetri binanın dört köşesine oturan ve boyları 70 mt. yi aşan minarelerle desteklenmektedir. Mekanın tam ortasında merkezi mekan etkisini güçlendiren oniki mermer ayağa oturan müezzinler mahfeli bulunmaktadır. (Bkz.Resim-84-Şekil-16-17)

Yapının kubbelerle çevrili şadırvan avlusuda yine cami alanına yakın boyutta inşaa edilmiştir.Dışarıdan bakıldığında anıtsallık dahada önem kazanmakta ve kademeli olarak yükselen yapının cephe oranları, kubbeyi destekleyen ağırlık kuleleri ve dört minaresiyle adeta kubbe mimarisinin doruğunu simgelemektedir. Ayrıca bulunduğu yer itibariyle çok uzaklardan farkedilen bir silüet vermektedir.

Resim 84- SelimiyeCamii Müezzinler Mahfeli

Resim 85-Selimiye Camii İç Mekanı

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

KATALOG NO: 003

MAHAL	DETAY YERİ	RESTORASYON ÖNCESİ	RESTORASYON SONRASI	ÇİZİM NO
KUBBE	GÖBEK	K	K-YE	
	YÜZEY	K-GB	K-YE	
	KUŞAK (BORDÜR)	GB	K-YE	
	PENCERE	B	K-YE	
	GEZİNTİ ALTI	B	K-YE	
PANDAN.	ÜST KUŞAK			
	BORDÜR			
	ÇEVRE DOLGU			
	GÖBEK			
KEMER	KEMER ALNI	K	K-YE	
	KEMER İÇİ	K-B	K-YE	
DUVAR	PANO	GB	K-YE	
	PENCERE BORDÜRÜ	K	K-YE	
	PENCERE KEMERİ	K	K-YE	
	MİHRAP VE ÜSTÜ			
	ROZETLER V.S.			
AYAKLAR	AYAK YÜZEYİ			
	BASLIKLAR			
	GÖBEK			
KÜÇÜK KUBBELER	YÜZEY			
	ETEK			
	PANDANTİF			
	KEMER			
MAHFEL	TAVAN	B-GB	K-YE	
	DUVAR	B-GB	K-YE	
	ALT TAVAN	B	K-YE	
SON CEMAAT KUBBESİ	GÖBEK	B	K-YE	
	YÜZEY			
	ETEK	B	K-YE	
	PANDANTİF	B	K-YE	
REVAK	KUBBE			

TABLO:3

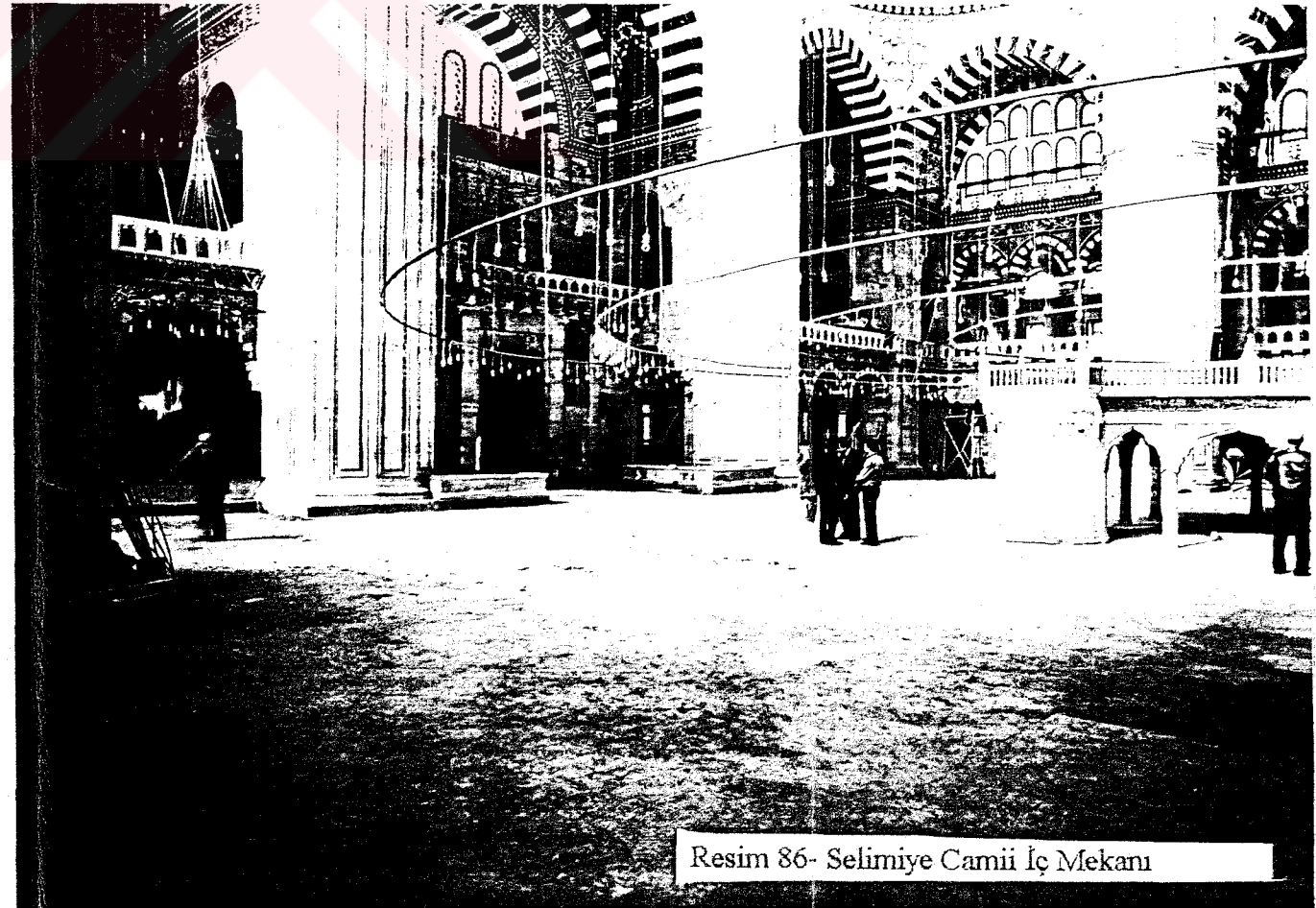
İÇ MEKAN ÖZELLİKLERİ

Selimiye camii iç mekanında simetri özellikleri stürüktürden süslemeye doğru gelişme göstermiştir. Camii içinde taş, mermer, çini, kalemîşi, ahşap malzemeler süsleme malzemeleri olarak kullanılmışlardır. Özellikle kalemîşlerinin kubbeden başlayarak yarım kubbe, kemer ve mahfel altlarında yoğunlukta olduğu, çini süslemenin mihrapta, bazı pencere alınlıklarında ve özellikle hünkar mahfelinde kullanıldığı, ahşap üzerine kalem işinin ise müezzinler mahfelinde doruğuna ulaştığı görülmektedir. (Bkz. Resim-85-86-Tablo-3)

KALEM İŞLERİ

ANA KUBBE

Selimiye Camii kalemîşleri diğer camilerin aksine devrinin en güzel örneklerini toplayarak tüm kubbe yüzeyini saran tekstil karakterinde çalışılmıştır. Kubbe kalemîşleri ortadaki geçmeli motiflerle başlayıp yazıya geçmiş, onun çevresindeki bordür ve şemseli yazılarla devam ederek pencerelerdeki kalemîşleriyle tamamlanır.

Resim 86- Selimiye Camii İç Mekanı

SELİMİYE CAMİİ 1575-EDİRNE

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:003

GÖBEK MOTİFLERİ

Ana kubbenin tam ortasında örgü karakterindeki lacivert zemin üzerine Sülüs olarak yazılmış ihlas suresi yazının içindedeki sarı zeminli kırmızı ve siyah dolgulu beyaz geçmeli motiflerden oluşan bir merkezi süsleme bulunmaktadır. Bunun en ortasındada lacivert beyaz ve kırmızıdan oluşan bir orta motif vardır. (Bkz. Resim-87)

Yazının hemen dışında siyah ve kırmızı dan oluşan bir zencerek, onun dışındada hatayili motiflerden oluşan bir bordür bulunmaktadır. Bu bordürdeki natüralist motifler rozet şeklinde iki tip olarak birer atlamalı yerleştirilmiştir. Birbirlerine yeşil hançer yaprakları ve rumi desenli motiflerle bağlanmışlardır. Bunun dışında yine ilkinin benzeri bir siyahlı ve kırmızılı zencerek ile onun hemen dışındaki beyaz desenli bir zencerek bulunmaktadır. (Bkz. Resim-88)

Kubbe yüzeyine egemen olan süslemenin asıl teması sekiz madalyonun içine yazılmış olan yazılardır. Allahın sıfatlarından olan bu madalyonlar aslında sıvaların çok dökülmüş olmasından görünmemesine rağmen kaynaklardan ve eski fotoğraflarından bilinmektedir. (Bkz. Resim- 89) Kubbeyi sekize bölerek yerleştirilen şemselerin içinde koyu kırmızı zemin üzerine yazılar yazılmıştır. Şemseler iki sıra beyaz şeritlerle oluşturulmuş birbirine geçmeli dilimlidir. Bunun çevresinde açık mavi zeminli rumiyi andıran dilimlenmiş toprak rengi bir şeritle sonlanmıştır. Onun çevresi ise beyaz zemin ve içindeki yeşil uzun dilimli yapraklar ile yine beyaz zemini sınırlayan birbirine bağlanan kahverengi rumili desenlerle bir altıgen olacak şekilde çevrelenmiştir.

Şemselerin arasında kalan boşluklar ise gökyüzünü andıran biçimde mavi olarak bırakılmıştır. Burada dikkat edilecek şey bu zeminin aslında tüm desenin ana zemini olduğudur. Allahın sıfatlarının caminin kubbesine asılı olduğu ve aralarından gökyüzünün görüldüğü izlenimini verir. Bu mavi zeminlerin üzerinde de madalyonun dış çerçevesinden gelen sarı renkli dilimlenmiş ve çok ince işlenmiş rumiler ortada agraf içinde birleşir, tekra ayrılır, çift kollu olarak yana ve tepeye uzanır, başka bir agraftan geçerek rumi ile biter. Bu motiften çıkan ve yukarıya doğru kıvrılarak uzayan rumiler diğer motiflerin birleşim noktalarında önce yeşil sonra mavi agraftan geçerek üste doğru devam ederken madalyonların ana konturunu oluşturan kahverengi rumilerle bezenerek tamamlanır. Altındaki desenin boşlukları sarı dilimli yapraklar ve kısmen rozetlerle süslenirken, üstteki desenin ana dolguları rozetlerdir. (Bkz. Resim-90)

Bu ana desenin dışında yine üstteki zencereklerin benzerleri biraz daha genişleyerek önce beyaz sonra kırmızılı olarak tamamlanmaktadır. Zencereklerin arasında yer alan son ana motif grubu oldukça enli olarak yapılmış tamamıyla barok etkili desenlerden oluşmaktadır. Yapılan

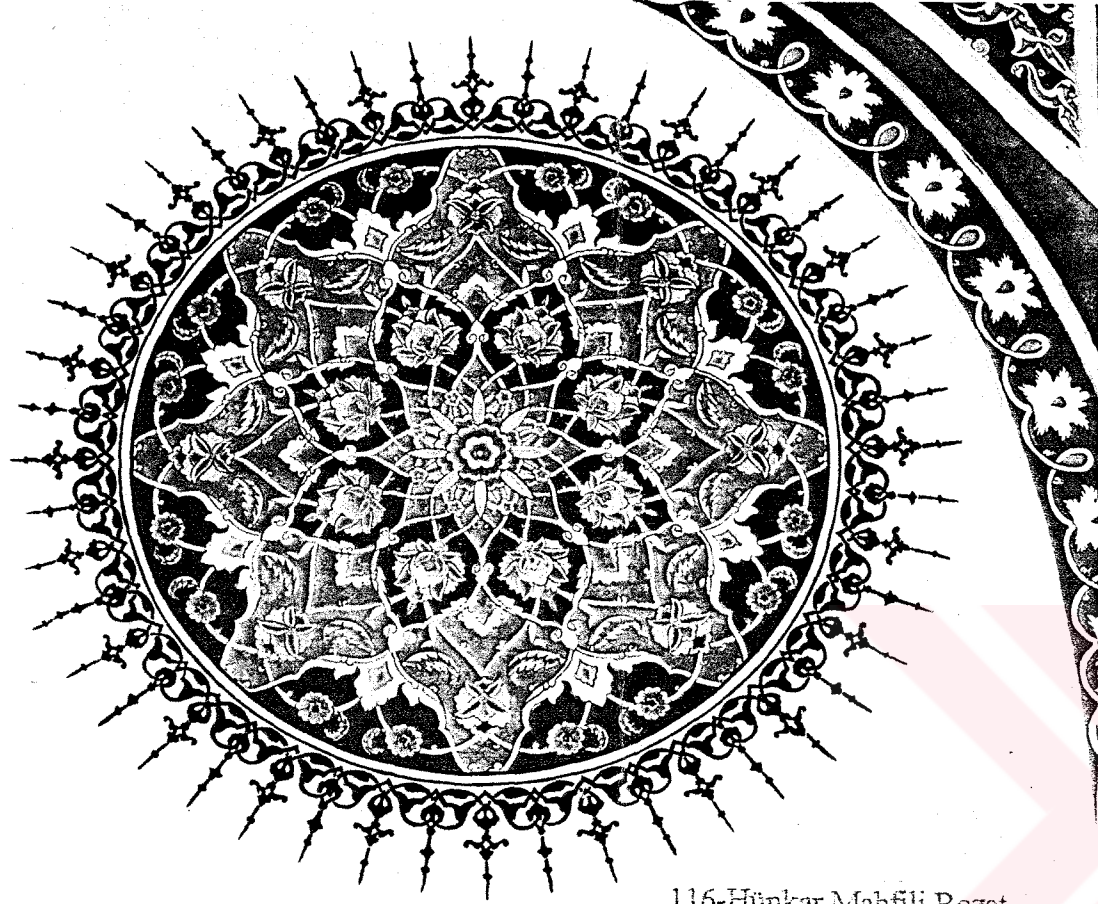

Resim 87- Selimiye Camii Ana Kubbe Restorasyon Öncesi

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

KATALOG NO: 003

116-Hünkar Mahfili Rozet

PENCERE TAVANLARI

Birçok camide olduğu gibi Selimiye cami pencere tavanlarında da önemli bezemeler mevcuttur. Burada Hünkar Mahfelindeki pencere tavanları en önemli yeri alırlar.

HÜNKAR MAHFİLİ MİHRAP PENCERE TAVANI

Restorasyon sırasında yapılan araştırmalarda ortaya çıkan en önemli süslemelerden biridir. En dıştaki natüralist üsluptaki bordürle başlar. Bunun içinde siyah zeminli zencerek bulunmaktadır. Esas kompozisyon bundan sonra başlar. Köşelerde çeyrek rozetler vardır. Goncelerden çıkan saplar ayrılarak rumiler halinde tepelik oluşturarak palmetlerle tamamlanır. Dört köşeden merkeze doğru uzanan bu motiflerin aralarını çiçekler ve onlardan çıkan hançer yaprakları doldurmaktadır. Rumilerle oluşan bu tepelik motiflerinin içinde oldukça büyük rozetler vardır. Bu rozetlerden çıkan uzun yapraklar kıvrılarak tepeliği ve palmetleri sararlar. Bu süslemedeki esas motifler altın varak ile boyanmıştır. (Bkz. Resim-117)

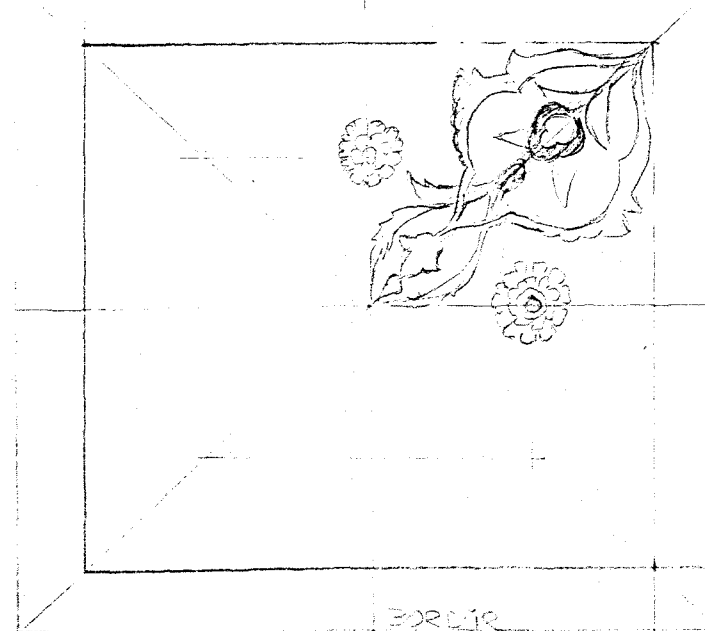
Benzeri motiflerin yer aldığı bir kompozisyon ise müezzinler mahfeli altında bulunmaktadır. Ancak burada herşey tersine dönmüştür. Ortada büyük bir rozet ondan çıkan saplarla oluşan çift kollu rumilerin meydana getirdiği palmetlerle biten tepelikler. Bunlarında içinde çok iri şakayıklar vardır.

ZEMİN PENCERE TAVANI

Dilimli şemse motifiyle oluşmuş bu kompozisyonda şemserün iki tarafında rumilerle yapılmış palmetlerle sonuçlanır. Şemserün içinde ise ortadaki goncelerden çıkan rumilerin çift kollu hale gelerek dört yönlü kapalı formları oluşturması ile yapılmıştır. Uzun yöndeki kapalı alanların içinde gonceler, kısa yönde ise ortadaki gonceden çıkan rumili agraf motifleriyle tamamlanır. Kiremit kırmızısı zemin olarak uygulanan bu motiflerin çevresi siyah konturlarla yapılmıştır. Bu süsleme oldukça sade olarak yapılmıştır. (Bkz. Resim-118)

117-Hünkar Mahfili Pencere Tavanı

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

KATALOG NO: 003

KEMER KÖŞE ÜÇGENLERİ

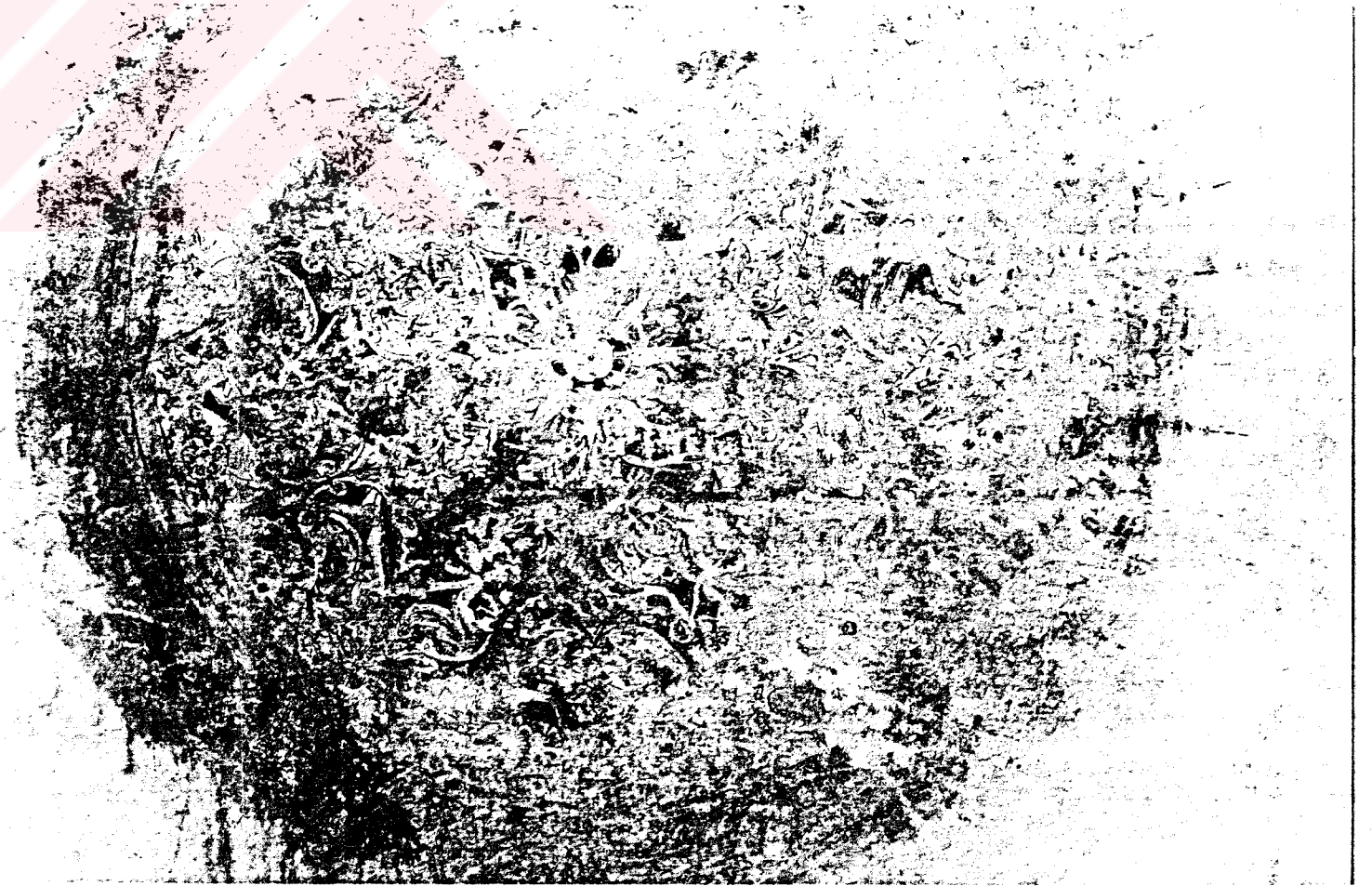
Üçgenin bütün yüzeyini dolduran girift rumilerin oluşturduğu bir kompozisyonudur. Yeşil zeminli uzun saplı rumilerden oluşan bu kompozisyonun bir tarafında yine rumilerle yapılmış küçük ve büyük yarım palmetler vardır. Rumilerin içleri kırmızı olarak boyanmıştır. Barok süsleme altından çıkarılmış en önemli orijinal süslemelerden biridir. Bütün köşelerde üçgenin yönü farklı olmasına rağmen aynı kompozisyon bulunmuştur. (Bkz. Resim-114)

Resim 114- Hünkar Mahfeli Kemer Alın Kartuşlar Araştırma

MADALYONLAR

Araştırma raspasından sonra ortaya çıkmış en önemli örneklerden olan bu süslemelerden yeni boyalarla aynı kompozisyon yeniden üretilmiştir. (Bkz. Resim-115) Ortadan çok iri madalyon biçimli bir rozet ile başlayan motif yaprakların üzerinden çıkan sapların geçmeli olarak birleşmesiyle ilk onaltı adedi sekiz nar çiçeğini oluşturur. Diğer onaltı adedi aynı biçimde birleşerek lotuslarla bağlanır. Nar çiçeklerinden çıkan saplar tekrar birleşerek yine nar çiçeklerinde bağlanır. Lotuslardan çıkan saplar ise rumiler halinde kıvrılarak tekrar palmet ve rumilerle tamamlanarak madalyonun kenarındaki son rozet ile birleşirler. Aralarda ve kenarda hançer yaprakları ile zenginleştirilmiştir. Zemin rengi koyu yeşildir. Rumilerin içindeki boşluklar kırmızı ile oluşturulmuştur. Motiflerin konturları siyah ile yapılmış, ayrıca yeşil, mavi, lacivert ve turuncu renklerle kompozisyon tamamlanmıştır. Madalyonun dışında ince bir boşluktan sonra rumeli tiğlarla yapılmış bir bordür vardır. (Bkz. Resim-116)

Resim 115- Hünkar Mahfeli Madalyonu Araştırma Sırasında

TONOZ KEMERLERİ

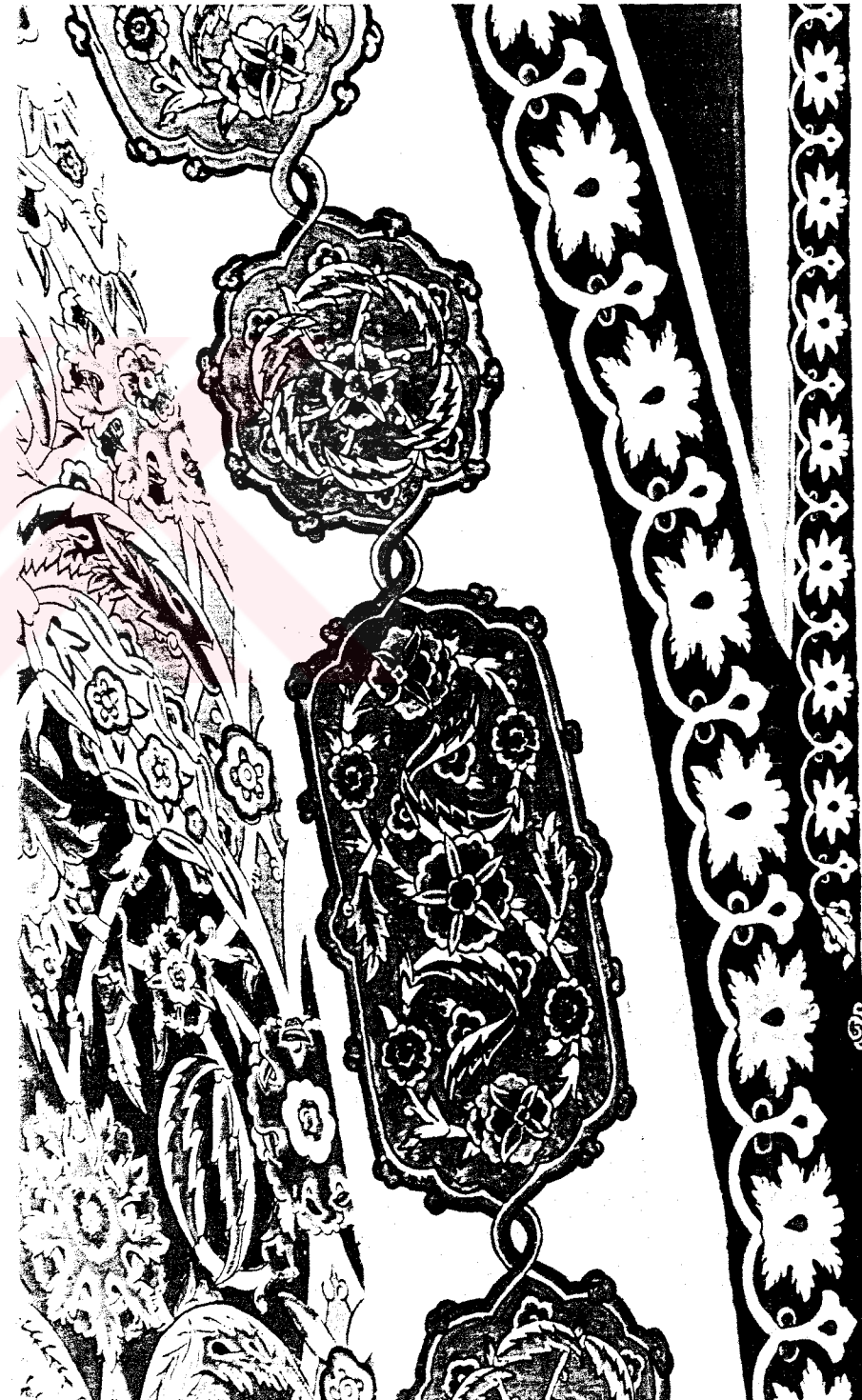
Kemer altları son derece yoğun olarak işlenen natüralist çiçeklerle yapılmıştır. Bu çiçekler birbirine geçmeli saplı, pembe ve yeşil zeminli şemselerin içlerine yerleştirilmişlerdir. Hançer yaprakları, şakayıklar, gonceler ve rozetlerle yapılan süslemenin sürekliliğini sağlayan sapsız beyaz motiflerin içleri ise pembe, yeşil, mavilerle oluşturulmuştur. (Bkz. Resim-112)

Kemerlerin yan yüzleri ise atlamalı olarak bir madalyon bir uzun olmak üzere kartuşlarla yapılmıştır. Mavi zeminli dilimli oval kartuşun içinde aynalı tonozun bordüründeki gunceli çarkıfelek motifi kullanılmıştır. Uzun kartuşun içinde ise pembe zemin içerisinde yine ortada bir rozet onun içinden geçerek S şeklinde kıvrılan, rozet ve hançer yapraklarıyla bütünleşmiş kompozisyon vardır. Kartuşların çevresindeki dilimli şerit mavi kırmızı olarak sürekli değişmektedir. (Bkz. Resim-113) Aynı kartuşlar alçı pencerelerin çevresinde de devam etmektedir.

Bu motiflerin hemen üzerinde koyu mavi zeminli atlamalı olarak palmet ve bozulmuş şakayıklarla yapılan bir bordür vardır. Diğer tarafta lotus yerini sapsız spiral olarak kıvrılması alır. Kıvrım yerleri ve yaprak içi boşlukları kırmızıdır.

Resim 112- Hünkar Mahfeli Kemer İçi

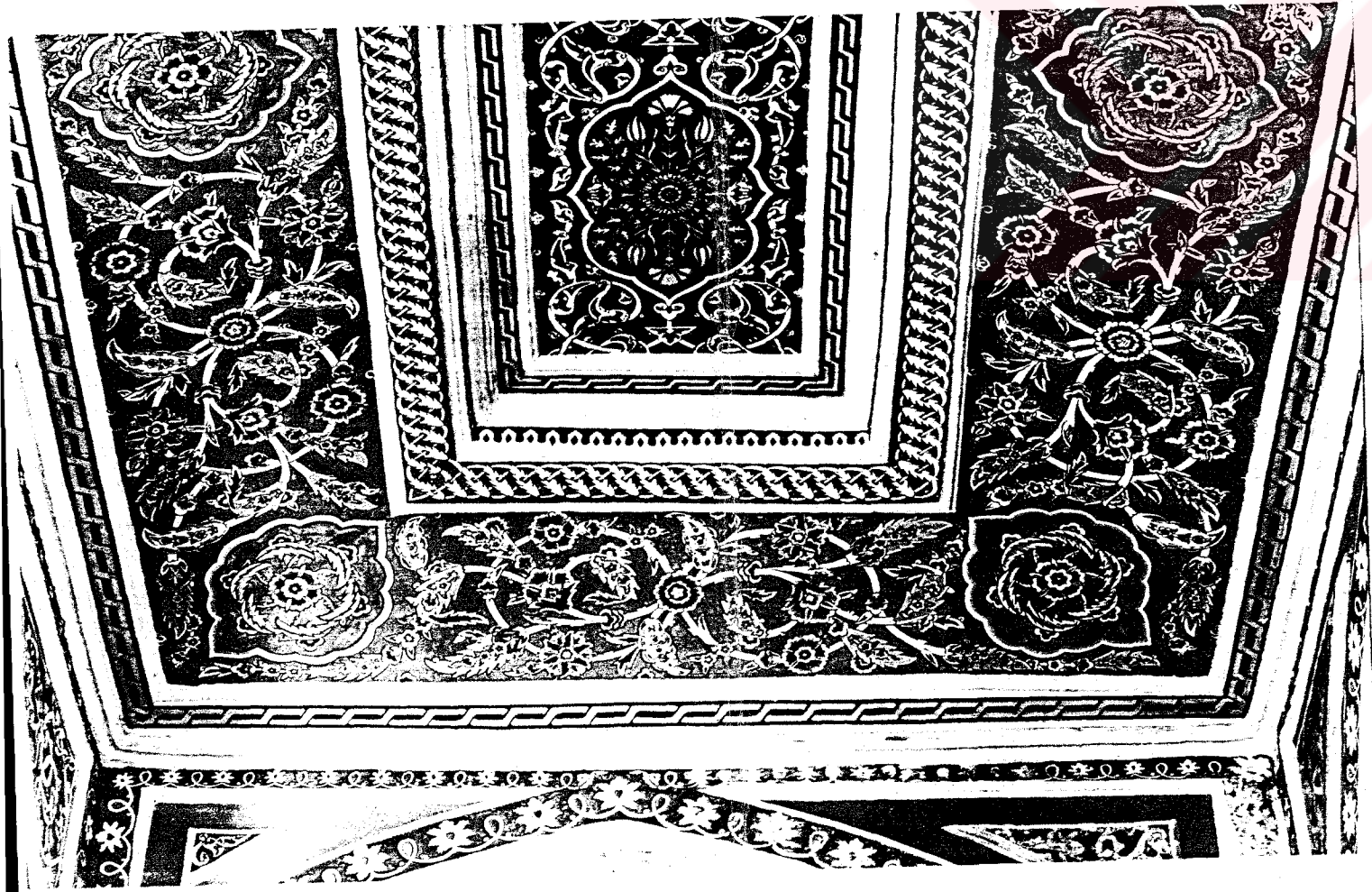
Resim 113- Hünkar Mahfeli Kemer Alnı Ve Üçgen Yüzey ve Bordür

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

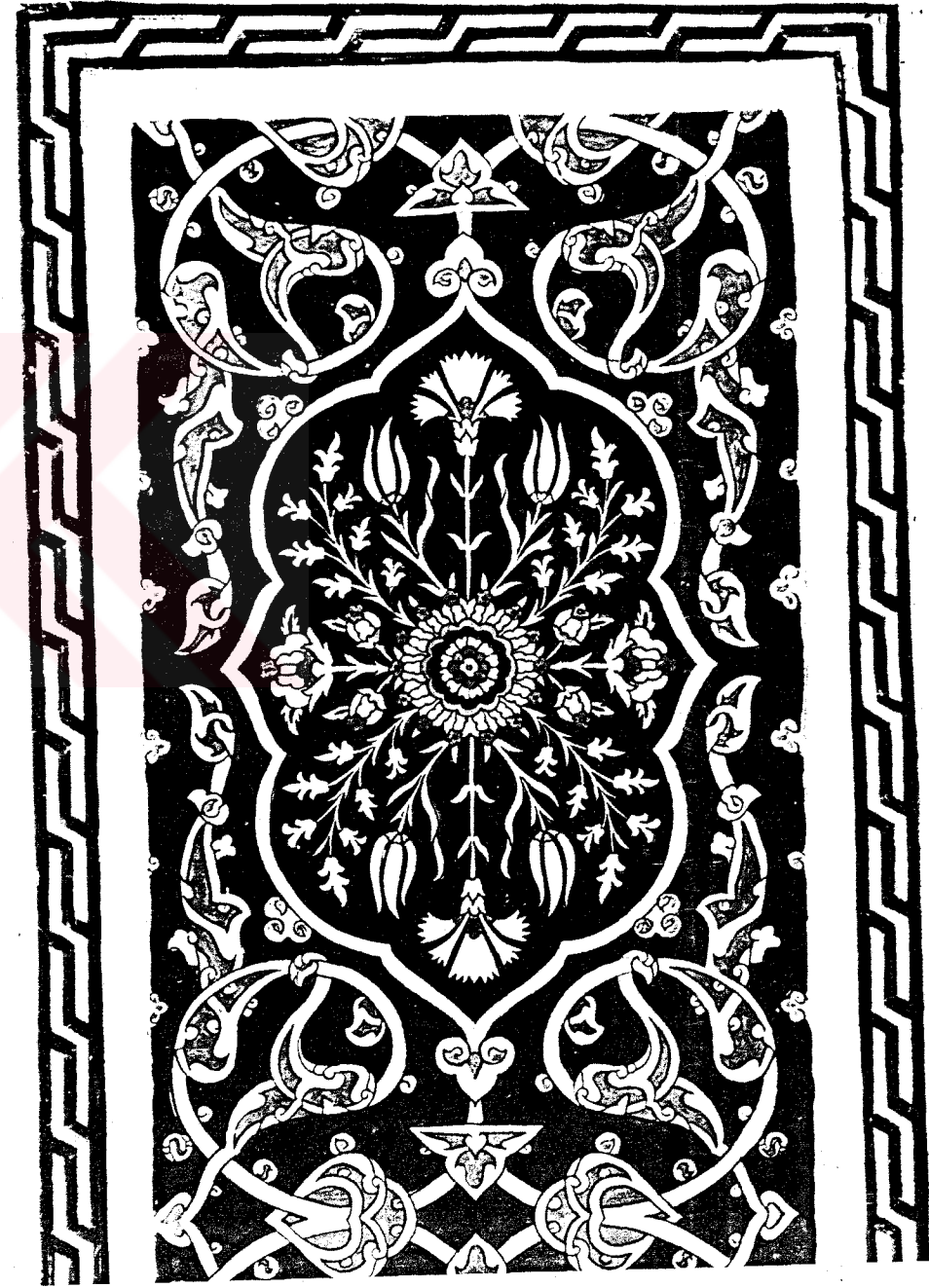
PAFTA İSMİ

KATALOG NO: 003

geçen ve iki yana kıvrılarak spiralleşmekte çiftli hurda rumiler olarak devam etmekte, bir kolu tekrar birleşmekte, diğer kolu ise şemsenin kenarına yakın devam ederek sonlanmaktadır. Kıvrılarak birleşen bu rumilerin birleşim noktalarında rumili agraflar oluşmaktadır. Koyu yeşil zemin üzerine beyaz olan rumilerin içleri kırmızı olarak işlenmiştir. Şemselerin içinde ise koyu kahverengi zemin üzerinde sarı yazılar vardır. Yandaki tonozlarda ise yazının yerini ortasında rozete bağlanan bağlanan sümbül, karanfil, lale ile yapılmış sarı, sülünen ve mavi renkli olan natüralist çiçeklerden oluşur. (Bkz. Resim-111)

Resim 110- Hünkar Mahfeli Tavan Süstemleri

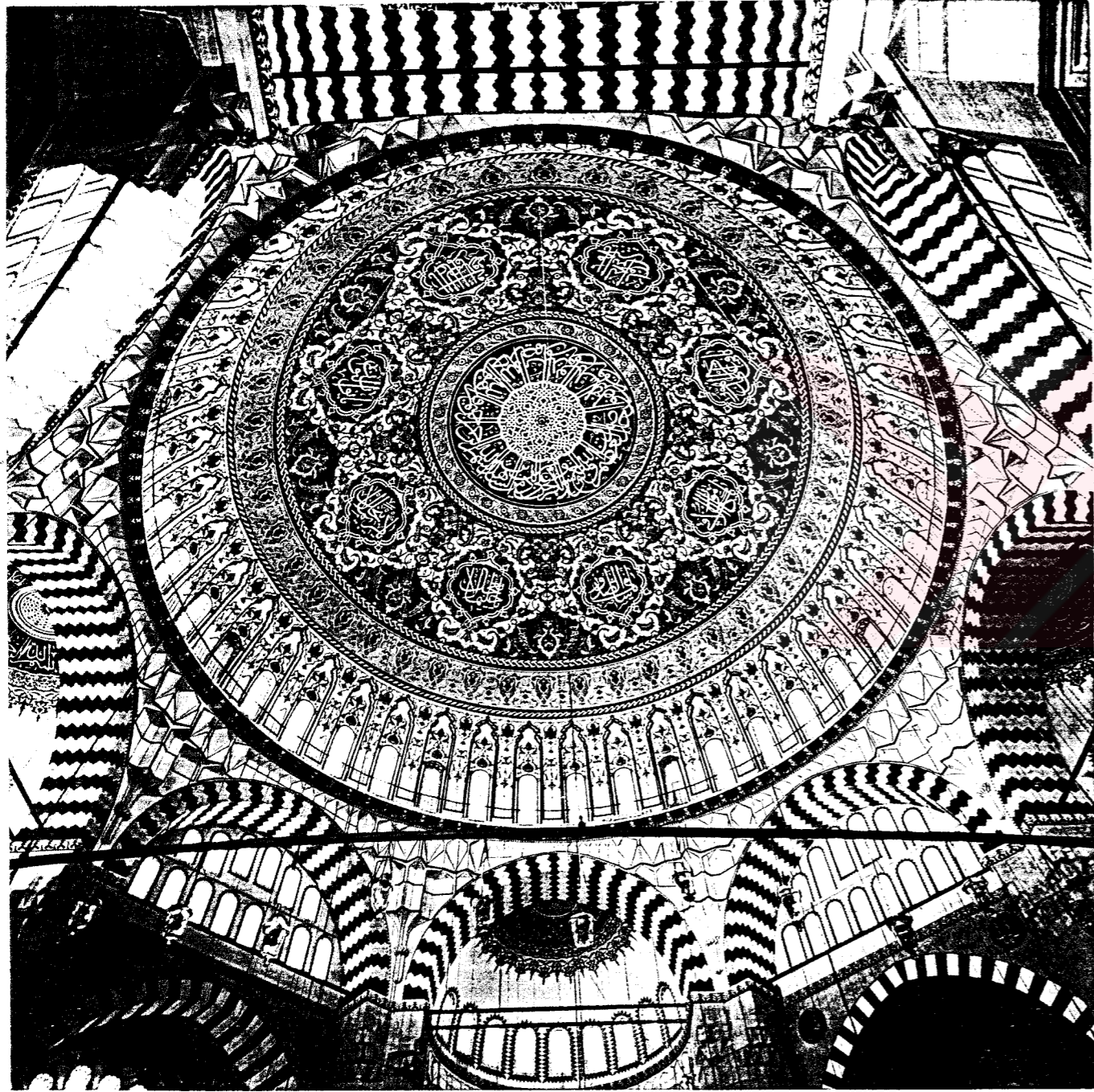

Resim 111- Hünkar Mahfeli Tavan Detayı

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

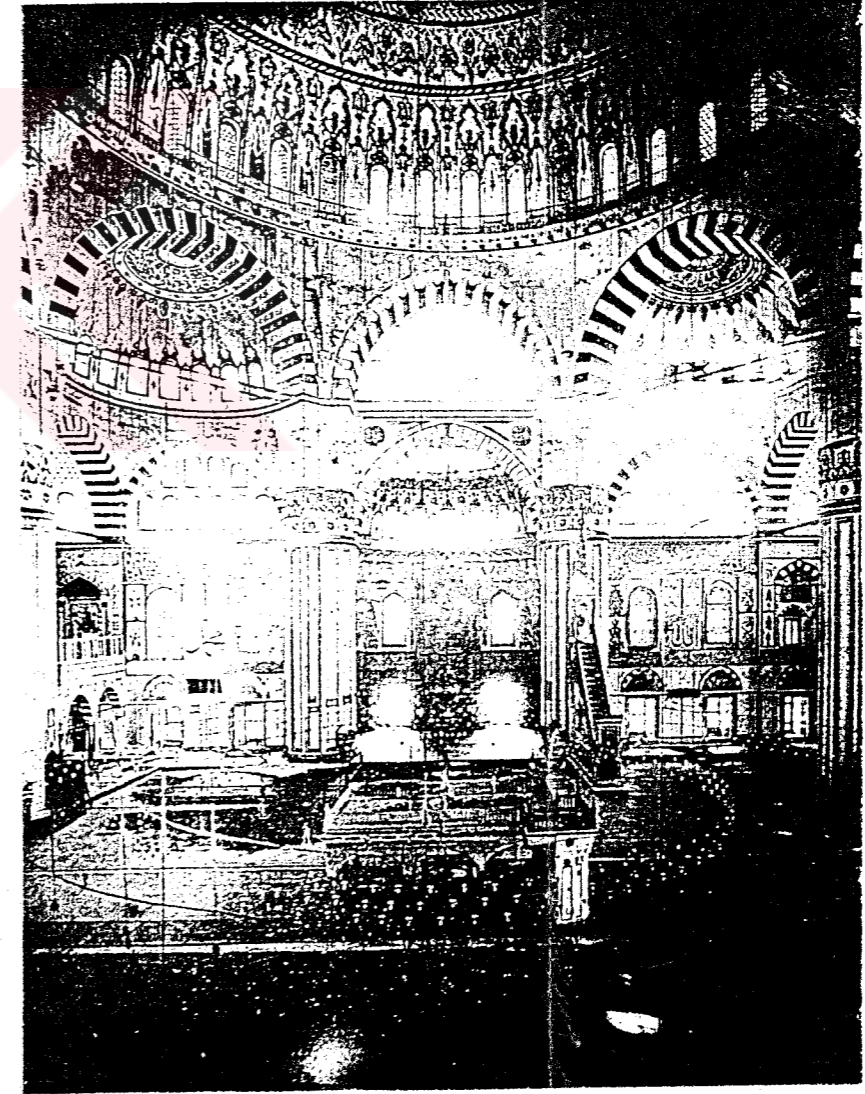
KATALOG NO: 003

Resim 88-Selimiye Camii Ana Kubbe Restorasyon Sonrası

araştırmalarda bu bordürün altında yine mavi zeminli rumilerden oluşan bir motifler grubu bulunmuştur. Beyazlı rumili gruplardan oluşan bu desenin ara dolguları sarı ve kırmızıdır. Bunun hemendişında ise iki sıra kırmızı şeritle çevrelenen diğer bir barok zencerekle tamamlanır. (Bkz. Resim-91)

Ana Kubbenin bu motifsel zenginliğinin bordürden sonra değişmeye başladığı ve aşağıda barok etkili klasik motiflere dönüştüğü gözlenmektedir. Özellikle yaprakların daraldığı ve birçok motifte ise sadeliğin bozulduğu görülmektedir.

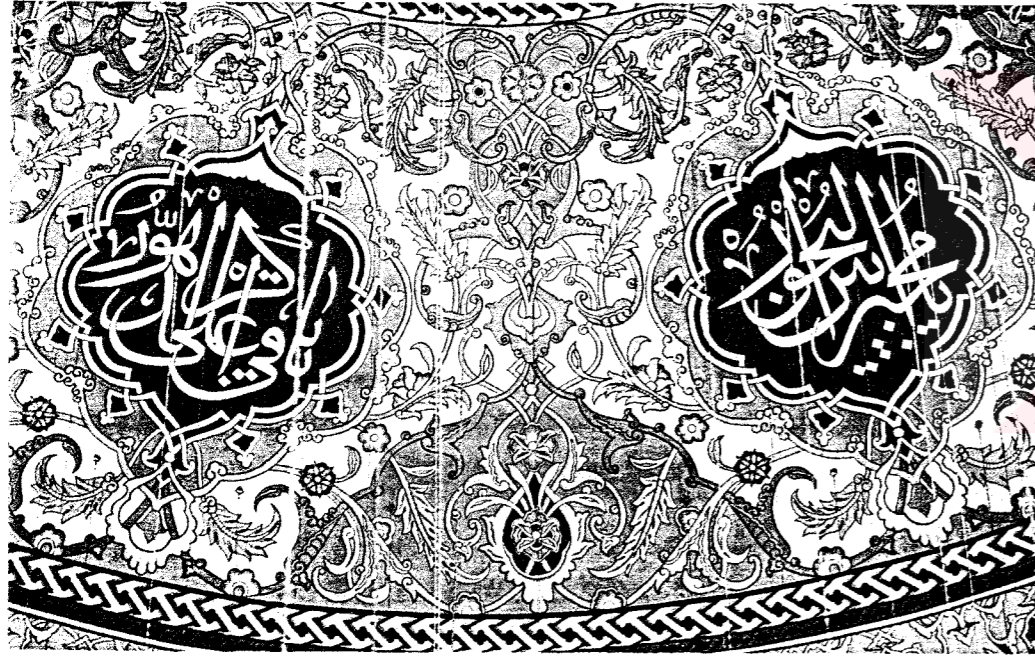

89- Selimiye Cami İç Mekan Restorasyon Öncesi

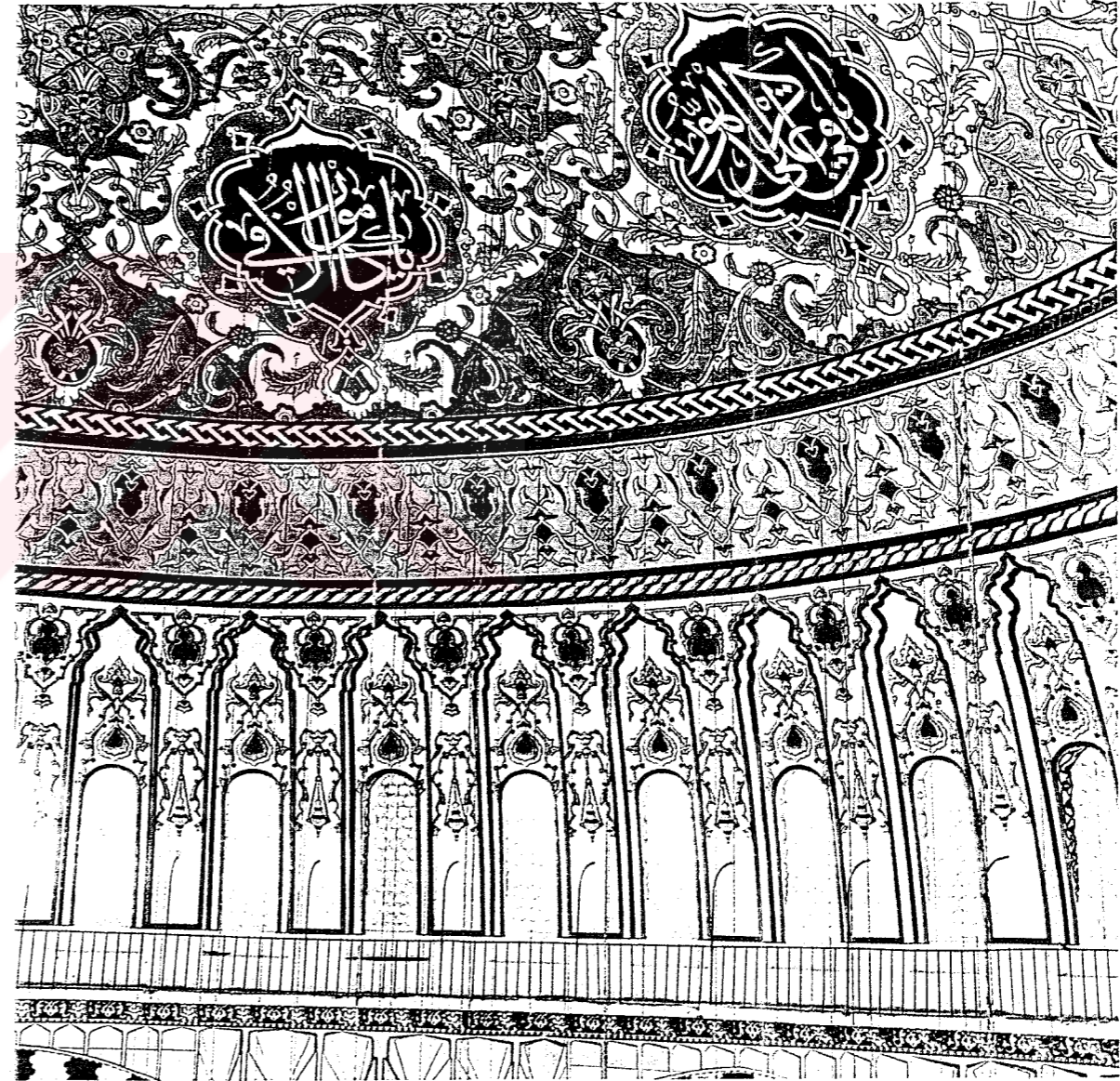
SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

KATALOG NO: 003

90-Ana Kubbe Detay

91-Ana Kubbe Yüzey Kompozisyonu

SELİMİYE CAMİİ 1575-EDİRNE

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:003

PENCERE VE PENCERE İÇLERİ (Ana Kubbe)

Restorasyon öncesi ana Kubbenin pencerelerinde Barok üslubun hakim olduğu görülmekteydi. Pencerelerin üstünden yukarıya doğru uzayan ve tepelik gibi tamamlanan kemerlerin iç yüzleri tamamıyla mavi boyanmış idi. Bunların arasındaki boşluk Barok yapraklarla bezenmiş ve pencere araları ise üst seviyelerde flatolu bir bezeme ile alt kademede yine barok kandillik bulunmaktadır. 1982 yılında yapılan restorasyonda ise buluntular kesin olmadığından barok bezemelerin izlerine sadık kalınarak bir bezeme üretilmiştir. Bu bezemelerde sarı ,mavi ve sülyen renkleri kullanılmıştır. Pencere kemeri içinde birbirine geçme rumeli ve ortada birleşerek palmet oluşturan sülyen renkli kompozisyon vardır. (Bkz. Resim-92)

Resim 92-Selimiye Camii Ana Kubbe Pencereleri

ANA KUBBE GEZİNTİ ALTI SİLMELİ KONSOLU

Kubbeye geçişi sağlayan silme konsollarının arasında iki ayrı motif bulunmaktadır. Biri asıl konsoldaki kırmızı zemin üzerine beyaz şakayık çiçekleriyle yapılmış olan bezeme , diğeri de lacivert zemin üzerindeki birbirine bağlı beyaz motifli rumelerden oluşan motiflerdir.

ANA KEMERLER

Selimiye Caminde diğer birçok camiden farklı olarak kubbeyi taşıyan bu ana kemerlerde zikzaklı birer atlamalı sülyen renkli mermer taklidi, alt kademede büyük kemerler ise somaki cinsi mermer taklidi uygulanmıştır. Somaki taklidi kemerlerde ana renk kiremit kırmızısı damarları oluşturan renkler ise gri-mavi ve siyah renklerden oluşmaktadır. (Bkz. Resim-93)

TROMPLAR

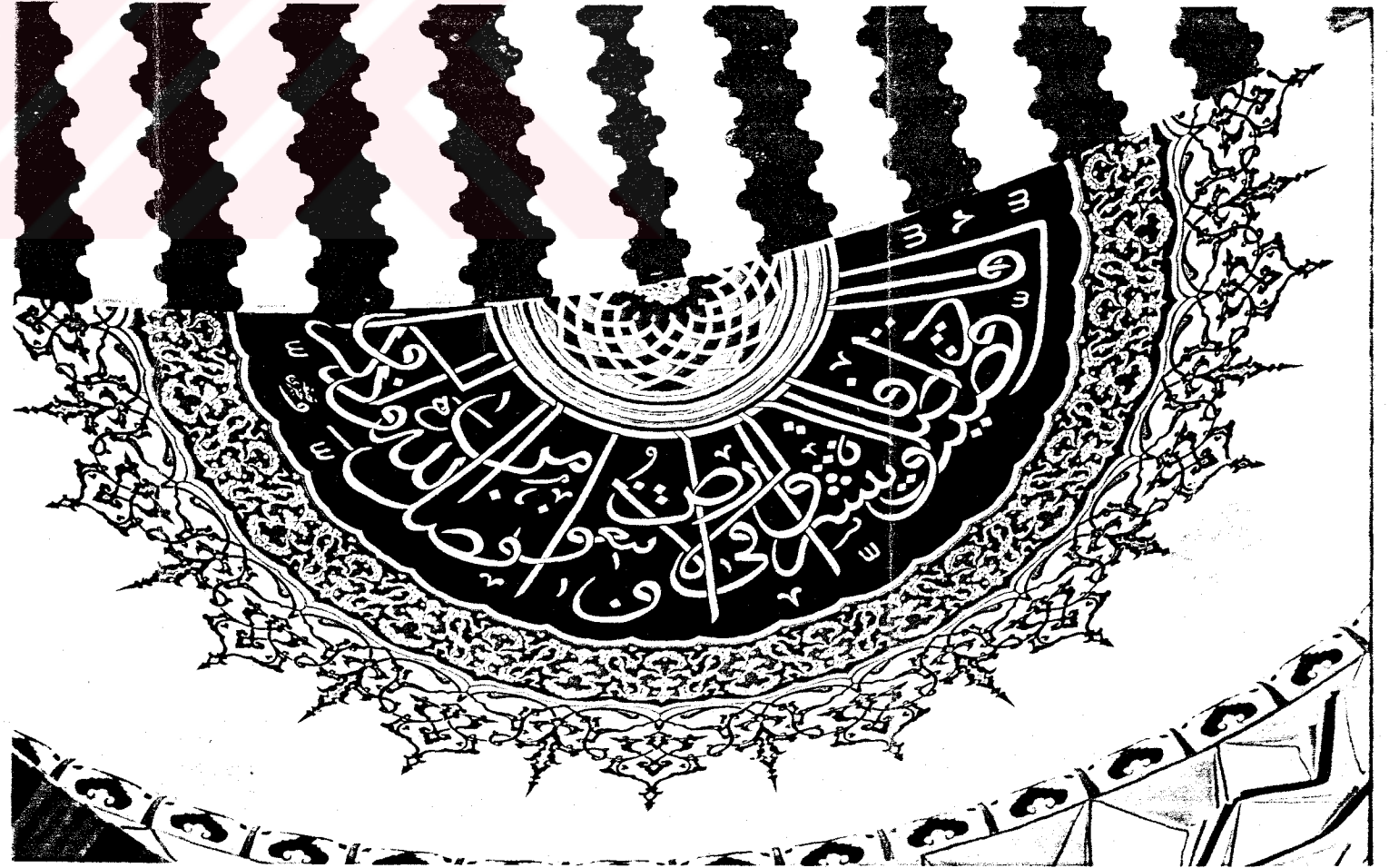
Selimiye caminde sekiz ayağın arasında sekiz kemerin dördü trompla geçilmiştir. Trompların alnını oluşturan kemerler de boyalıdır. Bu trompların göbek kısmında yazı , onun etrafı ile pencere kenarları ve altındaki silmede motifler vardır.

Resim 93- Ana Kemerler

TROMP GÖBEK MOTİFLERİ

Bu yarım kubbenin ortasından başlayan bezemenin ilk motifi yarım dairevi olarak yapılan ortadaki geometrik geçmeli ve beyaz şeritlerle oluşturulan süslemelerdir. Bu süslemenin boşlukları sarı ve kırmızı olarak doldurulmuştur. İki sarı fletodan sonra lacivert zemin üzerine beyaz celi sülüs hat ile yazılmış yazı gelir. Bu yazı Cuma suresinin dokuzuncu ayeti olarak başlar ve diğer dört trompta devam ederek onbirinci ayette tamamlanır. (Özsayınar, 1988, s.12) Onun hemen dışında ise dilimlenmiş bir enli bordür vardır. Sülyen renkli zeminin içinde kıvrımlı çin bulutlarının çevrelediği biçimlerin içerisi yeşil doldurularak yapılmıştır. En dıştaki siyah dolgulu agraflarla kesilen atlamalı rumeli tiğlarla yapılmıştır. Bu geçmeli rumilerin içerisi yine sülyen renkle dolgulanmıştır. (Bkz. Resim-94)

Resim 94- Tromp Kalemışleri ve Kemerler

SELİMİYE CAMİİ 1575-EDİRNE

PAFTA İSMİ

KATALOG NO:003

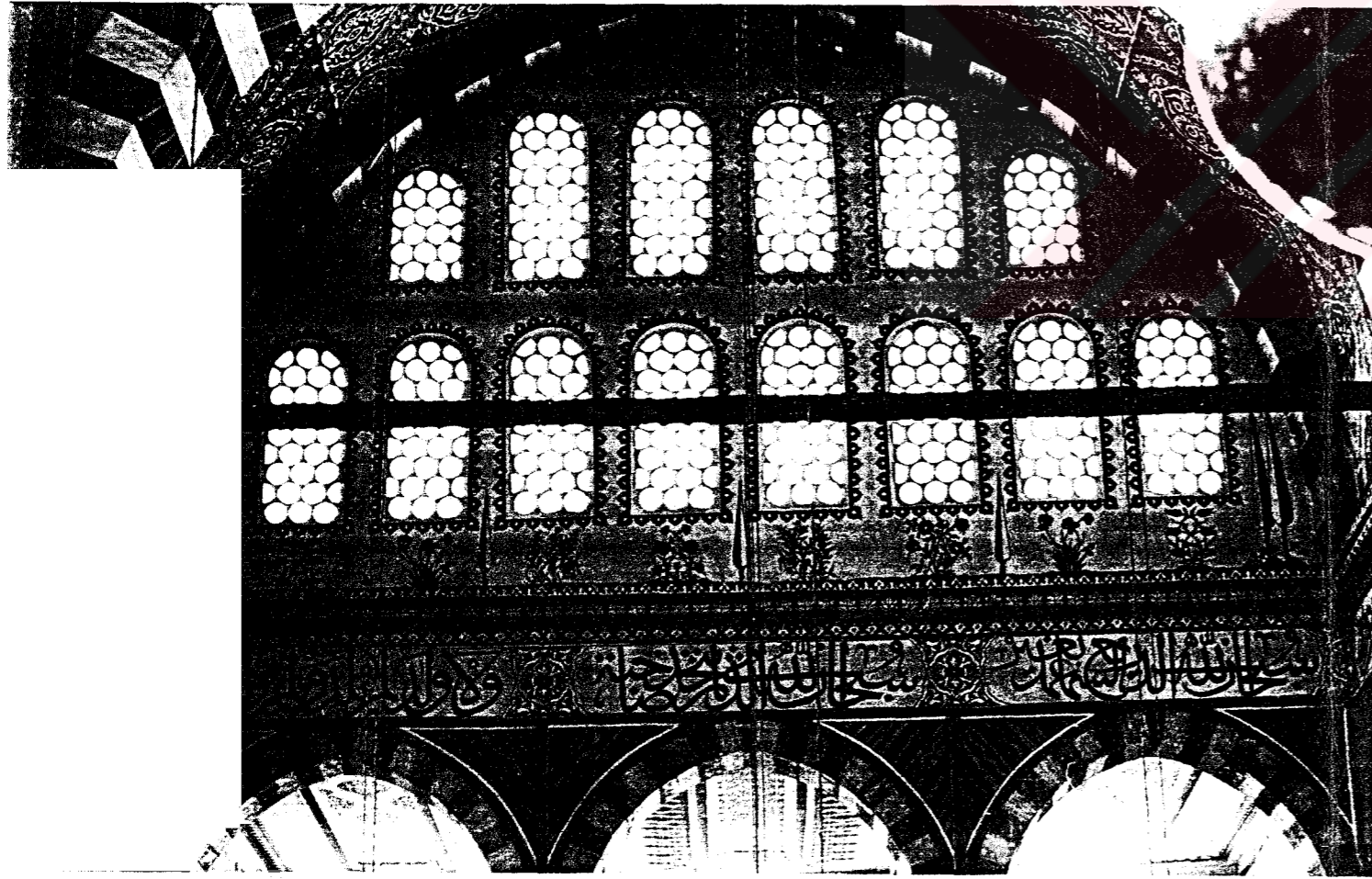
PENCERE ÇEVRELERİ

Pencere çevreleri de restorasyon öncesi aynı barok süsleme olmasına rağmen daha sonra basit tepelik benzeri içleri boş olan siyah sivri yaprakların enlemesine tekrarıyla yeniden yapılmıştır. (Bkz. Resim-95)

PENCERE ALTI SİLMELERİ

Pencere altlarında silmelerden önce natüralist çiçeklerle ve selvilerle yapılmış bezemeler vardır. Ancak bunlar klasik motifler değil daha çok Şükufe tarzı süslemeleri andırmaktadır. Yapıldığı devirle ilgili kesin bir bilgi yoktur.

Üç ayrı silmede aynı Motif vardır. En üsttekinde atlamalı lotus siyah zeminli beyaz bir bezeme, ortadakinde Damarlı yaprak motifleri kullanılmış, en alttakinde ise ters ve düz olarak işlenmiş kırmızı ve beyazlı lotuslar bulunmaktadır. (Bkz. Resim-96)

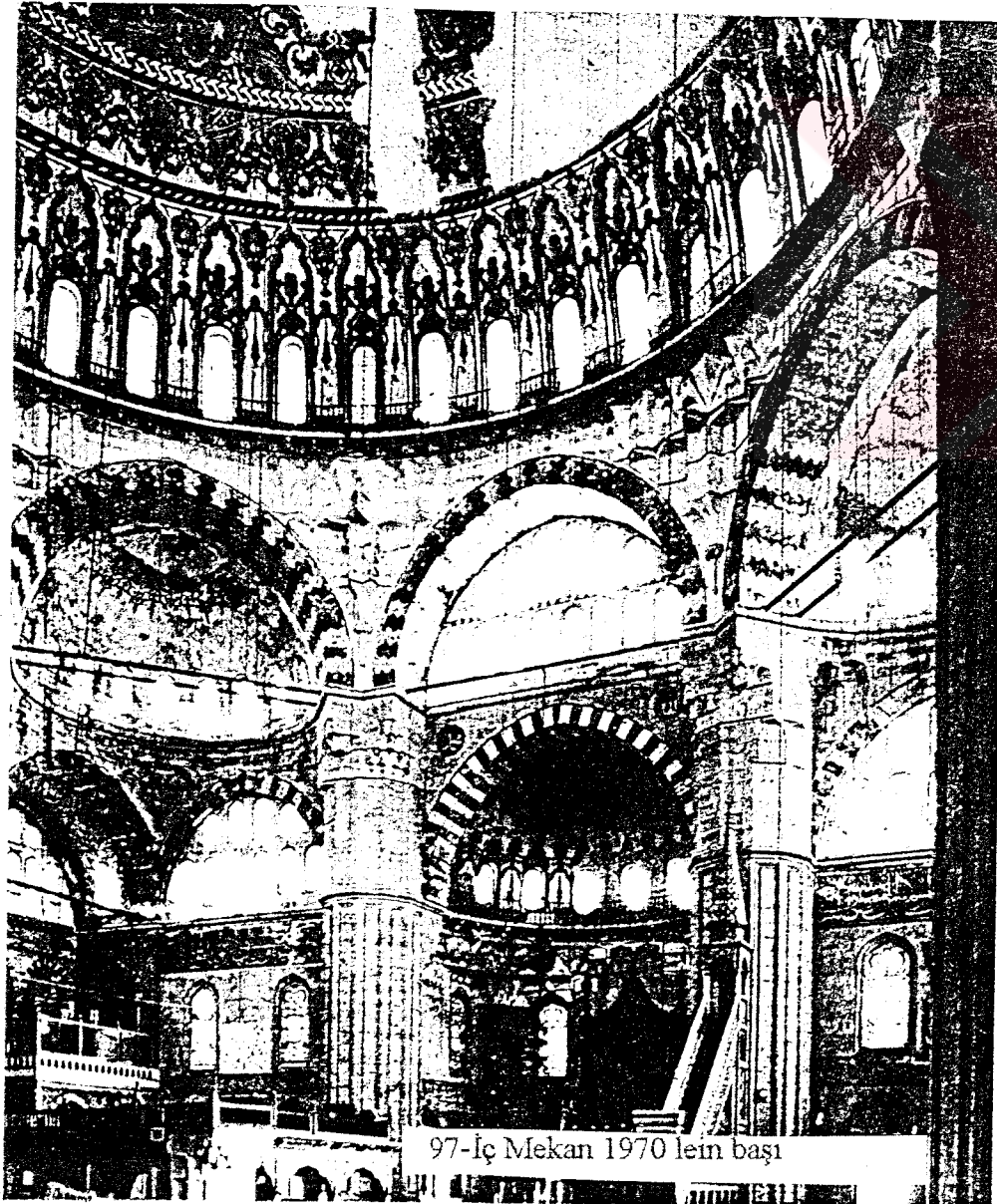
Resim 95- *****

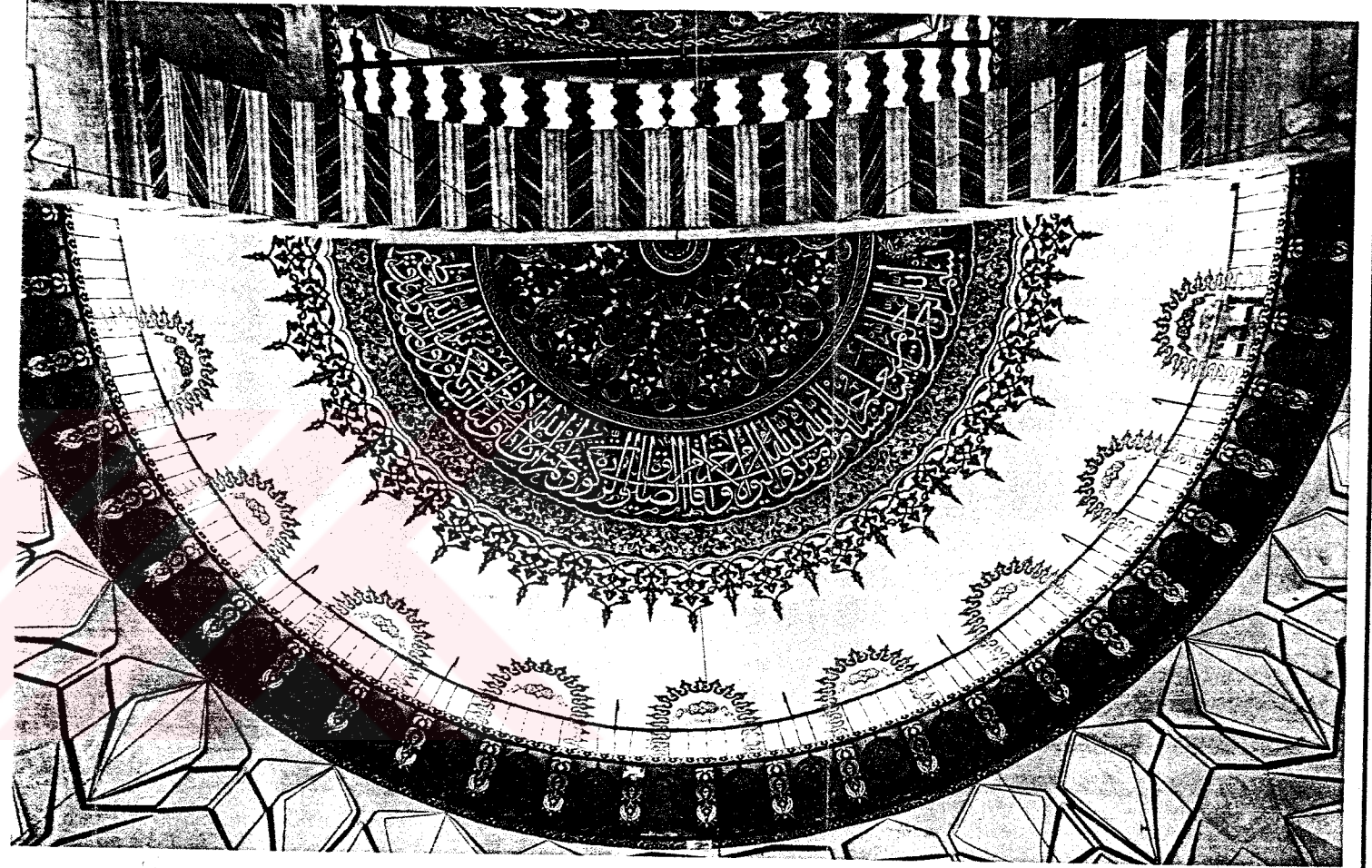
Resim 96-Mihrap iç görünüşü

MİHRAP YARIM KUBBESİ

Mihrap yarım kubbesinin eski resimlerine bakıldığında bütün camide olduğu gibi Barok süslemenin hakim olduğu açıkça görülmektedir. (Aslanapa,1986.....)(Bkz.Resim-97)Daha sonraki restorasyonlarda bu bezemeler değiştirilmiştir.Şimdiki halde ortada bir yarım daire göbek motifi zencerekle sonuçlanır. Bunun dışında mavi zeminin hakim olduğu iri rumilerle yapılmış kahverengi bezeme gelir bu bezemenin barok etkisi açıkça gözlenmektedir.Bunun dışında bir zencerek, onun hemen ardında ise celi sülüs yazı gelmektedir.Kırmızı zemin üzerine yazılan bu yazıda Tevbe suresinin onsekizinci ayeti işlenmiştir.(Özsayınar,1988,s.12) Bunun hemen ardından gelen yeşil zeminli bordür eksedralarda olduğu gibi çin bulutlarıyla yapılmış , içleri kırmızıyla doldurulmuştur. En dıştaki tığ işlemesi yine eksedralardaki siyah rumili tığların aynısıdır.(Bkz.Resim-98)

97-İç Mekan 1970 leim başı

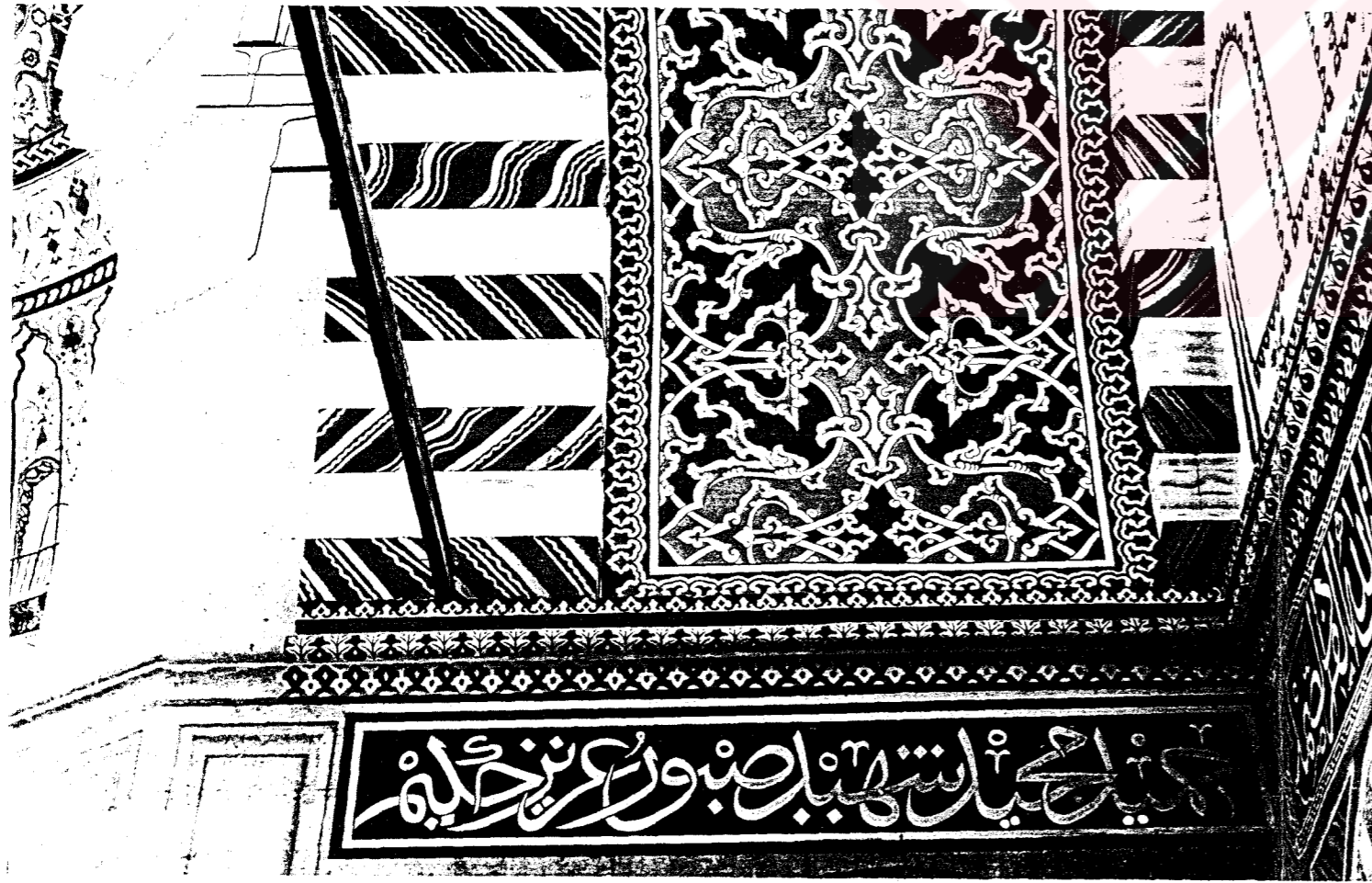
Resim 98-Mihrap Yarım Kubbesi

ALT KEMERLER VE ARALARI (TONOZLAR)

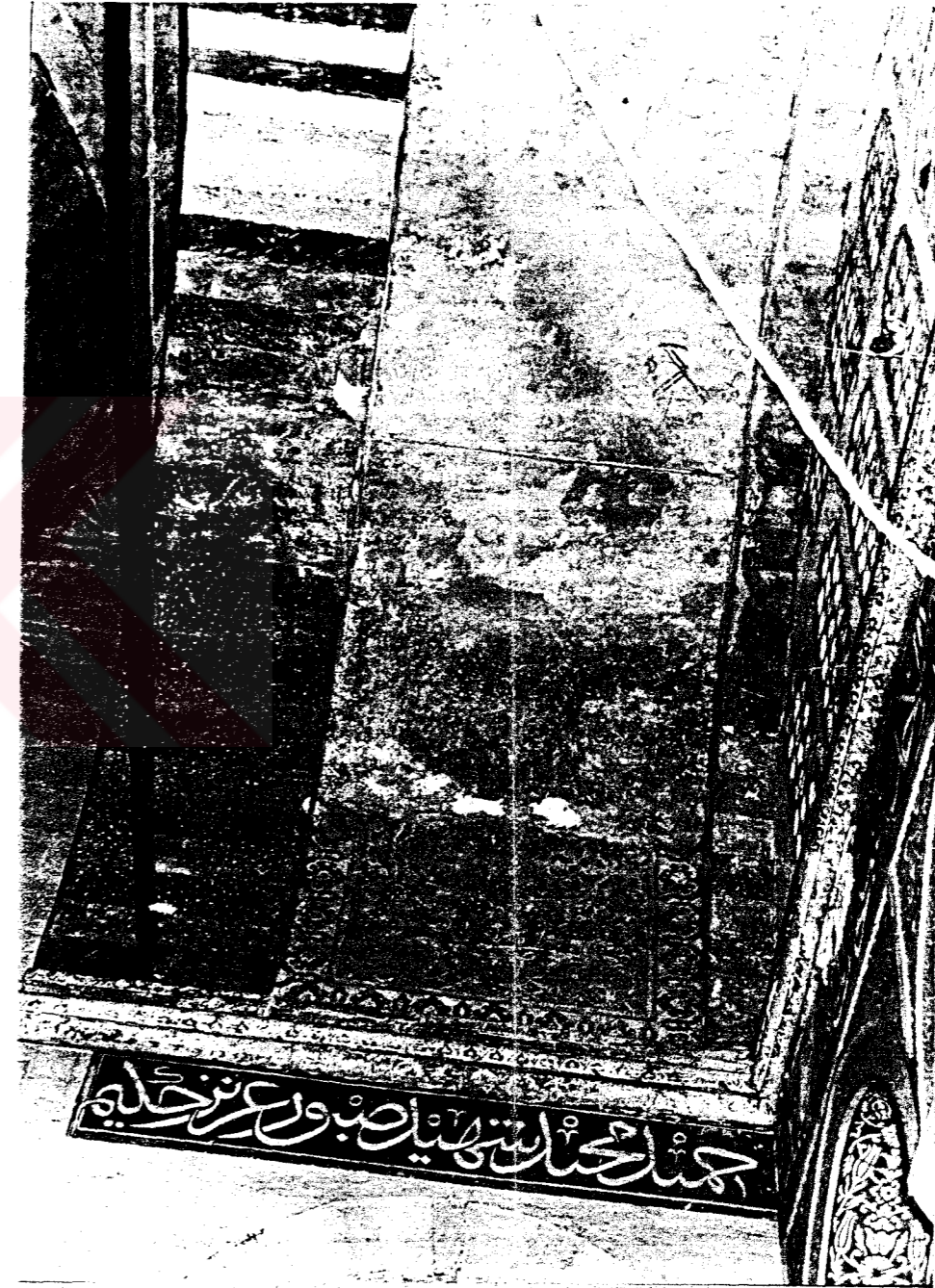
Mihrap kubbesinin kemeri ile beraber aynı hizadaki bu kemerler yukarıda sözü edildiği gibi somaki taklidi olarak boyanmışlardır.Bir beyaz bir kırmızı zeminli olarak yapılmışlardır.Bütün bu kemerlerin aralarındaki tonoz yüzeyleri mihraba göre simetrik olarak benzer karekterli motiflerle süslenmişlerdir.

HÜNKAR MAHFELİ VE KÜTÜPHANE ÜSTÜ TONOZLARI

Ana karakteri çiftli rumilerle palmetli agraplardan oluşan bir kompozisyon oluşturur. Uzun kenarlardan başlayıp elipse yakın bir dönüş yapan çiftli rumiler tepeliklerden geçerek kenarlarda biterler. Bu biçimsel hareket ortada simetrik kartuşları, kenarlardada yarım simetrik kartuşları oluşturur. Ortadaki kartuşların zemin rengi yeşil, diğer zemin rengi ise kırmızıdır. Ortaları siyah olan agraf motiflerinin altında ve üstünde palmetler bulunmaktadır. Bütün motiflerin orta kısmı turuncu ve konturları siyahtır. Kenarlarda beyaz bir ara boşluktan sonra siyah zeminli sülyen renginde palmet dizilerinden oluşan bir bordür bulunur. (Bkz. Resim-99-100)

Resim 99- Ana Kemer Altı Süslemesi

Resim 100- Ana Kemer Altı Süslemesi Buluntusu

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

KATALOG NO: 003

ORTA KEMER TONOZLARI

Daha büyük olan bu açıklıklarda XVI. yy. 2. yarısında görülen kumaşların desenine benzeyen motifler kullanılmıştır. Kompozisyonun ana motifleri şemseler ve onların çevresinden geçen beyaz zeminli sinüzoidal şeritlerdir. Şemselerden ortada tam , yanlarda yarım olanları tamamıyla çiçek motiflerinden oluşmaktadır. İki yana dizilen bu şemse ve çiçek motifleri ise hem rozet hemde rumilerle oluşturulmuşlardır. Sinüzoidal şeritlerin içindeyse boydan boya arka arkaya dizilmiş hatayiler vardır. Bu kompozisyonun zemin rengi yeşil, şemselerin iç zeminleri sülyen rengi, içerideki motiflerinde ana rengi mavilerden meydana getirilmiştir. Kenarlarda ise yaprak motiflerinden oluşan siyah bir bordür bulunmaktadır. (Bkz. Resim-101-102)

Giriş kapısı tarafının sağında ve solunda bulunan iki küçük kemerde sözü edilen kemerlerle aynı karakteri oluşturmalarına rağmen küçük farklılıklar göstermektedirler. Şemselerin etrafını saran şeritlerin birbirine değmediği, içlerindeki goncelerin küçük farklılıklar gösterdiği, şemse içlerindeki renklerinde kiremit rengine dönüştüğü görülmektedir.

Resim 101- Orta Ana Kemer Kalemışleri Araştırması

Resim 102-Orta Ana Kemer Tonozları Kalemışı

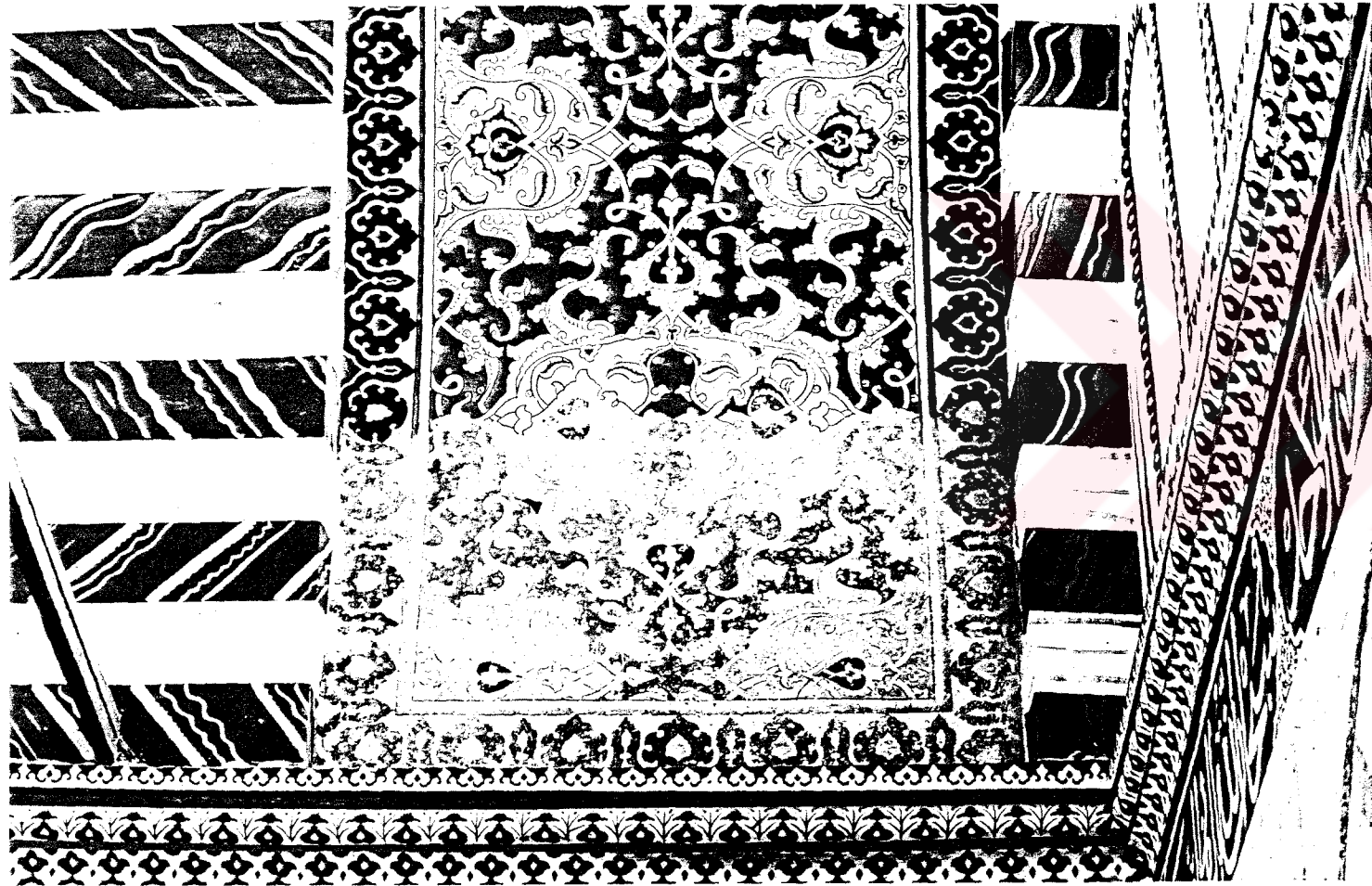
SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

KATALOG NO: 003

YAN KAPI ÜST TONOZLARI

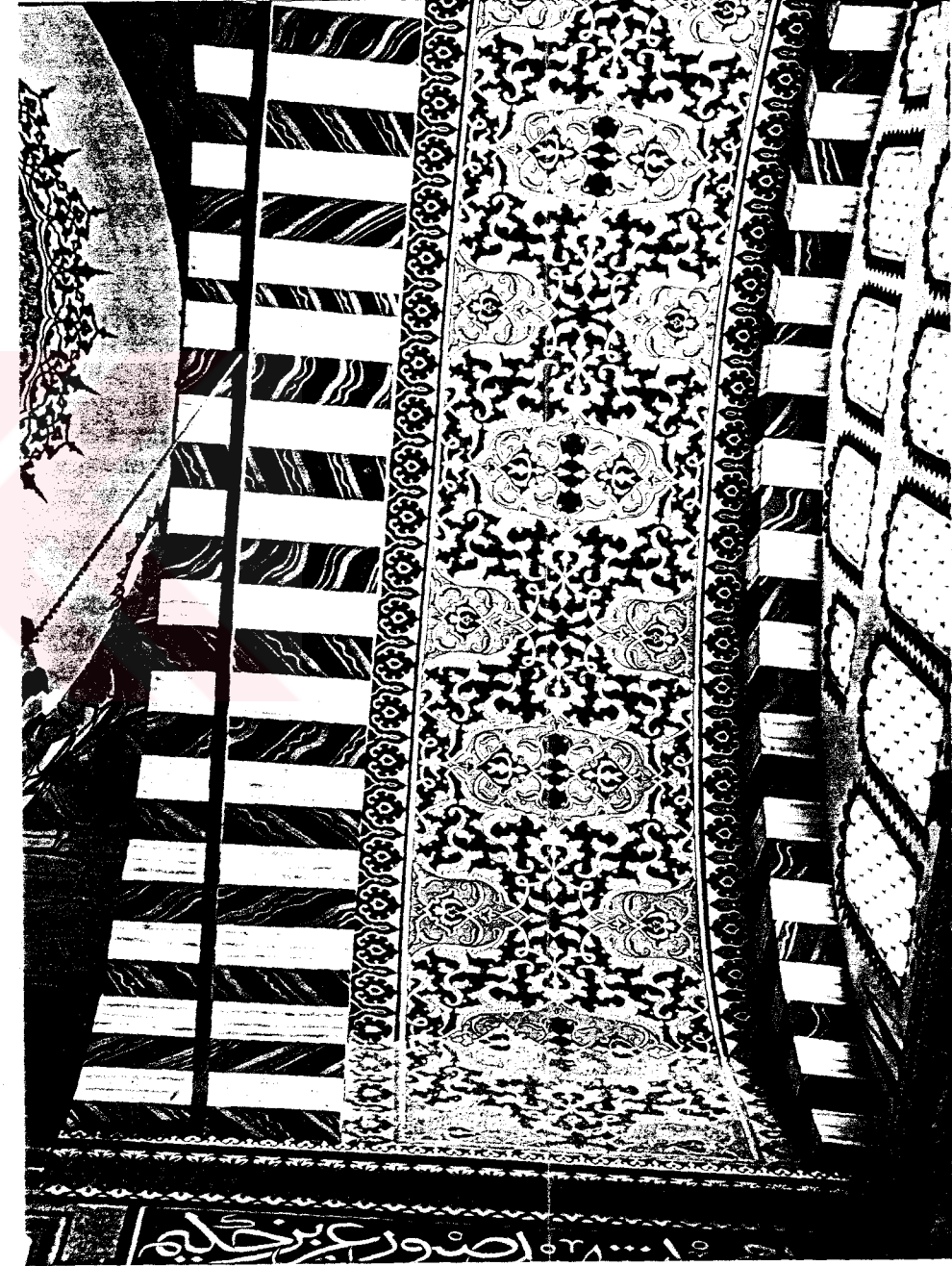
Araştırma raspalarında ortaya çıkarılan kompozisyon daha sonra tamamlanarak uygulaması yapılmıştır. (Bkz. Resim-103) En yoğun olarak çok zengin ve ince işlenmiş rumilerden oluşan kompozisyon tepelikler ve palmetlerle tamamlanmıştır. Asıl motiflerin simetrik olarak oluşturduğu tam ve yarım kartuşların içlerinde yeşil rengin hakim olduğu rumili kompozisyon

Resim 103- Yan Kapılar Üstü Ana Kemer Tonoz Kalemışleri

agraflarla zenginleştirilmiştir. Arada kalan boşluklarda kiremit kırmızısının zemin rengi olduğu süreklilik gösteren bu motiflerin beyaz zeminli rumileri sürekli kıvrılarak boşlukları doldurmuş, ortadaki siyahlı agrafla motifine bağlanarak devam etmiştir. (Bkz. Resim-104)

Çevresindeki siyah, beyaz, kırmızılı flatolaradan sonra atlamalı olarak yaprak ve enine gelişen siyah lotus karakterli bordürle tamamlanmıştır.

Resim 104- Yan Kapı Üstü Ana Kemer Kalemışleri

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

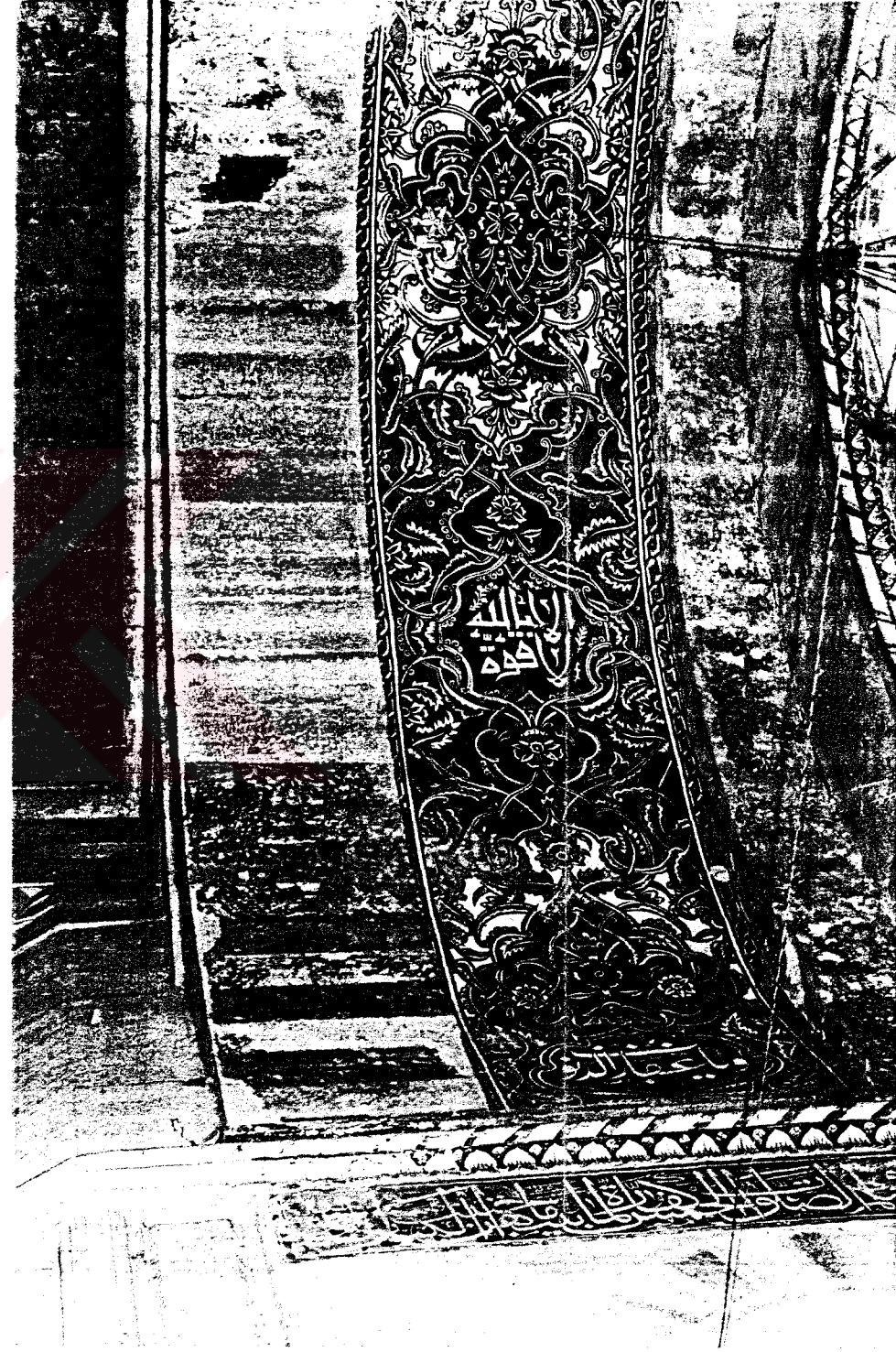
KATALOG NO: 003

GİRİŞ KAPISI TONOZU (Kemer Arası)

Rumi ve hatayilerin karışık olarak kullanıldığı bu kemerde oldukça zengin bir görünüm vardır. Mavi zemin üzerine işlenen motiflerin ana unsurlarını kemerin ortasına göre simetrik olarak dizilen kartuşlar oluşturur. Sarı zeminli çiftli rumiler kenarlardan başlayıp ortada birleşip tekrar ayrılarak esas motifi oluşturur. Ovalerin içinde ve motifin diğer boşluklarını nar çiçekleri, gonceler ve hançer yaprakları doldurur. Kemerin ortasına göre sağ ve sol tarafındaki kartuş boşluklarında yazılar vardır. Kompozisyon mavinin yanında sarı, kiremit kırmızısı ve yeşil renklerle bezenmiştir. Çevresinde sarı boyanmış zencerekle tamamlanmıştır. (Bkz. Resim-105-106)

Resim 105- Giriş Kapısı Üstü Tonozu Araştırması

Resim 106- Giriş Kapısı Üstü Ana Kemer Tonozu Kalemışı

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

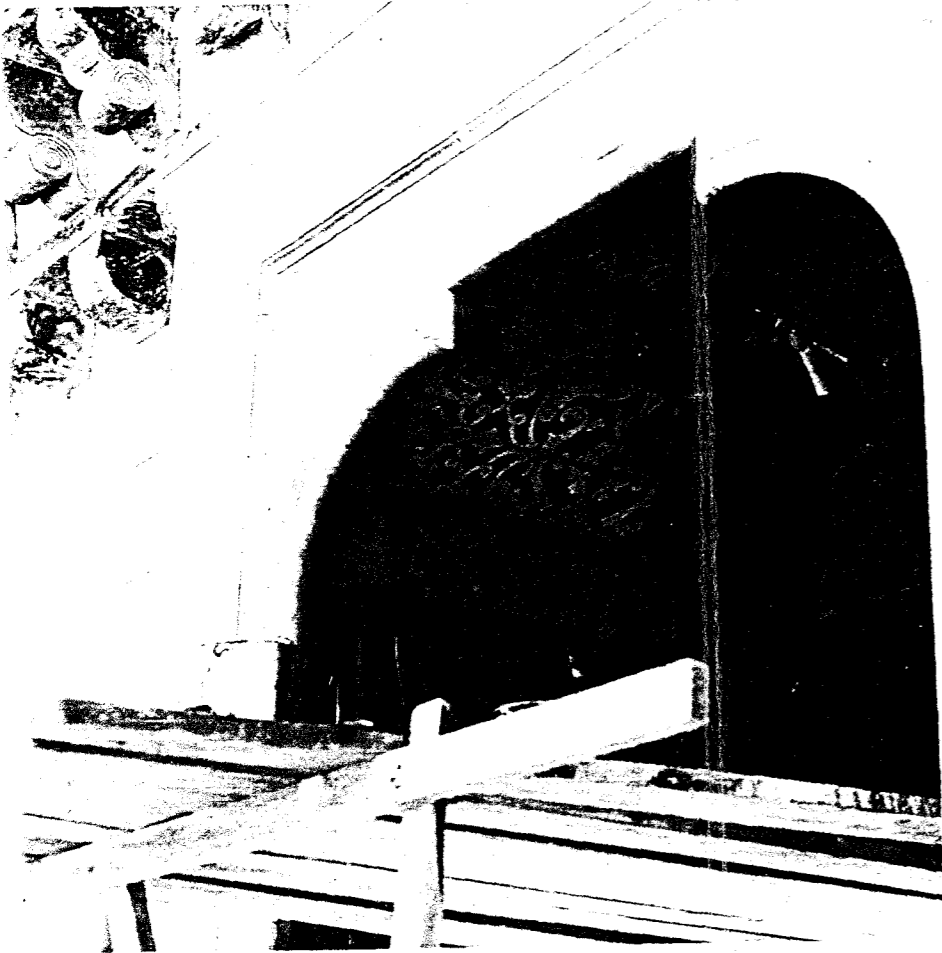
KATALOG NO: 003

GİRİŞ KAPISI TAVANI

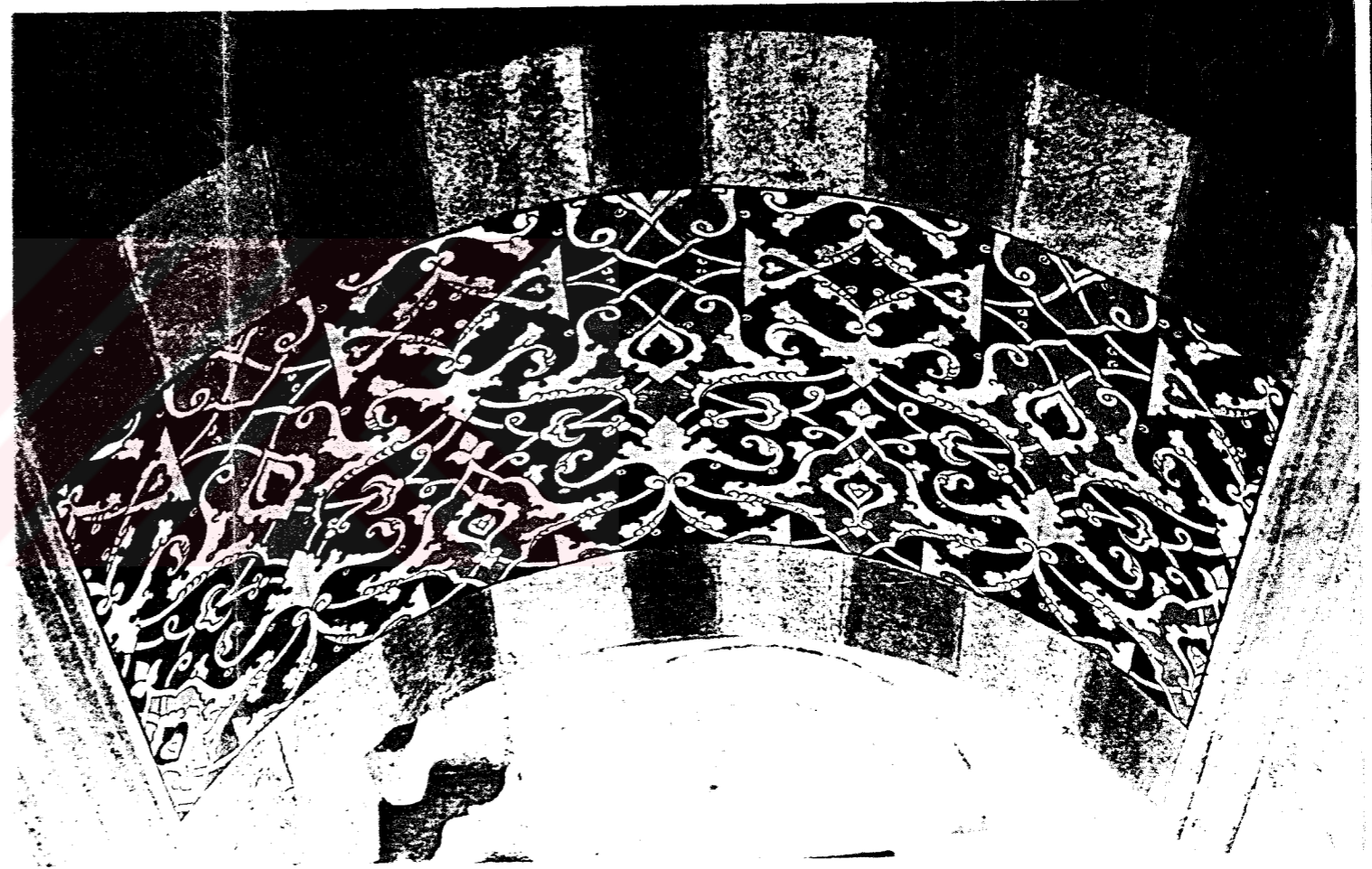
Enlemesine simetri eksenlerine bölünen kompozisyon simetri eksenlerinden içeri doğru gelişen çiftli rumilerin oluşturduğu tepelik motiflerini meydana getirir. Zemin rengi kiremit kırmızısı, tepeliklerin içi sarı olarak işlenmiştir. Bu tepeliklerin ortasındaki motiften çıkan saplar kıvrılarak ortabağ (agraf) motiflerini oluşturur ve diğer tarafa geçer. (Bkz. Resim-107)

YAN GİRİŞ KAPILARI TAVANI

Her ikisi kompozisyon olarak birbirinden farklı isede motifsel olarak benzerlik gösterirler. Giriş kapısı tavanının şeması buradada görülmektedir. Çiftli rumilerle oluşturulmuş enlemesine simetrik kapalı formlardan oluşmaktadır. Kapalı formların içinde yine merkezde agrafla yapılmış bir süsleme ve onlardan çıkan sapların bağlanmasıyla oluşan süslemeler vardır. Ana renk Kiremit kırmızısı ve beyazdır. (Bkz. Resim-108)

Resim 107- Yan Giriş Kapısı Tavanı

Resim 108- Ana Giriş Kapısı Tavanı

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

KATALOG NO: 003

HÜNKAR MAHFELİ SÜSLEMELERİ

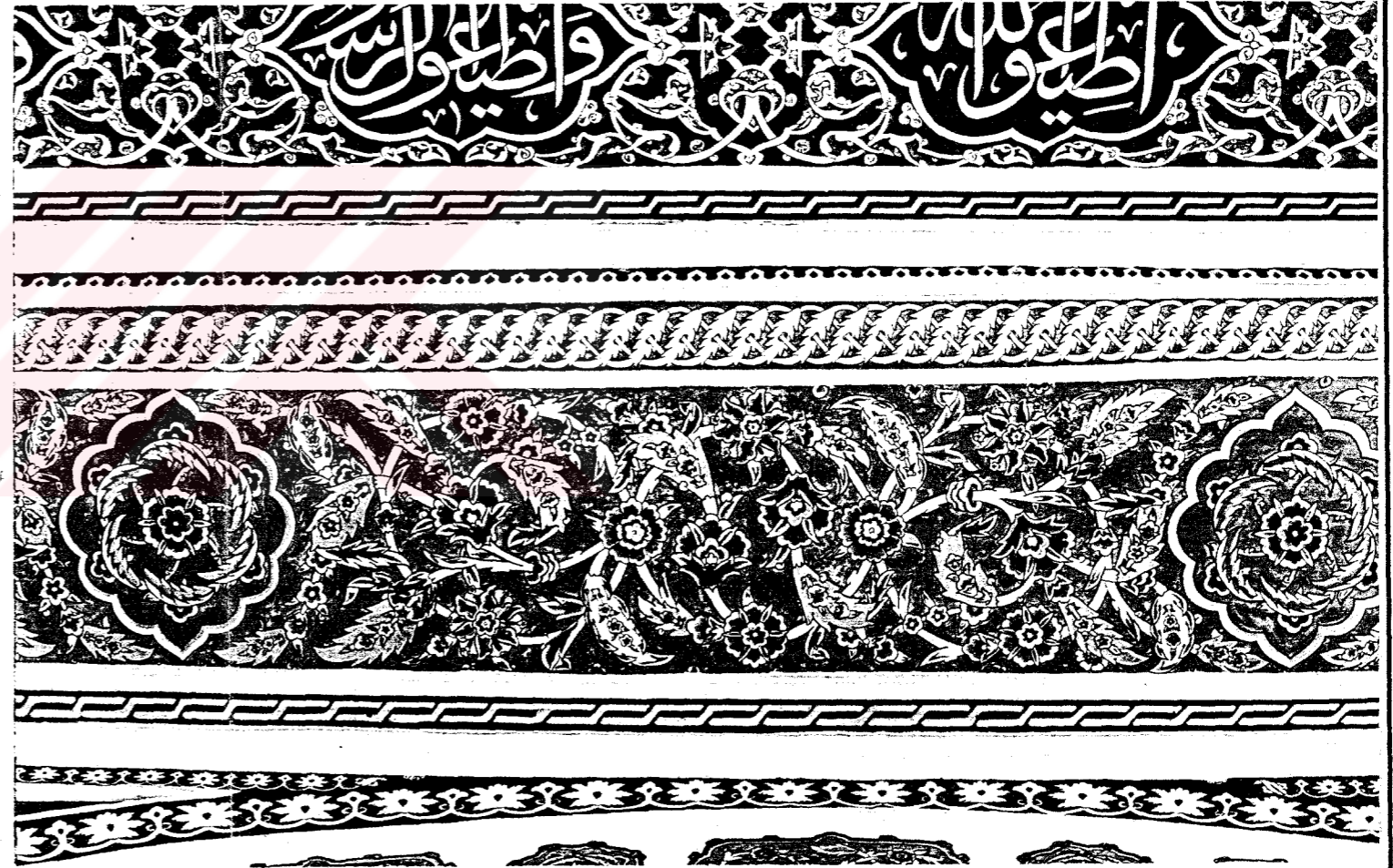
Selimiye Cami Hünkar mahfeli girişe göre sol tarafta yapılmış ve üç aynalı tonozla örtülmüştür. Asıl bezemesi bu aynalı tonozlarda , onları ayıran kemerlerde, pencere kemerlerinde, pencere tavanlarında, madalyon olarak duvarlarda bulunmaktadır. Ayrıca Mahfelde çini kaplı, sedef kakmalı pencere kapakları ile alçı şebekeli pencereler bulunmaktadır.

TAVAN SÜSLEMELERİ (AYNALI TONOZ)

Araştırma yapılmadan önce son derece bozuk barok dönem süslemeler görülmektedir. 1982 yılındaki restorasyonda yapılan araştırmalarda altından son derece kaliteli XI. yy. kalemişinin çıktığı anlaşılarak bunların yenilenmesiyle şimdiki kompozisyon elde edilmiştir. Aynalı tonozların kademelenmesi alçı kornişlerle olmuştur. En dıştaki alçı kornişten sonra koyu kırmızı zeminli sarı zencerek onun hemen içinde tekrar alçı korniş vardır. Bunun içinde olukça enli bir dikdörtgen bordür ortadaki uzunlamasına kompozisyonu çevreler. Bu bordür pembe zemin üzerine yerleştirilmiş şemseler ve onların aralarını dolduran çiçeklerle oluşturulmuştur. (Bkz. Res-109) Köşelere konan bu dilimli şemselerin içi mavi zemin üzerine çarkıfelek olarak işlenen hançer yapraklarının ortada birleşen rozete bağlanmasıyla oluşturulmuştur. Çevrelerindedeki yarım rozetler vardır. Bu şemselerin aralarındaki alan son derece yoğun dairesel kıvrım yapan sapsar çiçeklerle ve yapraklarla bezenmesiyle oluşturulmuştur. Beyaz sapsarların üzerinde mavi çiçekler, sarı yapraklarla bezenmiştir. Yaprakların içindedeki bahar dalları bulunmaktadır. (Bkz. Resim-110)

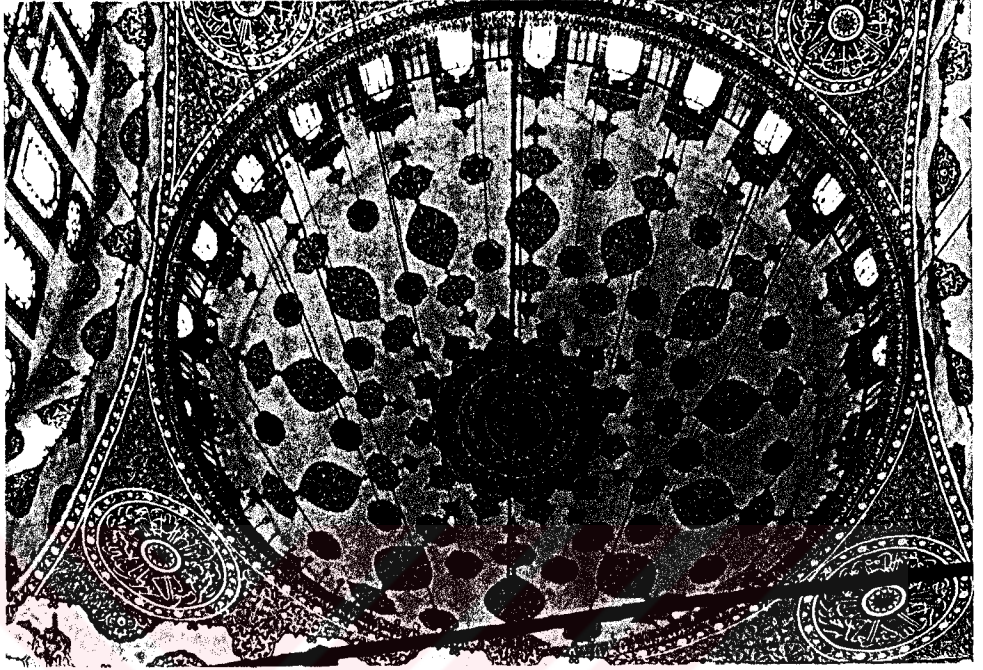
Bu bezemenin hemen ardından dar bir zencerek şeridi gelir. mavi zeminli bu süslemedeki beyaz zeminli yapraklar birbirlerini sürekli delerek tekrarlanırlar.

Tonozun ayna kısmına alçı korniş ve zencerekle geçilir. Son alçı kornişten sonra uzunlamasına dikdörtgen olan orta kompozisyon başlar. Bu kompozisyon dört tane şemse ile bölünmüştür. Bu kompozisyonun asıl motifleri rumilerdir. Şemselerin başındaki lotuslardan başlayıp agraftan

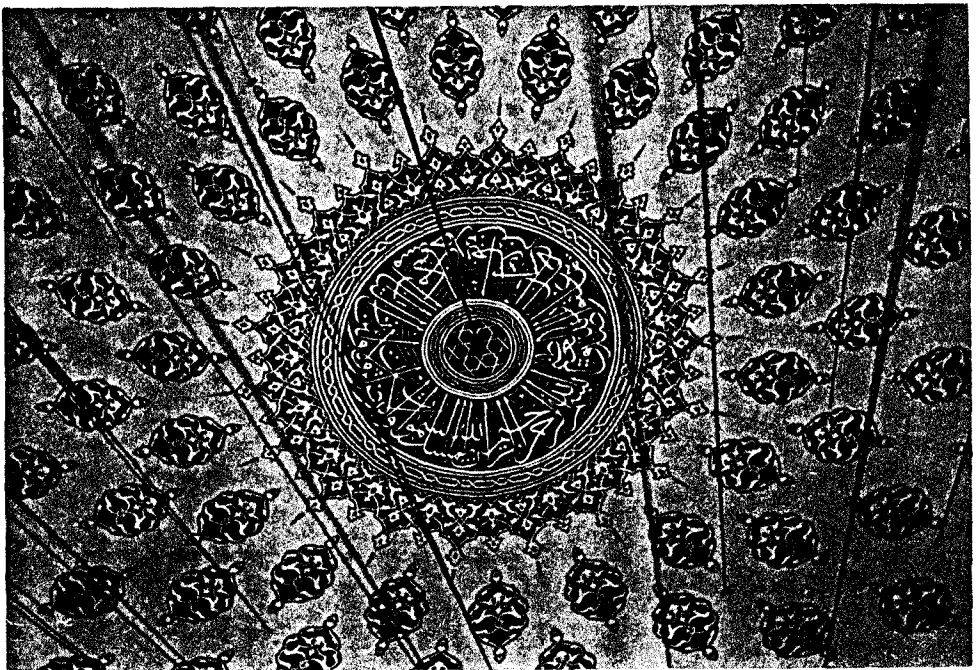

Resim 109- Hünkar Mahfeli Tavan Süsleme Detayı

Resim 204- 'Tophane KılıçAli Paşa Camii Ana Kubbesi

Resim 203- Eyüp Zai Mahmut Paşa Camii Ana Kubbesi

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

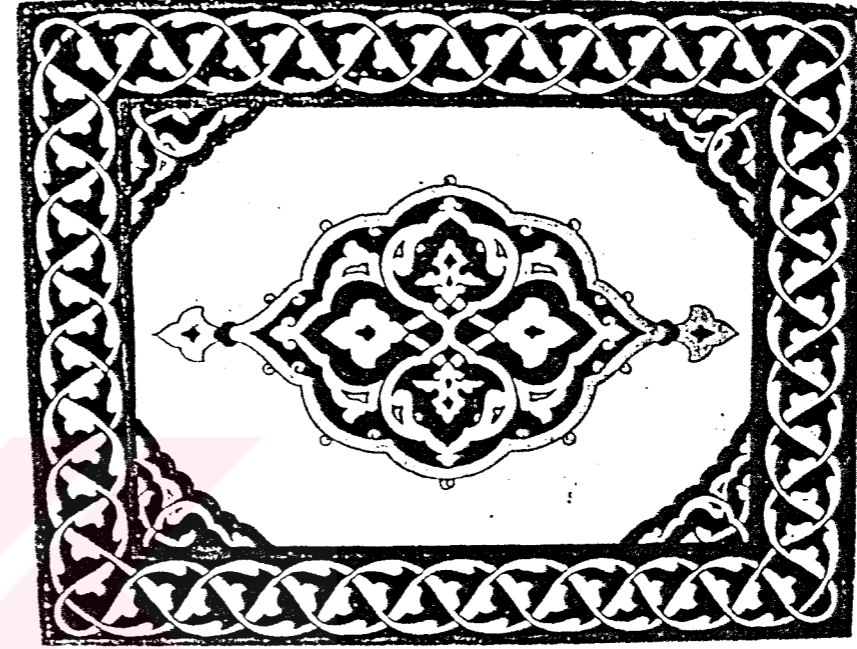
PAFTA İSMİ

KATALOG NO: 003

MERDİVEN TAVANLARINDA

Hünkar Mahfelinin alt merdiven tavanını oluşturan bu kompozisyon en dışta rumili bir bordürle başlar. Üçlü geçmeli tarzdaki bu motifin zemini siyah motifler beyazdır. İçeride kalan ana motif bir şemседir. Tam yuvarlak olan bu dilimli şemsenin içi rumilerin oluşturduğu motiflerle dört kapalı forma bölünmüştür. Kapalı formların içi ile bu formların tepeleri palmetlerle sonlanmıştır. Bu motifin kapalı yerlerinin zemin rengi kırmızı, diğer yerlerin zemin rengi siyahtır. Ana alanın köşelerinde kırmızı banlarla sınırlanan kısmın içinde siyah zeminli ve rumilerle yapılmış kapalı bir alan mevcuttur.

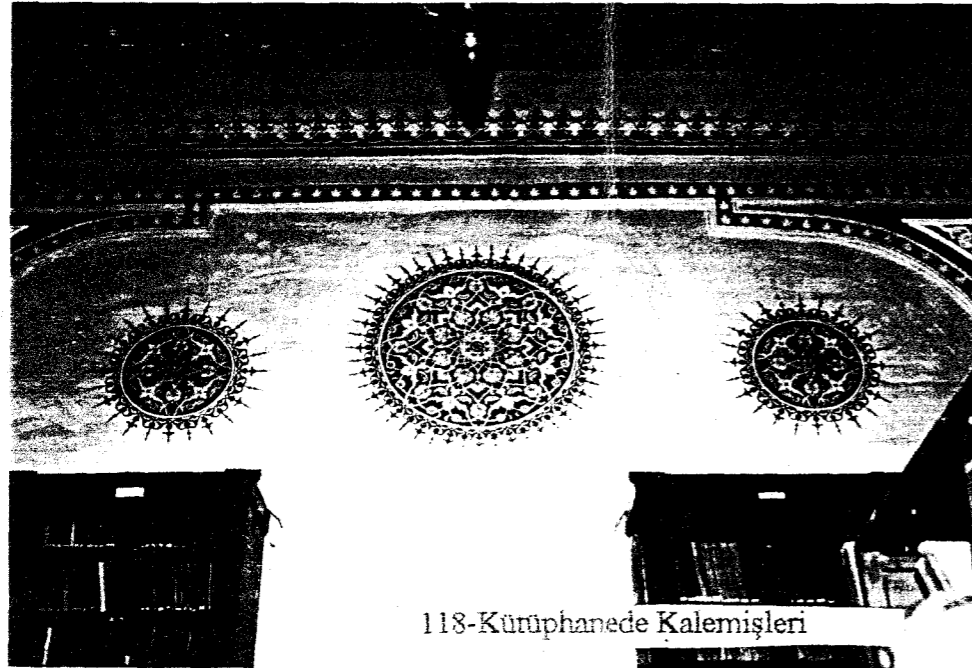
Diğer bir tavanın da bezemesi bu tavanla aynıdır farklı olan yanları sadece ortadaki oval şemsenin biçimlenişinden gelmektedir. Bu şemse dilimli olmakla beraber uzun taraflarında palmetlerle sonlanmaktadır. Merkezden kısa yöne uzanan tepelik biçimi rumilerin palmetle kapandığı, diğer tarafta kapalı form meydana getiren yine aynı biçimdeki rumilerin de palmetle sonlandığı görülür. Bu formların ortasında ortası boş palmetler aytlarından çıkan sapların açılmasıyla diğer kapalı form içinde başka palmetlerle tamamlanır. Kullanılan renkler kırmızı, siyah, beyaz ve kirli sarı renklerdir. Şekil 20-21

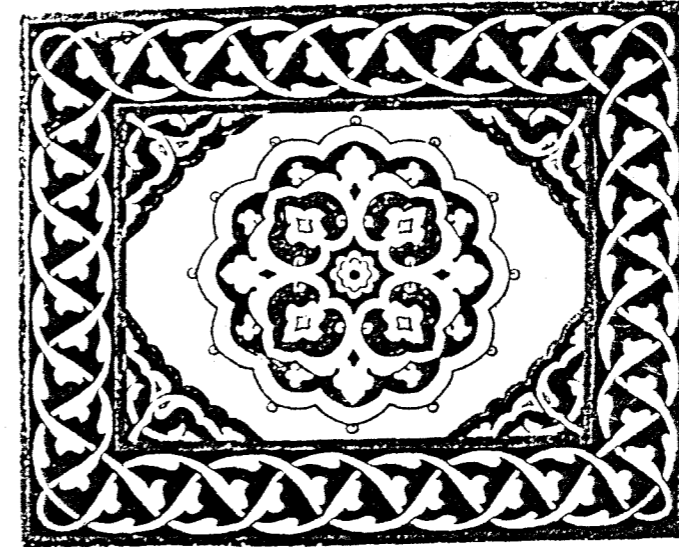
Şekil 20-Mahfil Çıkış Tavanı

KÜTÜPHANE

Hünkar Mahfeli'nin tam simetrisinde bulunan Kütüphanenin tavanında da alttan klasik kalem işi örneği çıkmıştır. tavanın orta dikdörtgeninde çıkarılan bu örnekte ortada bir tam şemse yanlarda ise yarım şemselerden oluşan kompozisyon vardır.

118-Kütüphanede Kalemışleri

Şekil 21-Mahfil Pencere Tavanı

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

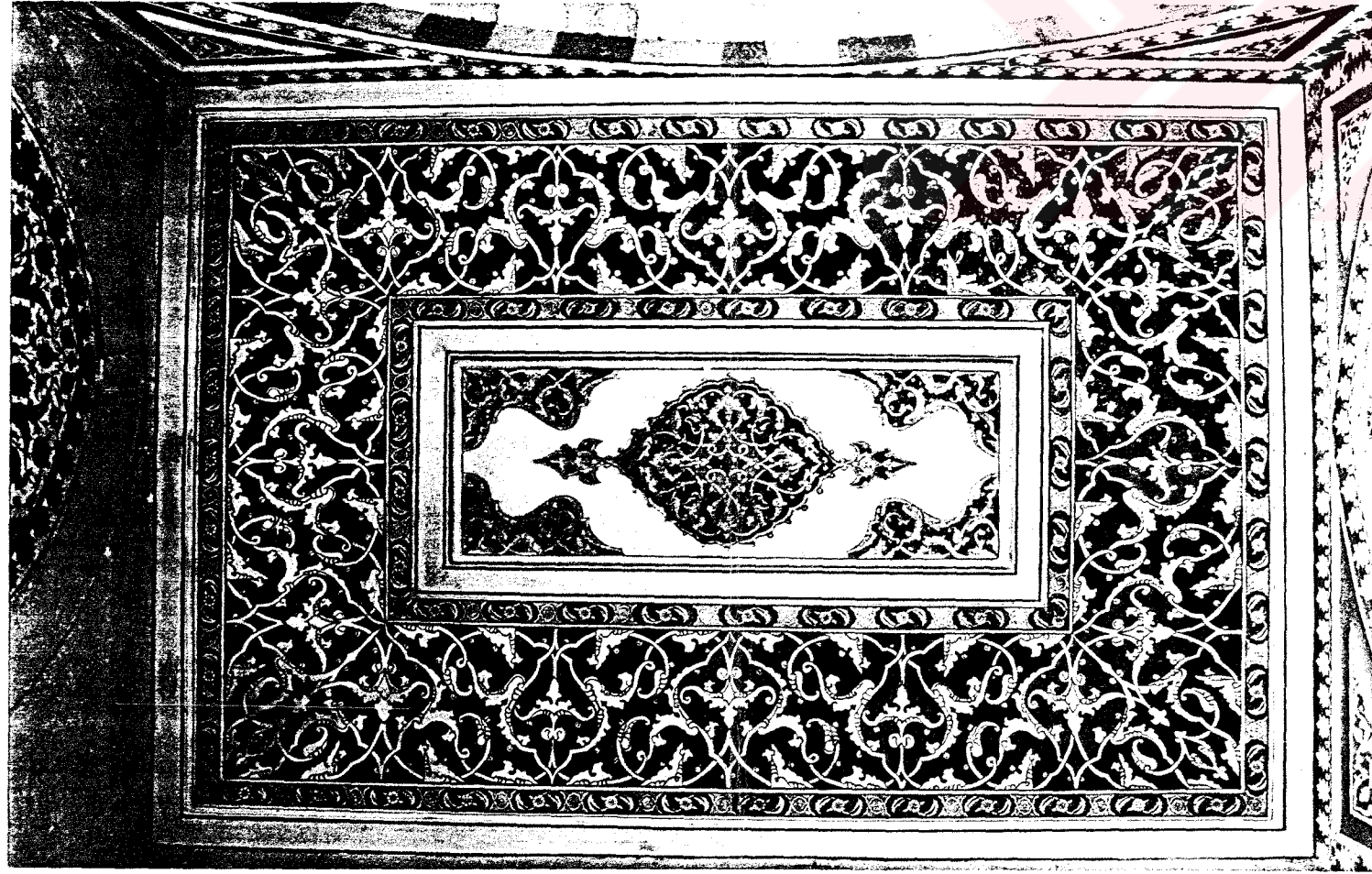
PAFTA İSMİ

KATALOG NO: 003

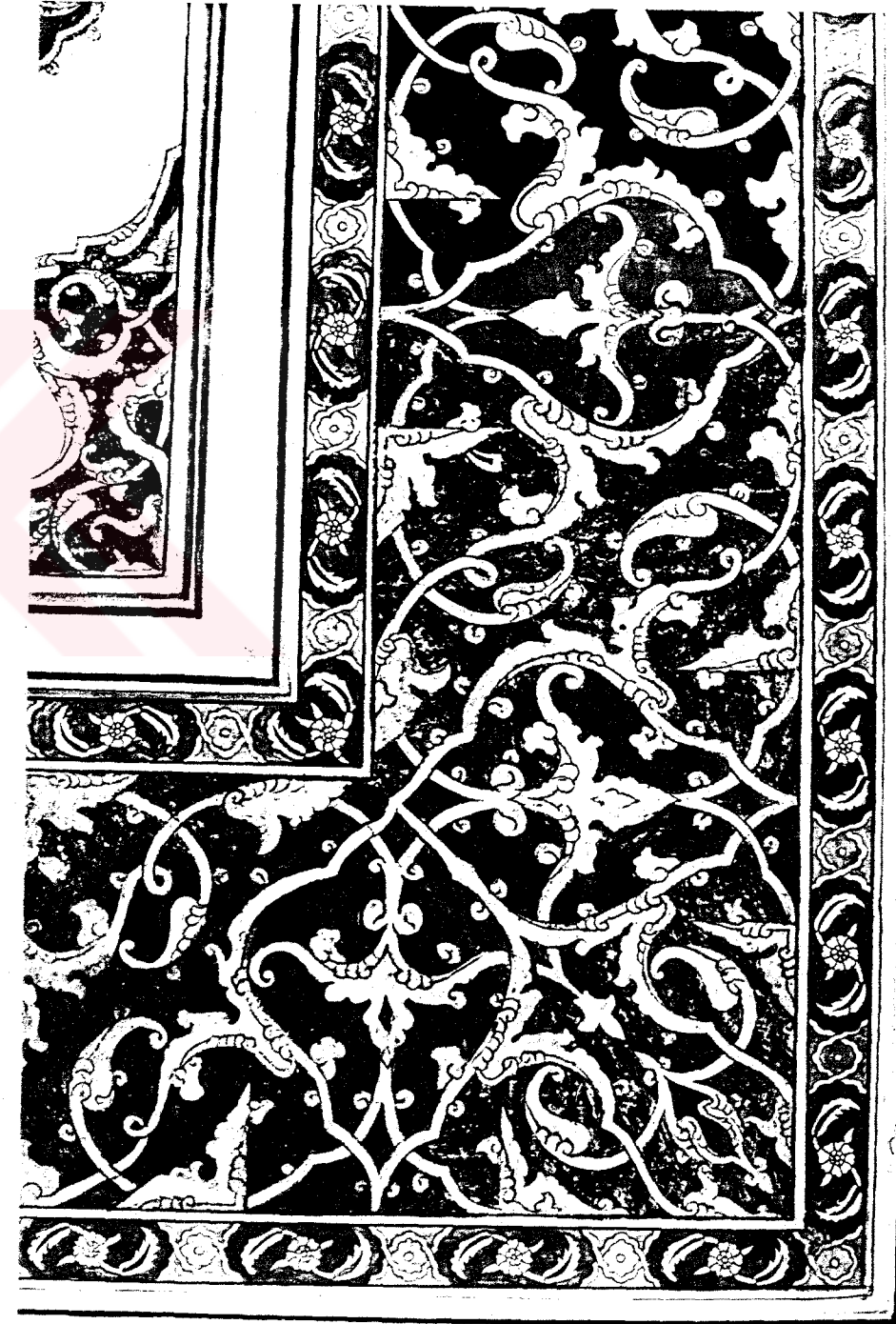
MAHFİL ALT TAVANLARI

Caminin üç yanını çevreleyen tavanlar ile mihrap tarafındaki Mahfil alt tavanların süslemeleridir. Bunların içinde sırayla bakarsak öncelikle Hünkar Mahfili girişi tavanları gelir. Aynalı tonozlarla yapılmış bu tavanlarda ana kompozisyon daima geniş çevre bordürü ve içerideki dikdörtgen ayna üzerinde uygulanmıştır. Rumi- palmet üslubunun yoğun olarak uygulandığı bu kompozisyonda tavanın en dışında ince bir şerit halindeki flatonun oluşturduğu rozetler ve devamındaki kartuşlardır. Kartuşların içinde rozet ve onlardan iki yana kıvrılan yapraklardan oluşur. Kartuş zemini kırmızı, rozet ise sarıdır. Aynı bordür içeride bir kez daha tekrar edilmiştir. Bunun içindeki ana bordürü oluşturan rumi- palmet üslubundaki bezemede iki renk kullanılmıştır. Ana zemin rengi siyah, palmetlerin içi ise kiremit renginden oluşmaktadır. İki taraftaki bordürden başlayarak içe doğru palmetleri oluşturan çiftli rumiler enlemesine devam ederek diğer palmetin ortasında birleşerek diğer palmetleri oluştururlar. Böyle bir ters bir düz devam eden motifler bordürü tamamlarlar. İçerideki aynadaki motif cilt kapaklarının benzeri olarak yapılmıştır. Merkezi kompozisyon dilimli bir şemsemdir. Şemsenin içinde dört ayrı

yöne dağılan simetrik bir rumi palmet gurubu vardır. Dört köşeye yakın yerleşen ortabağ motiflerinin içinden çıkarak kıvrılan rumiler diğer ortabağa girer, çıkar ve kıvrılarak ikiye ayrılır ve yine kendi üzerinde biter. Kapalı orta formlar siyah, sonra sarı en sondada kırmızıyla tamaralanır. Köşelerde de şemsenin sivri uçlarında palmet ve lotuslardan oluşan dört adet çeyrek rumi- palmet motif vardır. (Bkz. Resim-119-120)

Resim 119- Hünkar Mahfeli Girişi Tavan Süslemeleri

Resim 120- Hünkar Mahfeli Girişi Tavan Süsleme Detay

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

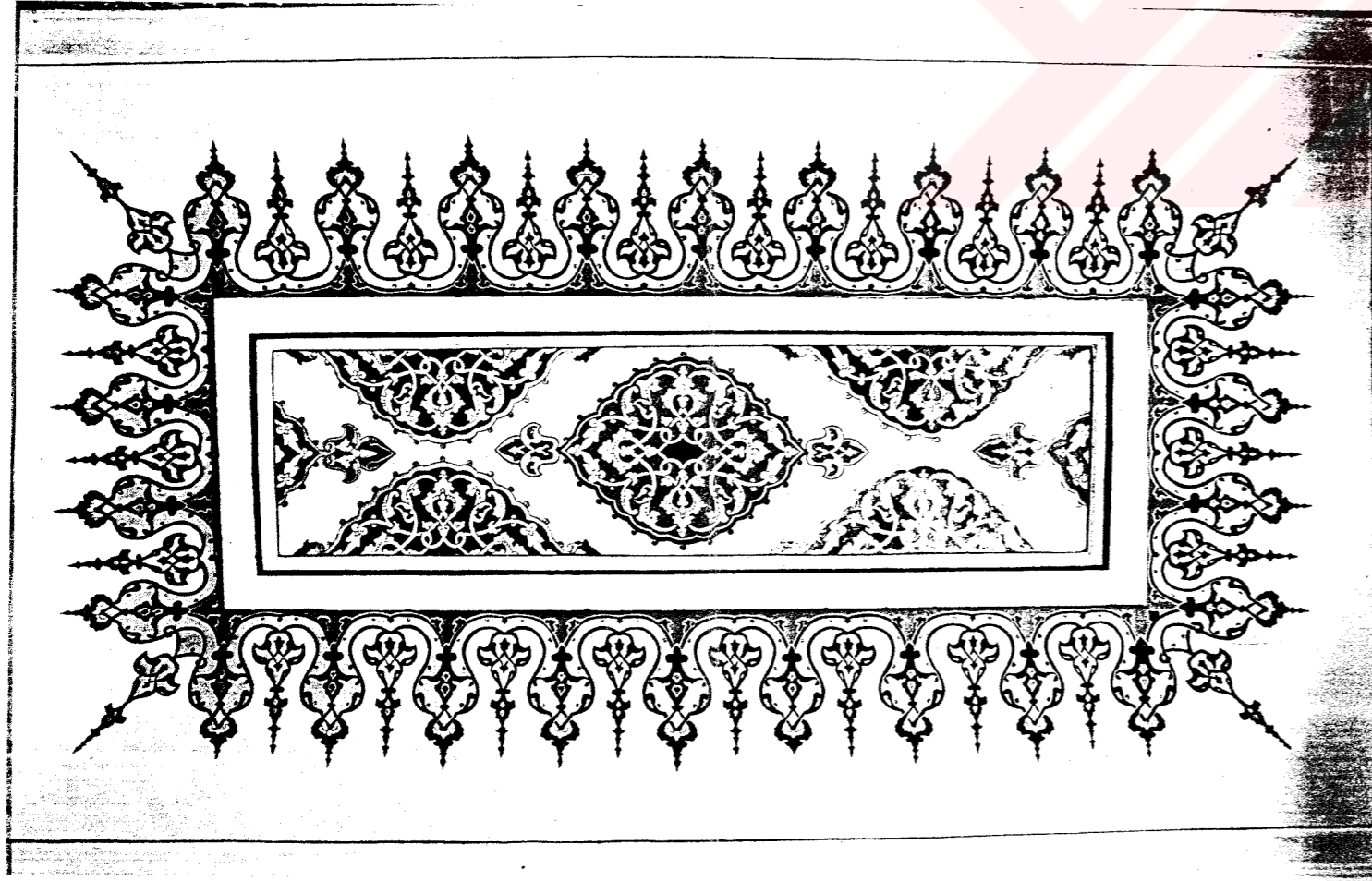
KATALOG NO: 003

Bir başka tonozda ise yine iki parçalı motif grubu kullanılmıştır. Ortadaki aynalı kısım ve çevresel motif. Çevresel motifler birer atlamalı rumi-palmetlerden oluşan tiğlardır. Aralarında ise yine lotuslu tiğlar bulunmaktadır. Ana kompozisyonun bağlantıları ve rumiler siyah, ara dolgular sarı ve kırmızılarla oluşturulmuştur. Çeşitli flatolardan sonra içerideki aynada ortada dilimli bir şemse, yanlarda yarım kaydırmalı yarım şemseler ve iki başta kompozisyonu tamamlayacak kadar yarım şemseden oluşmaktadır. Ortadaki şemseler dört taraftaki ortabağ motifleriyle birbirine bağlanan rumilerden oluşmaktadır. Ortadaki bu kompozisyonun zemini kırmızı çevresi ve kapalı iç motifler siyah ana motifler ise beyazdır. Yarım şemselerde ise siyah ile kırmızı yer değiştirmiş çevre ise sarı olmuştur. (Bkz. Resim- 121-122)

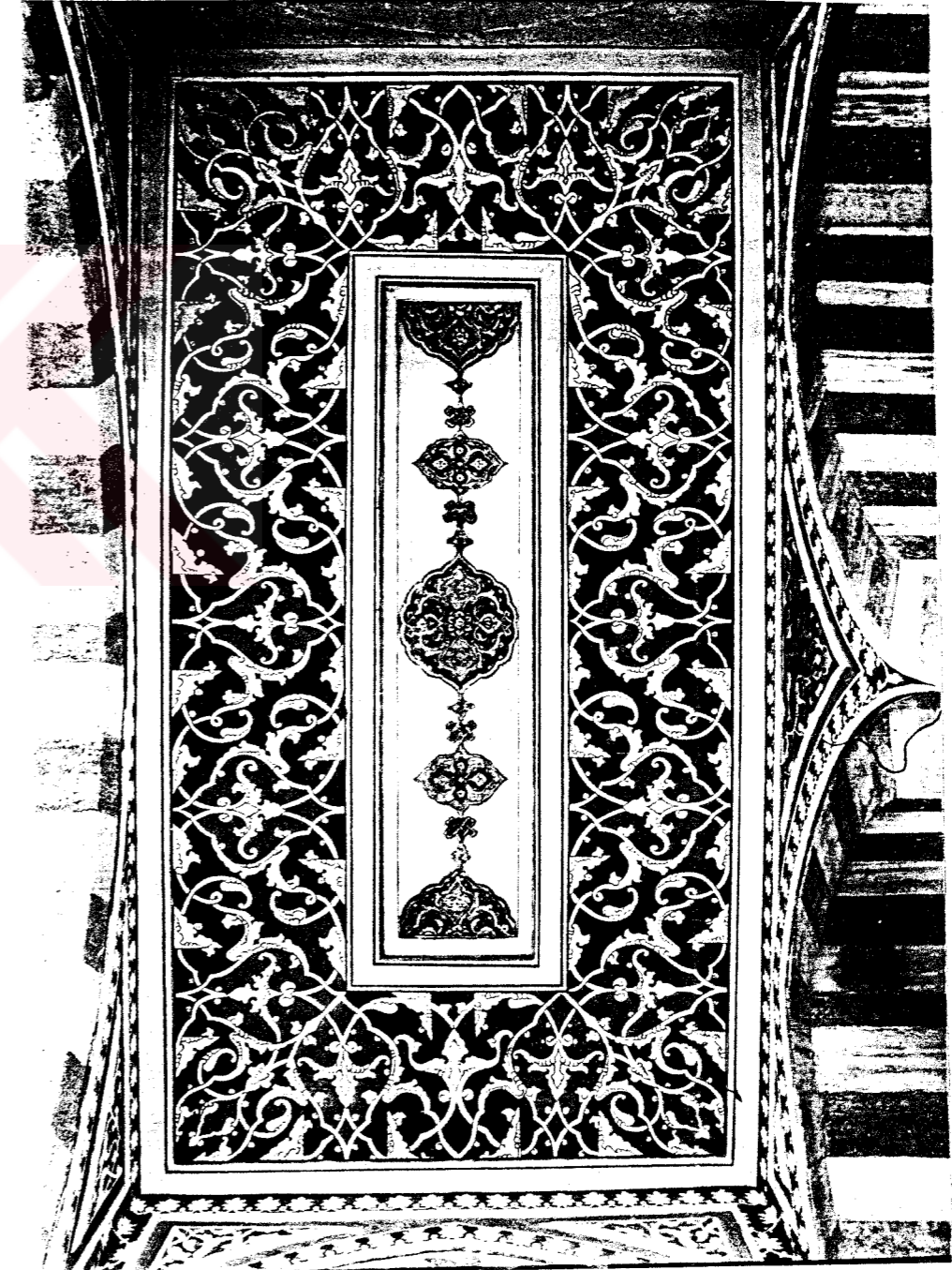
Bir başka mahfel altı tavan örneğinde alt kadınlar mahfili tavanıdır. Ortada ince bir ayna ile çevresindeki geniş bordürlü örnektir. Ortada sade beyaz bir zemin üstündeki merkezi oval bir şemse ile aynı şemsenin iki uçtaki yamı tekrarı ve onları bağlayan aradaki iki kartuş ile düğüm motifleri kompozisyonu oluşturmaktadır. Şemselerin içinde ortadaki rozetten çıkarak iki yana ayrılan çiftli rumilerin dört tarafta palmet oluşturduğu, boylamasına olan taraftaki palmetlerin içinde rozetler diğer tarafta ise ortabağ motifleriyle tamamlandığı

görülmektedir. Kullanılan renkler konturlarda siyah diğer dolgularda sarı ve kırmızıdır. Arada bulunan diğer kartuşlar benzeri kompozisyonda ancak enlemesine yönde ortabağ yerine hatayilerle oluşturulmuştur. Bu ana motifin çevresinde oluşan anabördür hünkar mahfeli altındaki rumi- palmet üslubunun aynasıdır. (119-120'deki resimlerin aynasıdır)

Diğer alt kadınlar mahfelinde çeşitli tavanlar olmasına rağmen bunların çoğu birbirinin benzeri ve tekrarıdır. Bir önceki motiflerin bir sonrakinde farklı bir biçimde tekrarlanmasıyla kompozisyon oluşturmaktadırlar.

Resim 121- Mahfil Tavan Süslemesi

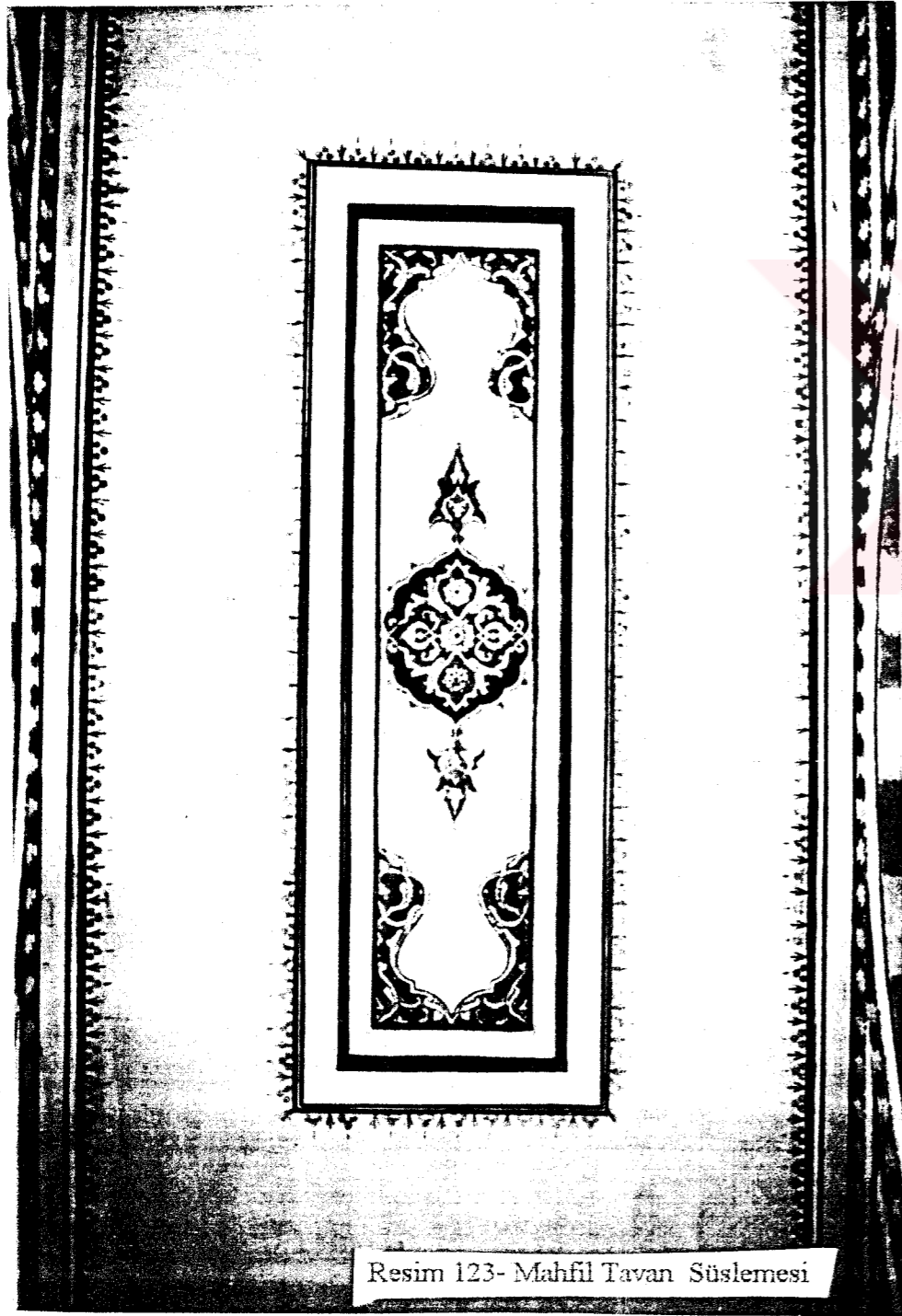
Resim 122- Mahfil Tavan Süslemesi

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

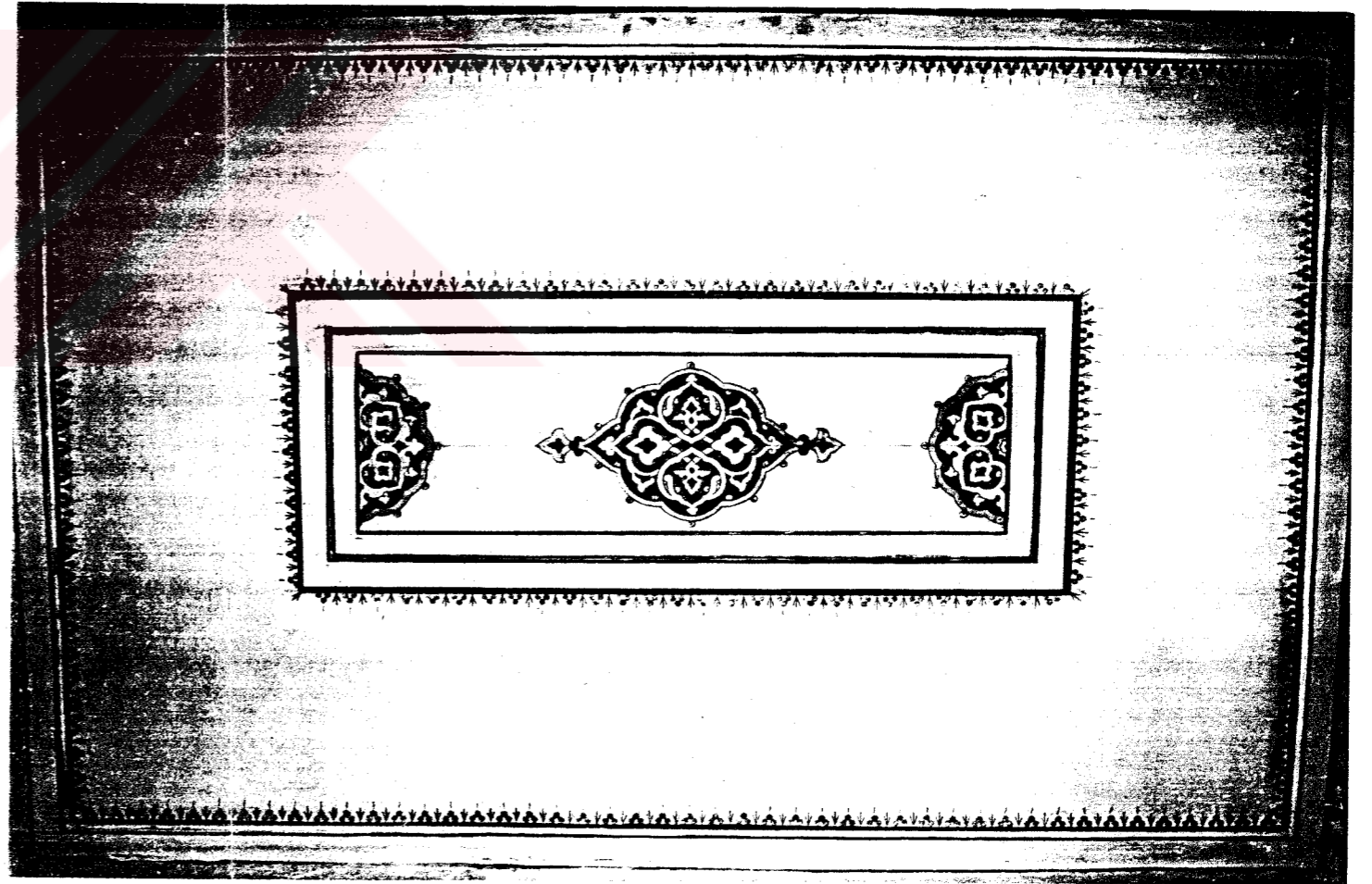
KATALOG NO: 003

Sadece aynasında motif bulunan bir başka tavanda tamamıyla cilt kapağını arumsatır. Kompozisyon tam orta yerde bir dilimli şemse, içinde ortadaki rozetten çıkan çiftli rumilerin oluşturduğu kapalı motifler ve onların içindeki rozetler ve agraflardan oluşur. Dış kontur sarı, onun içi siyah ve en iç dolgular kırmızıdır. İki tarafında uzunlamasına çok iri palmetlerle sonlanır. Köşelerde ise rumi motifli köşeliklerle tamamlanmıştır. Bu köşeliklerin zemini siyahtır. (Bkz. Resim-123)

Resim 123- Mahfil Tavan Süslemesi

Bir başka kompozisyonda yine sadece ortadaki aynada süsleme bulunmaktadır. Son derece sade bu kompozisyonun ana motifi ortadaki oval dilimli şemse ile iki uçtaki yarım, dilimli yuvarlak madalyonlardır. Çiftli rumilerden oluşan motiflerin içinde palmetler vardır. Ana motifler beyaz, onların dolguları kırmızı, çevre dolgu siyah ve dış kontur sarı olarak bezenmiştir. Yarım madalyonlarda ışınal merkezi rumili bir bezeme vardır. (Bkz. Resim-124)

Resim 124- Mahfil Tavan Süslemesi

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

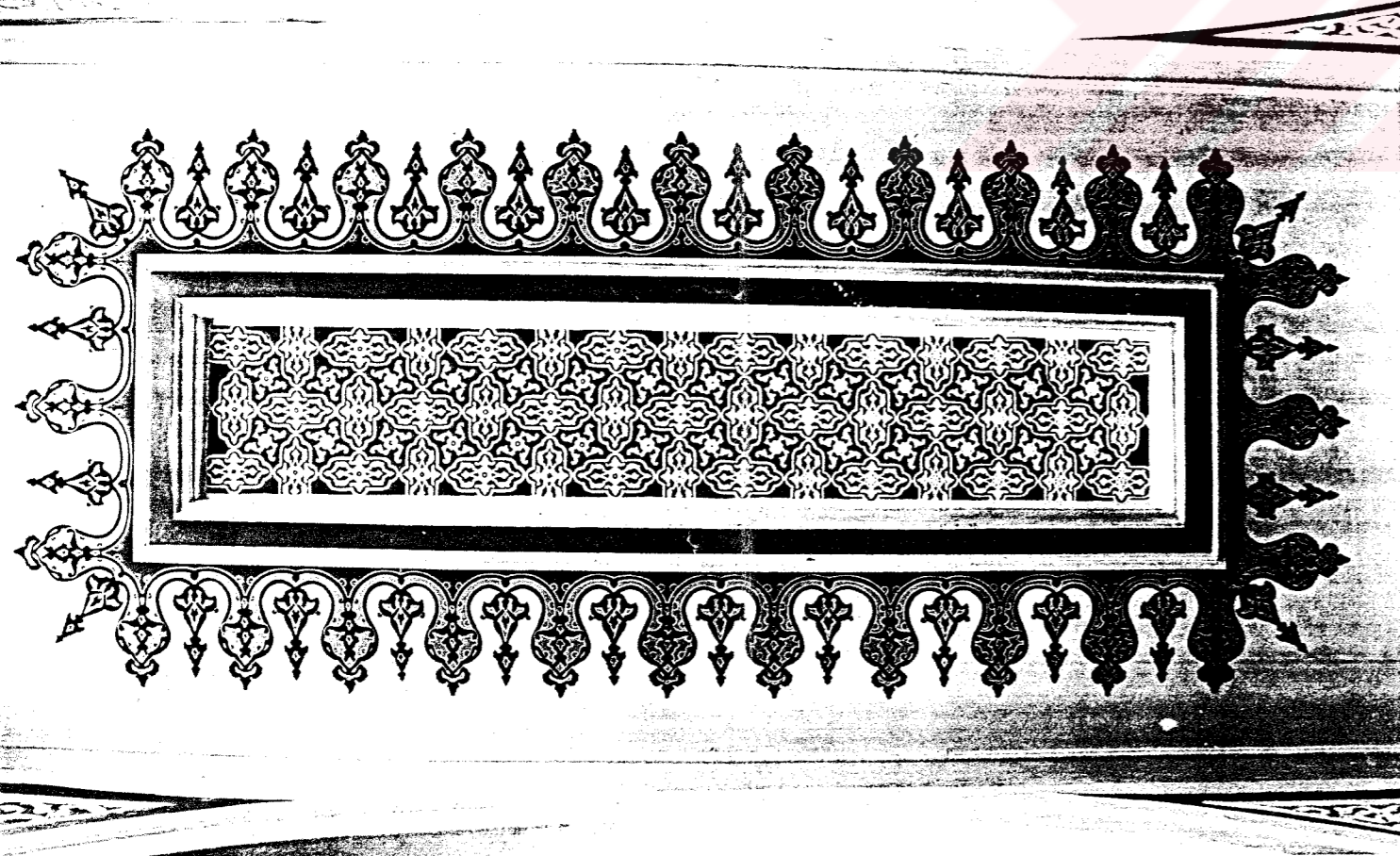
PAFTA İSMİ

KATALOG NO: 003

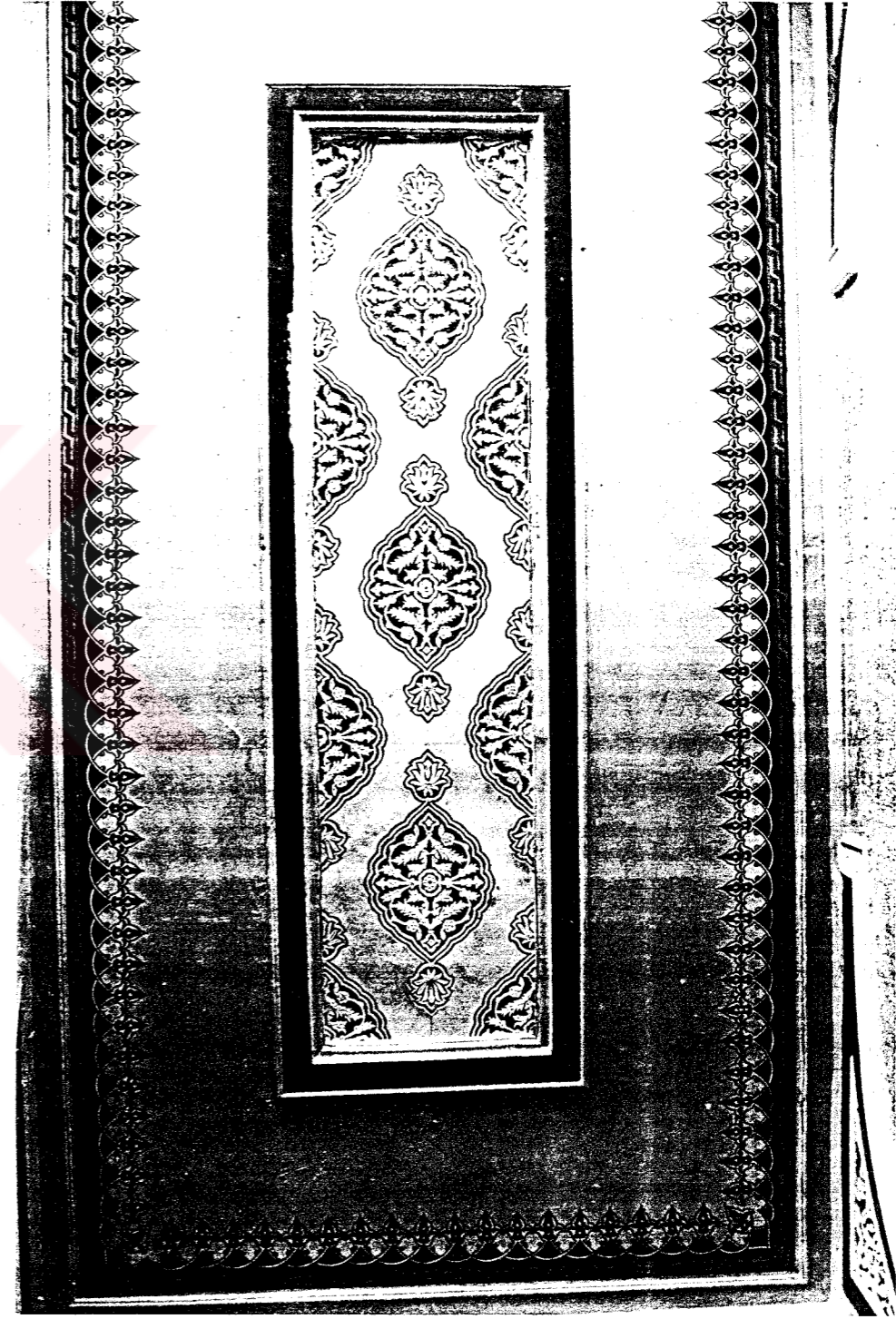
KADINLAR MAHFİLİ ÜST KAT

Kadınlar mahfelinin üst katındaki önemli örnekler kalemişi ve malakarinin beraber oluşturduğu kompozisyonlardır. Yine aynalı tonozların üzerindeki bu bezemeler iki gruba ayrılır, aynaların üzerinde malakari, çevre motifleri ise kalemişidir. Birinci örnekte ayna kısmında iki yönlü yerleştirilmiş kartuşların içinde rumi- palmetlerden oluşan motifler vardır. Kartuşların aralarında rozetten çıkan ve rumilerden oluşan dört kollu çarkıfelek motifleri bulunmaktadır. Malakariler beyaz , zemin rengi ise kiremit kırmızısıdır. Dışarıdaki çevresel motif palmetli ve tepelik biçimi tiğlarla çevrilidir. Rumi- palmet motiflerin atlamalı olarak tekrarlanmasıyla oluşmuştur. Ana motifler siyah, içleri sarı , korniş kenarında ise kiremit kırmızısıdır. (Bkz. Resim -125)

Diğer bir örnekte yine ayna kısmı malakaridir. Ana motif eksenleri kaydırılmış şemselerden oluşmaktadır. Ortada üç dilimli şemse bulunmaktadır. Şemseler lotuslarla sonuçlanmaktadır. Şemselerin içleri hançer yaprakları ve rozetlerle süslenmiştir. Çevresel motif olarak en dışta sarı zeminli zencerek , onu içinde rumili palmetlerden oluşan bir motif vardır. siyah konturlu kırmızı zeminli bu motifler birer arlamalı olarak yerleştirilerek bütün çevreyi dönerler. (Bkz. Resim-126)

Resim 125- Kadınlar Mahfili Üst Kat Tavan Süslemesi

Resim 126- Kadınlar Mahfili Üst Kat Tavan Süslemesi

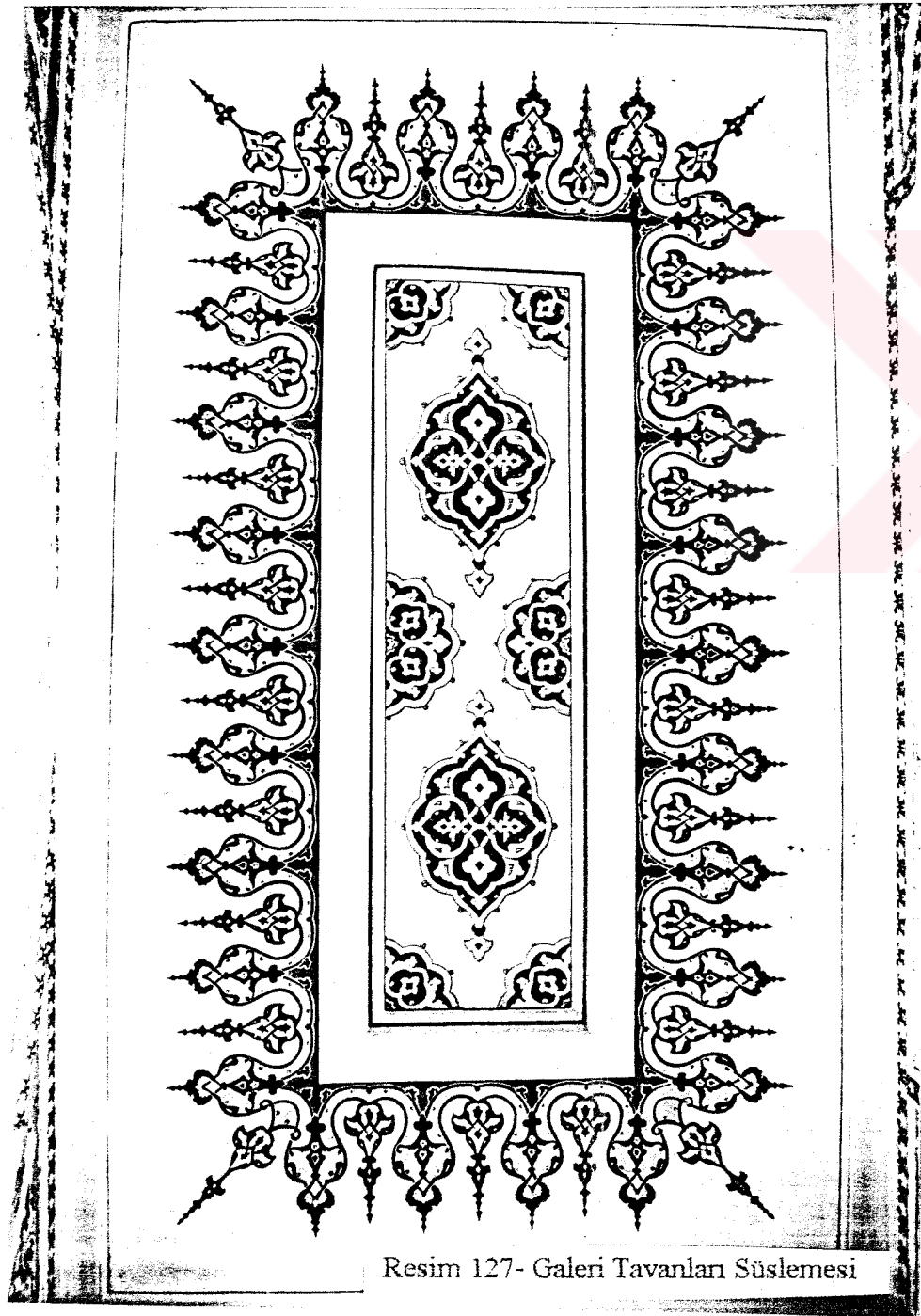
SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

KATALOG NO: 003

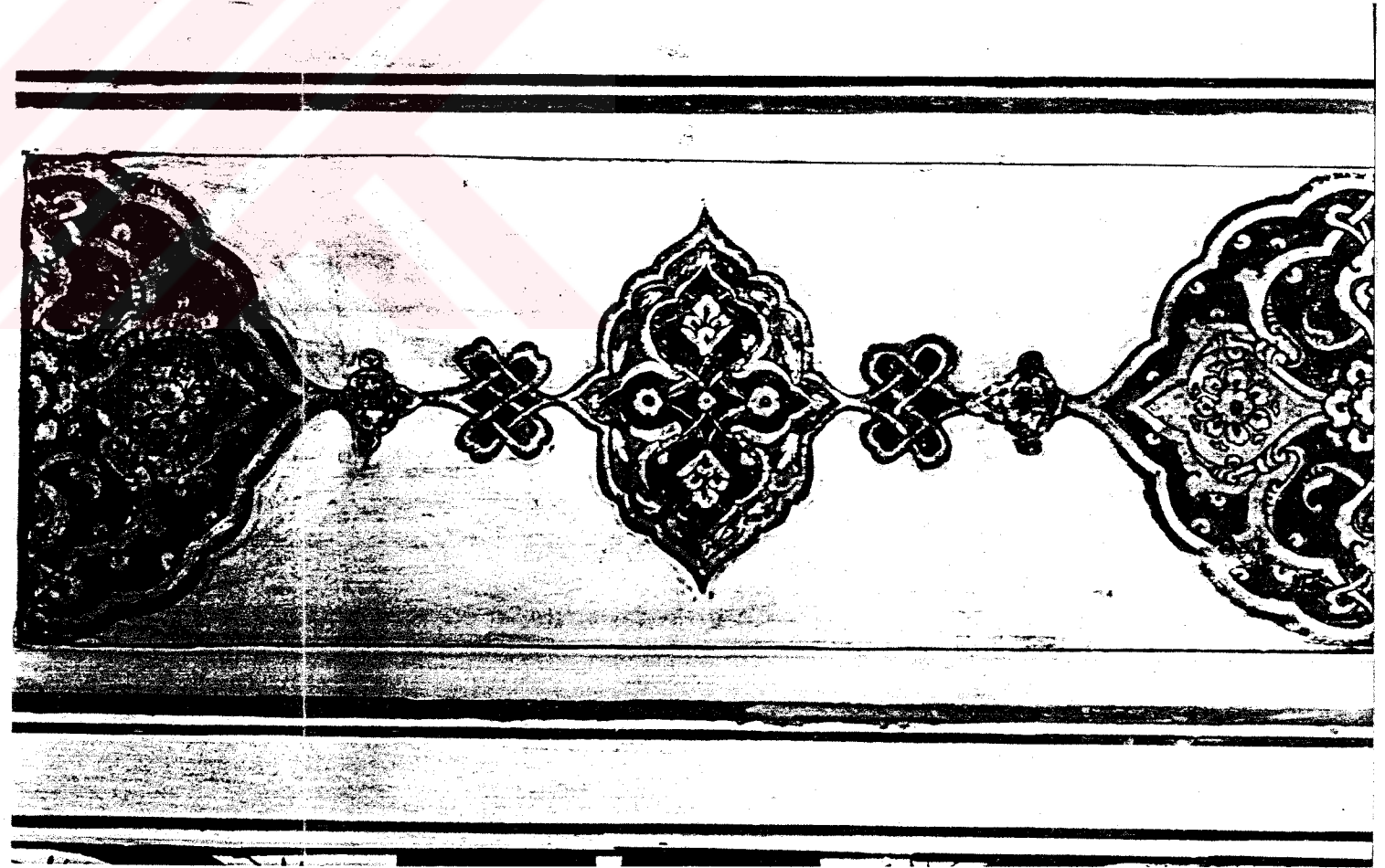
GALERİ TAVANLARI

Galeri tavanları da yine aynalı tonozların daha öncekilerin benzeri olarak süslenmesiyle oluşmuştur. Tonozun ayna kısmı kaydırılmış eksenden oluşan dilimli şemselerle bezenmiştir. Bu motifte iki tam şemse merkezden kenara kaydırılmış, ortada uzun kenarlarda iki oval yarım şemse köşelerde ise yuvarlak çeyrek şemseler sonsuza giden kompozisyonu tamamlamaktadır. Şemselerin içleri ve renkleri daha önce sözü edilen tavanların benzeridir. (Bkz. Resim-127-128) Dışarıda oluşturulan çevresel motif rumi- palmet tiğ işi olarak yine atlamalı olarak yapılan bezemelerle süslenmiştir. (Resim 125 in benzeridir)

Resim 127- Galerî Tavanları Süslemesi

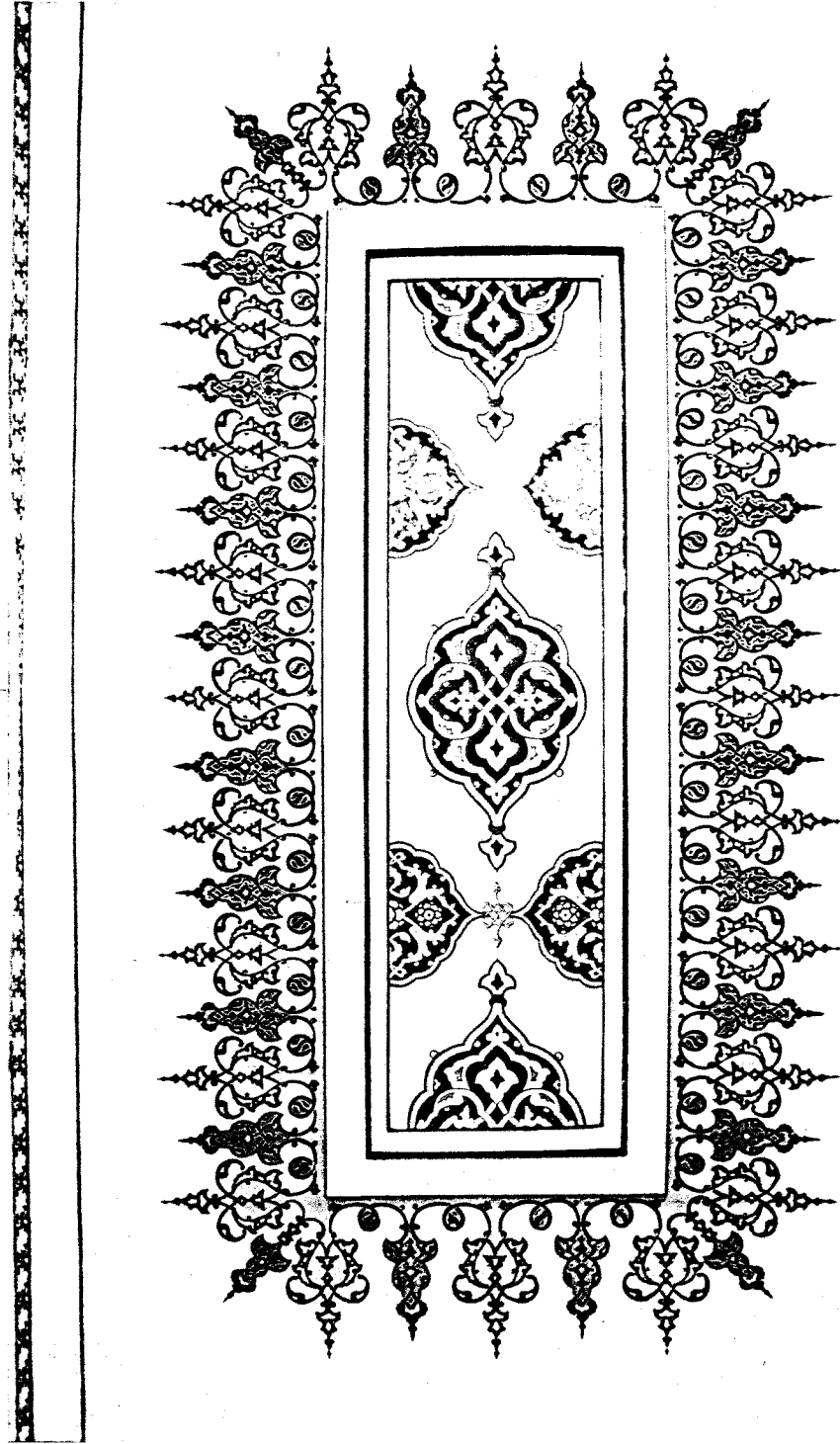
Bir başka tavadada aynı motifler işlenmiştir. Uzunlamasına mekezi şemsenin benzeri olarak (Resim 124 ve 128) bir tane merkezde, iki tanede yarım olarak kenarlarda oluşmuştur. Bunların aralarında iki kenara yaslanan dört adet yarım dilimli şemse karşılıklı ikişer ikişer düğüm motifleri ile bağlanmıştır. İçlerinde diğer şemselerden daha ince bir rumi- palmet işlemesi vardır. Ayrıca rumi palmetlerin içleri ve merkezi motif rozetlerle oluşturulmuştur. (Bkz. Resim-129) Çevresindeki tiğlar karekter olarak diğerlerine benzemesine rağmen, daha ince işlenmiş rumi- palmet tiğlar, birbirlerine saplarının spiralleşerek bağlanmasıyla oluşmuştur. Yine ana motif renkleri siyah, dolgu olarak kırmızı ve sarı kullanılmıştır.

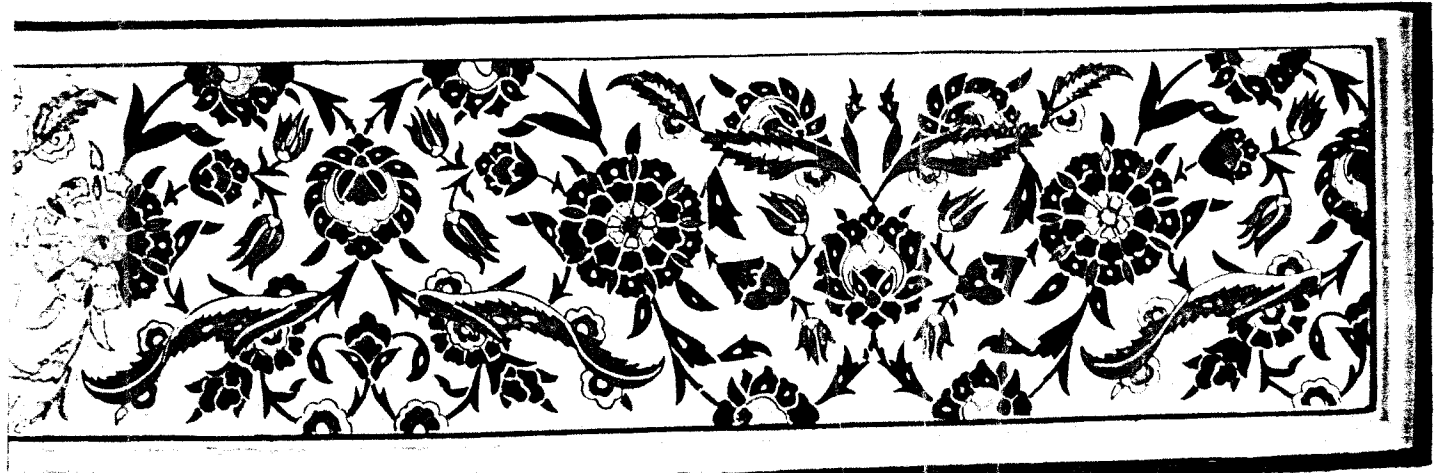
Resim 128- Galerî Tavanları Süslemesi

Bir başka tavandada ortadaki asıl ayna motifi tamamıyla natüralist üslupta oluşmuştur. İri rozetlerden sağa sola çıkan kıvrık dallar bir yarım, bir tam nar çiçeği ile tamamlanmaktadır. Ara boşlukları laleler, nar çiçeği goncaları, hançer yaprağı üzerindeki yarım nar çiçeği motifi doldurmaktadır. Ana çiçek motifleri siyah, küçük yapraklar ile hançer yaprakları kiremit kırmızısı, içerideki dolgular ise sarıdır. (Bkz. Resim-130-131)

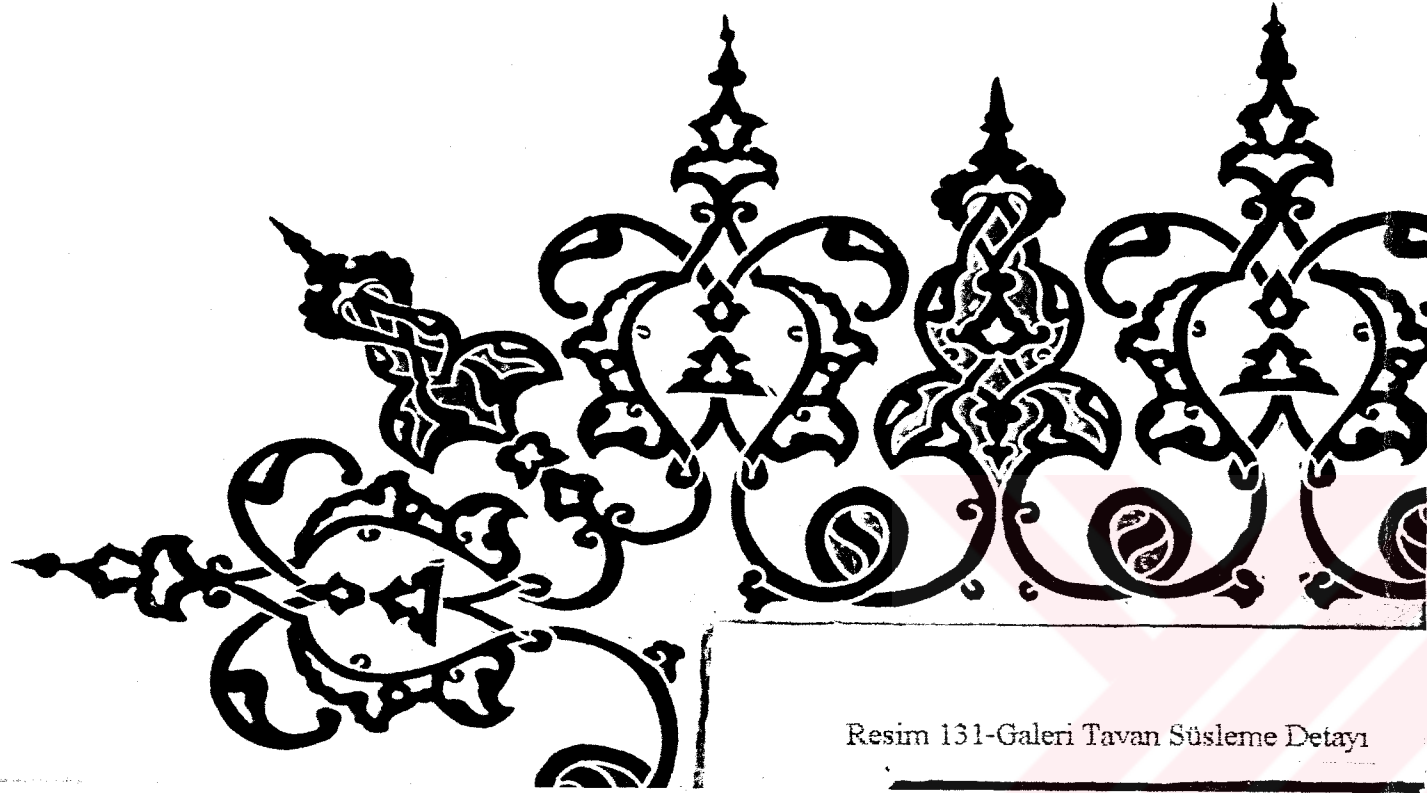
Çevresindeki tığ motifleri ise rumi- palmet motiflerinin birer atlamalı yerleştirilmesi ve aralarındaki rumilerden oluşan bağlantıların agraflarla sağlanmasıyla oluşturulmuştur. Ana motifler siyah, dolgu motifleri ise sarıdır.

Resim 129-Galeri Tavanı

Resim 130-Galeri Tavan Süslemesi

Resim 131-Galeri Tavan Süsleme Detayı

SON CEMAAT MAHALLİ VE REVAKLAR

Cami dışında bulunan son cemaat mahalli kubbeleri ile revak kubbeleride cami içi kadar önem kazandığından aynı derecede önemli kalemışlerine sahiptir. Burada görülen kalemışleri kubbe göbek kalemışleri, kubbe eteği kalemışleri, pandantif kalemışleri olarak çoğunluktadır. Ayrıca aynalı tonoz tavanlar ile pencere içleride süslüdür.

KUBBE YÜZEY VE GÖBEK MOTİFLERİ

Son cemaat Mahallinin ortasındaki kubbe giriş üstünde olduğundan özel bir önem taşır ve dilimli yapılmıştır. Bundan dolayı süslemesinde farklıdır. Asıl motifler dilimlerin içinde bir sarı zemin bir kırmızı zemin olarak dizilmişlerdir. Işnsal bir kompozisyona sahip kubbenin yukarıya doğru daralan bezemesi, rumilerin oluşturduğu kompozisyonun ortalarında nar çiçekleri, şakayıklar, rozetler ve bahar dalı ile sonuçlanmasından oluşur. Bunlar birbirlerine rozetler, şakayıklar, hançer yaprakları ile bağlanmıştır. Rumi formların oluşturduğu ana motifler beyaz, kapalı formların içi sarı zeminde kırmızı, kırmızı zeminde ise sandır. Şakayıklar ise yeşildir. Dilimlerin aralarındaki çıkıntılı form ise beyaz zeminli kırmızı boyuna gelişen aksel simetrik formlarla süslüdür. (Bkz. Resim-132)

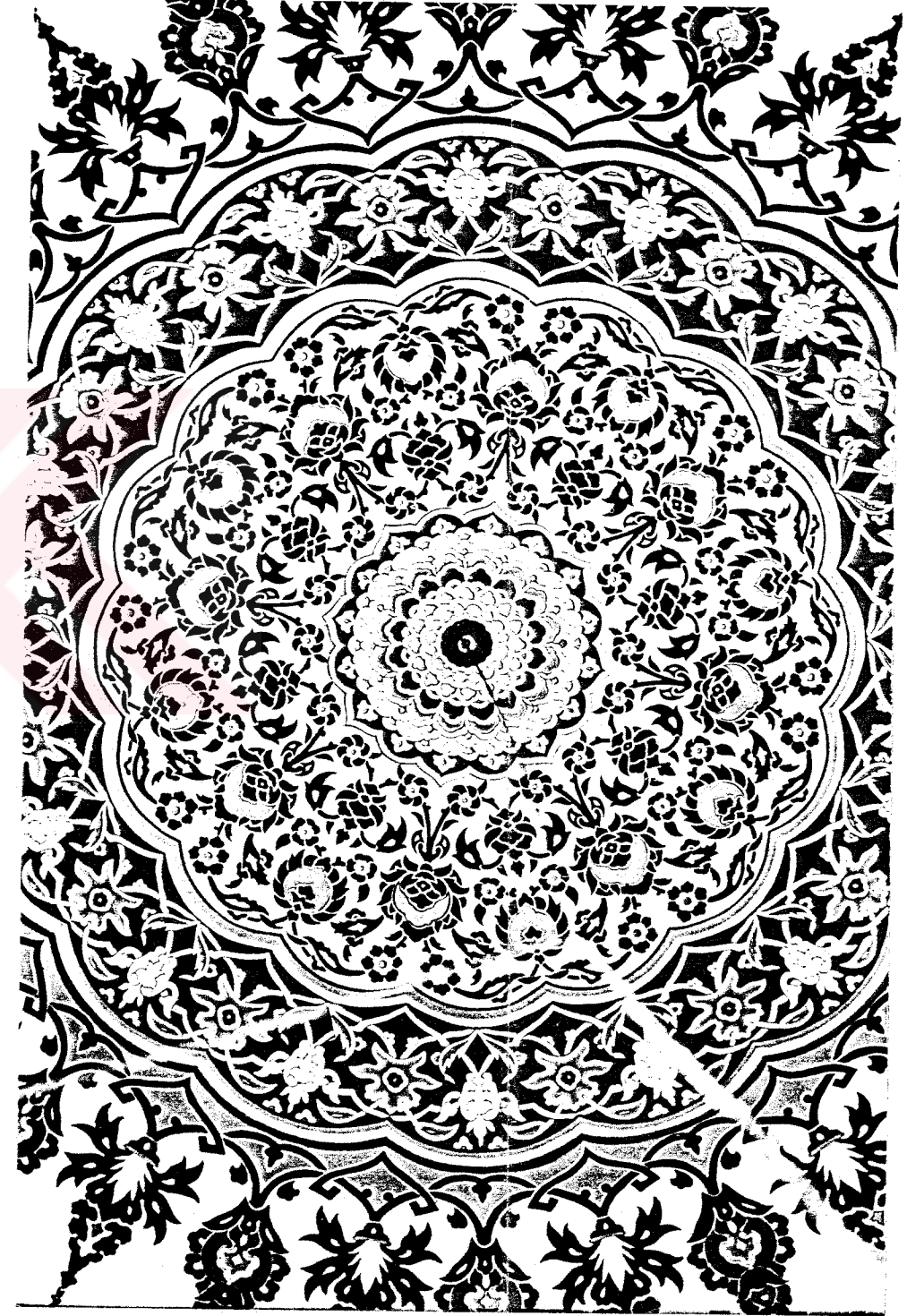
Resim 132- Son Cemaat Mahalli Cami Giriş Kubbesi

Kubbe göbek motifleri diğer kubbelerde birbirinin benzeri olarak devam etmektedir.

Kubbe 1: Son derece zengin işlenmiş merkezden başlayarak genişleyen bir motif vardır. Ortada son derece büyük ve iç içe geçen yapraklardan oluşan en dışı dilimlenmiş flato ile sonlanan bir rozet vardır. Bunun dışında siyah nar çiçekleri ve rozetlerle yapılmış enlice bir bordür vardır. Nar çiçeklerinin sapları aradaki diğer nar çiçekleri ve rozetlerle bağlanarak çepeçevre döner. Onun ardından başlayan dilimli flato en dıştaki benzer flato ile ara bir bordür oluşturur. Bu bordürün içindeki şakayık ile beyaz lotüs motifleri atlamalı olarak saplarla bağlanarak dizilmişlerdir. Bu şakayıkların onarımlar sırasında orijinal formlarını kaybetmiş oldukları görünür. Kiremit rengi zemin üzerinde şakayıklar sarı, yeşil olarak boyanmıştır. En dışta nar çiçeği goncaları ve stilize şakayıklarla oluşturulmuş siyah dekorlu, sarı ve kırmızı dolgulu atlamalı olarak yerleştirilmiş tuğlar bulunur. (Bkz. Resim 133-134)

Resim 133- Son Cemaat Kubbesi (No:1)

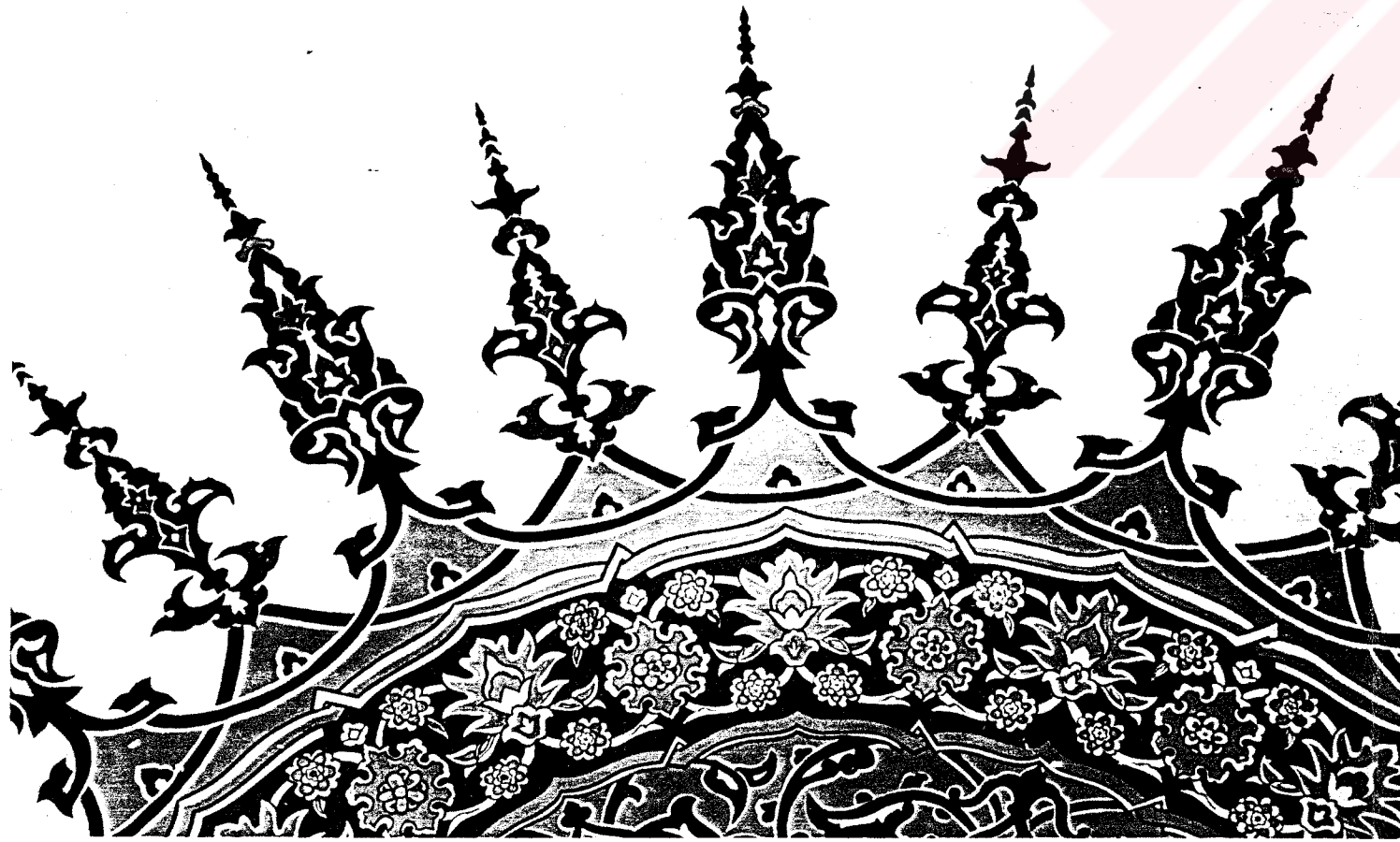

Resim 134- Son Cemaat Kubbesi Detay (No: 1)

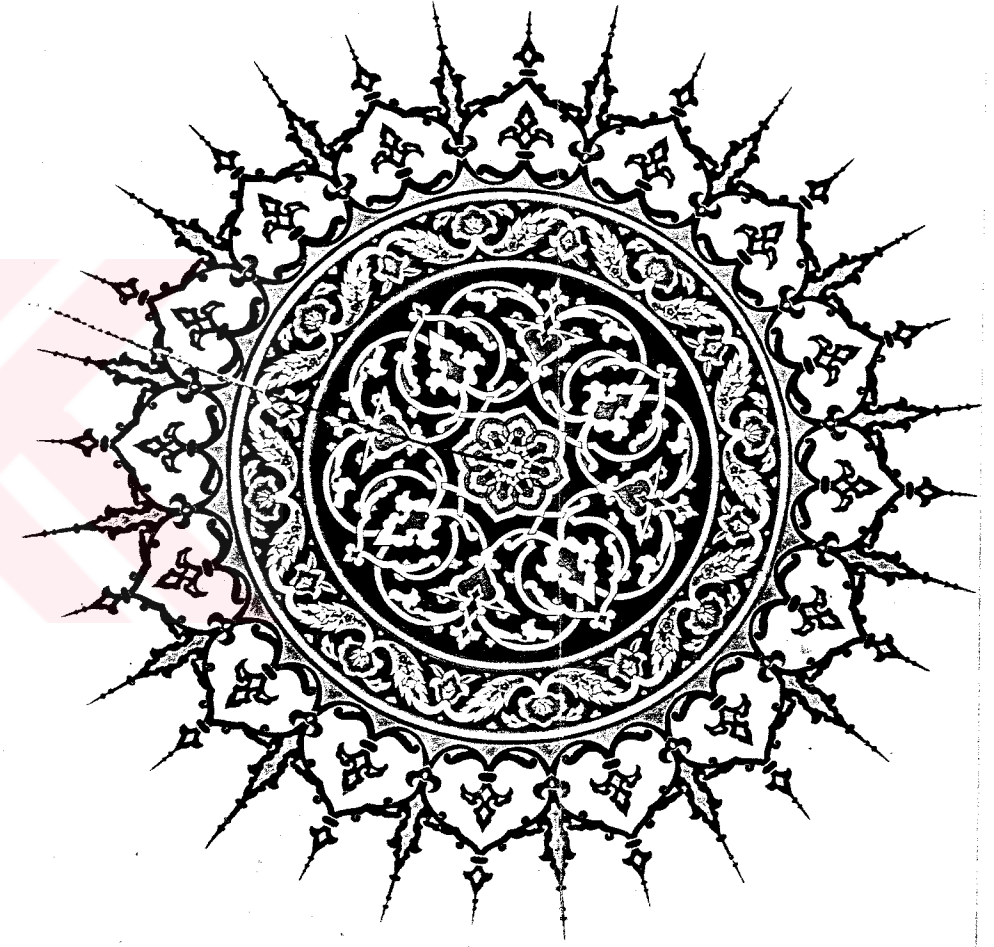
Kubbe 2: Ortada yine bir iri rozet, onun çevresinde geniş bir alanda geçmeli rumi- palmet motiflerinin oluşturduğu bir alan vardır. Ana motif renkleri siyah, zemin ise sarıdır. Çevresindeki kırmızı zeminli bordür ise şakayık ve rozetlerle birer atlamalı olarak dizilmişlerdir. Sarı ve açık yeşilin tonlarıyla şakayıklar bezenmiştir. Bağlantı sapsarı yine küçük rozetlerle bezenmiştir. (Bkz. Resim-135) En dışta siyah rumi palmet motiflerinin hakim olduğu ve atlamalı olarak dizilen ve kırmızı agraf motifleriyle zenginleştirilmiş tuğlar bulunmaktadır.

Kubbe 3: Bu kubbenin ortasındaki bezemde en içte yine bir rozet bulunmaktadır. Bu rozetten hemen sonra siyah zeminli rumi- palmet bezemeli bir yüzey vardır. Bu palmetler ve lotuslar ortadaki rozetten çıkarak bağlayıcı agrafarla ve geçmeli sapsarı kompozisyonu oluşturmaktadır. Kapalı formların zemin rengi sarıdır. İki flato arasında kalan bordürde içleri küçük çiçeklerle bezeli hançer yapraklarının kıvrılarak oluşturduğu biçimlerin ucunda bir ters bir düz lotuslar bulunmaktadır. Zemin rengi kırmızı, diğer renkler sarı ve açık yeşildir. En dıştaki tuğ rumi- palmet üslubunda, rumilerin oluşturduğu geniş palmetlerin içlerinde yine küçük palmetler bulunmaktadır. Kırmızı agrafarla bağlanan motif enli bir tuğ oluşturmaktadır.

(Bkz. Resim- 136)

Resim 135- Son Cemaat Kubbesi Detay (No: 2)

Resim 136- Son Cemaat Kubbesi (No:3)

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

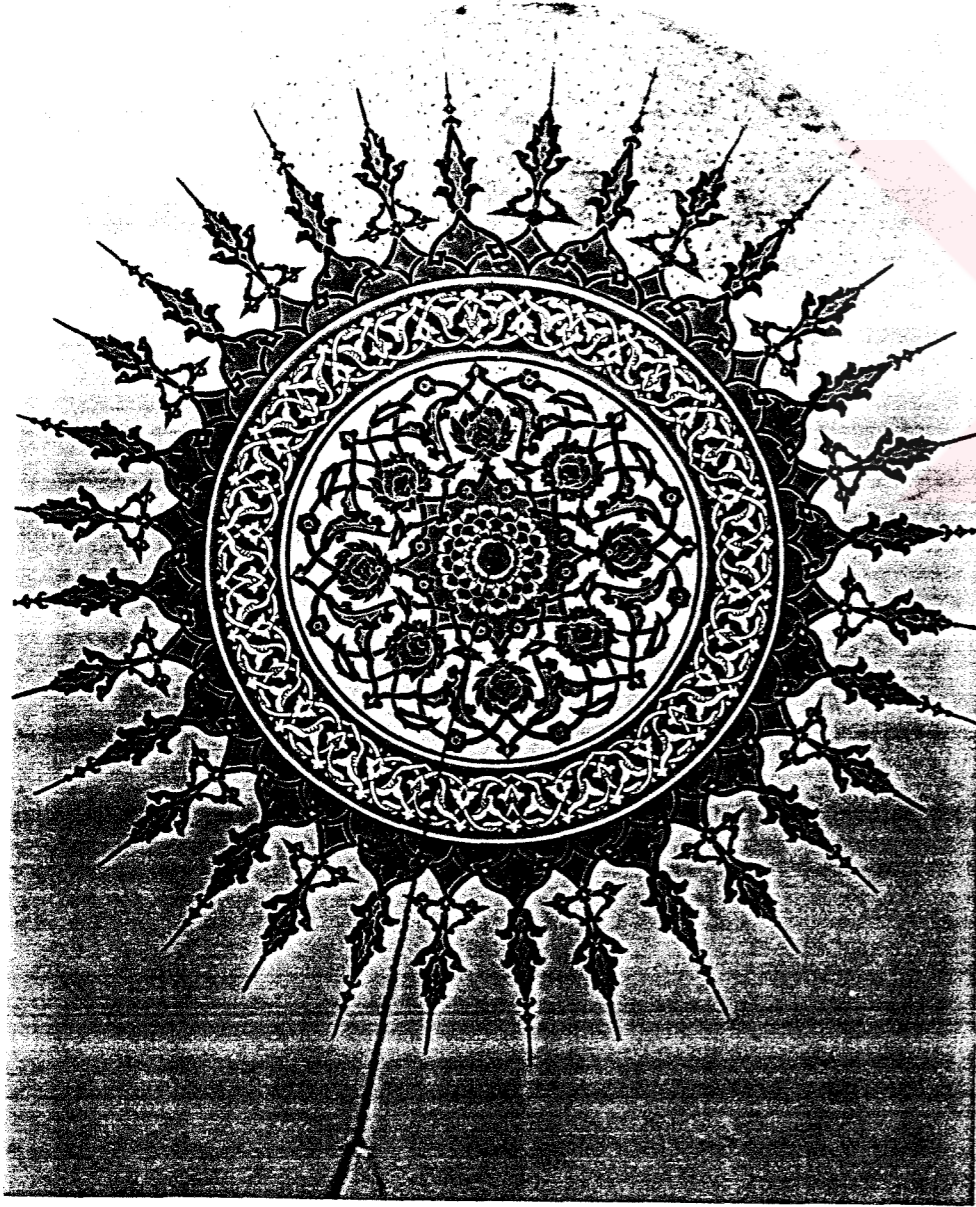
PAFTA İSMİ

KATALOG NO: 003

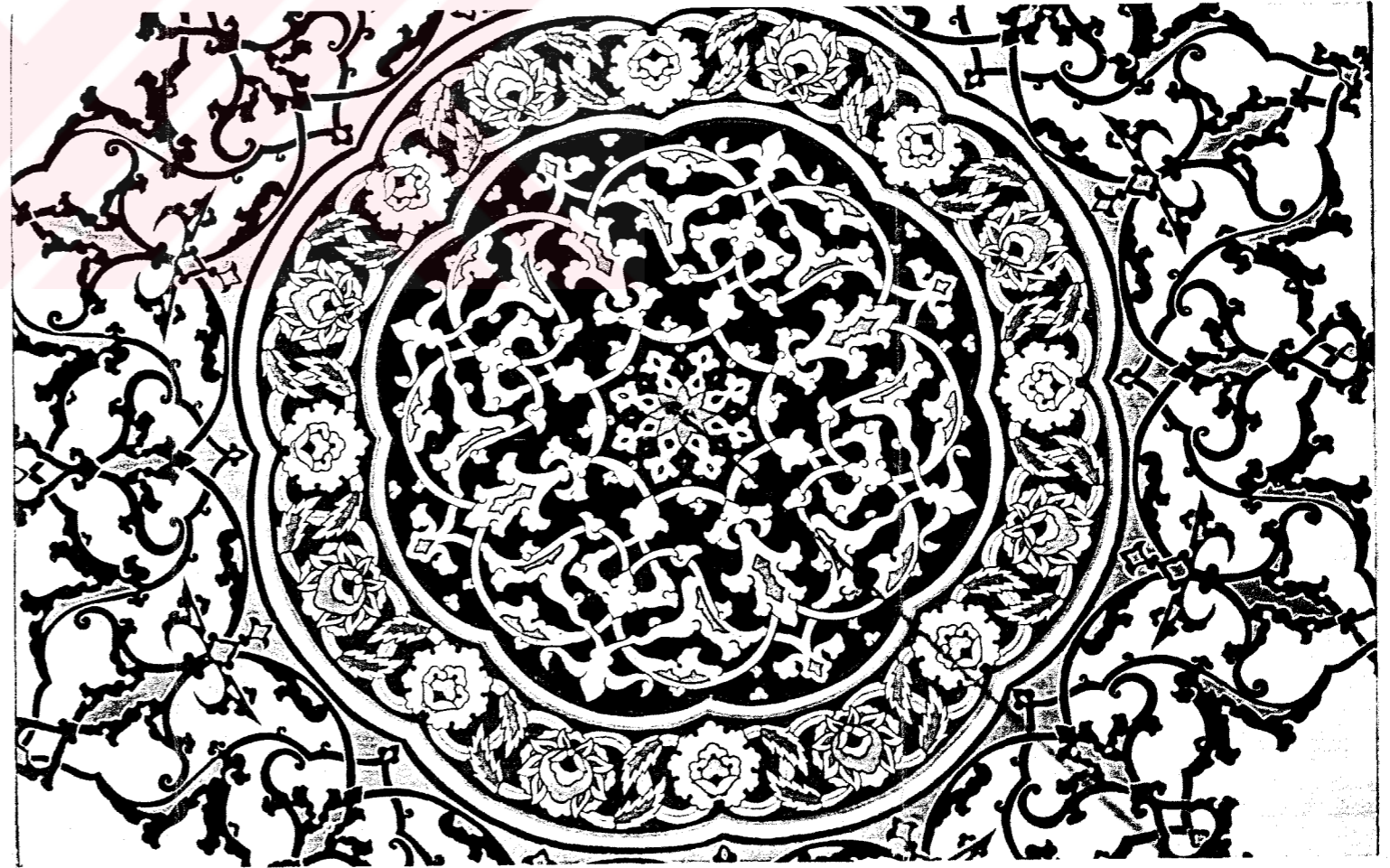
Kubbe 4: Yine ortada iri bir rozetle başlar. Onun hemen dışında dört çift sapın oluşturduğu çift kollu rumilerin tepede birleşmesiyle oluşan ara boşluklarda sekiz adet dışı siyah ortası sarı nar çiçeği üstten ve alttan birbirlerine bağlanarak kompozisyonu tamamlarlar. Sapların üzerinde rozetler vardır. Siyah nar çiçeklerinden çıkan iki tarafa dönen hançer yaprakları ile tamamlanır. Rumiler kırmızı içleri ise sarıdır. Çevresinde siyah zeminli çok yoğun olarak işlenmiş ve çiftli rumilerin oluşturduğu rumi- palmet motifleri vardır. Küçük palmetlerle ve agraflarla zenginleşen motif kapalı formlardaki kırmızı renklerle tamamlanır. En dışta yine atlamalı olarak dizilen rumi- palmet motifli ve kırmızı agraflı sivri tuğlar vardır. (Bkz. Resim -137)

Kubbe 5: Siyah zeminli bir kompozisyonun oluşturduğu iç bezemede ortada sekiz köşeli merkezi bir rozet motifi bulunmaktadır. Siyah zeminli bölüm rumi-palmet motiflerinin köşelerindeki agraflardan çıkarak kıvrılarak çiftli rumileri oluşturmaları ve tekrar kendi üstlerinde lotüslerle son bulmalarıyla oluşmuştur. Ana rumiler beyaz, agrafların içleri sarı ve kırmızı boyalıdır. Bunun dışında sekiz dilimli iki flatonun arasındaki kırmızı zeminli nar çiçekleri ve rozetlerle bezenmiş bu bordürde çiçek sapları bir yandan motifleri bağlarken diğer yandan hançer yapraklarıyla bezenmiştir. Yaprakların içleri sarı, yeşil ve kırmızı ile boyanmıştır. En dışta rumi- palmet üslubunda çok geniş bir tuğ bulunmaktadır. Yine atlamalı olarak yerleştirilen siyah rumiler, kırmızı farklı biçimdeki agraflarla zenginleştirilmiştir.

(Bkz. Resim -138)

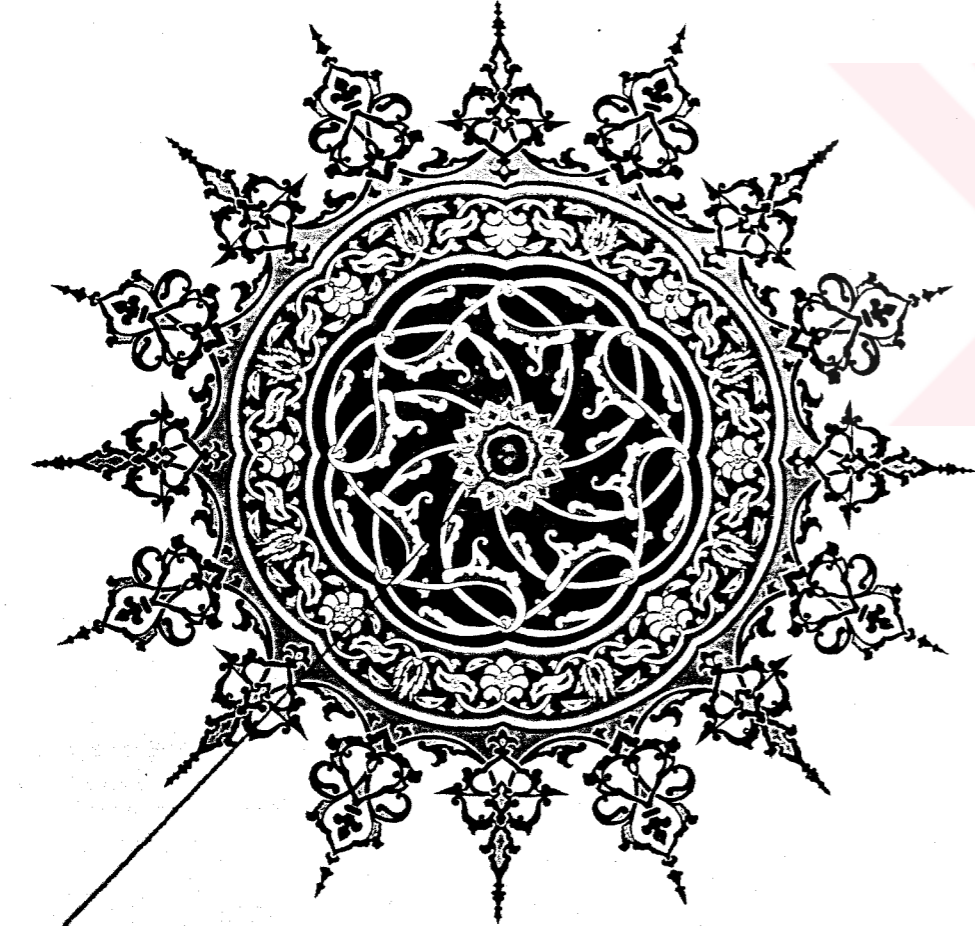
Resim 137- Son Cemaat Kubbesi (No: 4)

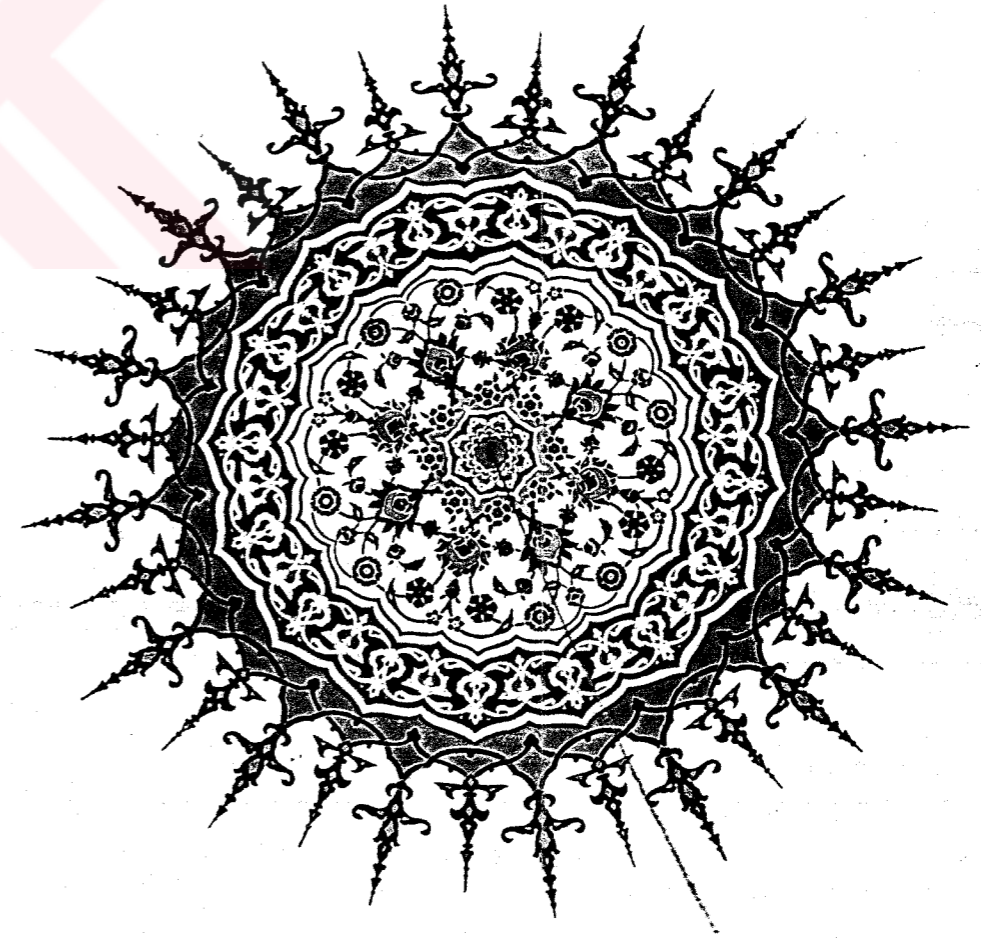
Resim 138- Son Cemaat Kubbesi (No: 5)

Kubbe 6 :En içte kırmızı göbekli sarı bezeli palmetli bir rozet bulunmaktadır. Bundan çıkan sekiz adet rumii saplar çiftli rumi olarak iki sonraki sapta kıvrılıp bağlanır ve çarkifelek benzeri kompozisyonu oluştururlar.Rumiler beyaz içleri sarıdır.Sekiz dilimli iki flatonun arasında kalan bordür çeşitli çiçeklerin bir ters bir düz yerleştirilmesiyle oluşan ve birbirlerine sinüzoidal dallarla bağlanan formlardan oluşmaktadır.Aralarında çeşitli formlarda yapraklar vardır.Motifler beyaz içleri yeşil boyanmıştır. En dışta yine iki farklı rumi-palmetlerin oluşturduğu ve atlamalı olarak siyah ve siyah dekorlu tuğlar bulunmaktadır.(Bkz.Resim-139)

Kubbe 7: Motif grubunun en ortasında bir rozet vardır. Bunun çevresinde sekiz adet küçük rozet ve onlardan çıkan saplar vardır. Sapların herbirçiftinin önünde atlamalı olarak bir şakayık bir nar çiçeği yer alır.Aralarındaki bağlantı küçük rozet çiçekleri ile yapılmıştır.Bunlardan çıkan saplar yine sağa ve sola ayrılarak rozetlerle tamamlanmıştır.Çiçeklerin ana renkleri siyah, çiçek göbekleri ile kapalı motifler sarı dekorludur. Bunların dışında oluşan sivri dilimli iki bordürün arasında rumi - palmet motiflerin oluşturduğu kırmızı zeminli bir bordür, içleri sarı ve siyah dolgulu iki tip agraflarla tamamlanmıştır. Bunların dışındada ince rumi- palmet formu ve atlamalı olarak yapılan ve birbirine geçmeli saplarla bağlanan siyah dekorlu tuğlar vardır. Tuğlar ile dilimli flatoların arası sarı zeminle dekorlanmıştır.(Bkz.Resim-140)

Resim 139- Son Cemaat Mahalli Kubbe (No:6)

Resim 140- Son Cemaat Mahalli Kubbe (No:7)

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

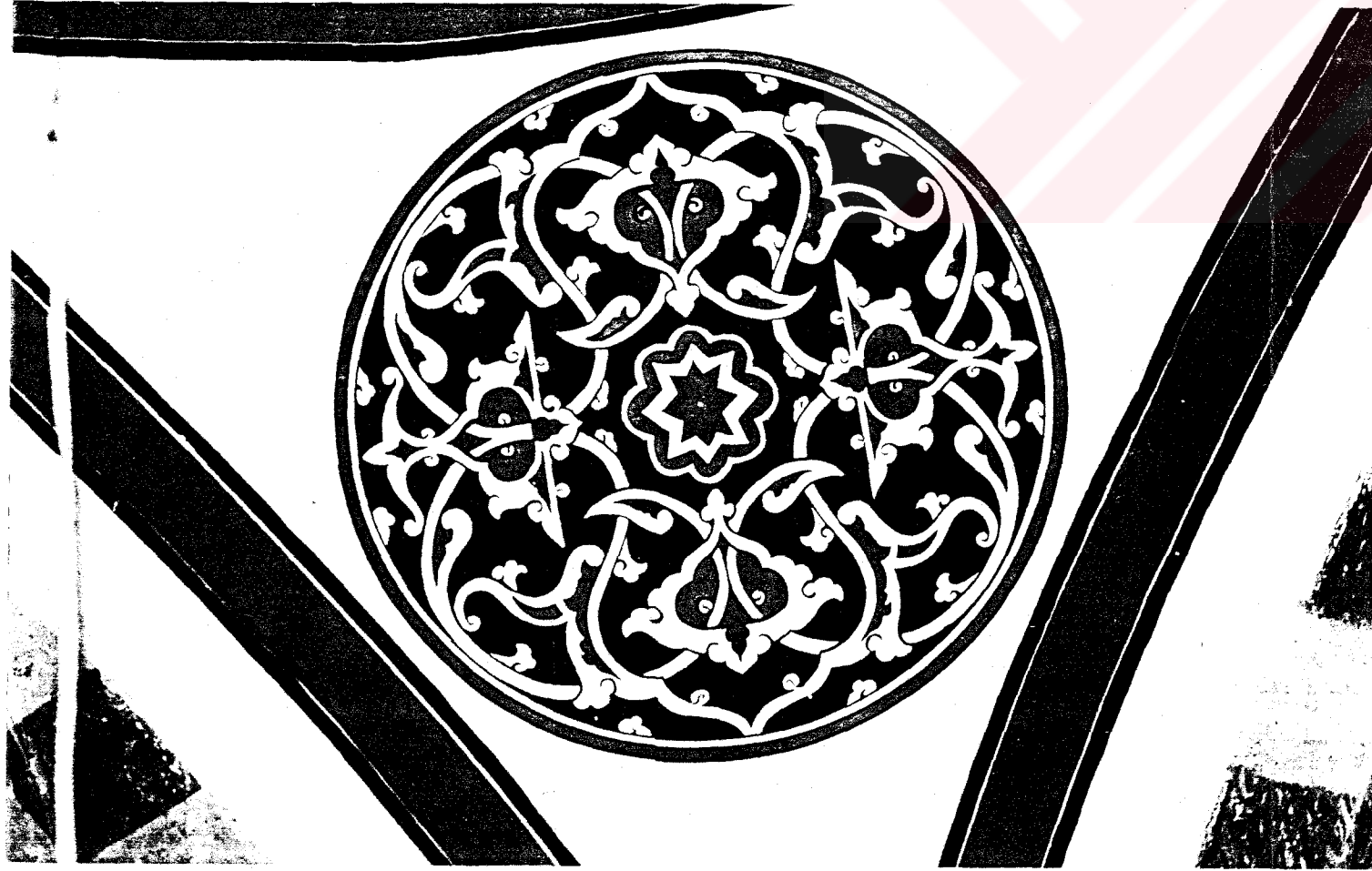
PAFTA İSMİ

KATALOG NO: 003

KUBBE PANDANTİFLERİ

Pendantif 1: Rumi-palmet olarak motiflendirilen pendantifin formu daireseldir.Dört yöndeki palmetler ve rumiler agraf motifleri ile bağlanmıştır. Ortadaki boşlukta bir rozet yer almaktadır. Zemin rengi siyah, motiflerin kapalı kısımları kiremit kırmızısıdır. (Bkz.Resim-141)

Pendantif 2: Tamamiyle çiçeklerle yapılmış bir madalyondur.Ortasında sapların belirlediği eşkenar dörtgene yakın bir form vardır. Bunun köşelerinde iki taraflı iki farklı motif vardır. Bir tarafta nar çiçekleri, diğer tarafta geniş bir yaprak formu. Geniş yaprakların iki tarafından çıkan sapların üzerinde dört adet koyu sarı zeminli rozet bulunmaktadır. Rozetlerden içe dönen , nar çiçeklerinden dışa dönen hançer yaprakları vardır. Bütün motiflerin içinde küçük dalların ve yaprakların üzerine dizilmiş beyaz ve sarı gonceler bulunmaktadır. Asıl zemin rengi sülyen, yapraklar beyaz, rozetler ise koyu sarı renklerle bezenmiştir.(Bkz.Resim-142)

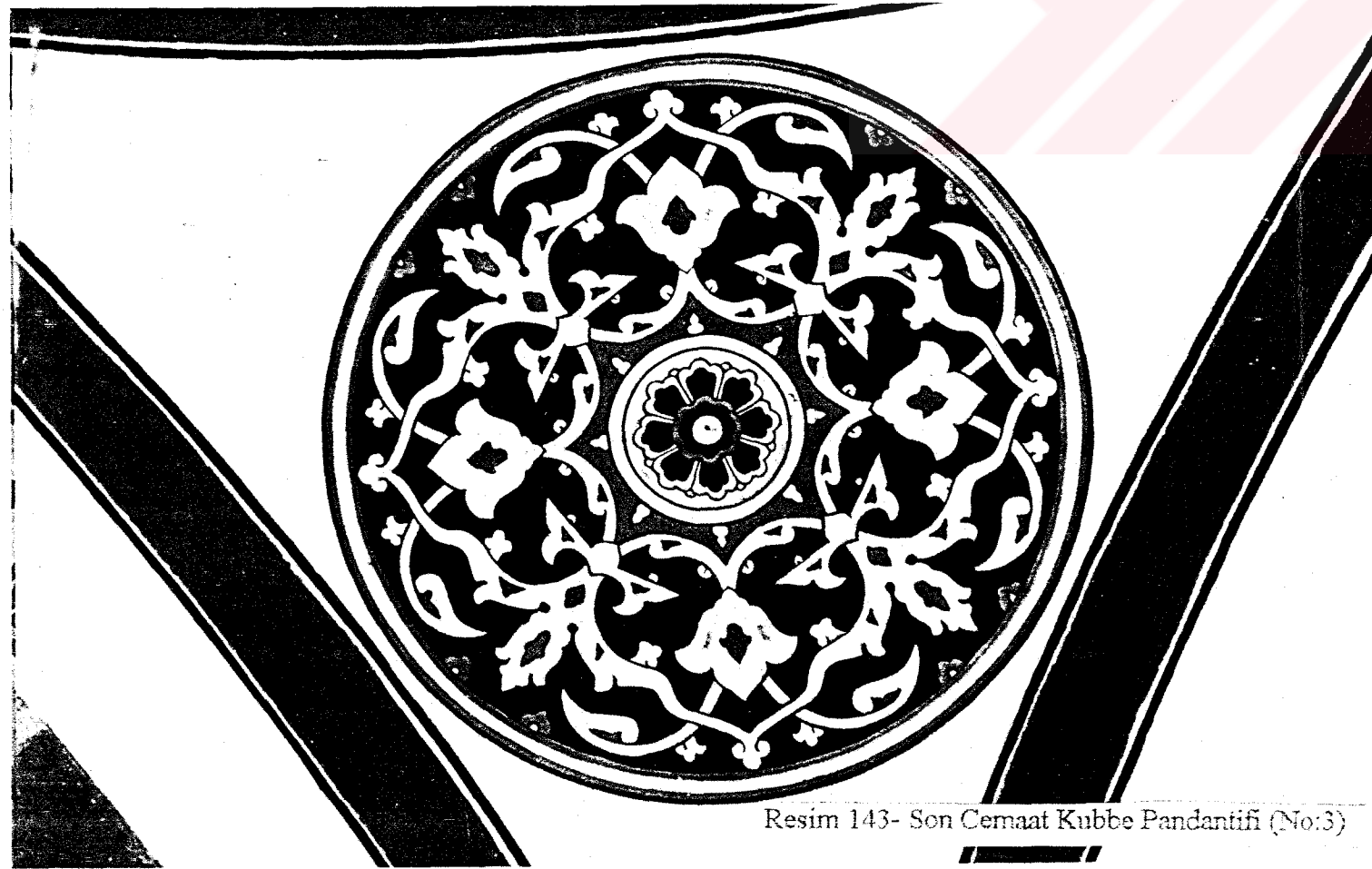
Resim 141- Son Cemaat Kubbe Pendantifi (No:1)

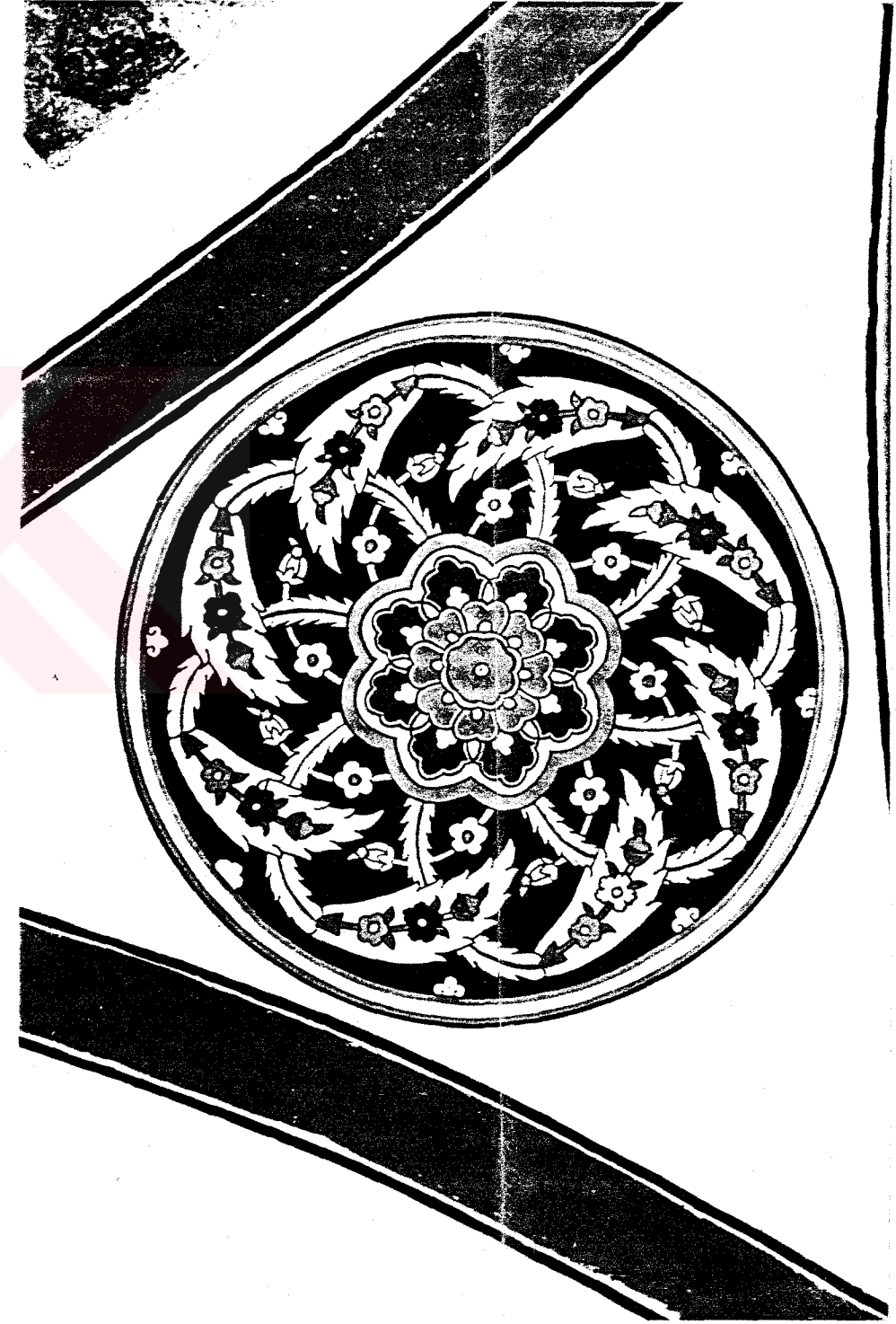
Resim 142- Son Cemaat Kubbe Pendantifi (No:2)

Pendantif 3: Ortasında bir rozet bulunmaktadır. Bunun çevresinden çıkan sekiz çift sapın dördü serbest palmet altından geçerek kıvrılır ve rumi ile biter. Diğer dördü ise agrafların altından geçerek ikiye ayrılır ve diğer taraftan gelen ile yine palmet oluşturarak birleşir. Ana zemin rengi siyah olan bu kompozisyonun motifleri beyaz, formların içi ise sarı dekorlidir. En dıştaki sarılı ve beyazlı flatoların iç tarafında yarım rozetler işlenmiştir. (Bkz. Resim - 143)

Pendantif 4: Siyah zeminli bir madalyonun ortasında sekiz dilimli bir rozet bulunmaktadır. En ortasında sarı dışında kiremit rengi, beyaz ve sarı flato ile sınırlandırılmıştır. Herbir dilimden çıkan uzun saplı hançer yaprakları çark-ı felek motifi oluştururlar. Hançer yapraklarının içinde yeşil sapların üzerinde sarı ve kırmızı bahar dalları ve gonceler bulunmaktadır. Aynı dilimlerden çıkan ve tersine dönen ince beyaz sapların üzerinde beyaz bahar dalları ve gonceler bulunmaktadır. (Bkz. Resim - 144)

Resim 143- Son Cemaat Kubbe Pendantifi (No:3)

Resim 144- Son Cemaat Kubbe Pendantifi (No:4)

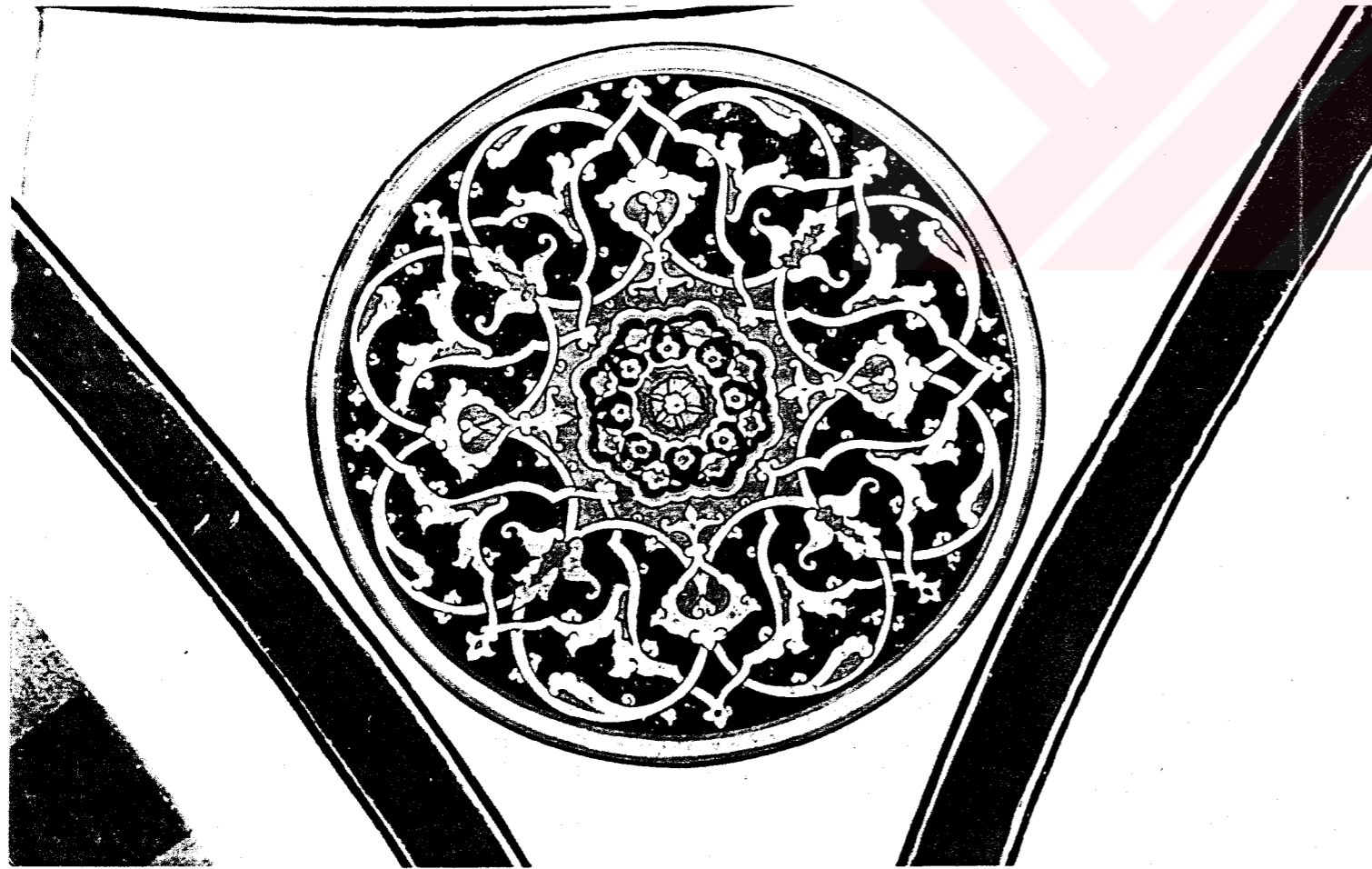
SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

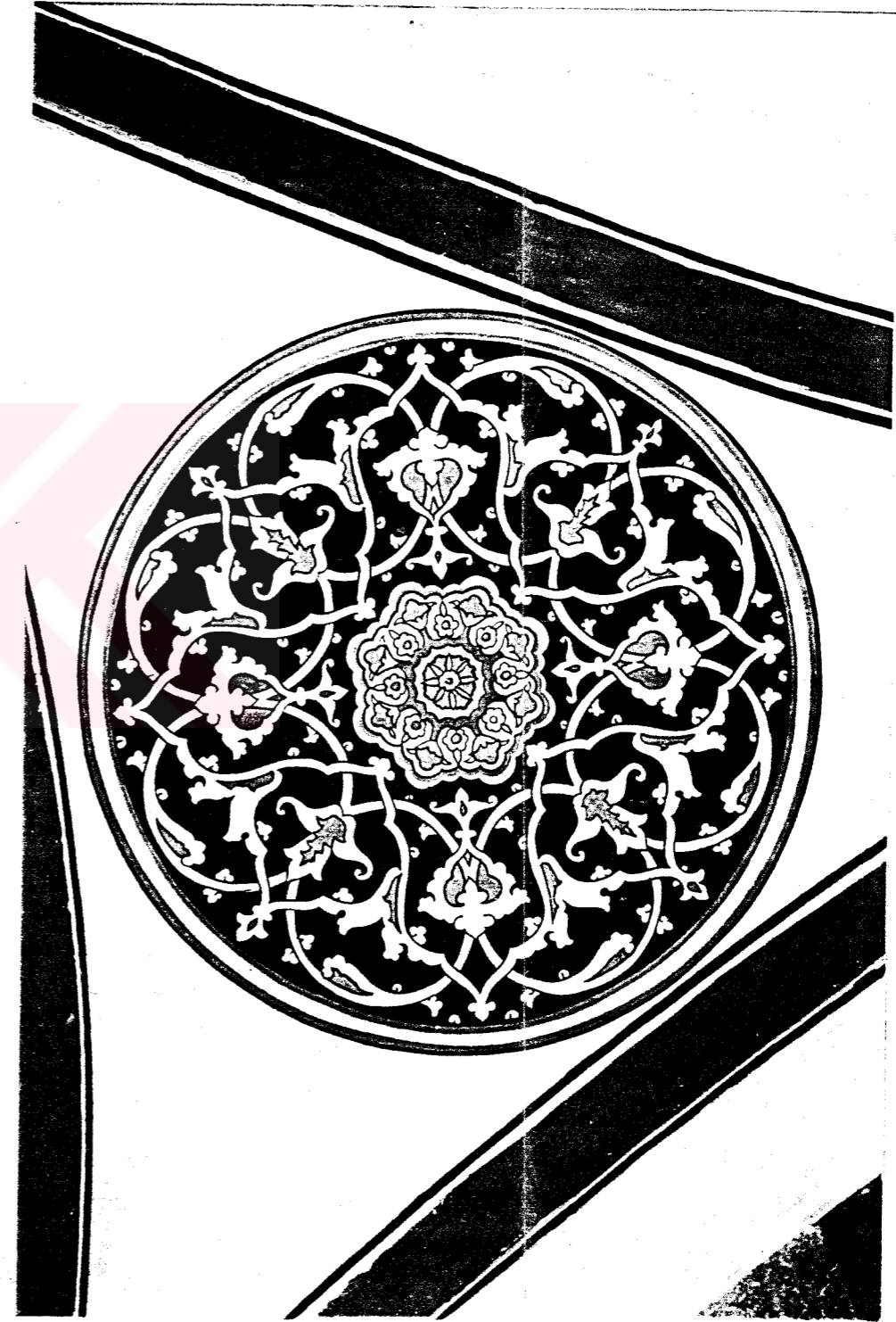
KATALOG NO: 003

Pendantif 5: Yine siyah zemin üzerine dekorlanmış bu kompozisyonun ana motifleri rumi-palmet üslubu ile ortadaki rozetteki çiçeklerdir. Rozetin çevresinde sekiz adet çember oluşturan ve atlamalı olarak yerleştirilmiş agraplardan çıkarak tekrarlanan motifler vardır. İkinci bir sıra altta ve üstte minik palmetlerde birleşen çiftli rumilerin oluşturduğu kapalı formulu palmetlerdir. Motiflerin orta boşlukları sarı dekorludur. (Bkz. Resim-145) Diğer bir pendantifte ise aynı motif ortadaki rozetin zemin rengi siyah, onun dışındaki alanın ise sarı boyanmasıyla elde edilmiştir. (Bkz. Resim -146)

Pendantif 6: Ortasına sarı ve beyaz rengin hakim olduğu çok yapraklı bir rozet yerleştirilmiştir. Dört tarafından eşkenar dörtgen olarak sınırlayan rumili motifler bir tarafta agraftan diğer tarafta palmetten geçerek tam dairesel olarak kıvrılmakta kendi üzerlerinde ve içerideki rozette tamamlanmaktadır. Siyah zeminin hakim olduğu madalyonun motif renkleri beyaz iç dolgu renkleri ise sarıdır. (Bkz. Resim -147)

Resim 145- Son Cemaat Kubbe Pendantifi (No:5)

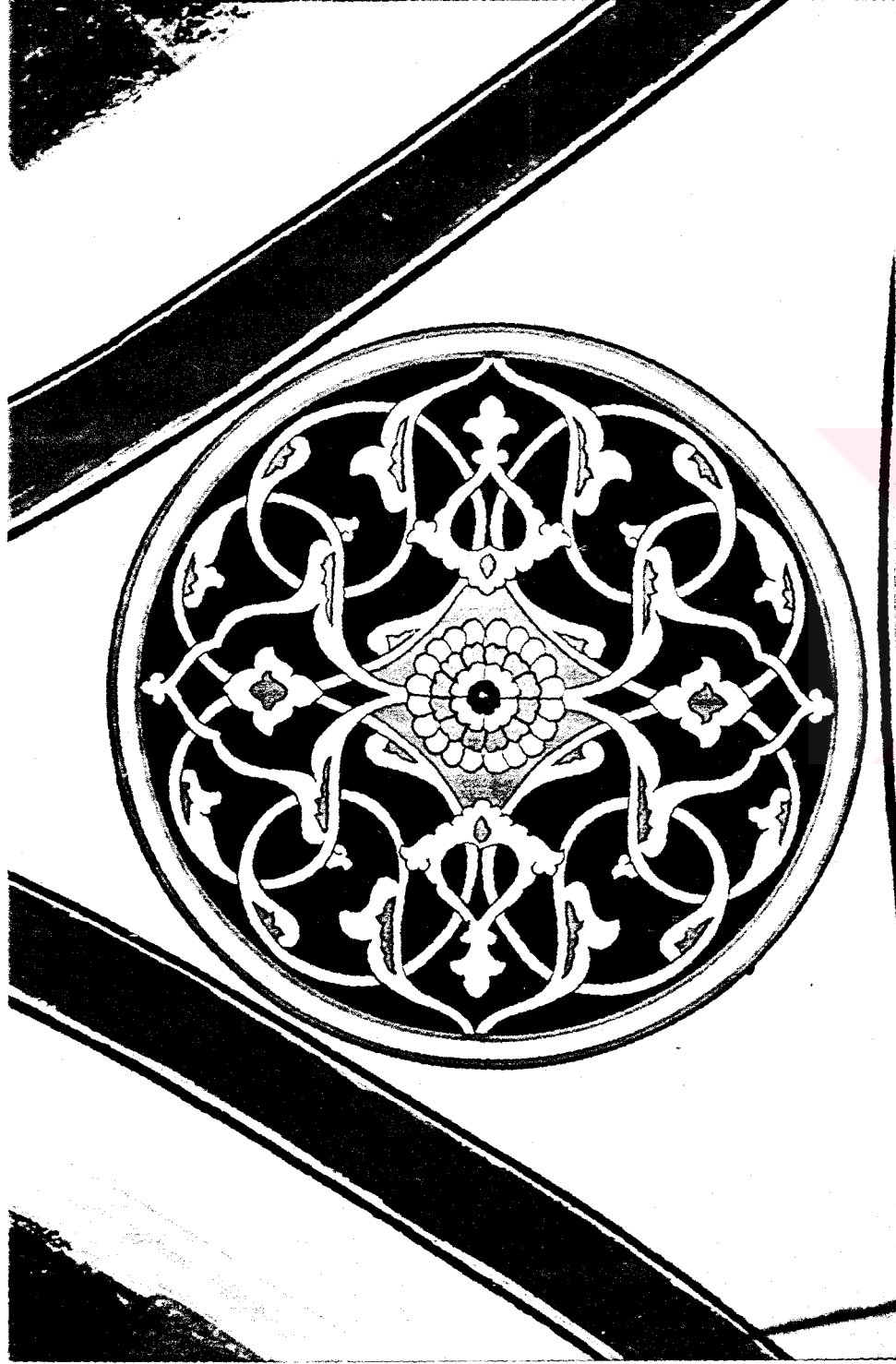

Resim 146- Son Cemaat Kubbe Pendantifi (No:6)

SELİMİYE CAMİİ 1575- EDİRNE

PAFTA İSMİ

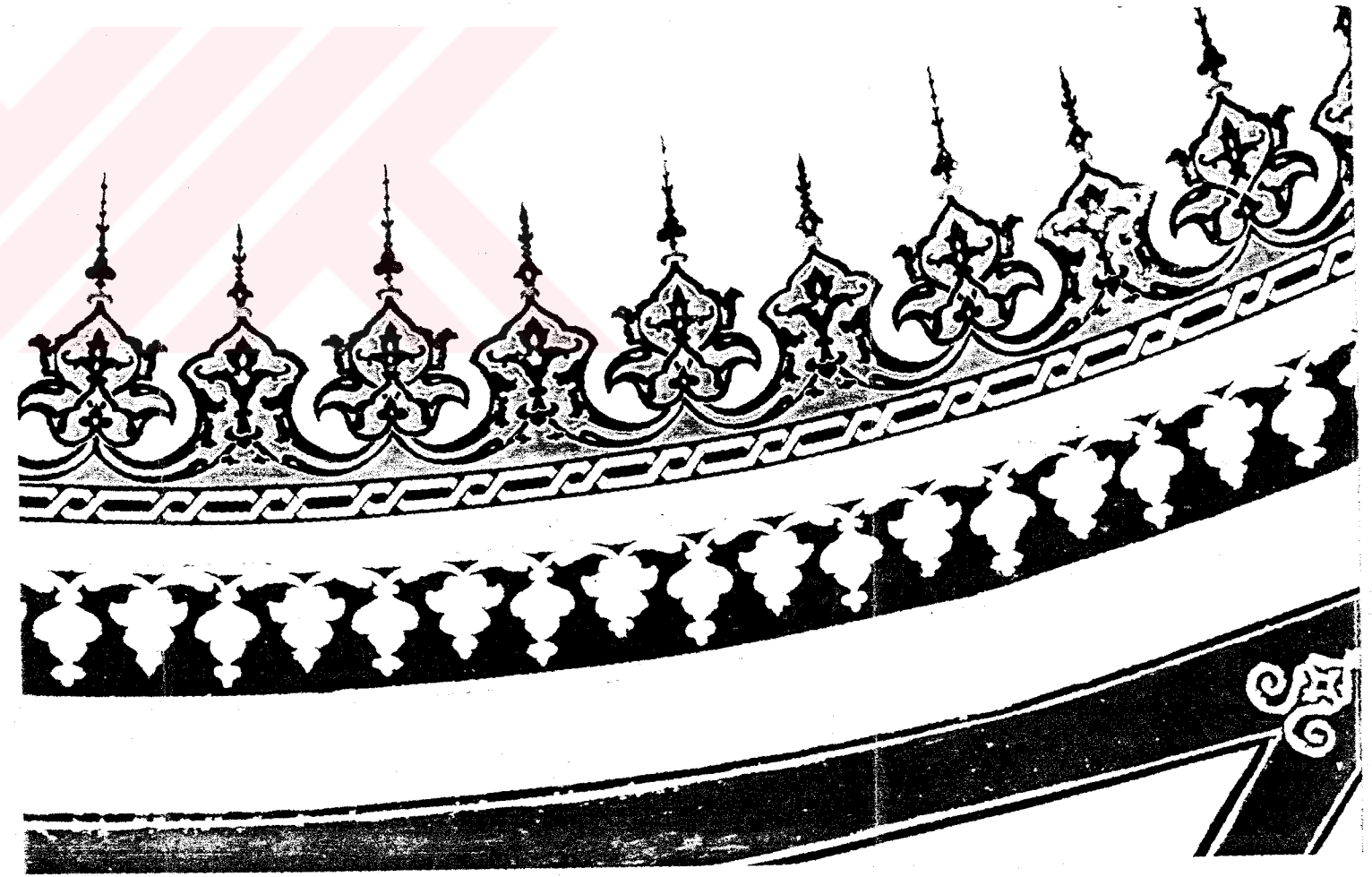
KATALOG NO: 003

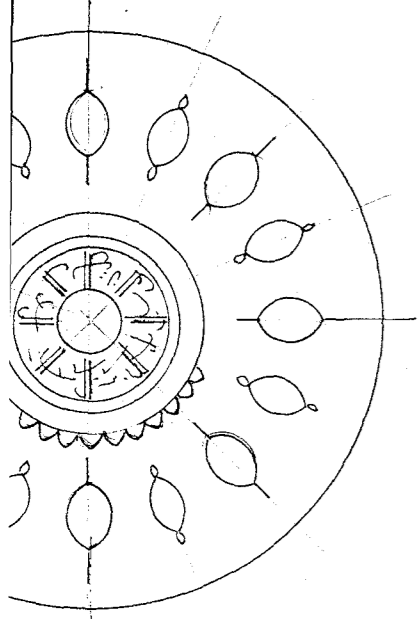
Resim 147- Son Cemaat Kubbe Pandantifi (No:7)

KUBBE ETEKLERİ

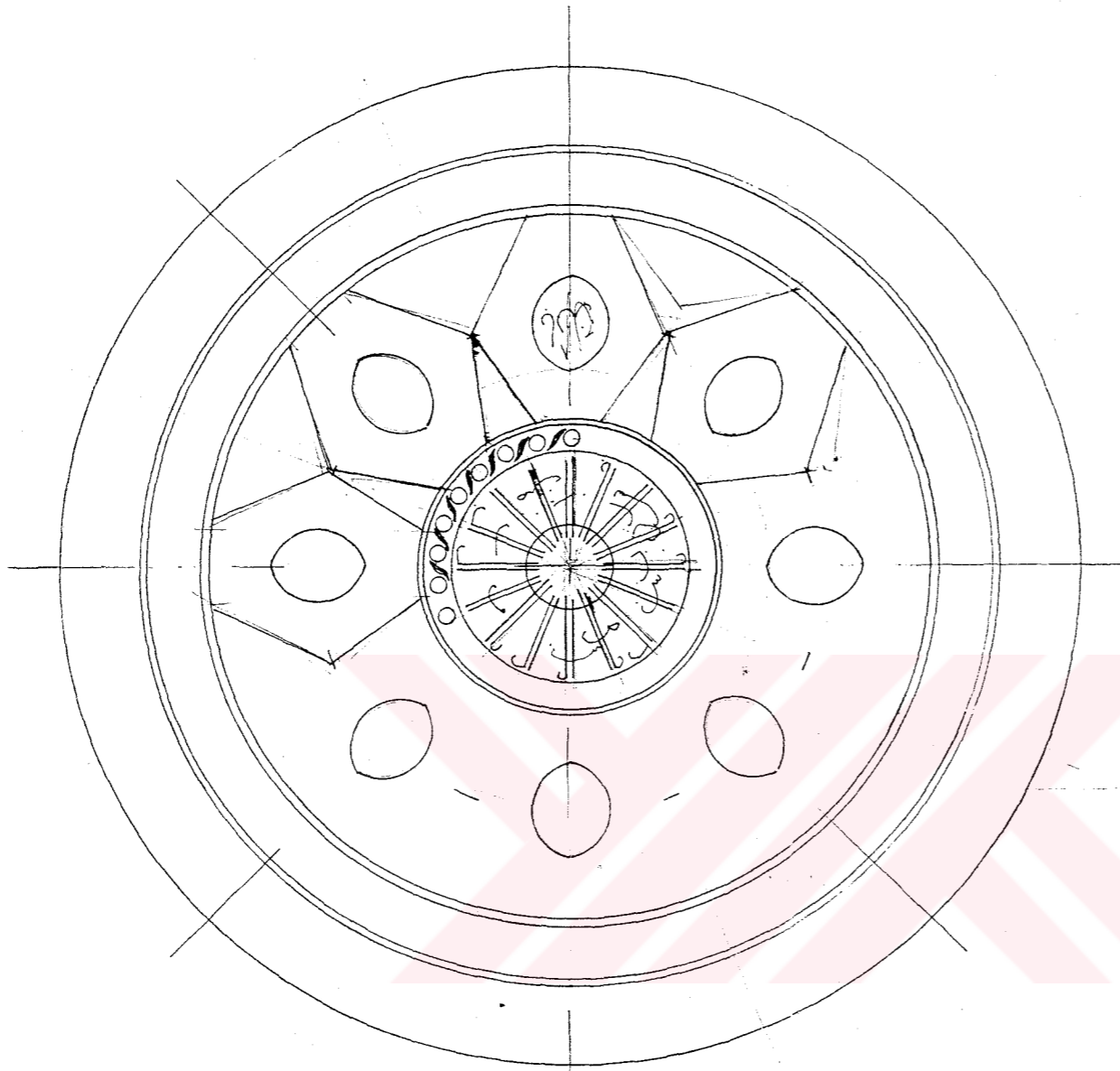
Kubbe eteklerinde çeşitli kompozisyonlarda tığ motifleri vardır. Genellikle Rumi- palmet üslubunda olan ve atlamalı olarak sıralanan motiflerde ana motifler siyah , dolgular sarı zaman zamanda kırmızıdır.Aralarında bağlantı saplarında genellikle rumili bezemeyle oluşturulmuştur. Çok sıkçada agraf kullanılmıştır.(Bkz.Resim-148-149-150-151)

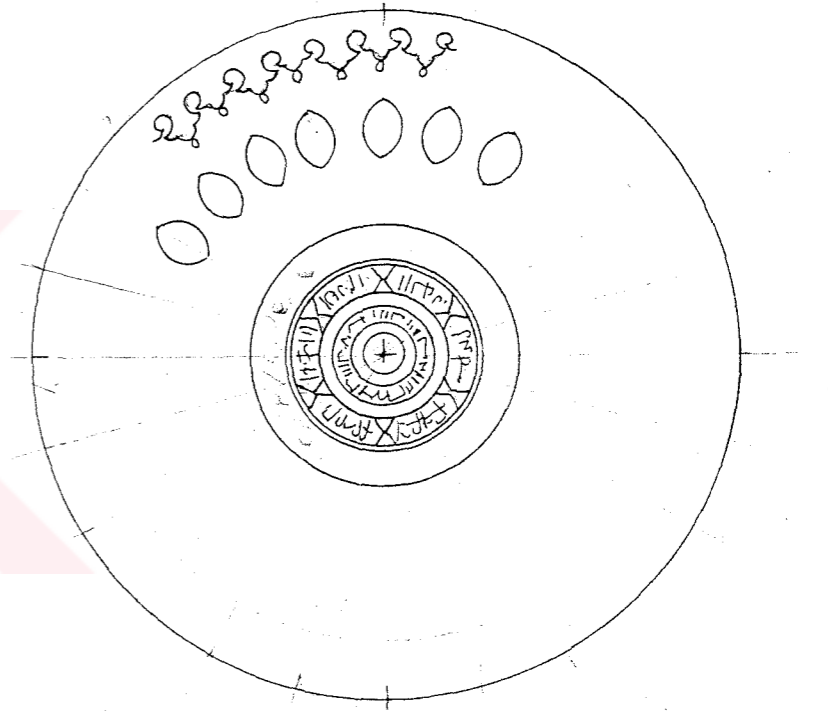
Resim 148- Son Cemaat Kubbe Etekleri

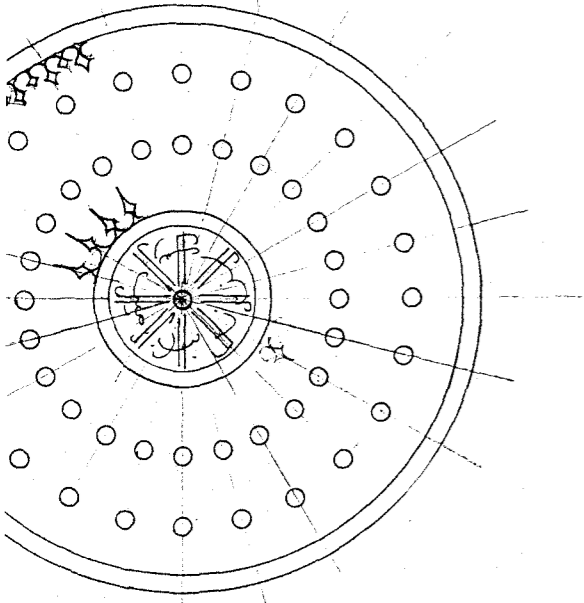
zade Camii Ana Kubbesi

Şekil 33-Selimiye Camii Ana Kubbesi

Şekil 34-Atik Valide Camii Ana Kubbesi

Rüstempaşa Camii Ana Kubbesi

DEĞERLENDİRME

Değerlendirmede kataloğunu yaptığımız Şehzade Camii, Rüstempaşa Camii, Atik Valide Camii ile Edirne Selimiye Camii nin ana kubbe, yarım kubbe, pandantif, kemer, eksedra, pencere gibi yapı öğelerindeki kalem işleri değerlendirmeye alınarak , ortak yanları ile ayrılan yanları belirlenmiştir.

1- ANA KUBBELER

Katoloğa alınan dört yapı, Şehzade Camii, Rüstempaşa Camii , Atik Valide Camii ve Selimiye Camii 16. yy. da 35 yıl gibi bir sürede inşaa edilmişlerdir.Bu yapılarda Mimar Sinanın Klasik döneminin başlangıcını ve bitişini görebiliriz. Klasik dönem ana kubbelerindeki kompozisyon düzeni bu camilerdede kendini gösterir. Ana kubbenin göbeğinde bir yazı , onun çevresinde ise bir yada iki sıra bordür, en dışta ise başlık motifleri yada tığlarla sonlanan kompozisyonlar. (Bkz.Şekil-26-27-28) Şehzade Mehmet Camiinde ana kubbede orijinal bir bezeme bulunamadığından tüm kubbe yüzeyi pandantiflerde bulunan en alt katmana göre restüte edilmiş ve yeniden kalem işi yapılarak bezenmiştir.(Bkz.Katalog 001,s33.) Burada görülen düzen genel şemadan yazılarıyla ayrılır. Diğer örneklerde görülmeyen iki sıralı yazı düzenine sahiptir.(Bkz.Resim-12-13) Diğer camilerde göbekteki yazı genelde tek sıra halinde yazılmıştır. Şehzade Camii ve Atik Valide Camiinde yazılar yukarıya bağlanmazlar ortada ram bir rumi-palmet uslubunda kopmpozisyon bulunur(Bkz.Resim-13-167). Selimiye Camii ile Rüstempaşa Camiinde ise yazılar yukarıya doğru uzayarak tam ortada geometrik yıldızları oluştururlar. (Bkz.Resim-59-90- Şekil-27-28).Yazıdan sonra genellikle bir bordür bulunur. Şehzade Mehmet Camiinde bu bordür hatayili olarak hançer yapraklarının bağladığı nar çiçekleri ve karanfillerle oluşmuştur.(Bkz.Resim-14) Bu bordürün yer ve karakter olarak benzeri Edirne Selimiye Camiinde bulunmaktadır. Atik Valide camiinde yazı dışında bulunan iki bordür vardır. Biri daha ince kartuşlu ve hatayili, diğeri ise rumi- palmet uslubundadır. (Bkz.Resim-167) Rüstempaşa Camiinde yazının dışındaki bordür kırmızı zeminli rumi-palmet üslubunda enine gelişen bir kompozisyonudur. Bu bordür çok nadir görülen ve son derecede güzel bir örnektir.(Bkz.Resim-14-15-Şekil-7-8) Camii ana kubbe göbeklerindeki düzen genellikle tığ yada başlıklarla sonuçlanır. Bu tepelikler genellikle rumi- palmet uslubunda ve birer atlamalı olarak kullanılırlar. Şehzade Camii ile Atik Valide Camiinde aynı düzen vardır (Bkz.Resim-13-167-Şeki-26-29) Rüstempaşada ise bu kompozisyon son derece güzel siyah uzun tığlalarla yapılmıştır. (Bkz.Resim-15) Selimiye camiinde kubbe tümüyle kesintisiz olarak süslendiği için farklı karakter almış olduğundan aynı yerde başlık yada tığ motiflerine rastlanmaz. (Bkz.Resim-88-Şekil-28)

Klasik camii ana kubbe kompozisyonlarının çoğunda olduğu gibi Şehzade Camii, Atik Valide Camii, Rüstempaşa Camiinde de kubbe göbek motifleri ile pencereler arasındaki alan

genellikle şemse ve rozetlerden oluşturulmuştur.(Bkz. Res.m-17-18-Şek-26-27-29)Şehzade Camii ile Atik Valide camiinde bu alan bir sıra şemse ile oluşturulmuştur. Şehzade Camiindeki şemseler aynı iken , Atik Validede atlamalı olarak iki tip şemse kullanılmıştır.Ancak Atik Valide Camiinde resimlerde anlaşılabileceği üzere kubbede rozet olması gerektiğini gösteren izler vardır.(Bkz. Resim-168) Selimiye Camii ise Klasik Devrin en önemli camisi olarak çok farklı bir üslupta süslenmiştir.Tekstil karakterindeki genel süslemesi ve farklı kompozisyon anlayışı vardır. Ortadaki göbek kompozisyonu ile pencere arasındaki alanın tamamıyla süslediği görülür. Diğer camilerde bulunan şemse motifleri biraz daha irileşerek içerisine yazı yazılabilecek hale getirilmiştir.Sekiz adet olan bu iri şemselerin içine Allahın sıfatları işlenmiş çevreleri ise kıvrımlı çift sıra flato ile kapatılmıştır.Bunlardan sonra kalan bütün alan ise son derece yoğun kumaş desenine benzeyen süslemeler ile bezenmiştir.(Bkz. Resim-88) Tüm motifler son derece ince işlenmiş ve renklendirilmiştir. Diğer camilerde belirli renkler kullanılırken burada siyah, kırmızı, mavi nin yanısıra , kahverengi, sülyen yeşil ve sarının çeşitli tonları ile kahverengi kullanılmıştır. (Bkz. Resim-89)

Kubbe pencerelerinin üzerine rastlayan çevresel kuşaklardada genellikle tepelik motifleri kullanılmakta olup istisnalar dışında değişmemektedir. Şehzade Camii ile Atik Valide Camiinde atlamalı olarak yapılan rumi-palmet tepelik motifleri vardır.(Bkz. Resim.168.) Rüstempaşa Camiinde ise siyah zeminli tığlar vardır.(Bkz. Resim-88-Şekil-28)

Kubbe düzenleri genellikle yazılar ve çevresinde halkalar biçiminde dizilen çeşitli süslemelerden oluşur. Yazı karakterleri genellikle ortaya doğru ışınal olarak gider ve merkezdeki geometrik bezemeyi oluşturur. Yazının dışında bazen bir bazen iki adet bordür bulunur. En dıştaki bordürler ya başlık yada tığlarla biter. Bordürlerde rumi-palmet kullanıldığı gibi, hatayilerde kullanılmıştır. Başlıklar tamamıyla rumi-palmet üslubunda kapalı formlar halinde, tığlar ise rumi palmet olarak uzun açık formlar halinde yapılmışlardır. (Rüstempaşa ana kubbe tığları) Kubbe yüzeyleri ise Selimiye dışında tümüyle süslenmemiş, eşit aralıklarla ışınal yerleştirilen bir veya iki sıra şemse veya rozetlerle oluşturulmuştur. Selimiyede tüm yüzey rumi- palmet olarak süslenmiştir. Pencere üstü başlıklar rumi-palmet olarak büyüklü küçüklü atlamalı olarak yapılmıştır. Rüstempaşada ise şeritlerle yapılmış tığlardan oluşur.(Bkz. Resim-65-89-Şekil-11)

2- PENCERELER

Pencere boşluklarınının çevresinde, iç yan yüzünde ve iki pencere arasındaki duvar yüzeylerinde bulunan süslemelerdir.Asıl bezeme öğeleri pencere boşluğu çevresindeki bordürlerdir.Bu bordürlerin çevresinde bazen ikinci bordür yada zencerek oluşur.Şehzade Mehmet Camiinde an kubbe pencerelerinde sadece bir düz bordür görünmektedir. Asıl

süslemeli pencereler mihrap duvarındaki sivri kemerli ve yuvarlak pencerelerdedir. Bu pencerelerde genel şemaya uygun olarak pencere boşluğu çevresinde bordür bulunmaktadır. İki zencerek arasında üç sıra rumili bordür vardır. Sivri kemerli olan pencerelerde kemer üstü üçgenler rumilerle yapılmış, onun üzerindeki bezeme kitap cildi formundadır.(Bkz. Resim-42-Şekil-36) Tüm bunları çevreleyen en dışta ise yarım çemberlerin bağlanmasıyla oluşan tıgılı bordür görülür. Bu en yoğun süslemeli penceredir. Dairesel pencerelerin çevresinde aynı bordürlerle süslenmiştir. (Bkz. Resim-43) Atik Valide Camiinde ve Rüstempaşa Camiinin kubbe pencerelerinde bordürlerle süslenildiği görülmektedir. Atik Valide Camiinde hatayili bordürlere ilaveten pencere aralarında rumi köşelikler vardır.(Bkz.Şekil-38) Rüstempaşa Camii kubbe pencerelerinde ise son dönemle beraber üst üste üç katman bulunmaktadır. Ayrıca restorasyonda esas kabul edilerek uygulanan süslemenin içten dışa doğru üç sıra halinde yapıldığı görülür. İçteki dolama motifi ile S motifleri aynı camide yarım kubbeler ile alt konsol silmelerinde tekrar edilmiştir.(Bkz. Resim-67-74-Şekil-14-42) En dışta bulunan rumi-palmet üslubundaki tepelik motifleri başka camide görülmez. Oysa pencerenin iç yan yüzeyinde bulunan kırmızı ve siyah ikili sarmal rumili kompozisyon aynen Selimiye Camiinde tekrar etmiştir.(Bkz. Resim-70-Şekil-13-32) Selimiye Camii kubbe pencerelerinde nişler içindeki pencere içi çevresi ve pencere araları bezemeleri başka yerde görülmez. Selimiye Camii beden duvarı pencerelerindeki yapraklı süslemeler bazı alt konsollar ile Şehzade Camiinde de pencere çevrelerinde işlenmiştir.(Bkz.-Şekil-37)

Pencerelerde asıl süslemeler oluşturdukları boşlukların çevresinde ve içinde uygulanmaktadır. Çevrelerde genellikle rumi-palmet yada çiçeklerle yapılmış bordür bulunmaktadır. Bazen bordürlerin birkaç sıra olduğu görülür. Tamamında olmasada bazılarının pencere yan yüzeylerinde bezelidir. Pencere aralarında bazen köşelikle bazende değişik motiflerle süslenmiştir. Pencere içlerinde çevrelerinde oluşan motiflerin aynı camide farklı yerlerde kullanıldığı gibi, diğer camilerde aynı yerde yada başka yapı öğelerinde kullanıldığı görülebilir.

3- KONSOLLAR

Konsollar Klasik dönem camilerinde genellikle kubbeye geçişi sağlayan , zaman zamanda camilerin iç ve dış cephelerinde kademelenmesini sağlayan silmeli yapı öğeleridir. Kademelenme duygusunu dahada güçlendiren değişik formları ve süslemeleridir.

Camilerdeki silmeli konsollar genelde taştan inşa edilmişlerdir. Konsolların alt yüzeyindeki eğrisel yada kademeli yüzeyde süslemeler bulunur. Klasik dönemdeki erken örneklerden olan Şehzade Camiindeki ana kubbe silmesi rumi-palmetlerden oluşan enine gelişen bir süsleme karakterindedir. (Bkz. Resim-19-20-Şekil-41) Rüstempaşa Camiindeki ana kubbe konsoluda

Şehzadedekine benzemesine rağmen burada şakayık motiflerinin kullanılması ile farklılaşır. Her iki caminin konsollarındaki zemin rengi kırmızıdır. (Bkz. Resim-120-Şekil-43) Rüstempaşa Camiinde bulunan diğer bir konsol fil ayaklarının üstünde kemerlerin altında bulunan üç kademeli konsoldur. Bu konsol cami beden duvarlarını tümüyle dolaşarak tamamlanır. Üst kademesinde görülen dolama motifleri ile S motifleri daha önce sözü edildiği gibi Pencere kenarları ile eksedralarda kullanılmıştır. (Bkz. Şekil-42) Konsolun alt silmesi ise atlamalı olarak şakayıklar ve hançer yaprakları ile yapılmıştır. Şakayıkların içinde rozetler bulunmaktadır. Selimiye Camiinde ise farklı bir konsol tipi görülür. Konsollar parçalı konsol taşları ve üzerlerindeki parçalarla yapılmışlardır. (Bkz. Şekil-39-40) Farklı yüzeyler meydana geldiğinden bu yüzeylerdeki süslemelerde farklılaşmıştır. Ana kubbede taşıyıcı olan konsolların motiflerinin benzeri yarım kubbe konsolundada tekrar etmiştir. Ana kubbe konsolu iç yüzeyinde ise rumi-palmet üslubunda şemse bulunmaktadır. Selimiye Camii alt konsollarında üç kademeli silme üzerinde yine üç kademeli süsleme bulunmaktadır. En alt sıradaki bir ters bir düz lale motifi Şehzade camii pencere kenarlarında aynen, Atik Valide Camii Mahfel üstü kubbe pendentiflerinde enine gelişen kompozisyon biçiminde bulunmaktadır.

Camilerin içinde çeşitli seviyelerde boydan boya dolanan bu çıkıntılı yapı öğeleri sürekli enine gelişen ve bordür karakterli süslemelerle yapılmışlardır. Selimiye gibi istisnalardada parçalanmış ama tekrarlanan kompozisyonlardan oluşurlar. Bazen kullanılış biçimlerinden kaynaklanan özellikleri nedeniyle farklı yapılarda , farklı yerlerde kullanılmışlardır. Kompozisyonlarda Rumi- palmet çok olmasına karşın , hatayilerde kullanılmıştır.

4- YARIM VE ÇEYREK KUBBELER (EKSEDRALAR)

Yarım kubbeler ana kubbelerin tamamlayıcısıdır. Genellikle onları destekleyen ve geçişi sağlayan öğeler olarak ana kubbeden sonra ikinci sırada gelirler. Ana kubbede yapılan süslemelerin benzeri ama daha sadesi yapılmaktadır. Yarım kubbelerin büyüklüklerine göre ortada yarım göbek vardır. Yeterince yer olduğunda şerit halinde yazıyla başlar. Selimiye Camiinde hem mihrap yarım kubbesi hemde eksedraların içinde yarım dairesel kompozisyon geometrik geçmeli örgülerden yazıya geçerek yapılmıştır. Yazıdan sonra gelen dilimli bordürlerde çin bulutları işlenmiştir. (Bkz. Resim-94-98- Şekil-44-45)

Rüstempaşa Camiinde eksedra halindeki çeyrek kubbe küçük olduğundan kompozisyonda küçüktür. Biçim olarak çok denenmeyen bir biçimde en dıştaki bordürün kemer tarafında devam ettiği bir kompozisyondur. Bordürdeki dolama motifleri pencere bordürleriyle , alt konsollarda tekrar edilmiştir. Çevresinde yine ana kubbedeki gibi çok uzun tığlarla yapılmış bezeme vardır. (Bkz. Resim-74-Şekil-14-49)

Atik Valide Camiinde Klasik kompozisyon şeması kullanılmıştır. Ortada yazı çevresinde rumili bordür, onun dışındada siyah dekorlu tığlar bulunmaktadır. Pencere üstlerindedede rumi-palmet motifli başlıklar bulunmaktadır.(Bkz. Resim-42-Şekil-47)

Şehzade Mehmet Camiinde büyük yarım kubbelerde ortada geometrik olarak birleşen yazının çevresinde tığ motifleri ile tamamlanır. Çeyrek kubbelerde ise kompozisyon aynı karakterlidir, sadece bu kubbedeki süslemeler malakari tekniğinde yapılmıştır.(Bkz. Resim-32-37-38-Şekil-48-49)

Yarım ve çeyrek kubbeler tam kubbelerin yarısı olarak biçimlendikleri için bezeme programlarında ana kubbelerin yarısıdır. Genelde iç göbek, sonra yazı en dıştada bordür yada tığlarla tamamlanmışlardır.Sadece Rüstempaşa Camiinde kompozisyon farklılığı vardır.

5- KÜÇÜK KUBBELER

Ana kubbeden sonra ikincil önemleri olan kubbelerdir.Şehzade Mehmet Camiinde Hünkar Mahfili kubbesi önemli bir süslemeye sahiptir.Bu süslemeler araştırmalarda ortaya çıkarılmıştır. Ortasında hatayilerle yapılmış bir göbek motifi, çevresinde yine hatayilerle yapılmış bir bordür,onun dışındada üç sıralı rumilerle yapılmış bordür vardır.Bu üç sıralı rumi bordür mihrap cephesi pencerelerindeki üç sıralı rumi motifleri ile aynı karakterdedir. (Bkz. Resim-44)

Rüstempaşa Camiinde küçük kubbe sadece son cemaat mahallinde vardır. İçerideki mekanlar aynalı tonozlarla örtülmüştür. Süsleme olarak özgün bir şey yoktur.Son cemat mahallindeki kubbelerde içeride bulunan göbek motifi sekizgen formun içinde geometrik malakari süslemelidir. Çevresinde rumilerle tapılmış bir bordür en dışarıda ise tığ işleri bulunmaktadır. (Bkz. Resim-82-Şekil-56)

Selimiye Camiinde küçük kubbeler sadece son cemaat mahalli ile revaklarda vardır. Giriş kapısı üstü kubbesi dışındakiler aynıdır. Dilimlenmiş olarak yapılan bu kubbenin benzeri örnekler içinde yoktur. (Bkz. Resim-132-Şekil-50) Diğer kubbelerde genel kompozisyon uygulanmıştır. Ortada çiçeklerle yada rumi-palmetlerle yapılmış bir merkezi kompozisyon, onun dışında dilimlenmiş yada düz konturlu bir bordür vardır. Bu bordürler değişik kompozisyonlarda ya bir rumi-palmet dizisi ya rozetlerle yada hançer yaprağı ve şakayıklarla yapılmıştır. En dışta ise hiçbiri diğerine benzemeyen çok ince işlenen tığlarla tamamlanmışlardır. (Bkz. Resim-134)

Atik Valide Camiinde bulunan küçük kubbeleri iki bölümde incelemek gerekir. Mevcut süslemeler ve sonradan çıkarılan orijinaler. Mevcut bezemelerde sadece göbek kompozisyonları vardır. Asıl önemli bulguların ortaya çıkarıldığı alt katmanlarda geçmeli rumilerle yapılmış kırmızı zeminli son derece güzel bir orta göbek motifi vardır.Bu kadar güzel bir örnek başka bir camide görülmez. Hemen dışında uzun ince tığlarla yapılmış

süslemeler vardır.Kubbe yüzeyinde şemseler kullanılmış, etekte ise rumi-palmet üslubunda tepelikler vardır. (Bkz. Resim-173-Şekil-22-54) Atik Valide Camiinde bulunan revak kubbelerinde son dönemlerde yapılan bezeme önceki dönemlerden bulunan desenlerin yenilenmesiyle elde edilmiştir.Göbekte bulunan çemberlerle yapılmış olan sarmal rumiler Edirne Selimiye Camii revak kubbelerinde tekrar edilmiştir.Bu desenin çevresinde bulunan bordür ise yine selimiye Camii ana kubbe bordürünü andırmaktadır.(Bkz. Resim-185-Şekil-55)

Küçük kubbeler ana kubbelerden boyut farkının yanısıra süslemeleriyle de farklılaşmaktadır. Genelde yazı olmayan göbekli, çevre bordürlü, tıgılı yada tepelik motifleriyle yapılmışlardır. Buldukları yerin önemine göre farklılık gösterirler. Şehzade Camii Hünkar Mahfilinde zengin ve ince işlenen kubbe, Selimiye Camii giriş kapısı önünde dilimlenmiş ve farklı biçimde süslenmiştir.

6- PANDANTİFLER

Kubbeye geçişi sağlayan bu küresel yüzeyli yapı öğeleri önemli süslemelerin bulunduğu yerlerden birisidir.Şehzade Mehmet Camiinde ana kubbeye geçişi sağlayan pandantiflerde yapılan araştırmada 16.yy. ait bezemeler bulunmuştur. Bu pandantif genel pandantif şemasının tam bir örneğidir. Tam ortasında bir dairesel yüzeyde yazı, çevresinde dar flato yada zencerek, üç köşede kalan ve rumilerle bezenen üçgen alanlar, ve tüm çevredeki bordür. (Bkz. Resim-21-29-Şekil-60) Aynı düzen Atik Valide Camiinin 20. yy da yapılan pandantif bezemelerinde de görülür. Farklı olan yanı ise küçük bir cami olduğundan yazılar Cihar yar-ı güzün'lerden oluşur. (Şekil-61) Bununla fazla yer kalmış ve ikinci bordür yapılmıştır.Atik valide Camiindeki diğer bir pandantifte araştırmadan çıkan süslemeler görülür.Burada küçük kubbe pandantifi olduğundan yazı yoktur. Onun yerine rumi palmetli bir süsleme , çevresinde bahar dallarından yapılan üçgenler vardır.Çevresel bordür ise bir ters bir düz işlenen lale motifleriyle yapılmıştır. (Şekil-62) Aynı motif Selimiye Camii alt konsollarında enine gelişen biçimiyle uygulanmıştır.Atik Valide Camiindeki diğer bir pandantif süslemesi ise revak kubbesinde bulunur. Bir göbek motifi ve çevresindeki dar tıgıllarla bezenmiştir. Bu tıgılların benzeri Selimiye Camii ve Şehzade Camii duvar pencerelerinde görülür.Göbek motifi ise Selimiye Camii revak pandantifinde uygulananla benzerlik gösterir. (Bkz. Resim-185-Şekil-63)

Selimiye Camii içinde ana kubbe geçişleri ile küçük kubbe geçişlerindeki pandantifler mukarnaslı olarak inşa edildiği için kalemişi süsleme yoktur. Revaklarda ve son cemaat mahallindeki kubbe pandantifleri kalemişi süslenmiştir.Bu pandantiflerde sadece dairesel göbek motifleri bulunmaktadır.(Bkz.Şekil-58-59) Örneklerden birinde rozet etrafında hançer yaprakları ile yapılmış çarkıfelek vardır. Çarkıfelek motifi özellikle bu camide Müezzinler Mahfili tavanında ve Hünkar Mahfili tavanında biraz değişerek kullanılmıştır.(Bkz. Resim-109-

155) Bir başka pandantifte ise ortasında rozet bulunan göbeğin etrafında geçmeli çemberlerin oluşturduğu rumilerle yapılmıştır.(Bkz. Resim144-Şekil-57) Diğer bir pandantifte ise ortadan dört kola ayrılan sapların ayırdığı boşluklarda şakayık ve rozetlerden oluşan kompozisyon vardır. (Bkz. Resim-142)

Camilerin pandantifleri ana kubbeye geçerken genel bir şema oluşturur. Bu şemada ortada dairesel bir yazı yada kompozisyon , üçgenlerdeki bezemeler ve üç kenarı sınırlayan bordür. Bu şema daha basit olan son cemaat ve revak kubbelerinde değişerek sadece dairesel göbek motifinden oluşur.

7- KEMERLER

Stürüktürel kuruluşun ana öğelerinden olan kemerler genelde taş yada tuğla ile inşaa edilirler. Taşların birer atlamalı olarak beyaz kırmızı olarak işlenmesinin yanında tuğla olarak yapılanlarda boya ile aynı görüntü verilmiştir. Atik Valide Camii dışındaki camilerde tümü kemerler taş benzeri olarak bir kırmızı bir beyaz boyanmıştır. Bu kemerlerin yapı içinde çok önemli bir yeri vardır. Kemerlerin ayrıca zaman zaman bezemelerle süslendiği görülür. Şehzade Camii kemerlerinde iç yüzün tam ortasında iki tarafı birleştiren rozet halinde bezemeler vardır. Atik Valide Camiinde son dönemde yapılan bezemeler dış yüzde tepelik motifleri iç yüzde ise şemselerle oluşmuştur.(Bkz. Resim-42)

Selimiye Camiinde iki kemer arası tonozlar kemer formuna yakın olduğu için burada anlatılmıştır. Bu geniş kemer yüzeylerinde değişik süslemeler yapılmıştır. Büyük kemerlerin hepsi mihraptan geçen bir eksene göre simetrik olarak süslenmişlerdir. Ana kapı girişi üzerindeki kemer son derece süslü ana kubbe yüzeyine benzer biçimde kartuşlar içi yazılar ve kumaş desenleri gibi süslenmiştir.(Bkz. Resim-101-Şekil-66)

Diğer kemerlerden ikisinde birbirinin benzeri ortada simetrik olarak birleşen rumi-palmetli motiflerle yapılan süsleme vardır.(Bkz. Resim-104-Şekil-65) Karşılıklı olarak duran diğer iki kemerdede tamamıyla kumaş desenlerinden yapılan bezemeler vardır.(Resim..*****.....)

Kemerleri süsleyen çeşitli bezemelerden söz edilebilir. Bir kısmı renkli taş olarak boyanmıştır. Bazı kemerler ise şakayık, rozet, tepelik gibi klasik motiflerle bezenerek yapılmıştır. Selimiye Camii ise tamamıyla farklı ve döneminin en özel yapısı olarak genelde kumaş desenleri ile bezenmiştir.

8- AYNALI TONOZLAR

Hemen hemen tüm camilerde mahfil altları aynalı tonozlarla örtülmüştür. Bazende revaklarda aynalı tonoz bulunur. Orijinal olarak ele alabileceğimiz sadece Selimiye Camii tavanlarıdır. bunların içinde özellikle Hünkar Mahfili tavanındaki bezemeler tezhip gibi işlenmiştir.

Tavanda bulunan kapalı şemselerdeki yazılar ana kubbeyi anımsatır. Diğer kemerlerde de kartuşlar dikkati çeker. Selimiye Camii'ndeki diğer tavan süslemeleri tamamıyla cilt kapağı tekniğinde yapılmıştır. Dikdörtgen bir yüzeyi sınırlayan bu kompozisyonların içteki süslemeleri tamamıyla şemselerle ve köşeliklerle oluşmaktadır. Çoğunda motifler ortaktır. Sadece şemseler bazen tam bazen yarım kullanılmış, boyuna ve enine kaydırılarak kompozisyonlar yaratılmıştır. Çevresel dış bordür ise bazılarında yoğun olarak işlenmiş rumi-palmet üslubunda ve enine gelişen kompozisyonlar oluşmuştur. (Bkz. Resim-119-121-124-125)

9-AHŞAP ÜZERİ KALEMİŞLERİ

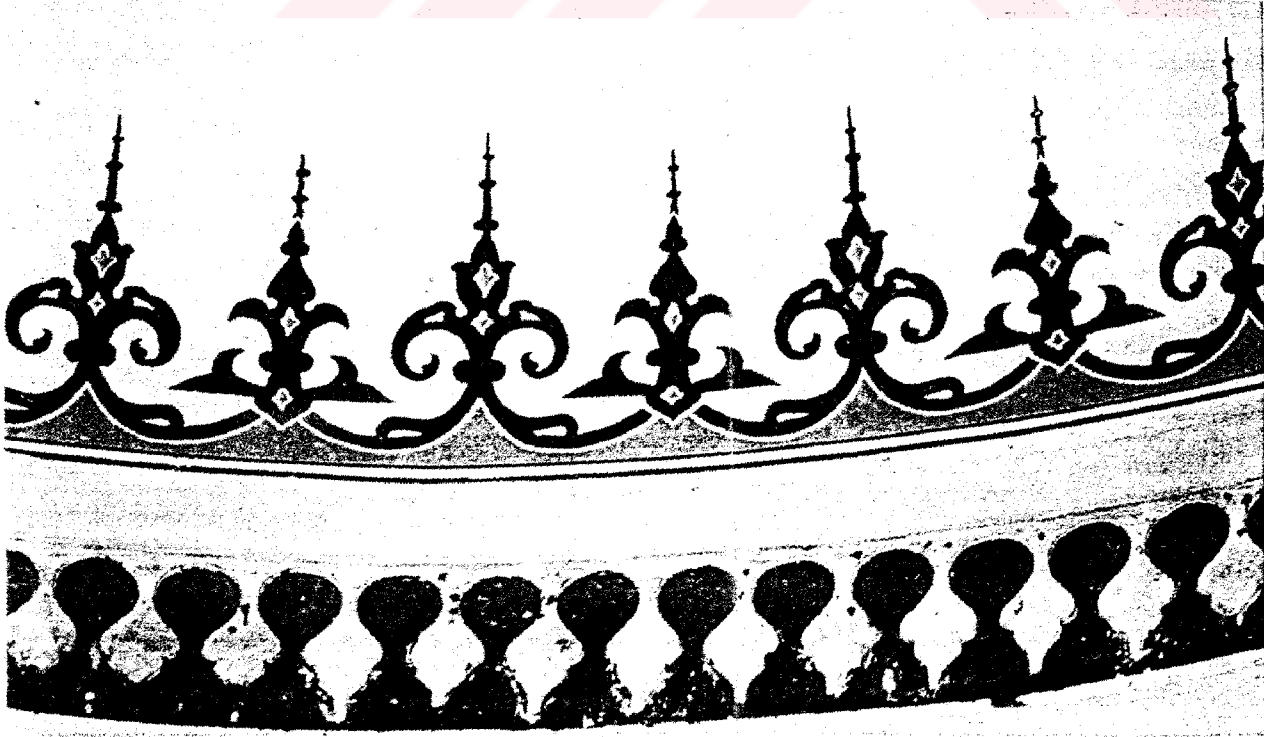
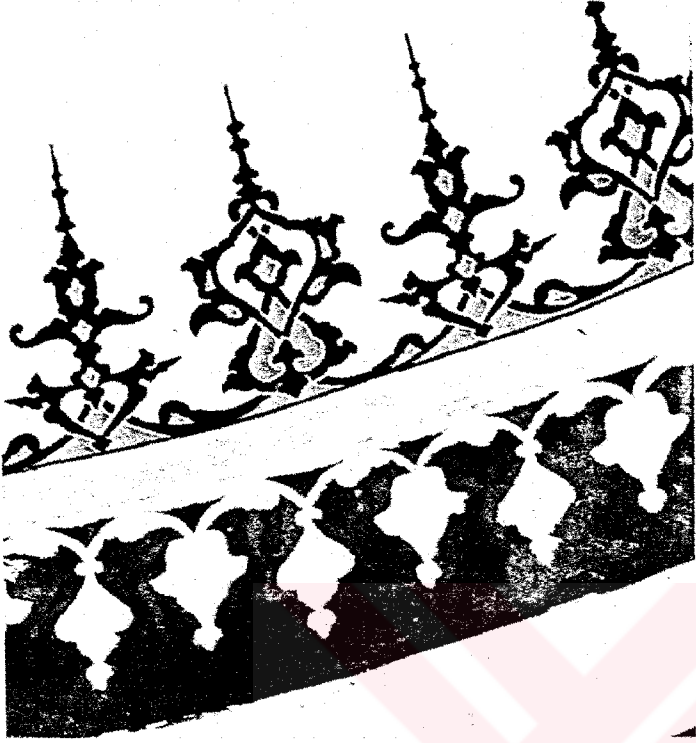
Klasik dönemin önemli yapılarının bazı alt tavanlarında son derece güzel ahşap üzerine kalemişleri vardır. Araştırmamızı yaptığımız dört yapıdan sadece Şehzade Camii'nde kalemişi yoktur. Rüstempaşa Camii, Atik Valide Camii ve Selimiye Camii ahşap kalem işleri devrinin en iyi örneklerindedir.

Atik Valide Camii'ndeki tavanların bir bölümü ile Rüstempaşa Camii'ndeki tavanların bir bölümü ahşap tekniği olarak aynıdır. Geçmeli kündekari olarak işlenen tavanlarda geometrik yıldızlar oluşmuştur. Rüstempaşa Camii'ndeki tavan zemin rengi siyah olmasına karşın Atik Valide Camii'nde lacivert, kırmızı ve altın varak olarak yapılmıştır. Atik Valide Camii'nde tüm yüzeyler hatayilerle örülmüş, çakayık, rozet, gonce, lale, nar çiçeği ve hançer yaprakları kullanılmıştır. Rüstempaşada ise rumi-palmet gruplarının aralarında hatayiler, rozetler, selvi motifleri, ve çin bulutları ile bezenmişlerdir. (Bkz. Resim-80-81) Atik Valide Camii'nin diğer tavanlarında alttan çakma kartuşlar tamamıyla hatayilerle bezenmiştir. Bu bezemeler Selimiye Camii rozetlerini andırır. (Bkz. Resim-180)

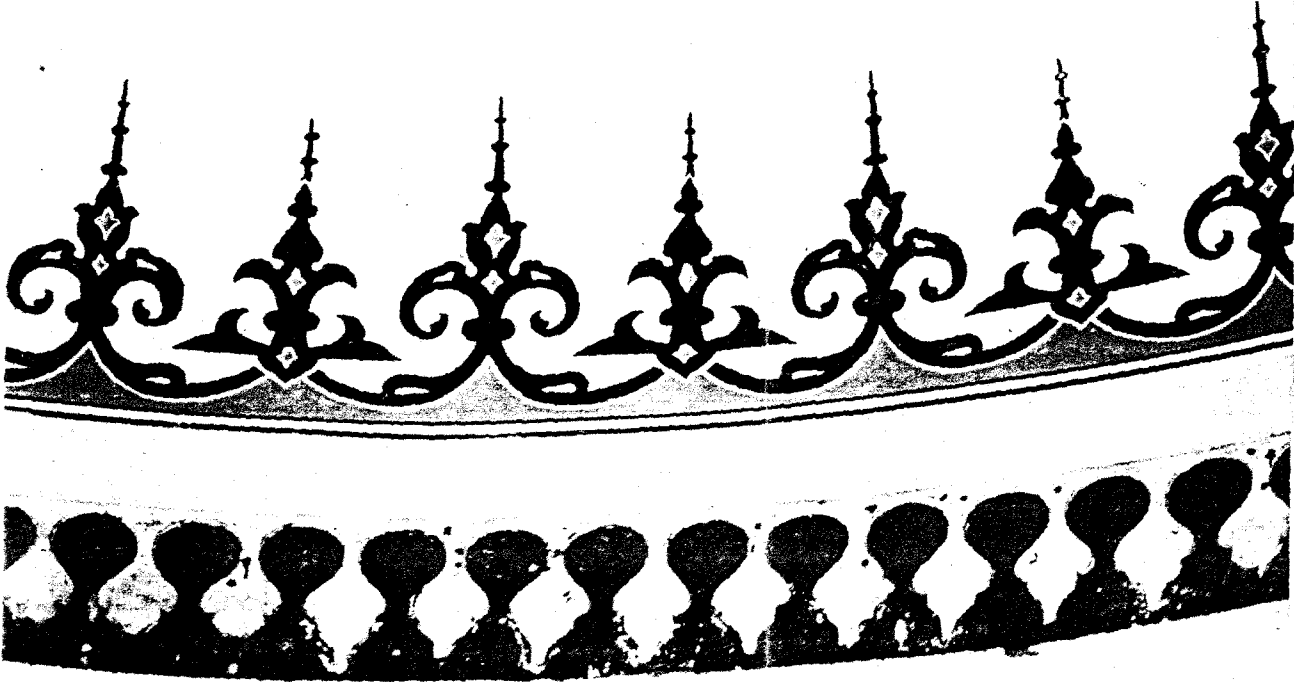
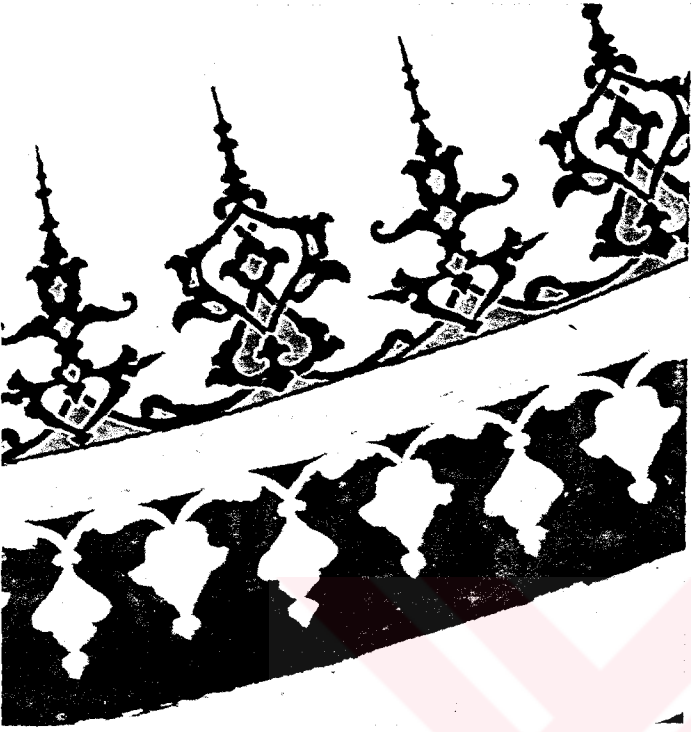
Rüstempaşa Camii'nde bir başka ahşap üzeri kalemişi pencere tavanlarındadır. Bu süslemeler tamamıyla kitap cildi gibi süslenmişlerdir. Çin bulutları, çakayıklar, rozetler işlenmiştir. Bezemeler siyah, kırmızı, ve altın varak ile boyanmışlardır. Çin bulutları Selimiye Camii Hünkar Mahfili bordüründe de görülür. (Bkz. Resim-77)

Selimiye Camii'ndeki Hünkar Mahfili kendine has bir örnektir. Tavanların çıtalı olması, değişik yüzeylerde kalemişi yapılması farklılık getirir. Tavanlardaki çarkıfelek motifleri aynı camide birçok yerde tekrar edilmiştir. (Bkz. Resim-153-154) Diğer bir motif grubu olan iç yüzey bordürü görülmektedir. (Bkz. Resim-157)

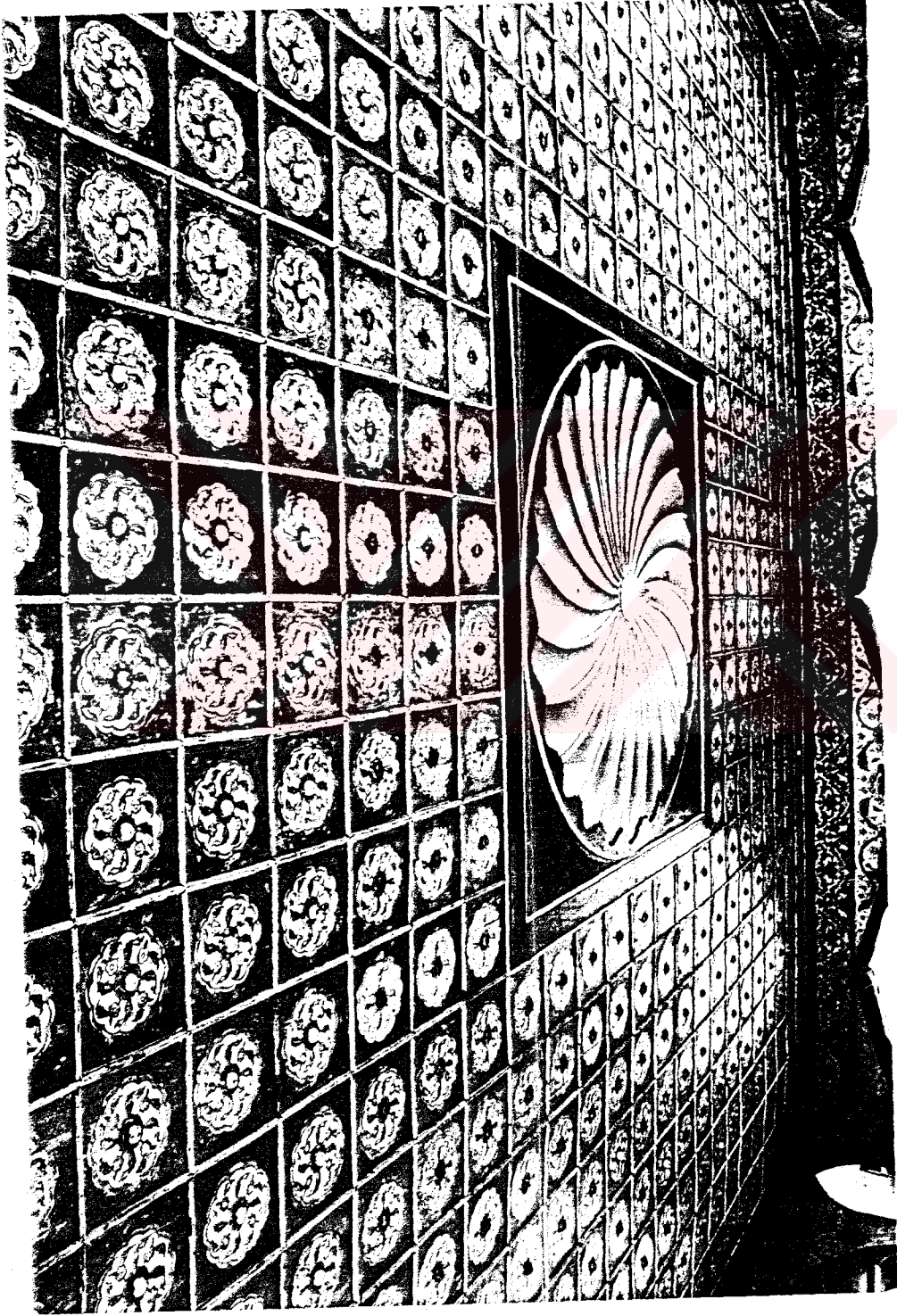
Klasik dönemin en özgün ve günümüze bozulmadan gelebilmiş örnekleridir. Tavan kaplaması olarak geometrik kündekari biçiminde ahşap alt yapı üzerine yapılmaktadırlar. Çeşitli motiflerin yanısıra çin bulutları, selvi gibi motiflerde kullanılmıştır. Çok çeşitli renklerin yanısıra altın varakta bu bezemelerde görülmektedir.

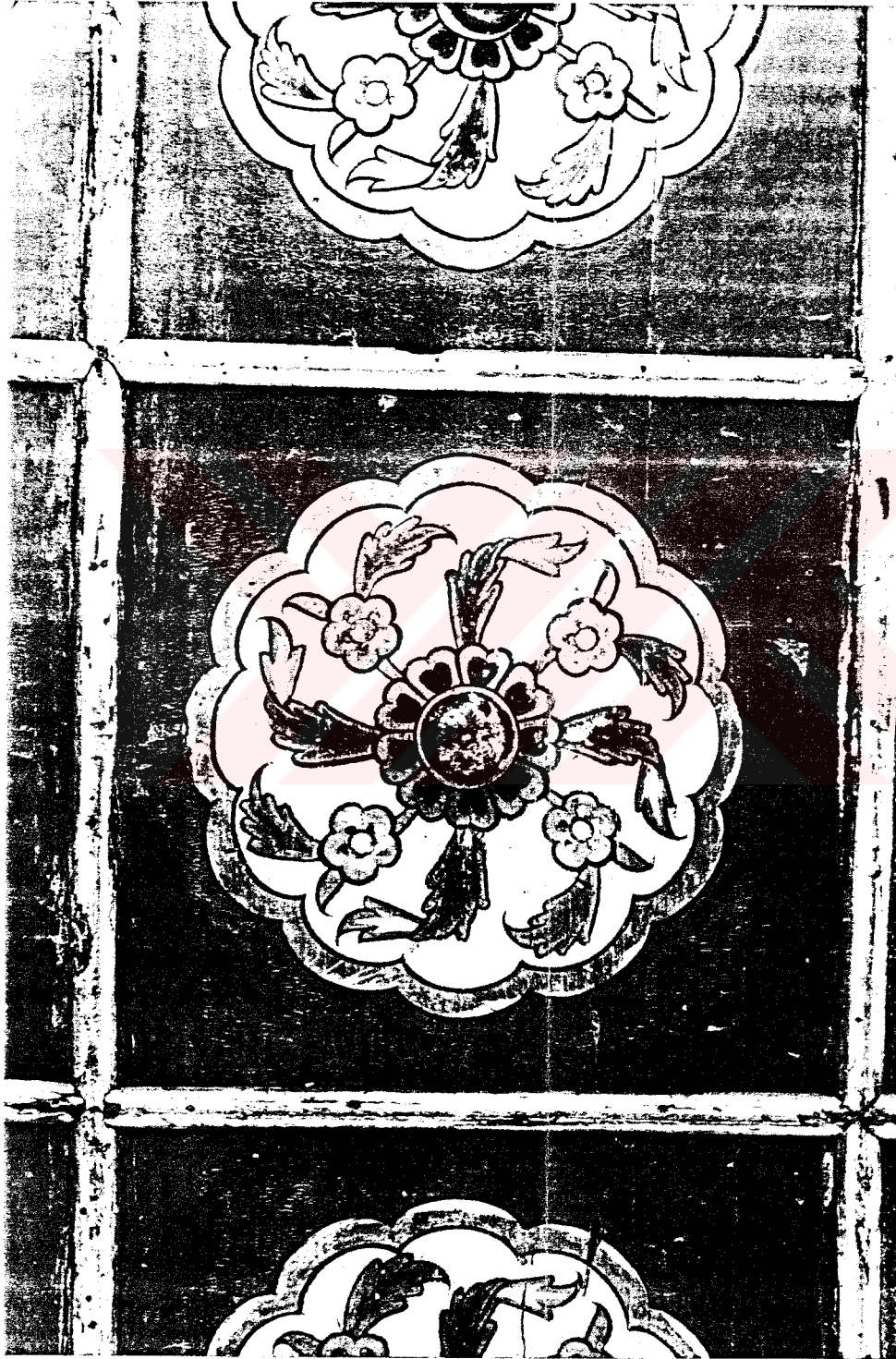
Resim 151- Son Cemaat Kubbe Etekleri

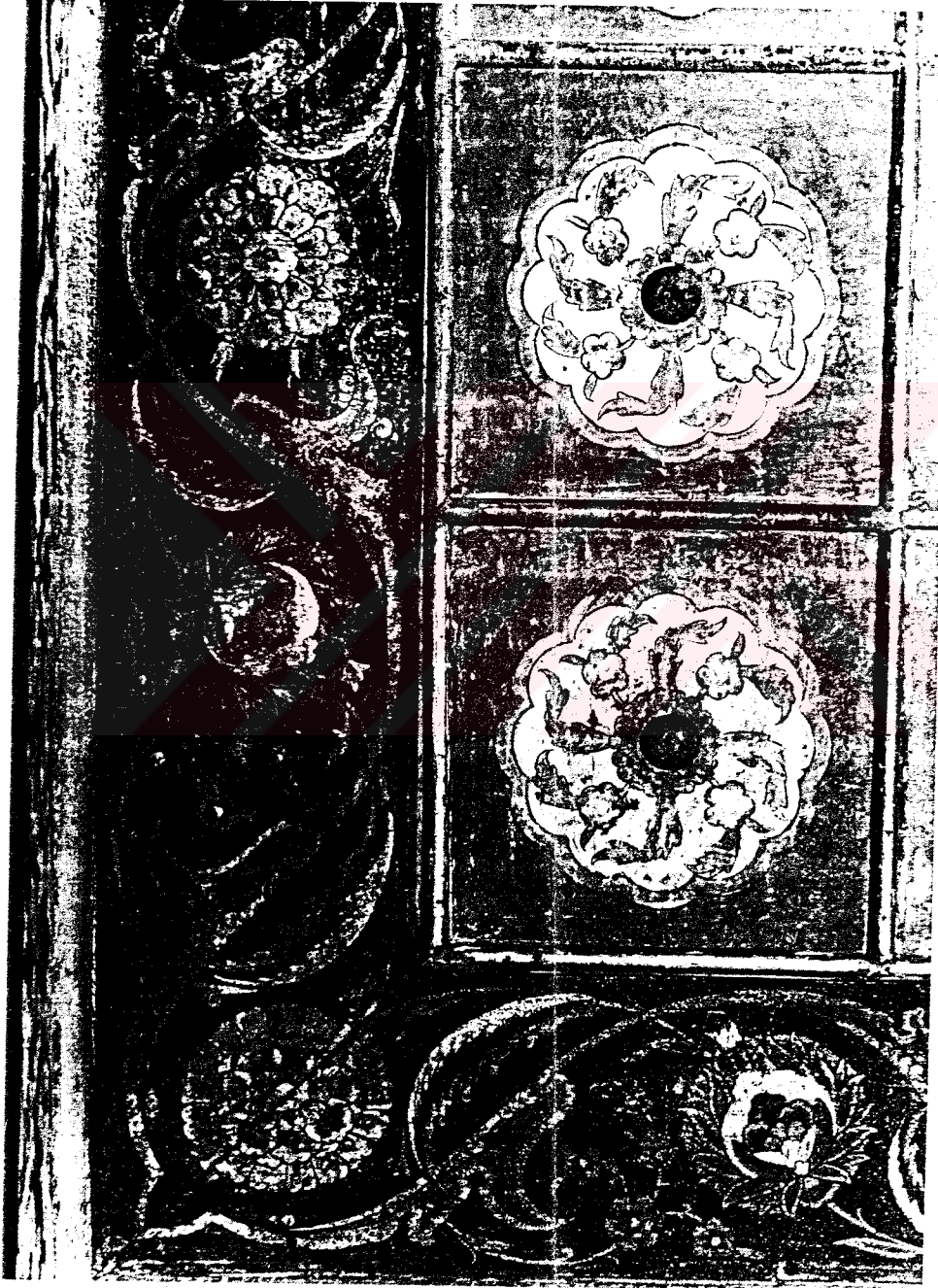
Resim 151- Son Cemaat Kubbe Etekleri

Resim 153- Muezzinler Mahfili Tavan Altı

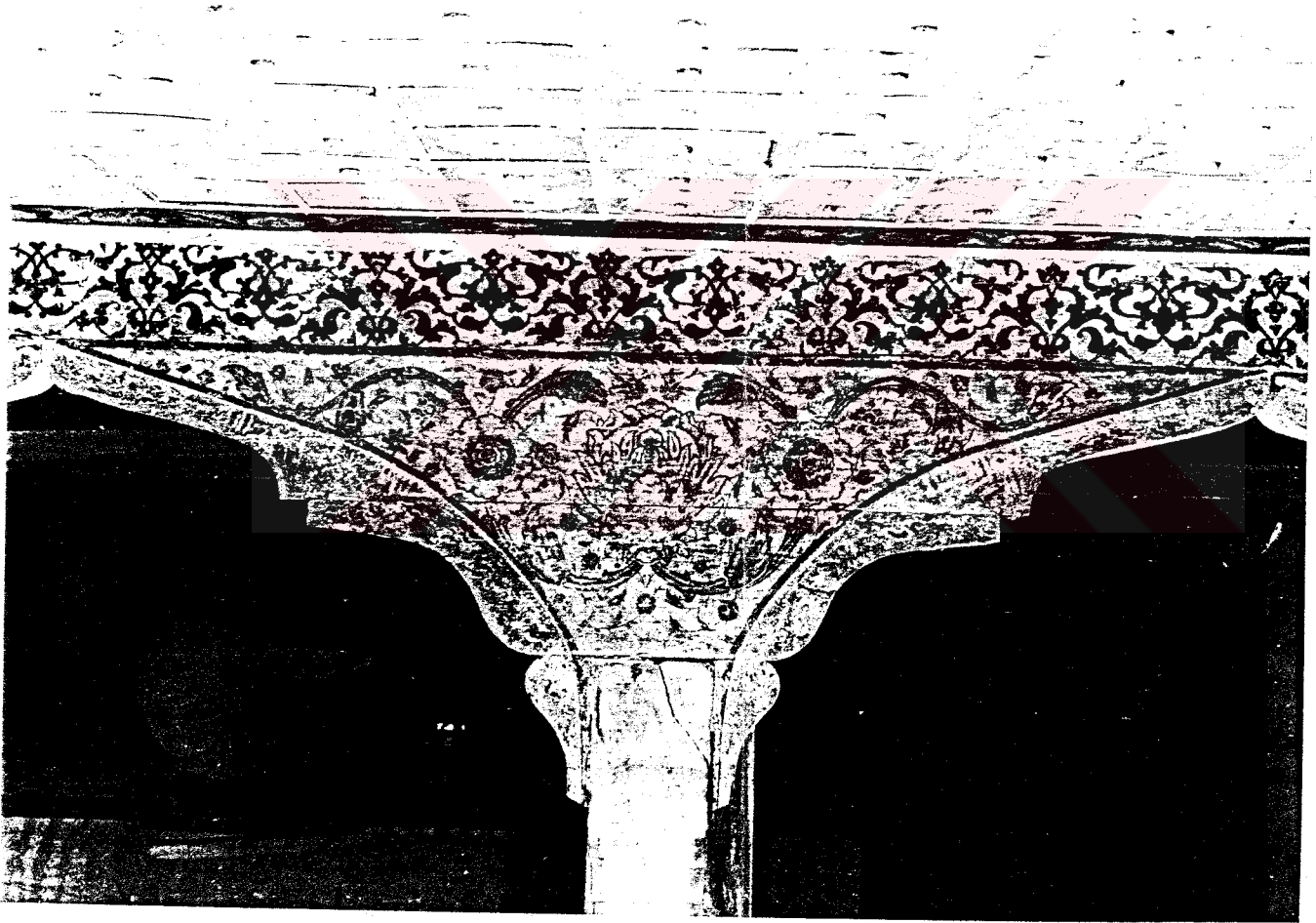
Resim 155-Müezzinler Mahfili Tavan Altı Rozet

Resim 157- Mtezzinler Mahfili Tavan Altı Bordürü

KEMER ÜÇGENLERİ (İç Taraf)

Üçgenin tam ortasına çok iri bir şakayık konmuştur. Bu motifin altından çıkan enli saplar üçgenin köşelerine kadar sinüzoidal şekilde kıvrılarak uzarken yaprak ve rozetlerle bezenmiştir. Kirli sarı bej rengi zeminin üzerindeki motifler ve rozetler sarı, saplar ve yapraklar ise yeşil boyanmıştır. Bezemenin diğer boşlukları tamamen kırmızı rengin hakim olduğu dal, yaprak ve rozetlerle süslenmiştir. (Bkz. Resim-152)

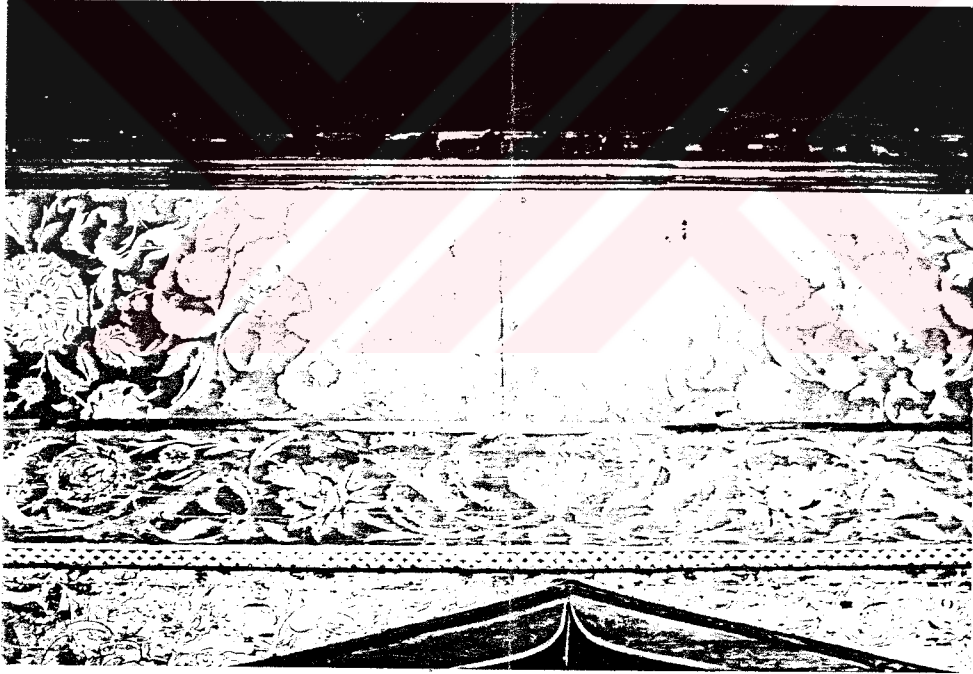

Resim 159- Müezzinler Mahfili Ayak Üstü Üçgen Yüzey (İç Taraf)

SİLME ALTI BORDÜRÜ

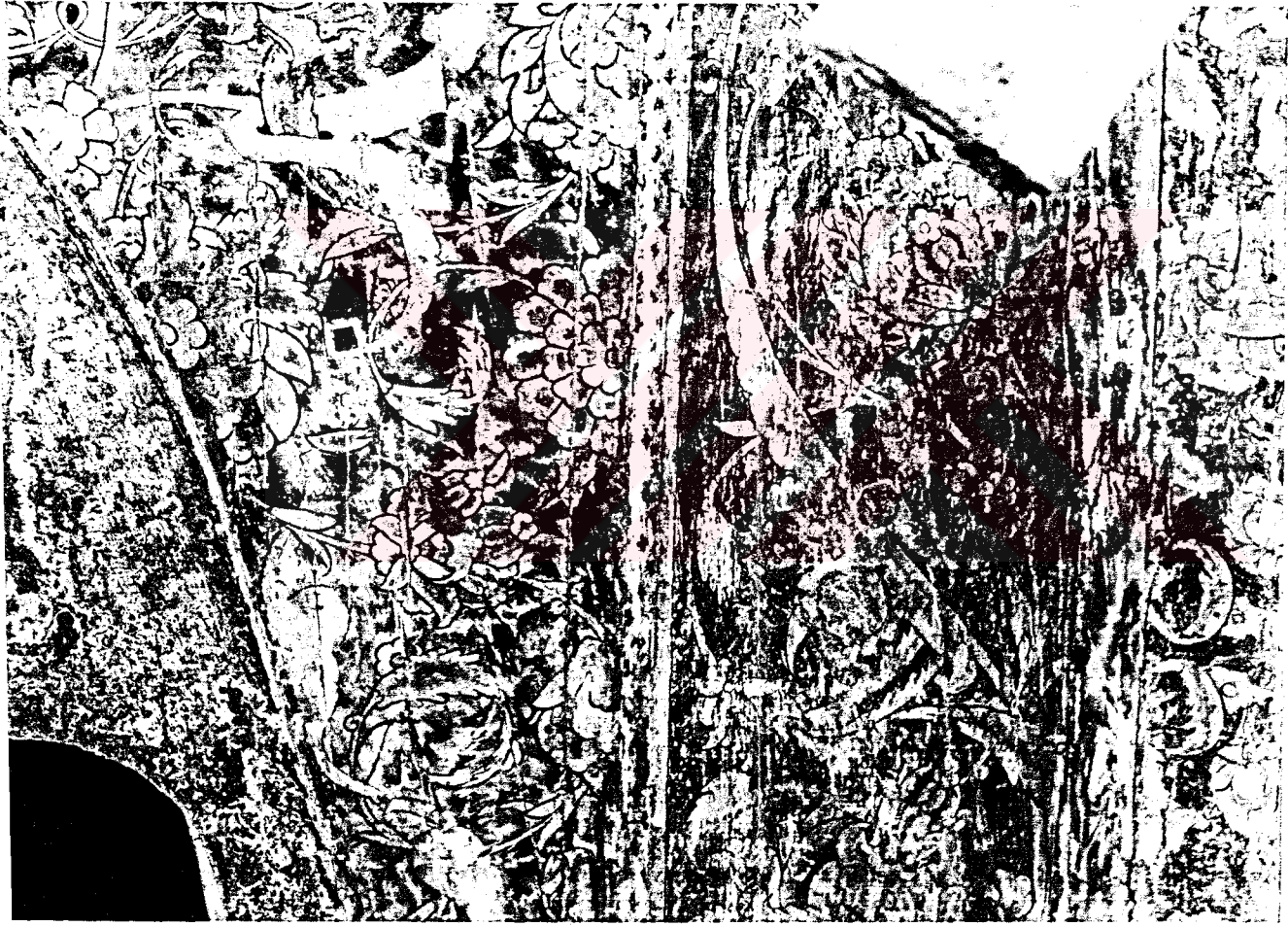
Zemin rengi olarak kullanılan mercan kırmızısı üzerine yapılan rumeli ve şakayıklı bir kompozisyonudur. Sinitis eğrileri çizerek uzayan rumilerin araları rozet ve şakayıklarla doldurulmuştur. Birbirine ters yönde giden rumiler zaman zaman agratlarla kesilir. Çeşitli motiflerden çıkan kıvrık dallar üzerinde rozetler, penciler ve hançer yaprakları vardır. Altın varakla bezenen asil motiflerin zaman zaman yeşil, sarı ve toprak renkleriyle bezendiği görülür.

(Bkz. Resim-161-162)

Resim 161- Müezzinler Mahfili Silme Altı Bördür

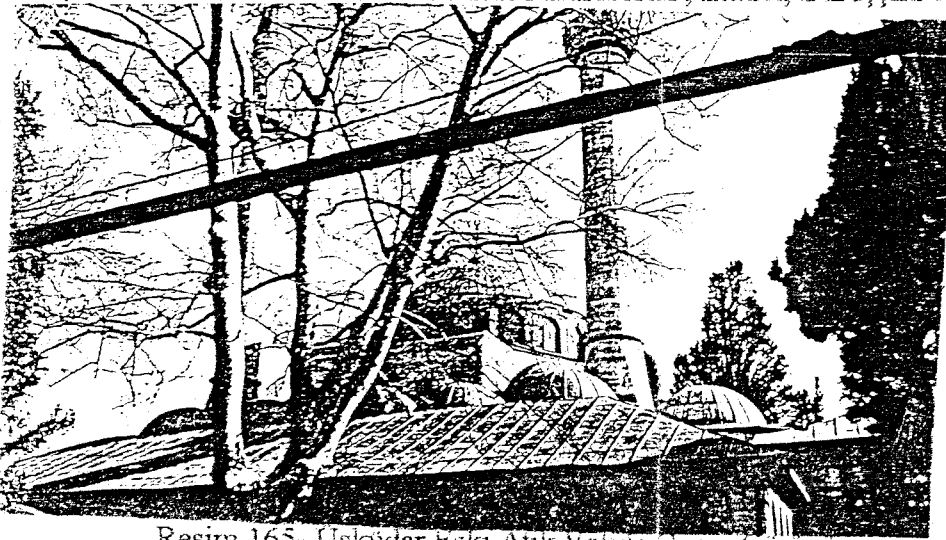
Resim 164- Mtezzinler Mahfili Köşe Detayı

1.4.ATIK VALİDE CAMII

PLAN ÖZELLİKLERİ

II. Selimin eşi Nurbanu Sultan tarafından 1570-1583 tarihleri arasında inşa ettirildiği bilinmektedir.(Ersoy,1989,s.36 - Inciyan 1976,s.34- Koepf,1984/6,s.42 s.58-Sezgin,1984. s.159)Nurbanu sultan III. Murad'un annesidir. Venedikli olduğu biliniyor.(Arseven, Fas.5,s.395 -Aslanapa, 1986. s.290) Caminin Mimar Sinan'ın eseri olduğunu söyleyenler kadar Davut Ağa'nın eseri olduğunu ileri sürenlerde bulunmaktadır.Gurlitt ve Gabrielle göre Mimarı Davut Ağa'dır.(İşleyen,1995.s.284) Oktay Aslanapa ise yapının mimarının Mimar Sinan olduğu görüşündedir.(Aslanapa,1986,s.290) Ancak Sinan'ın ölümünden sonra tamamlandığı yada eklentilerinin yapıldığı kesindir.Özellikle Sinan'dan sonra kubbeye örtülü yan neflerin Mimar Davut Ağa tarafından yaptırıldığı görüşü en kuvvetli olanıdır.(Arseven,Fas.5,s.395- Kuban,1959,s.49) Bazı kaynaklara göre Mimarı Kurban Nasuh , bina eminide Salih efendi'dir.(Öz,1987,c.2,s.68-69) Yan Mekanlarında Pir Ali tarafından eklendiği söylenmektedir.(Ersoy,1989,s.37)(Bkz.Resim-165-Şekil-18-19)

Bina altı dayaklı camiler grubuna giren enlemesine genişleyen biçimdedir. Sinan 12.70 mt çapındaki kubbeyi önde ve arkada duvarlara,yanlarda ise sütunlara oturtmuştur.(Kuran,1986,s.184) Yan sahnlar eklenmesiyle büyüyen camide ana kubbe beş yarım kubbeye desteklenmektedir. Üç yandan mahfillerle çevrilmiştir.Batı tarafındaki mahfil Hünkara ayrılmıştır. Daha sonra 1869'dada Hünkar dairesi ilave edilmiştir.(Kuban,1961,s.60)Beş gözlü ve kubbeli bir son cemaat büyüterek ileri doğru çıkar ve ahşap örtülü dış revakla tamamlanır. İki minareli olarak inşa edilmiştir. Avlusu 56x43 metre ölçülerindedir. Yapılar grubu külliye halinde inşa edilmiştir.Bu grubun içinde Dar-ül Kurra ve Dar-ül Hadis Medreseleri , İmaret, Darüşşifa bulunmaktadır.

Resim 165- Üsküdar Eski Atik Valide Camii Görünüşü

İÇ MEKAN ÖZELLİKLERİ

Yapının iç mekanında ana kubbe ve yan kubbeleri kaplayan süslemeler bulunmaktadır.20. yüzyılın içinde yenilenen kalemışleri nedeniyle caminin güzelliği anlaşılamaz. Camideki son derece güzel çinileri, mermer kible kapısı, minberi ve mihrabı vardır. Sedef , fildişi kapı ve pencere kanatları ile mahfil altındaki künde-kari ve kartuşlu ahşap üzeri kalemışleri mükemmeldir. Hünkar Mahfilinde Barok dönemde yapılan manzaralı resimler bulunmuştur.(Bkz.Resim-166)

Resim 166- Atik Valide Camii İç Görünüşü

YÜZEY

Pencere üstlerine kadar olan kubbe yüzeylerinde atlamalı olarak kullanılan iki tip şemse motifleri görülmektedir. Her ikisinde de çift kollu beyaz rumilerin kıvrılarak şemse kenarlarına kadar gelen kompozisyonları vardır. Daha büyük olan dilimli şemseler düğüm motifleri ile alta ve üste bağlanır. Daha dar olan şemselerin içlerindedeki benzer rumi-palmet motifler vardır. Ancak bu şemseler uçlarda sivrilerek iki tarafında tepeliklerle tamamlanır. Renkler her yerde olduğu gibi kırmızı, çivit mavi ve beyazdır. Onların altında hatayılı pencere üstü bordürüyle beraber rumili palmetler vardır. Kubbe yüzeyinde açıkça izleri belli olan rozetler tam zincir halkalarının arkasında sıva altından farkedilmektedir. Diğer yerlerde sıvanın fazla yenilenmiş olmasından başka bir iz anlaşılamamaktadır. Hakim renkleri siyah, koyu kırmızı ve çividi mavidir.

PENCERE

Pencere çevrelerinde yine son dönemlerde yenilediğinden görünen motifler orijinal değildir. Pencerenin hemen çevresinde sarı, siyah ve koyu kırmızı renklerin hakim olduğu hatayılı bordür ile pencere aralarında kırmızı ve koyu lacivert zemin renkli rumili köşelikler mevcuttur.

(Bkz. Resim-168)

Resim 168- Ana Kubbe Alt Kısım

KEMER

KEMER ALNI

Kemer alnlıkları içi birbirine beyaz saplarla bağlanmış hatayili ieklerden oluşan palmi formu tepeliklerle bezenmiştir. Topeliklerin kenarı kırmızı şeritle yapılmış, içi dolguları mavidir.

KEMER İÇİ

Kemer ileri birbirine bağlı dört yöne dönen geçmeli rumilerle sarılmış,eşitili beyaz hatayilerden oluşan şemselerle süslenmiştir. evre konturu koyu kırmızı dolgular ise kirlili mavi ile siyahtır. şemseler birbirlerine aralarındaki düğümler ile bağlanarak btnleştirilmişlerdir.

(Bkz. Resim-170)

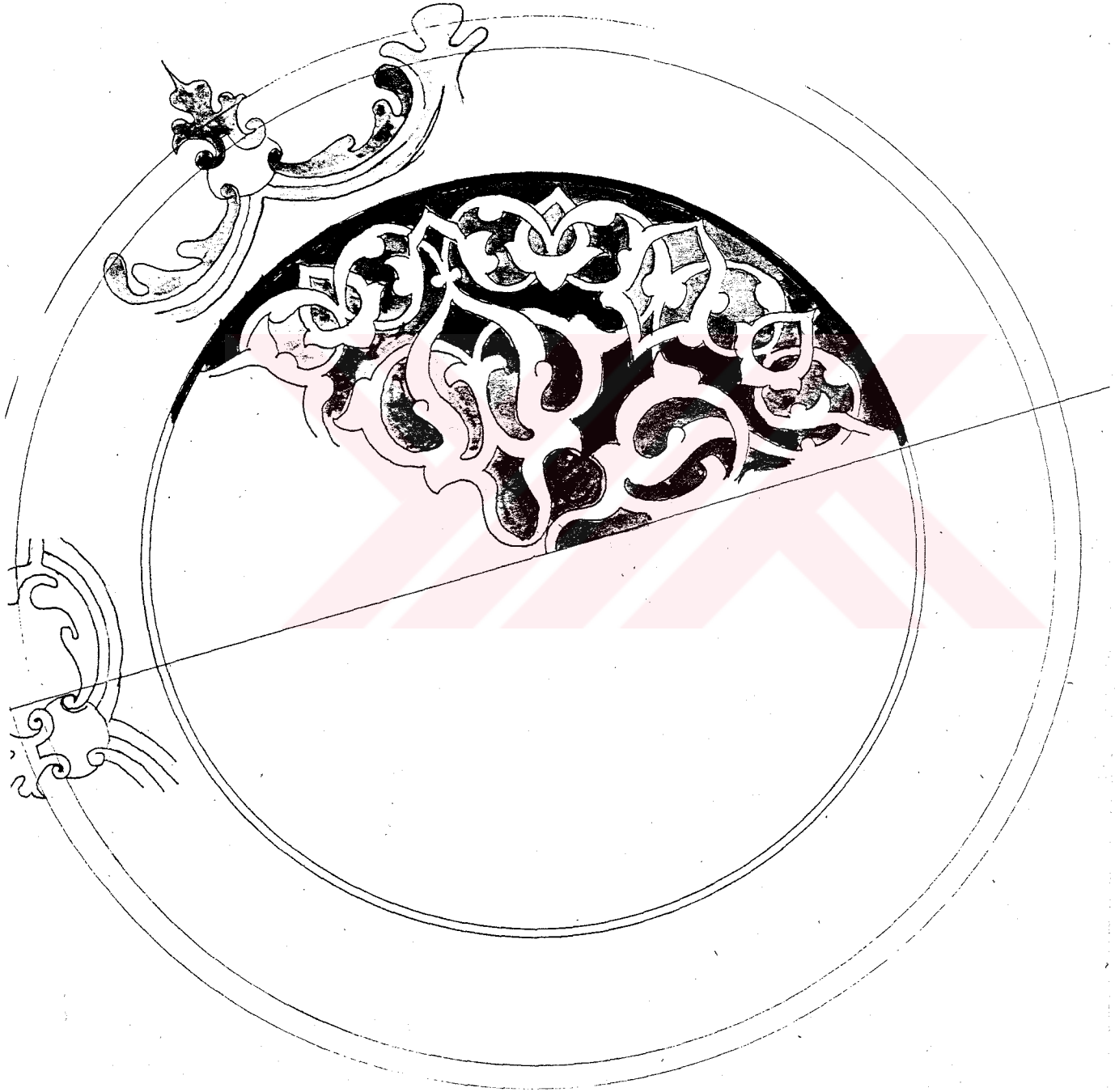
DUVAR

Resim 170- eyrek Kubbe

Şekil 25-Küçük Kubbe Göbek Detayı

Şekil 26-Küçük Kubbe Göbek Detayı

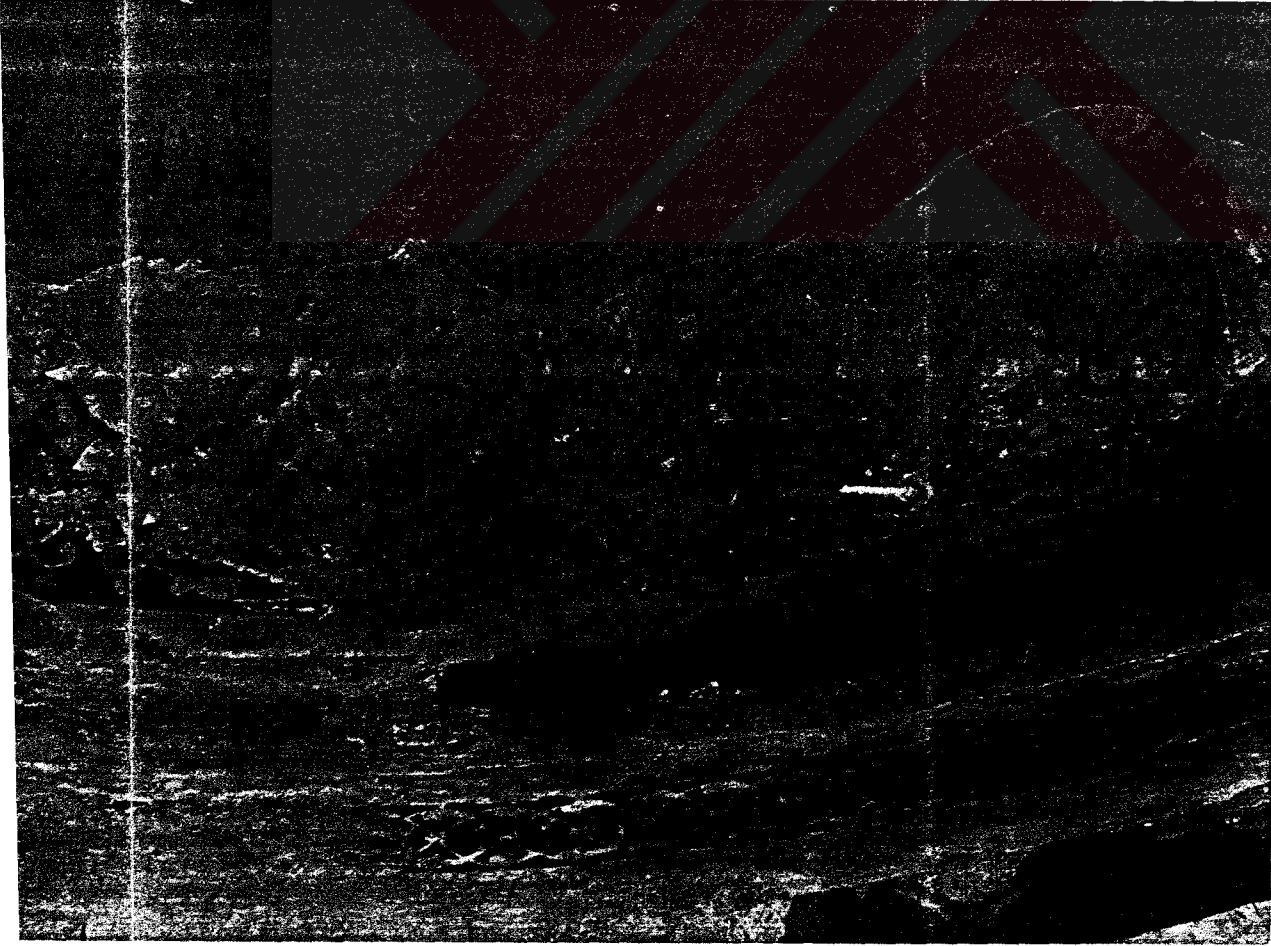
Resim 173- Mahfil Üstü Kubbe Araştırma

KÜÇÜK KUBBE ETEKLERİ

Küçük kubbelerin eteklerinde en üstte yine son dönemin renkleriyle bezenmiş rumili tepelikler ile yine rumili bordürler bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda görünen iki ayrı döneme ait tepelik motiflerinin bulunmuş olması önemlidir. İkinci katmanda bulunan Sarı ve yeşillerle bezenmiş rumili-palmet üslubu tepelik motifleri oldukça iyi korunmuştur. Bir dış şerit ile onun içinde oluşan çiftli rumili motiflerle bezenmiş palmetler tepelerinde lotuslarla son bulur. Bu bezemeler caminin ikinci bir döneminde yapılmış olabilirler. (Bkz. Resim -175)

Bu tepeliklerin ardından uzun siyah tuğlarıyla bir tabaka daha görünmektedir ki bu tabakada çok zor seçilebilen geçmeli rumiler ve üsttekinin benzeri motifler ile siyah ve kırmızı rengin hakim olduğu görülür. (Şekil-24)

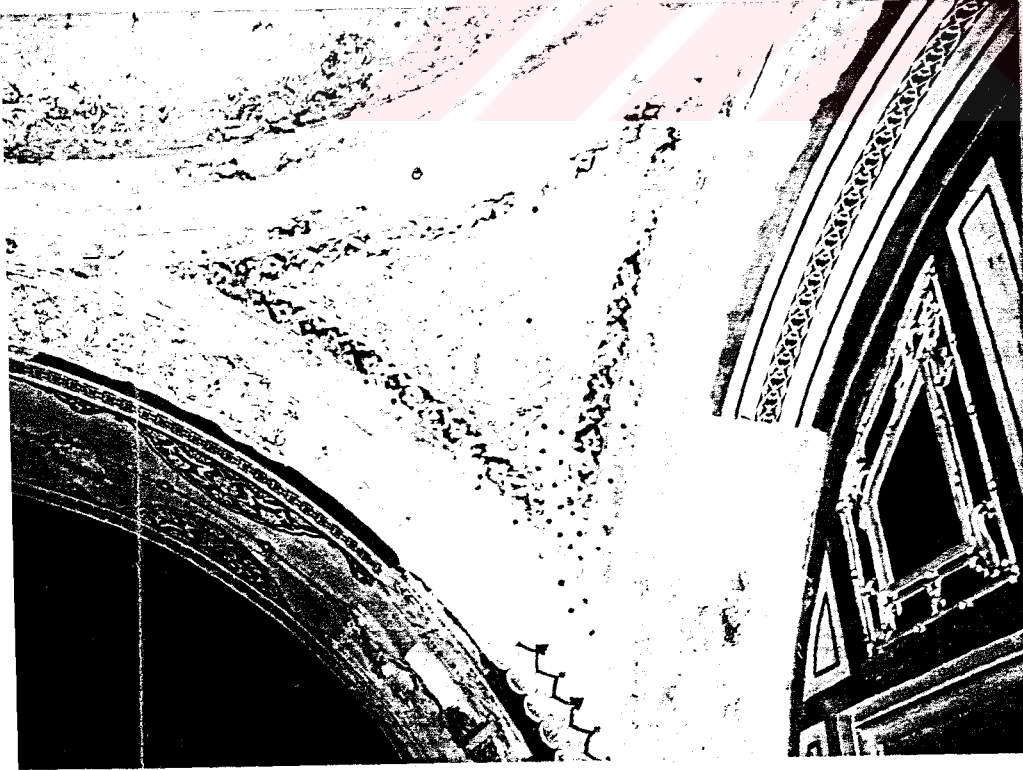
Yine Küçük kubbe eteğinin silmesinde son dönem motiflerinin altında sarmal rumili bir bordür daha görülmektedir.

Resim 175- Mahfil Üstü Kubbe Eteği Araştırma

PANDANTİFLER

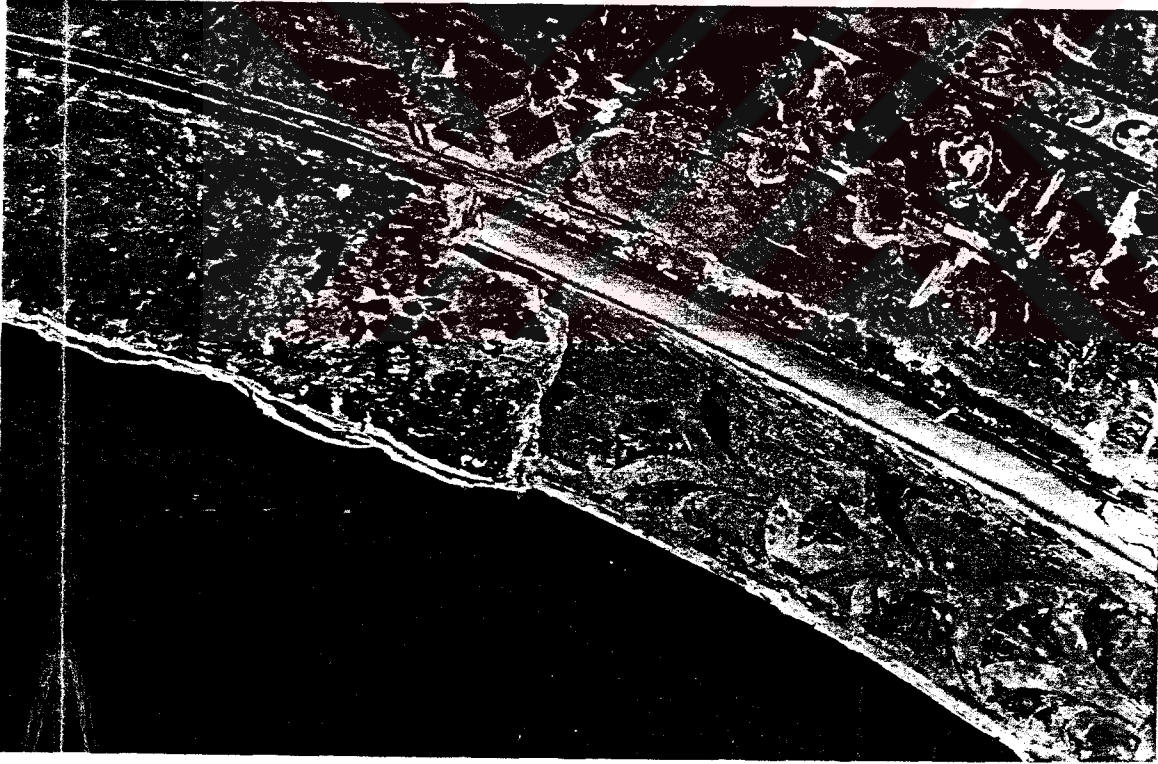
Hünkar Mahfilinin üzerindeki kubbede açılan pandantiflerde en dışta çift sıra bordür göze çarpmaktadır. Bu bordürlerden dıştaki kartuşlu, içteki ise ardarda sıralanmış siyah-beyaz palmet motiflerinden oluşmaktadır. Bordürlerin içerisinde ve rozetden önce bol çiçekli, yapraklı, ince saplarla natüralist bir yüzey dolgusu görülmektedir. En içteki göbek kısmında ise yine ayrı tarzdaki büyük nar çiçekleriyle yapılmış ve çevrelerinde yine rumi-palmetlerden oluşan kompozisyonla tamamlanmış bezeme seçilmektedir. (Bkz. Resim -176-177) (Şekil-25)

Resim 176- Mahfil Kubbesi Pandantifi

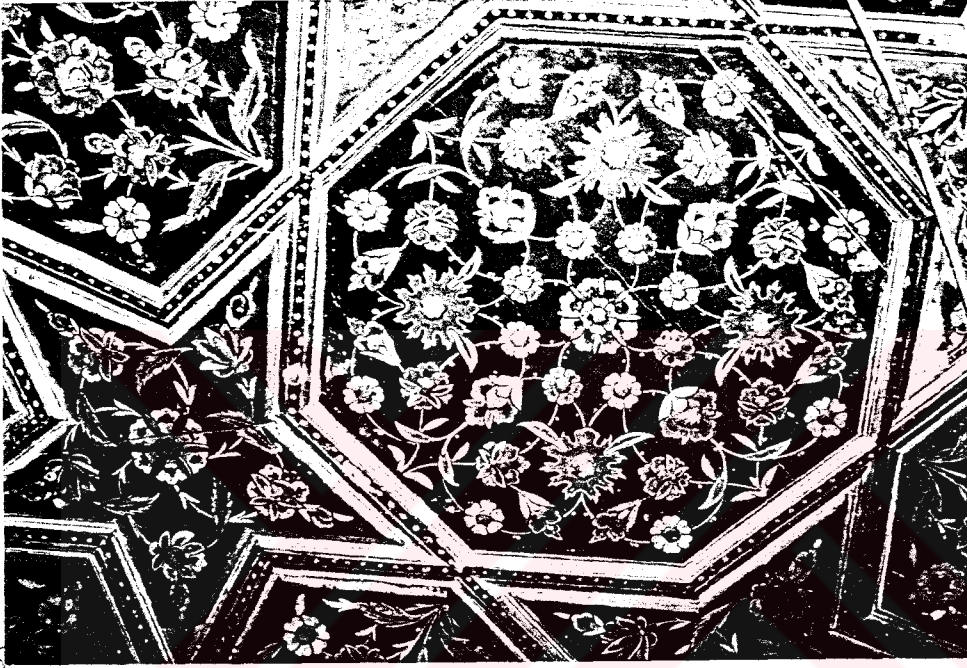
KEMERLER

Kemerlerde son dönemde yapılarla beraber üç devir olduğu anlaşılmaktadır. Son döneme ait palmetli tepeliklerin altında zor seçilen bir motif grubu vardır. Onun altında ise pandantifteki motiflerin benzeri ince saplarla birbirine bağlanan nar çiçekleri ve küçük guncelerle atlamalı olarak bezenmiş, kırmızı ve siyahlardan oluşan bordür bulunmaktadır. (Bkz. Resim-178)

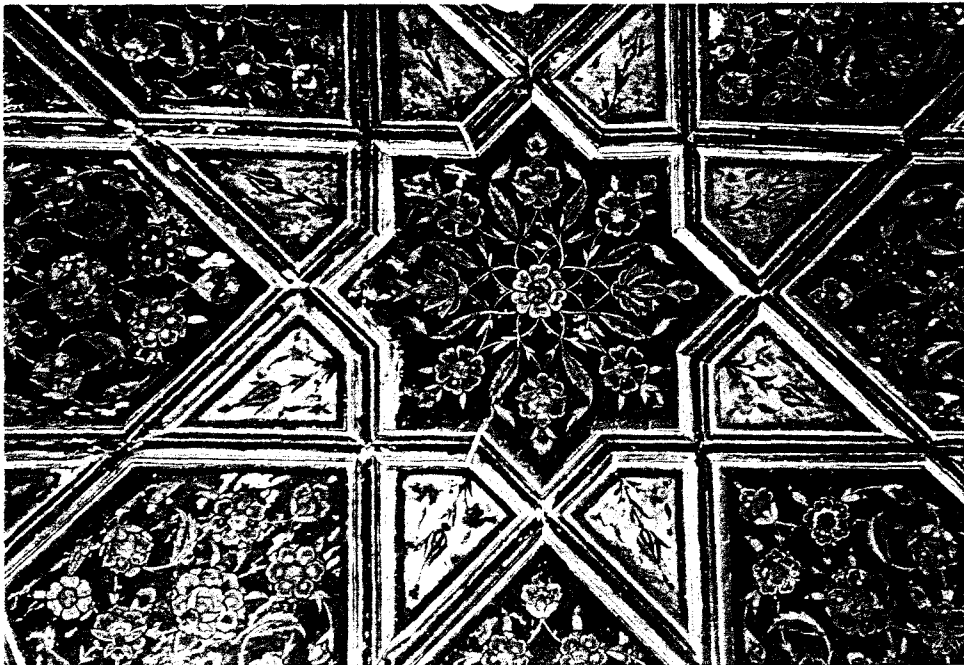

Resim 178- Mahfil Kubbesi Kemer Detayı

kündekarinin içi ortadan rozetle başlar çift kollarla çıkan saplar çoğalarak çok zengin nar çiçeği, şakayık ve rozetlerle kıvrımlar halinde tamamlanır. Zemin rengi siyahtır. Beş kollu yıldızların içinde ise merkezdeki rozetten çıkan beş sap çarkıfelek halinde birbirlerinin üzerine kapanır, aralarda nar çiçekleri bitimde ise saplar vardır. (Bkz. Resim -181-182)

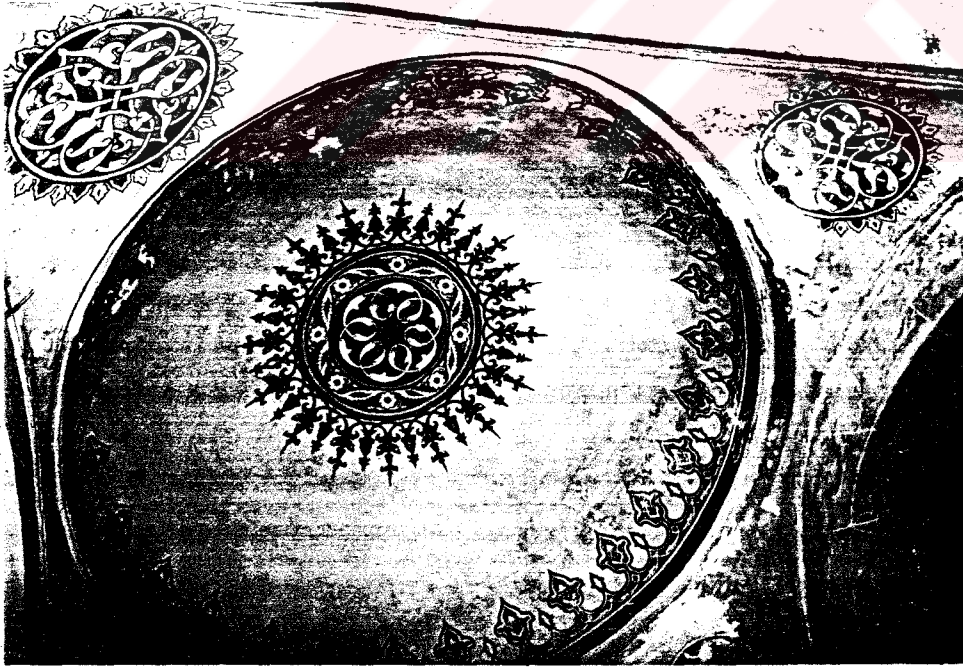
Resim 181- Mahfil Altı Kündekari Tavan Süslemesi

Resim 182- Mahfil Altı Kündekari Tavan Süslemesi

REVAKLAR

Yapının en dışında olan ve tüm sıvalarının çok yakın zamanda yenildiği bilinen bu kubbelerde kalemışleri yapılmıştır. Bunların tarihsel olarak bir değeri olmasada motif ve karakter özellikleri ile renk açısından incelenmeleri gerekir. Kubbe göbeğindeki rumili geçmelerin hemen dışında hançer yapraklı ve gonceli bordür ile onun dışındaki tiğ bordürün bir araya gelmesi ile oluşturulmuştur. Bu kompozisyon son cemaat kubbesinde altta görülen bezemenin yenilenmiş haline benzemektedir.Yine eteklerdeki lotus formlu enine gelişen atlamalı olarak yerleştirilen tepeliklerle pandantifte bulunan rozetler rumileri yapılmıştır. Ayrıca siyah , kahverengi ve yeşilin kullanılması önemli bir özelliktir.(Bkz. Resim-185)

Resim 185- Revak Kubbesinde Yapılan Ömek

3. KARŞILAŞTIRMALAR

Süslemelerini seçtiğimiz dört yapı tezin amacı gereği bu devirden önce ve sonra yapılan önemli camilerin benzeri şekilde araştırmalarından çıkan kalemişlerinin karşılaştırılmasıdır. Özellikle aynı dönemlerde restorasyonları yapılan ve benzeri şekilde araştırılan yapılardaki uygulama sonuçlarında karşılaştırılmıştır. Burada 15. yy. yapısı olarak Üç Şerefeli Camii 17. yy. örneği olarakta Sultanahmet Camii ele alınmış Osmanlı camilerindeki kalemişlerinin bu yüzyıllardaki gelişimi araştırılmıştır. Buna ek olarak devir özelliklerini taşımasada zaman zaman diğer camilerdeki kalem işleri ile kalem işlerine en yakın özellikleri olan süsleme türleri de araştırılmıştır.

Mimar Sinan'ın mimarisini yarattığı çağ olan klasik dönemin felsefesinin ve olgunlaşma çağının Fatih Sultan Mehmet devri olduğu kabul edilir. (Kuran, 1986, s.15) 14. ve 15. yüzyıllar Osmanlı Mimarisinin hazırlayıcısı olduğu kadar, bu dönem süslemesinde hazırlayıcısı olmuş, etkiler 16. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiştir. (Demiriz, 1979, s.65) 16. yüzyılı anlamak için 15. ve 17. yüzyıllardaki Osmanlı süslemesinde gözden geçirilmesi gerekir.

15. yüzyıl süslemesinin yavaş yavaş kendini bulmaya başladığı ve artık tek elden çıkarak bir program dahilinde uygulandığı görülür. Aynı nakkaşların ve ustaların uygulama yaptıklarını gösterir. Bu dönemde Selçuklularda kubbe ve diğer örtülerde kullanılan çinilerin yerini artık kalem işleri almıştır. (Demiriz, 197, s.67)

Klasik Osmanlı süslemesinin gelişimini incelerken süslemenin mimari programlarla beraber incelenmesi gerekir. Cami mimarisinin değişmeye başlaması özellikle tek mekan anlayışıyla büyük kubbe ile birlikte eklenen son cemaat yerleri ve revaklardada süslemeler zenginleşmiştir. (Demiriz, 1979, s.65) Yer sembolü olarak bilinen dörtgen şemenin sürekli kullanılması ve örtü olarakta kubbeninde gökyüzünü sembolize etmesi daima tercih edilmiştir. Kubbedeki süslemede yaratılan ortaklık sayesinde yerüzünün gökyüzü ile birliği sağlanarak cami bir "evren yapısı" olarak oluşturulur. (Ögel, 1989, s.348)

Osmanlı süsleme sanatlarının kaynağını Saray Nakkaşhanesinin oluşturduğunu biliyoruz. Ayrıca Fatih döneminde saray nakkaşhanesinin kurulduğu bilinmektedir. (Kırımtayf, 1996, s.110- Tanındı, 1988, s.278- Didimal, 1990, s.36- Süslü, s.237) Saray Nakkaşhanesi Osmanlı Sarayında Ehl-i Hıref teşkilatının bir kolu olarak çok büyük öneme sahiptir. (Çağman, 1988, s.76) Bu dönemin iki ustası olan Şahkulu ile Karamemi'nin Saray Nakkaşhanesi Nakkaşbaşılığına atanmaları ile son derece önemli eserlerin ortaya çıkması aynı döneme rastlar. (Yetkin, 1989, s.18-, Tanındı, 1988, s.281), (Didimal, 1990, s.38) 15. yüzyıldan farklı olarak 16. yüzyıl süslemeleri özellikle tezhipte Karameminin lale, gül, sümbül, nar ve meyva ağaçları ile yarattığı Natüralist üslubun etkisiyle yoğunlaşmıştır. (Kırımtayf, 1996, s.113) Saray

nakışhanelerinde yaratılan cilt kapakları, el yazmaları ve fermanların yoğun olarak süslenmesi ve bunların beğeni kazanmalarayla motif ve kompozisyonların sanatın diğer kollarına yansımaları sonucunda birçok sanat dalında kullanılmaya başlarlar. Onbeşinci yüzyılda artık rumi, hatayi, penç ve tığların ortaya çıkmaya başladığı görülüyor. (Didinal, 1990, s.36)

Osmanlı Mimarisinde kullanılan kalemişlerinin Saray nakışhanesinin birer yansıması olarak ortaya çıktığı bilinmektedir. Kalemişi ile tezhip benzerliği göz önüne alındığında aynı ustalar tarafından yapıldığı anlaşılır. Onbeşinci yüzyıla tarihlenen Bursa ve Edirne yapılarının arasındaki benzerlik bunu doğrular. (Demiriz, 1979, s.52,67) 15. yüzyılda yapılarda 16. yüzyıldaki kadar kubbe yapılarının çeşitlenmediği görülür. Oysa Klasik Döneme gelindiğinde mekan çeşitlenmesi, zenginleşmiştir. Bezemelerin kullanıldığı yerlerde artmıştır. Ana kubbenin merkezileşmesi ve öneminin artmasıyla buradaki bezemede önem kazanarak son derece yoğun ve güzel kompozisyonlar ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak pandantifler, kemerler, yarım kubbeler, şeyrek ve küçük kubbeler, pencere çevreleri, duvarlar ile artık ortaya çıkan son cemaat ve revaklarda kalem işleri görülmeye başlar. Ahşap üzeri kalemişleri ise dahada gelişerek uygulanmaya devam etmiştir.

Süslemelerde kompozisyonların yanısıra motiflerdeki gelişmede artık camilere yansımış, onbeşinci yüzyıldan farklı ve gelişkin motifler kullanılmıştır. Rumi ve hatayilerin yanısıra son derece güzel tığlar, saz üslubu kıvrımlı yapraklar ve natüralist çiçekler kompozisyonlara girmeye başlamıştır. Bu motif ve kompozisyonlarla beraber bir üslup birliği oluşmuştur.

Ana kubbelerde göbek kompozisyonları ile kubbe yüzeyini dolduran şemseler, rozetler, bordürler bu yüzyılda ortak özellikler göstermektedir. 16. yüzyılda kubbe ana şeması dairesel yazı madalyonunun merkezinden başlayan *ışmsal bir dizilişteki oval madalyonlarla* (Şemseler) oluşturulur. Bu dizilişi birçok sanatlarda özellikle dokuma sanatında bulabiliriz. Kubbeli çadırın dış yüzeyinde yer almıştır. Işımsal madalyonlu bu kompozisyon özellikle otağlarda kullanıldığı 16. yüzyıl minyatürlerinde görülür. (Ögel, 1989, s.348) Edirne Selimiye Camii ana kubbesinin yazıdan sonra gelen kısmı tamamıyla süslemelerle kaplıdır. (Bkz. Katalog 003-Resim-87) Şemse formundaki şeritli kartuşlardaki yazılar önceki yüzyılda yapılan Edirne Üç Şerefeli Camii revak kubbeleri gibidir. Özellikle kubbelerin tüm dolu olması ve kartuşlardaki yazılar, Selimiye de kubbede bulunan yazılı şemse kartuşların sanki Üç Şerefeli Camiden alındığı izlenimini verir. (Bkz. Resim-197) Aynı süslemelerde bulunan renk bolluğuda tarafta eşit gibidir.

Şehzade Camii, Rüstempaşa Camii ve Atik Valide Camiinde kubbelerin diğer kısımlarında 16. yüzyıl kubbe şemasının uygulandığı görülür. Şehzade camiinde ve Atik Valide Camiinde şemseler vardır. Sadece Rüstempaşada şemselerin yerini iki sıra rozetler almıştır. (Bkz. Katalog-001-002-004) Benzer şema Üsküdar Mihrimah Camiinde, Topkapı Kara Ahmet Paşa Camiinde, Kadirga Sokollu Camiinde Azapkapı Sokollu Camiinde, Fındıklı Molla Çelebi

Camiinde, Zal Mahmut Camiinde, Tophane Kılıçlı Paşa Camiindedede görülmüştür. (Bkz.Resim-198-199-200-201-202-203-204)

Kubbelerin tamamında **göbek yazı** bulunur ve istisnalar hariç tüm yazılar merkezde birleşerek geometrik yıldızlarla tamamlanır. Selimiye Camii kubbe göbeğinde bulunan bu yazının benzeri Süleymaniye Camii ana kubbe ve yarım kubbelerinde, Rüstempaşa Camii ana kubbesinde, Azapkapı Sokollu Camii ana kubbesinde ve Kadırga Sokollu Camiinde de bulunur.(Bkz.Katalog 003-Selimiye Camii-Katalog 002- Rüstempaşa Camii) (Bkz.Resim-186-187-188) Üsküdar Atik Valide camii ile Rüstempaşada göbek yazıda bulunan " Fatır Suresi 41. ayet" Süleymaniye Camii,Azapkapı ve Kadırga Sokollu ile Şemsipaşa Camilerinde tekrar edilmiştir. Fatır Suresi 41. ayet'in seçiminde surede Allah'ın yerler ile gökleri bir tuttuğunun belirtilmesidir. Yazıların seçiminde çoğu kez sanatçıların dışında bir heyetin karar verdiği anlaşılmaktadır.(Ögel,1989,s350)

Yazının çevresinde bulunan rozetli , **hançer yapraklı bordür** Selimiye Camiinde ve diğer çini bordürlerinde çok kullanılmıştır. (Bkz.Resim-189) Rüstempaşa Camii ana kubbesindeki göbek etrafı tığlar eksedradaki dolama motifi Süleymaniye Camiinde aynen kullanılmıştır. (Bkz.Resim-190) Ancak Rüstempaşa Camiindeki göbek etrafı kırmızı desenli rumi-palmetli bordür tek örnektir.(Bkz.Katalog 002 Resim-61) Şehzade Camiinde ana kubbede bulunan yazı etrafındaki bordür natüralist üslubun bir örneği olarak daha çok uygulama yeri bulmuştur. (Bkz.Katalog 001-Resim-29-30) Selimiye camii Hünkar Mahfili çinilerinin bordürlerinde, Rüstempaşa camii çinilerinin bordürlerinde vardır.(Bkz.Resim-191-192) Yine Selimiye Caminin Müezzin Mahfelinde iç taraf tavan bordürüyle , dış taraf ikinci alt bordür aynı biçimde süslenmişlerdir. (Bkz.Katalog 003 -Resim-156,157) Molla Çelebi Camiindedede benzeri bordür kemer içlerinde vardır. (BkzResim-193) Ahşap üzerine örneklerinin diğerleri son derece önemli örneklerdir. Topkapı Takkeci Mehmet Ağa Camiinin Mahfil alınlarında üst bordür olarak yapılmıştır. (Bkz.Resim-193) Kadırga Sokollu Camii Müezzin Mahfili Tavan altlarında dış bordür olarak siyah zemin üzerine uygulanmıştır.(Bkz.Resim-194) 17. yüzyılın başında yapılan ve büyük camiler örneğinin son temsilcisi olan Sultanahmet Camii 16. yüzyıl sonrası aynı etkilerin sürdüğü ancak kendine özgü süslemelerinde geliştiği bir yapı olarak karşımıza çıkar. Yukarıda sözü edilen bordürün benzerleri Sultanahmet Camiinde de görülmektedir. Ana kubbe pandantiflerinde ,büyük kemerlerin iç yüzünde sıva üzerine uygulanmıştır(Bkz.Resim-195) Ahşap üzerine kalemişi olarak uygulanan başka bir örnekte buradadır. Hünkar Mahfili Tavan altında kahverengi zemin üzerine altın varaklı olarak uygulanmıştır.(Bkz.Resim-196)

Kubbe formu ve süslemesinin başka bir örneği olarak yine Selimiye Camiinde Son cemaat mahallinde bulunan cami ana giriş kapısını üstündeki dilimli kubbedir. Bu kubbenin benzeri

Edirnedeki Üç Şerefeli Caminin iç mekanındaki dilimli kubbedir. (Bkz. Resim-205) Bunun daha erken örneğini ise Bursa Yeşil Cami kubbesinde görmekteyiz. (Bkz. Resim-206)

Osmanlı Camilerinde Pencere üstü ile kubbe eteği arasında *mazgal frizi* olarak adlandırılan üç yapraklı stilize palmet motifi sıkça kullanılmıştır. Anıtsal kapılarda, taç kapıda ve mihrapta taş olarak kullanılan bu motifler ana kubbenin değişmez öğeleridir. Ana kubbelerde yazının etrafı ile kubbe eteklerinde çokça kullanılmışlardır. (Ögel, 1989, s. 349-350) Atik Valide Camii, Şehzade Mehmet Camii, Üsküdar Mihrimah Camii, Topkapı Kara Ahmet Paşa Camii, Kadırga vve Azapkapı Sokollu Camilerinde kullanılmışlardır.

Osmanlı Camilerinde çok sık kullanılan motiflerden biride *sarmal rumi* yada üç iplikli rumi denilen bordür tipidir. Şehzade Camiinde pencere kenarlarında ilk sıra bordür olarak kırmızı zemin üzerine beyaz olarak işlenmişlerdir. (Bkz. Katalog 001-Resim-43) Selimiye Camiinde Hünkar Mahfeli çinilerinde sıraltı tekniğinde , merdiven üstü tavan kalemışı bordürde ve pencere alınlığında kullanılmıştır. (Bkz. Katalog 003-Resim 21) Selimiye Camii revaklarındaki pencerelerde malakari tekniğinde çevre bordürü olarak işlenmiştir. (Bkz. Resim-207) Ayrıca Selimiye Camiinde rumi olmayıp üç sıralı kompozisyon biçiminde hançer yaprağı olarak işlenen bir bordür vardır. Bu bordür Hünkar Mahfeli tavanının kenar bordürüdür. (Bkz. Katalog 003-Resim-110) Atik Valide Camii çeyrek kubbede etekte bulunur. (Bkz. Katalog 004-Resim-170) Kılıçlı Paşa Camiinde pendentif kenarlarında bordür olarak kullanılmışlardır. (Bkz. Resim-208) Süleymaniye Camii ve Zal Mahmut Camiinde ana taşıyıcı kemer iç yüzünde bulunmaktadır. (Bkz. Resim-209-210) Nişancı Mehmet Paşa Camii ile Topkapı Kara Ahmet Paşa Camiinde son cemaat Mahallinde aynalı tonozların çevresinde bordür olarak kullanılmışlardır. (Bkz. Resim-211-212) Daha sonraki yüzyılda yapılan Sultanahmet Camii Müezzin Mahfeli altı dolap kapaklarında uygulanmıştır. (Bkz. Resim-216) Atlamalı ruminin kumaş desenlerinde ve minyatürde kullanıldığını görmekteyiz. Surname-i Hümayun T.S.M. Env. no. 1344, sayfa 629a-628b de görülen minartürde Sultan III. Murad'ın kumaşçıları geçişini seyrettiği görülür. Burada resmin kenarına yakın duran kumaşçının elindeki kumaşın üç üplikli rumilerle yapıldığı görülmektedir. (Süslü, 1976, s. 230 -Öz, 1946, s. 61) (Bkz. Resim-214- Şekil-61)

Selimiye Camiinde bulunan yarım kubbe ile eksedraların bordüründe bulunan *çin bulutları* siva üstü kalemışı olarak bu camiye özgüdür. Başka bir camide kalem işi olarak yoktur. (Bkz. Katalog 003-Resim-94-98) Selimiye Camiindeki diğer bir örnekte Müezzinler Mahfeli alınlığındaki ahşap bordür üzerinde olmaktadır. Bu bordür siyah zemin üzerine işlenmiş diğer rozetlerle beraber natüralist bir üslupla atlamalı olarak kullanılmış ve altın varakla bezenmiş bir kompozisyonudur. (Bkz. Katalog 003-Resim-160) Topkapı Kara Ahmet Paşa Camii mahfil tavanında ahşap üzerine yapılmış mavi zeminli bezemenin üzerinde çin bulutları vardır. (Bkz. Resim-215) Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan Süleymaniye Bölümü II katalog

numaralı Nesih Kuran 16. yüzyıl klasik dönem tezhibi ile yapılmıştır.(*Ersoy,1988,s.35*) Bu eserin ilk iki sayfasında bulunan tezhiblerde simetrik olarak yazıların dışında bordür şeklinde süreklilik arzeden çin bulutları işlenmiştir.(*Bkz.Resim-216*) Topkapı Takkeci Camii çini pano bordüründe hatayili bezemelerle beraber atlamalı olarak kullanılmıştır.(*Bkz.Resim-217*)

Şehzade Mehmet Camii Pencere kenarlarında bulunan *yarım şeritli yaylarla yapılmış enine gelişen çiftli bordür* hem sivri kemerli pencerede hemde yuvarlak pencerede kullanılmıştır. (*Bkz.Katalog 001Resim-42*) Kadirga Sokollu Mehmet Paşa Camii alt ve üst çinilerin bordüründe Bu formdan türetilmiş bezemelere rastlanmaktadır. (*Bkz.Resim-218-219*) Edirne Selimiye Camii mihrap duvarındaki çini süslemede benzer şekilde beyaz üzerine mavi olarak işlenmiştir.(*Bkz.Resim-220*) Edirne Selimiye Camii son cemaat yeri çini pencere alınlıkları bordüründe yine benzeri motifler vardır.(*Bkz.Resim-221*)

Selimiye Camiinde yan tarafata bulunan simetrik iki ana kemerin kompozisyonunda sinüzoidal olarak birbirine yaklaşıp uzaklaşan şeritlerin aralarındaki boşluklarda şemselerin olduğu bezemeler bu dönemde en çok kumaş ve halı desenlerinde görülmektedir. (*Bkz.Katalog 003-Resim-101*) Onaltıncı yüzyıl ortalarında yapılmış kemha çocuk kaftanındaki kompozisyon şemasına çok benzemektedir.(*Öz, 1951,s.21-Tezcan,1991,s.71*) (*Bkz.Resim-222*) Onyedinci yüzyıla ait olan Topkapı Sarayı Müzesinde bulunan diğer bir kemha kumaştada aynı bezeme ilkeleri görünür. (*Öz,1951,s.41*)(*Bkz. Resim-223*) Benaki Müzesinde bulunan bir çatma örneğinde bu örneklerin çok benzeridir. (*Öz,1951,s171*) (*Bkz.Resim-224*) Onaltıncı yüzyıl sonuna ait başkibir kumaş örneği sinüzoidal eğrilerle yapılmış olan özel koleksiyondaki Bursa ipeklisidir.(*Yatman,1945,s.57*)(*Bkz.Resim-225*) Sinüzoidal eğri çizen ve Selimiye Camii kemerindeki eğrilerle aynı fakat tek şeridi olan bir başka desen Rüstempaşa Camii pandantif çinilerinde kullanılmıştır. (*Bkz.Resim-226*)

Kaydırılmış eksenli şemselerle yapılan diğer kompozisyonlar Selimiye Camii mahfil alt tavanlarında bulunmaktadır(*Bkz.Katalog 003-Resim-121-126*) Aynı bezeme örnekleri Selimiye Camiinde Hünkar Mahfeli çini panosu ile, Mihrap yanı çini panosunda görülmektedir. (*Bkz.Resim-227-228*) Sultanahmet Camii Kadınlar Mahfeli Çini Panodada aynı düzen görülmektedir.(*Bkz.Resim-229*) Yarım kaydırılmış şemselerin meydana getirdiği kompozisyonlar minyatürlerde de halı ve kumaş olarak resmedilmişlerdir. (*And,1982,s.156*) (And Metin,Osmanlı Şenliklerinde Türk Sanatları,1982, Surname-i Vehbi Topkapı Sarayı Müzesi A.3594 den alınan 72-73 No'lu resim) Padişahın kullandığı halı ve oturduğu ipekli kumaşların yarım kaydırmalı şemselerle dokunduğu görülmektedir.(*Bkz.Resim-230-231*) Topkapı Sarayı Müzesinde bulunan Kıyafet el-insaniye fi- şema'il el-Osmaniye adlı el yazmasının içinde bulunan Sultan portrelerinde önemli derecede kıyafet ve kumaşlar hakkında bilgi vardır. Sultan II. Beyazıt'ı otururken gösteren resimde padişahın yeşil kaftanının üzerine

kaydırılmış şemse motifleri işlenmiştir. (Süslü, 1976, s. 223) (Resim-232) Yine Topkapı Sarayı Müzesinde bulunan XII. Pl. No. 1344 ve III. Murat zamanında Şehzade Mehmet'in sünnet düğünü için yazılan Sumamede sayılı Minyatürde "Payendaz" denilen ve yollara serilen kumaş üstünde kaydırılmış eksenli şemseleri görebiliyoruz. Aynı eserin XIII. ve XIV. sayfalarında esnaf erbebinin getirdiği hediye kumaşların içinden kaydırılmış eksenli şemselerle yapılan kumaş desenlerini görüyoruz. (Öz, 1946, s. 61- Süslü, 1976, s. 224) (Bkz. Resim-233)

Osmanlı Mimarisinde en çok kullanılan motiflerden biride **çarkıfelektir**. Asıl çıkış noktasını Osmanlı İmparatorluğunda şenliklerde kullanılan ateşli çarkıfelekten almış olmalıdır. Topkapı Sarayı Müzesine kayıtlı Sumame-i Vehbinin sayfalarından birinde 1720 yılı şenliğinde resmedildiği görülür. (Bkz. Resim-234) 1582 şenliğini anlatan Şehinşahnamede devlet adamlarının fişek gösterisi düzenlendiğinden söz edilir. (And, 1982, s. 102) Selimiye Camii Müezzinler Mahfeli altında tam ortada ahşaptan yapılan ve üzeri altın varak ve kırmızı boyanan bir süsleme vardır. Motif olarak bir özelliği yoktur. (Bkz. Katalog 003-Resim-153) Ancak yine aynı ahşap yüzeylerin üzerinde çitaların ayırdığı kare yüzeylerde dilimli rozetler içerisinde beyaz zeminli kırmızı ve altın varakla yapılan sekiz kollu çarkıfelek vardır. (Bkz. Katalog 003-Resim-155) Selimiye Camiinde Hünkar Mahfeli tavan bordüründe şemselerin içinde ve tavanları taşıyan kemerlerin yanlarında bulunan dairesel kartuşların içinde sıra üzeri kalemişi olarak işlenmiştir. (Bkz. Katalog 003-Resim-109-113) Selimiye Camii Son Cemaat Mahalli 4 no'lu kubbe pandantifide rozet içinde hançer yapraklarıyla yapılmış olan çarkıfelek motifi vardır. (Bkz. Katalog 003-Resim-144) Motif olarak benzerliği olmamasına rağmen kompozisyon ve fikir olarak elimiyeye yakınlığı dolayısıyla anılması gereken bir yapıda Üç Şerefeli Camiidir. Üç Şerefeli Camii Revak kubbelerinden bir tanesinin kompozisyonu merkezden çıkan dallarla yapılmış olan çarkıfelektir. (Bkz. Resim-235) Çarkıfelek motifi bağımsız olarak ana kubbe süslemelerinde de kullanılmıştır. Azapkapı Sokollu Camii, Kadıga Sokollu Camii ve Tophane Kılıç Ali Paşa Camii Kubbelerinde bazen tek sıra bazen iki sıra halinde yine merkezden çıkan hançer yapraklarının oluşturduğu kompozisyonlar halinde kullanılmıştır. (Bkz. Resim-236-237-238)

Natüralist üslup XI. yüzyılın ikinci yarısında tüm sanat dallarına yayılmış bir bezeme biçimi olarak karşımıza çıkar. Özellikle çinide çok güzel örnekleri vardır. çiçeklerle bezenmiş en güzel örnekler yine Selimiye Camiinde vardır. Özellikle Hünkar Mahfeli tavanlarındaki dış bordürler natüralist üslupla süslenmiştir. (Bkz. Katalog 003-Resim- 00) Özellikle ahşap süsleme üzerinde yapılmış olan bir süsleme daha vardır ki bu tümüyle **halı kompozisyonları**dır. Selimiye Camii Müezzinler mahfeli merdiven altı tavan süslemesinde kullanılan merkezden çıkarak dört yöne dönen rumi-palmetlerin meydana getirdiği kapalı alanların oluşturduğu kompozisyon tipidir. Selimiye Camiinde ayrıca kadınlar mahfeli pencere tavanında ve aynalı

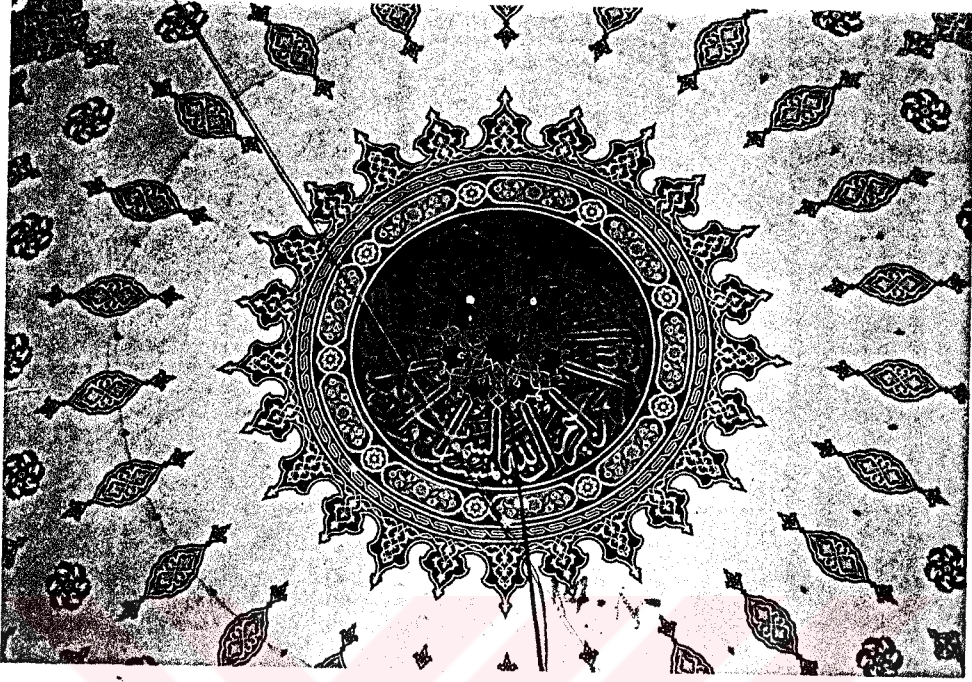
tonozla inşa edilen mahfil tavanları ile galeri tavanlarındaki şemse kompozisyonları içinde kullanılmıştır. (Bkz.Katalog 003-Resim-129) Takkeci İbrahim ağa Camiinde Mahfel tavanlarındaki konsol aralarında Selimiye Camii Müezzinler Mahfelinin çok benzeri olarak kullanılmıştır.(Bkz.Resim-239) Kadirga Sokollu Mehmet Paşa Camii giriş kapısı üstü konsol aralarında kırmızı zemin üzerine yıldızla ve içerisi siyah olarak yapılmıştır. (Bkz.Resim-240) Kadirga Sokollu Camiindeki başka bir örnekte hemen onun arkasında kapının tavanındaki kompozisyonda bulunan şemsenin içindeki motiftir. (Bkz.Resim-239) Aynı gruba giren kompozisyonun benzeri Eminönü Rüstempaşa Camii'nin ana kapı girişinin sağında ve solunda bulunan yüksek pencere tavanlarının ahşap üzeri kalemişindeki şemsenin içindedir bulunmaktadı.(Bkz.Katalog 002-Resim-77) Bu kompozisyonların benzeri Atik Valide Camii Ana kubbe göbek kompozisyonu ve kemerlerle küçük kubbelerde kullanılmış, aynı motifler Topkapı Kara Ahmet Paşa Camii son cemaat mahallindedir madalyonlar içinde tekrar edilmiştir.(Bkz.Resim-241) Onaltıncı yüzyıl sanatında olan gelişmeler aynen bütün dallara yansıdığı için benzerlik görülmesi doğaldır. Halı sanatında da onaltıncı yüzyılda geliştirilen madalyonlu Uşak halısı denilen halı grubunda yukarıda sözü edilen kompozisyon şemaları görülmektedir. Orta ekseninde bulunan yuvarlak yada şemse madalyonların içinde merkezden çıkarak yukarıda birleşen çifte rumilerin meydana getirdiği palmetler bulunmaktadır. (Yetkin,1991, s.88) (Bkz.Resim-242)

Onaltıncı yüzyıla ait kalemişi süslemelerin bir bölümünde **kitap cildi** formundadır..Kataloğa aldığımız camilerde bu kompozisyonlar bazen sıva üzerine , bazen ahşap üzerine uygulanmışlardır. Son dönemde araştırması yapılan Şehzade Camiinde mihrap duvarı kemerli pencere üzerinde bulunan uzunlamasına dikdörtgen alanda ortada şemse ve köşelikleriyle yapılmış bir örnektir.(Bkz.Katalog 001-Resim-42) Rüstempaşa Camiindedir giriş kapısının sağında solunda bulunan pencere tavanları kitap cildi gibi yapılmıştır.(Bkz.Katalog -002-Resim-77) Bu kompozisyonun benzeri Kadirga Sokollu Mehmet Paşa Camii Giriş kapısı üstündeki tavana mevcuttur.Ortadaki dilimli şemsenin içinde rumi-palmetli bir kompozisyon vardır. Şemse uçlarında palmetlerle tamamlanır.Köşelerde oldukça büyük ortada birleşen köşelikler vardır.(Bkz.Resim-243) Topkapı Kara Ahmet Paşa ahşap tavanı daha ince işlenerek ortada içi rumilerle yapılmış uzun şemse ile oluşturulmuştur. Köşelikleride şemse ile aynı motiflerden yapılmıştır.Arada kalan bölümleri çin bulutları ve çiçeklerle dolgulanmıştır. (Bkz.Resim-245) Topkapı Takkeci Camiindedir giriş tavanları kitap cildi kompozisyonunda yapılmıştır.(Bkz.Resim-246) Edirne Selimiye Camiinde Hünkar Mahfeli altında bulunan tavanı ile Kadınlar Mahfeli tavanında bulunan dikdörtgen alanların ortasında dilimli şemselerle yapılmış bir göbek , köşelerdede köşelikleriyle kitap ciltlerinin bir örneğidir.(Bkz.Katalog 003-

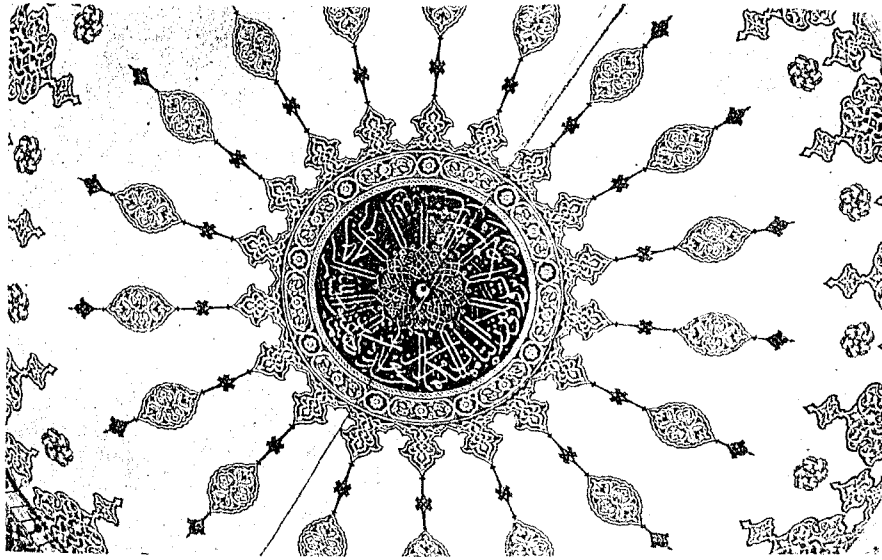
Resim 119,121,122) Sultan Üçüncü Ahmet'in yazdırdığı mushafın kapağı son derece iyi işlenmiş bir örnektir.(Derman, 1988,70-73) (Bkz.Resim-246)

Şehzade Camiin de pencere kenarlarında bir düz bir ters olarak ve siyah beyazlı olarak işlenmiş olan lotusla yapılan çevresel bordür bulunmaktadır. Bazı pencerelerde tüm, bazılarında yarım olarak görmekteyiz.(*Bkz.Katalog 001-Resim.40*) Aynı bordür Selimiye Camii silmeli konsollarında devam etmektedir.(*Bkz.Katalog 003-Resim-103*) Atik Valide Camiinde ise küçük kubbe pandantifinde üst üste dizilerek farklı biçime gelmiştir. (*Bkz.Katalog 004-Resim-. 177*) Topkapı Takkeci Camii Mahfil ayakları üzerinde ahşaba işlenmiş olarak bulunmaktadır. (*Bkz.Resim-251*) Topkapı Sarayı Müzesinde bulunan Hünernamede H.1254 te bulunan levhada 1530 yılındaki şenliklerdeki at yarışı sahnesinde çadırın arkasında duran halı yada tente olması gereken kumaşın kenarlarını dolanan açık ve koyu mavili bordürün kenarlarında ters düz laleli süslemeler vardır.(*And, 1982,s.26*) (*Bkz.Resim-247*)

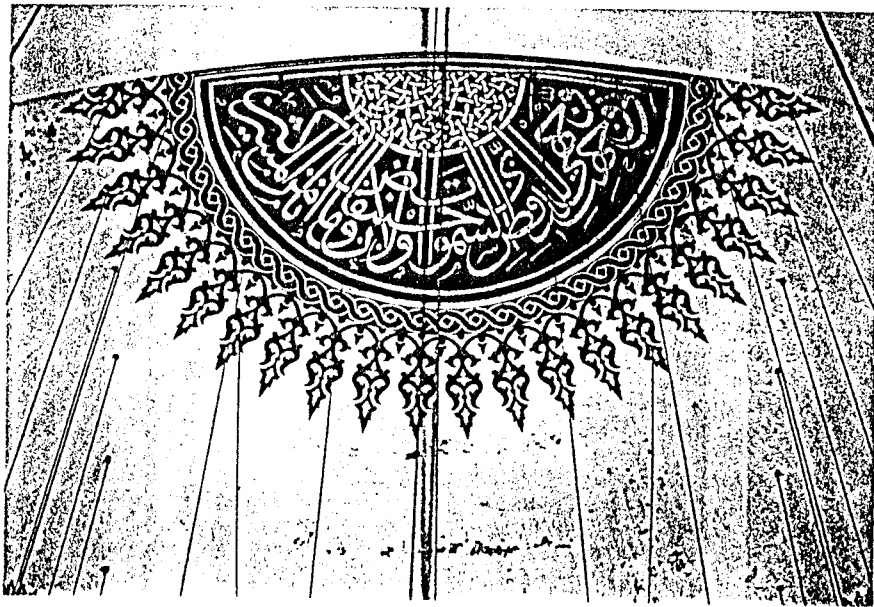
Resim 187- Azapkapı Sokolu Camii İç Mekan

Resim 188- Kadırga Sokolu Camii İç Mekan

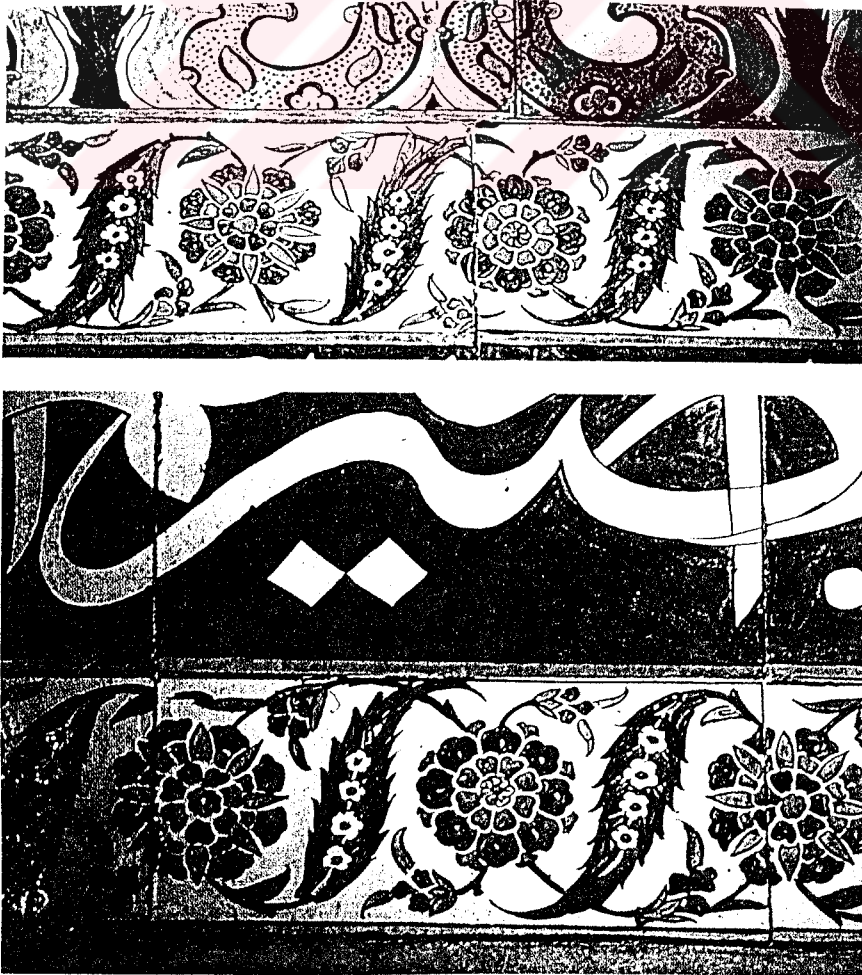
Resim 189- Selimiye Camii Çini Bordür

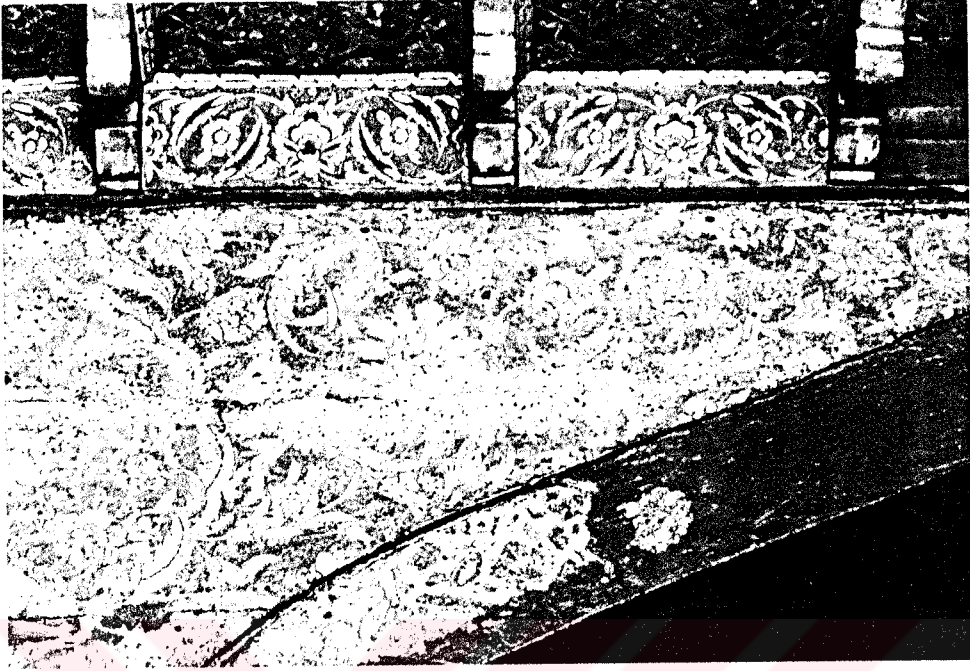
Resim 190- Süleymaniye Camii Küçük Kubbe Detayı

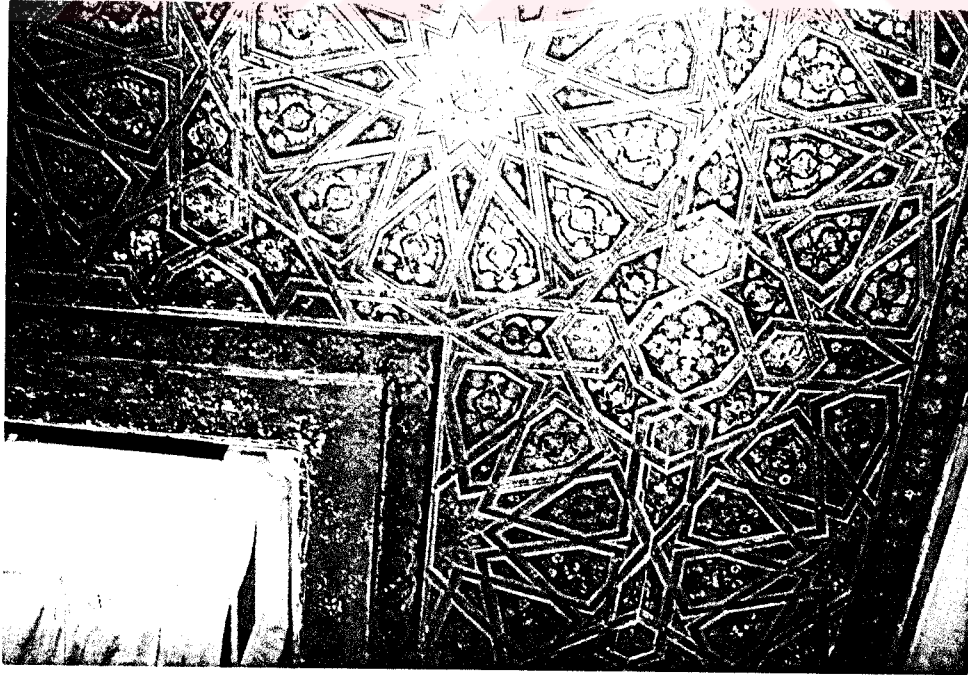
Resim 191- Selimiye Camii Çini Bordür

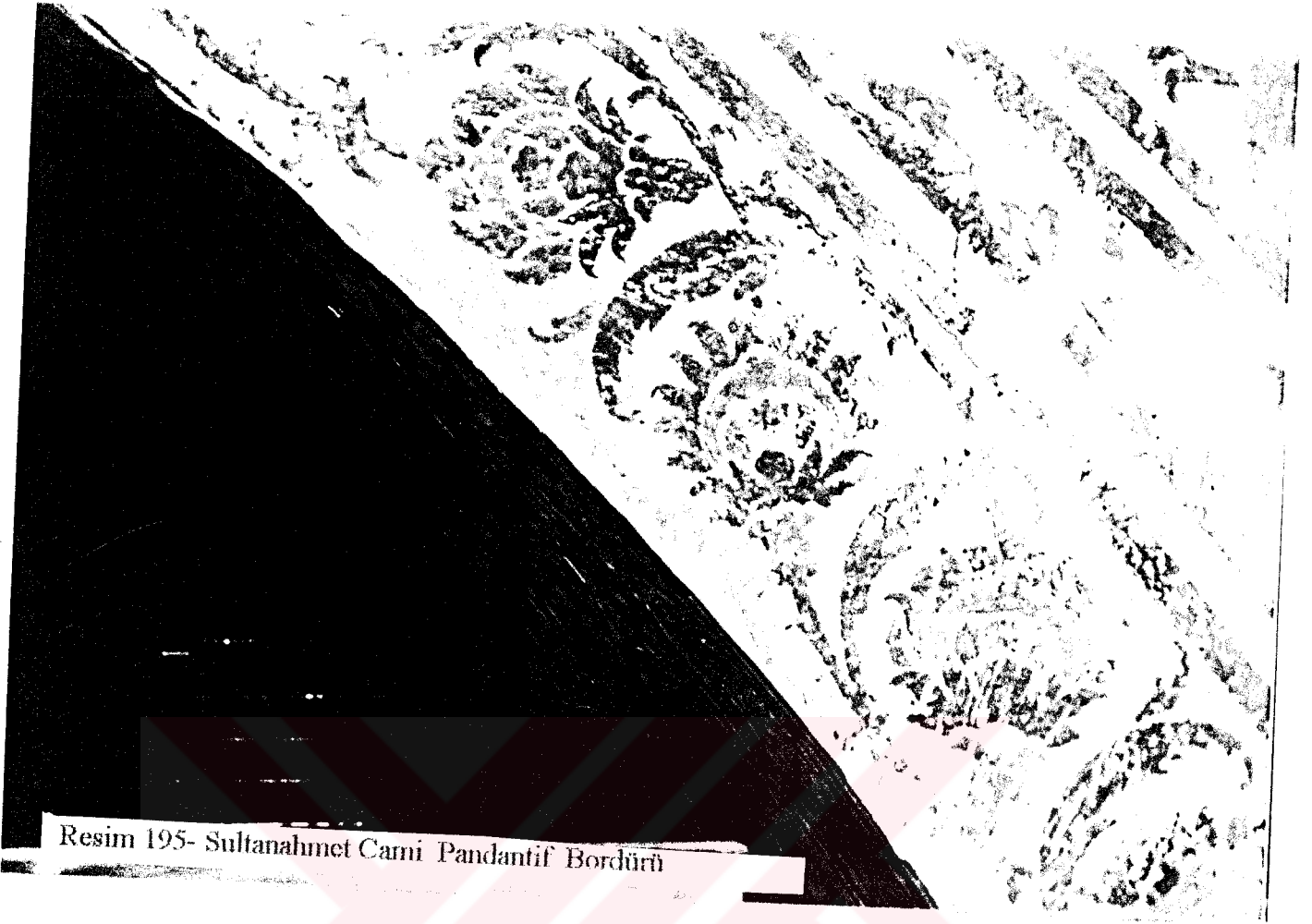
Resim-192 Kadırga Sokollu Camii Çini Bordür

Resim 193- Topkapı Takkeci Cami Mahfil Ahi

Resim 194- Kadirga Sokollu Cami Mnezzin Mahfilii Altı

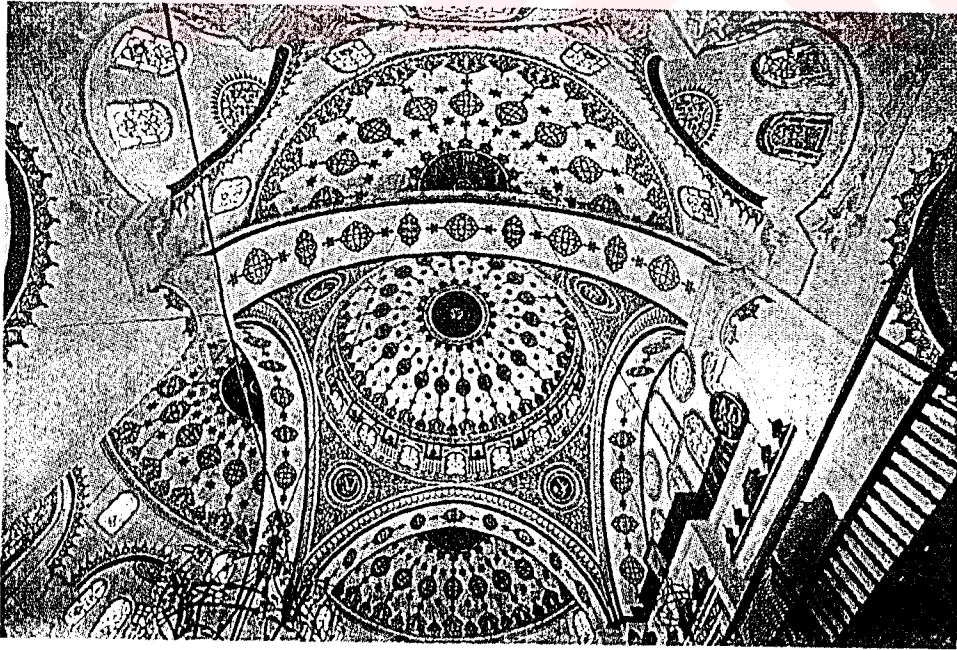
Resim 195- Sultanahmet Cami Pandantif Bordürü

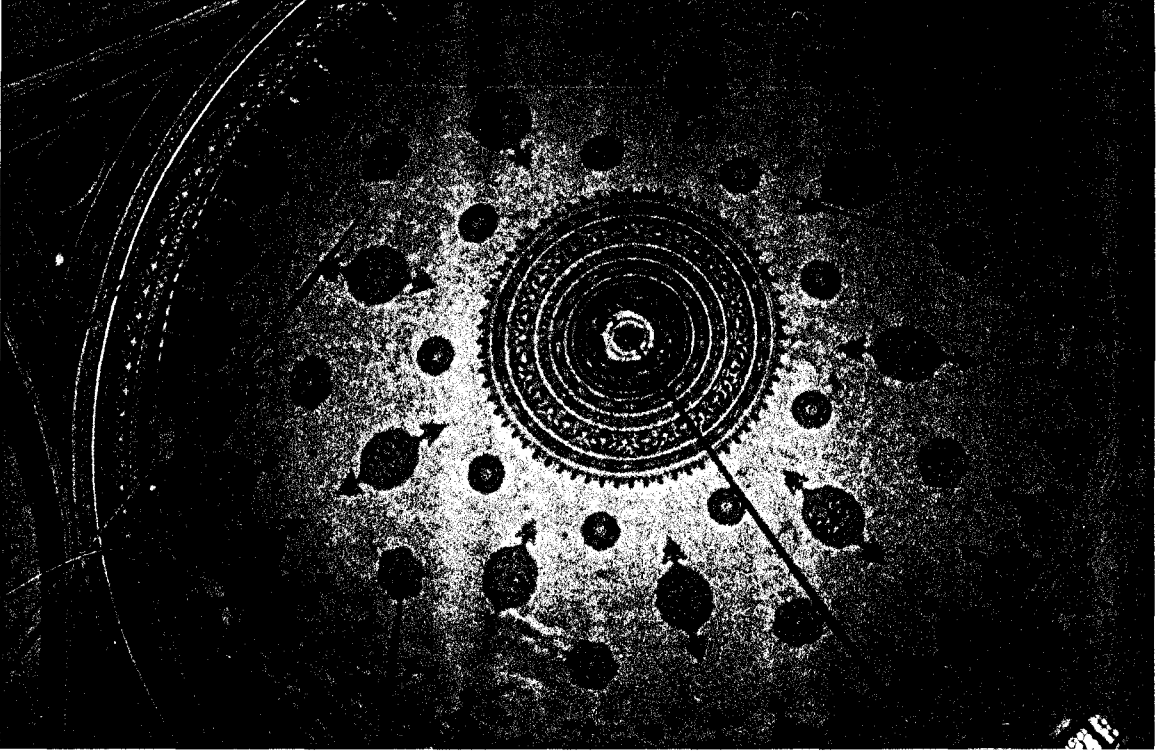
Resim 196- Sultanahmet Cami Hüyükar Mahtüli Altı Bordürü

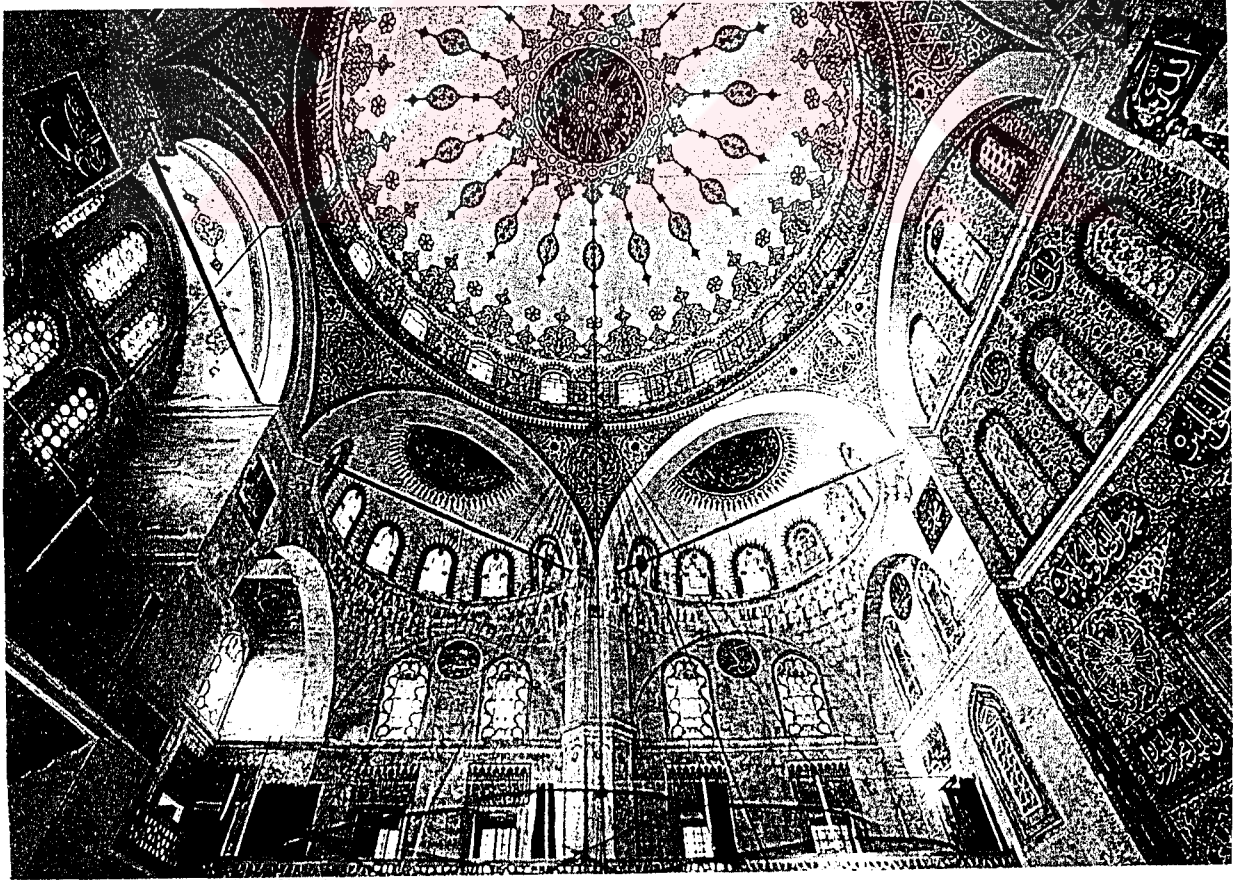
Resim 197-Edirne Üç Şerefeli Camii Revak Kubbesi

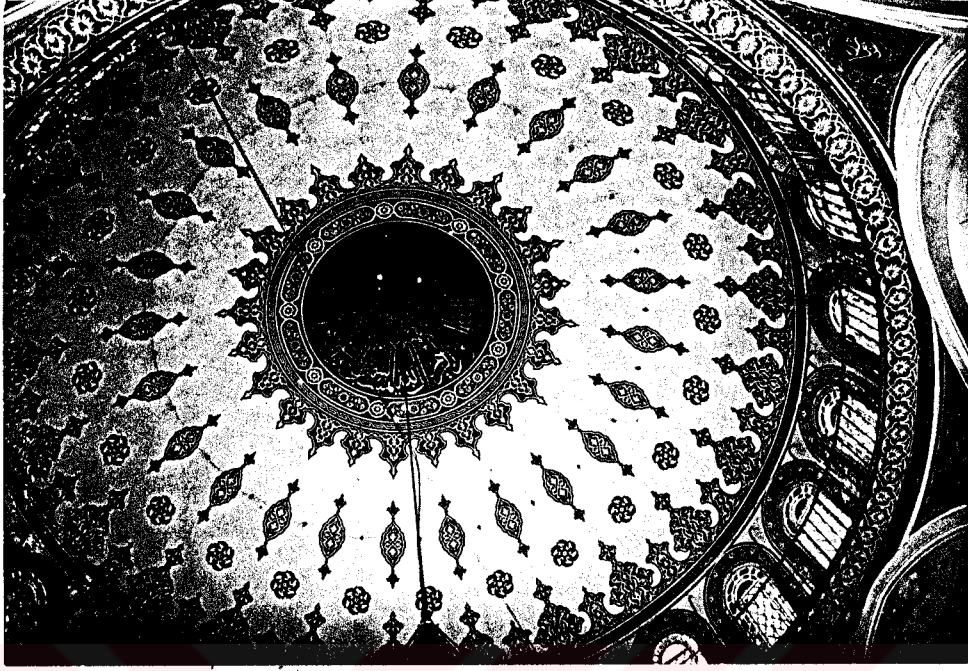
Resim 198- Üsküdar Mihrimah Camii Ana Kubbesi

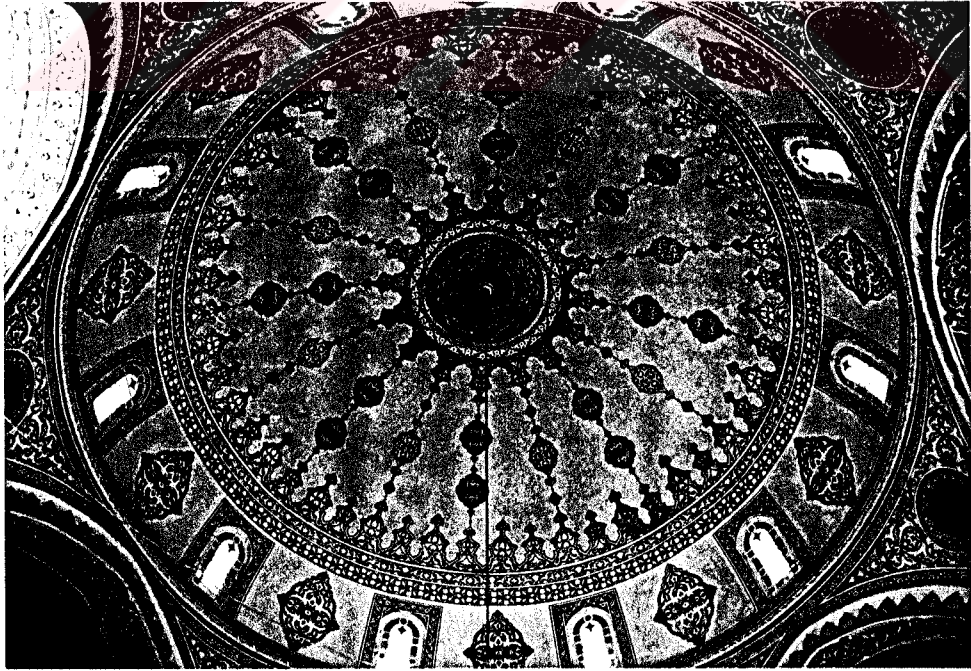
Resim-199 Topkapı Kara Ahmet Paşa Kubbesi

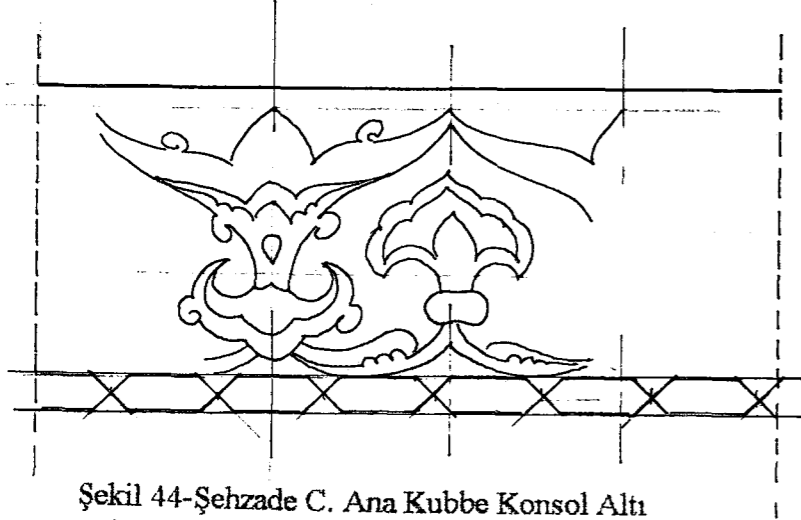
Resim-200 Kadirga Sokollu İç Mekan

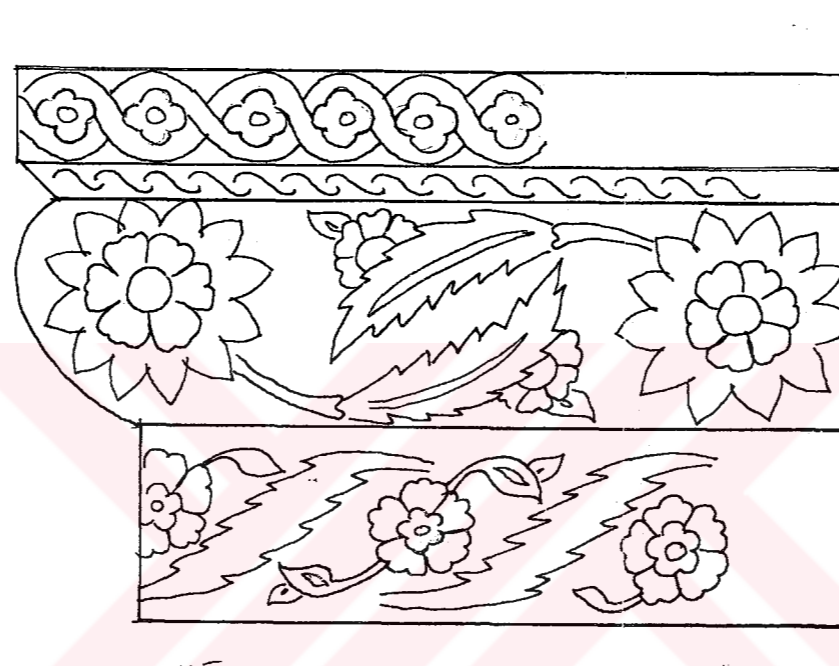
Resim 201-Azapkapı Sokollu Cami Ana Kubbesi

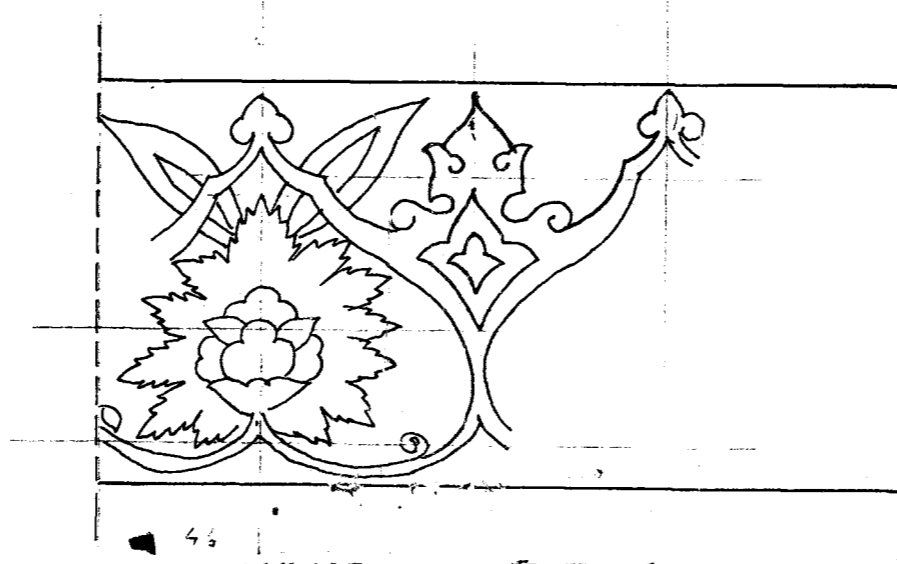
Resim 202- Fındıklı Molla Çelebi Cami Ana Kubbesi

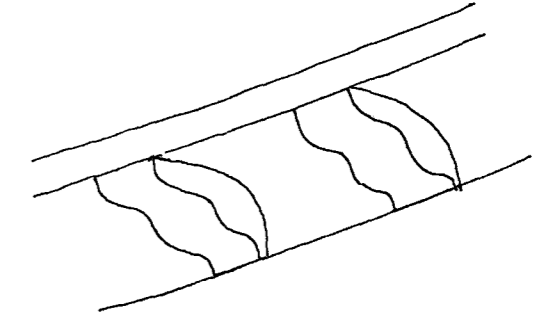
Şekil 44-Şehzade C. Ana Kubbe Konsol Altı

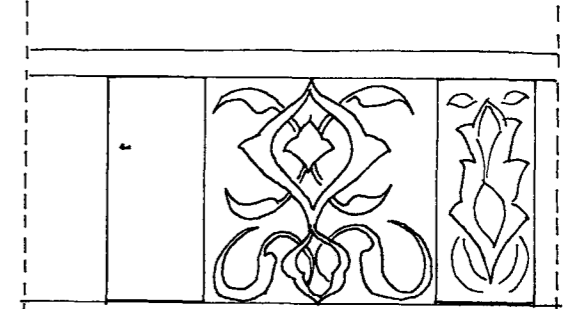
Şekil 45- Rüstempaşa Alt Konsol

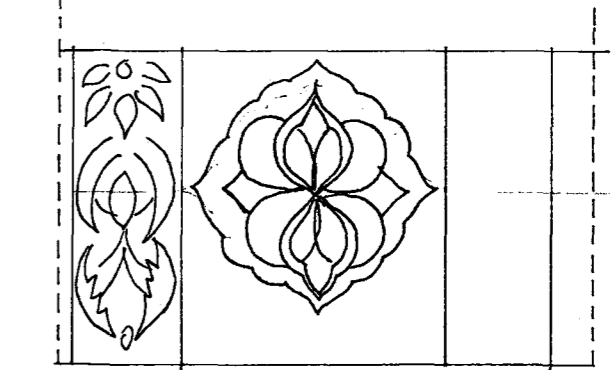
Şekil 46-Rüstempaşa Üst Konsol

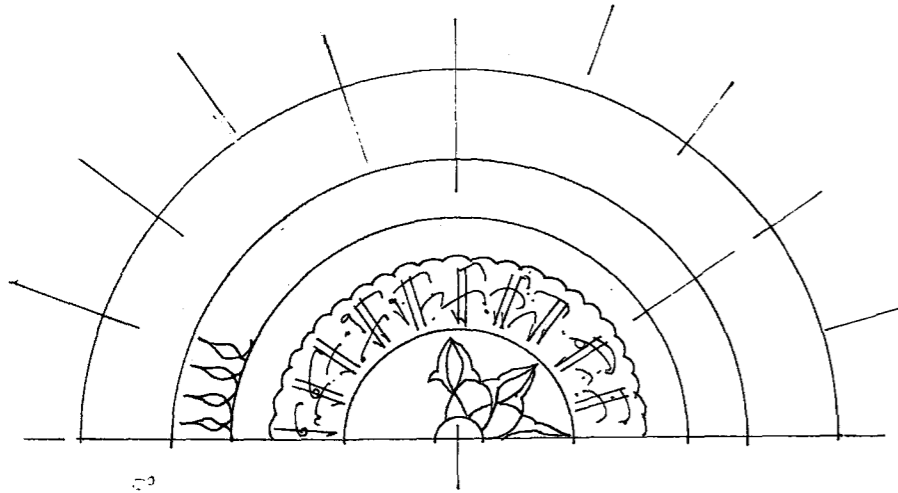
Şekil 47- Selimiye C. Üst Konsol

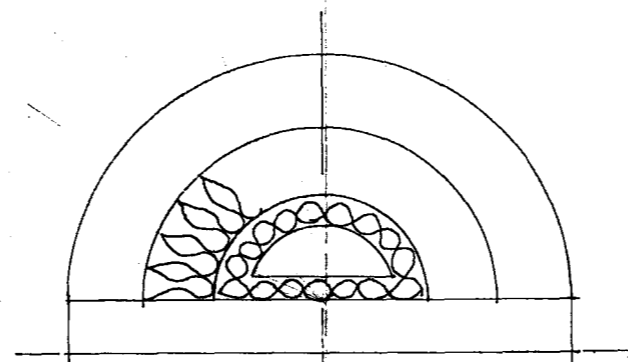
Şekil 48-Selimiye C. Alt Konsol

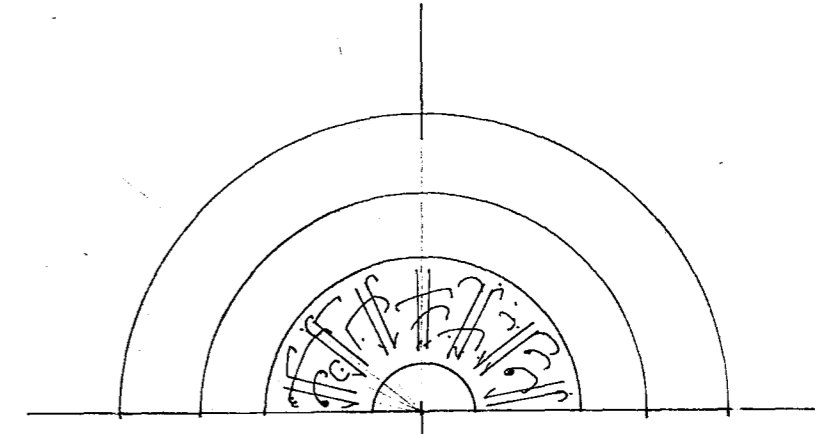
Şekil 49-Selimiye C. Alt Konsol

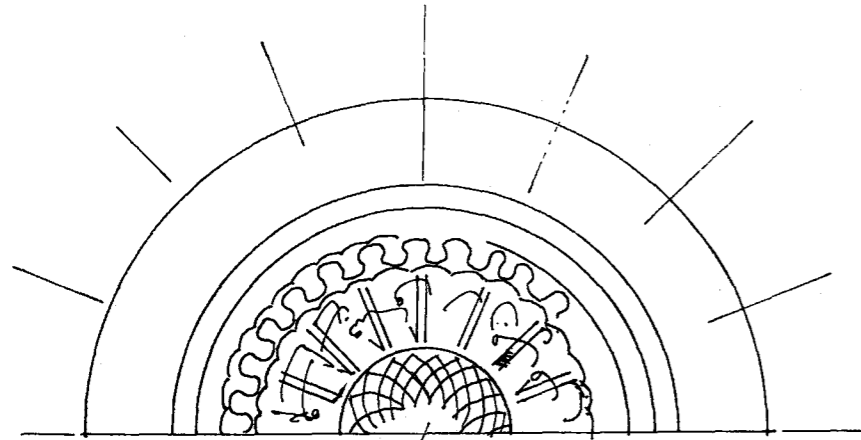
Şekil 50-Selimiye C. Mihrap Yarım Kubbesi

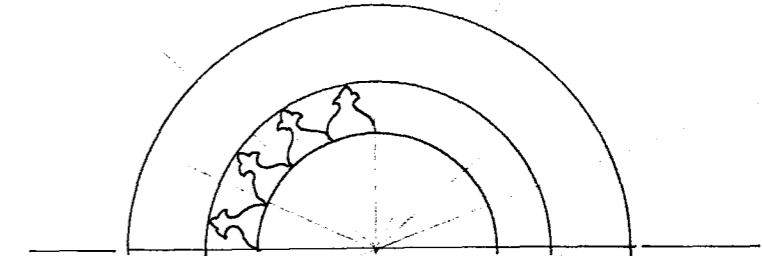
Şekil 52-Rüstempaşa C. Eksedralar

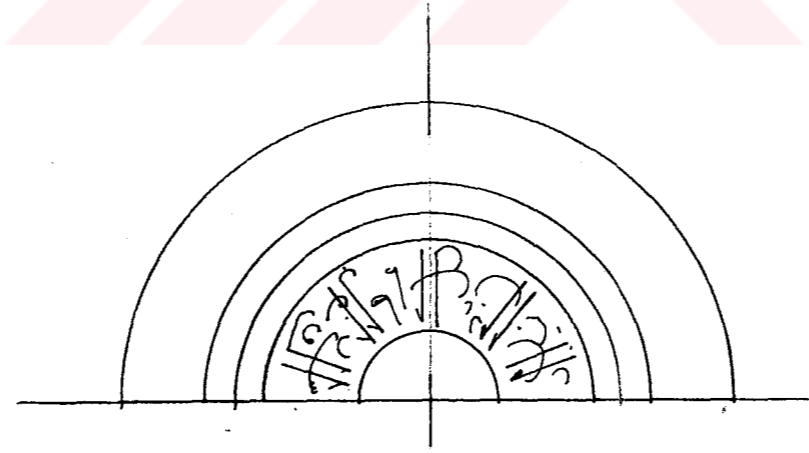
Şekil 54-Şehzade Camii Çeyrek Kubbe

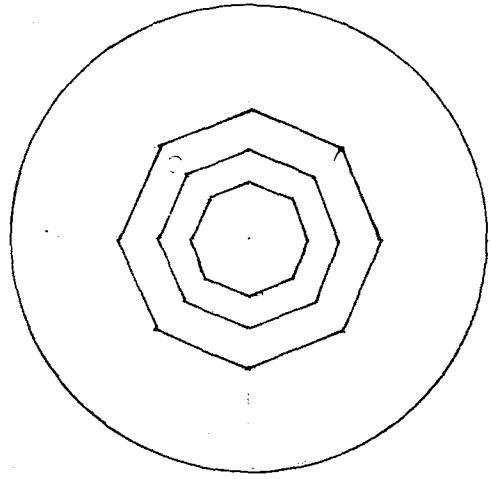
Şekil 51-Selimiye C. Çeyrek Kubbeler

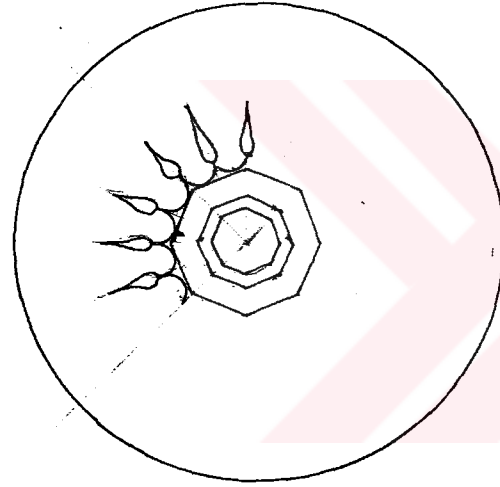
Şekil 55-Şehzade C. Çeyrek Kubbe

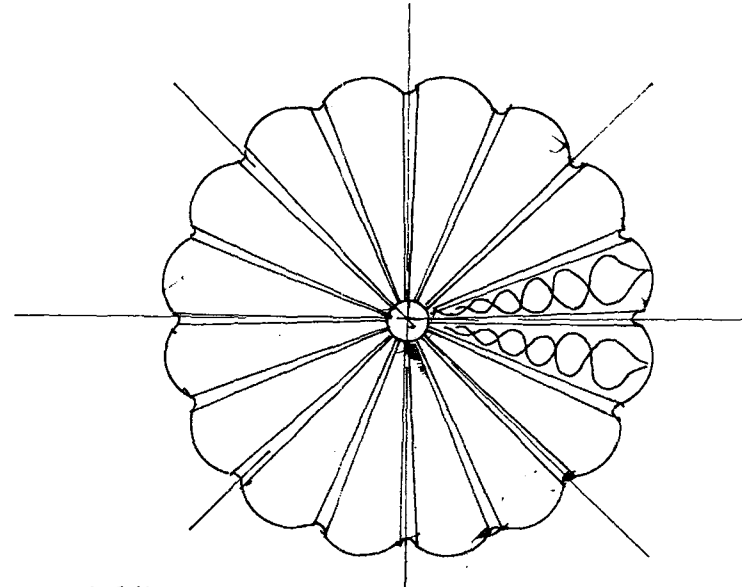
Şekil 53-Atik Valide C. Çeyrek Kubbe

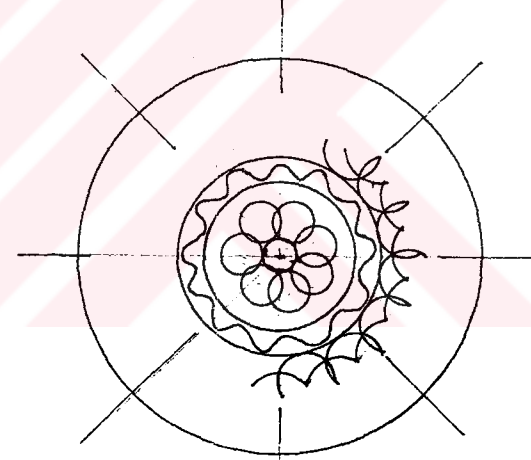
Şekil 56-Şehzade C. Hünkar Mahfili Kubbesi

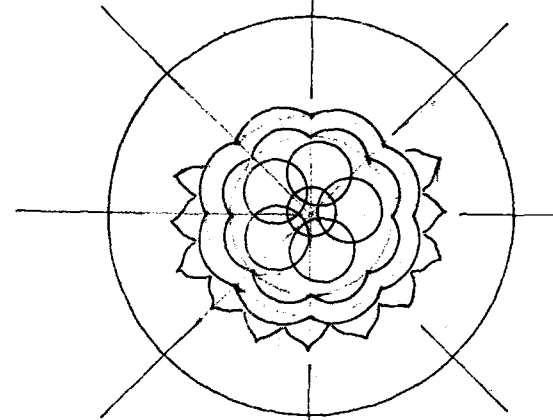
Şekil 57- Rüstempaşa C. Son Cemaat Kubbesi

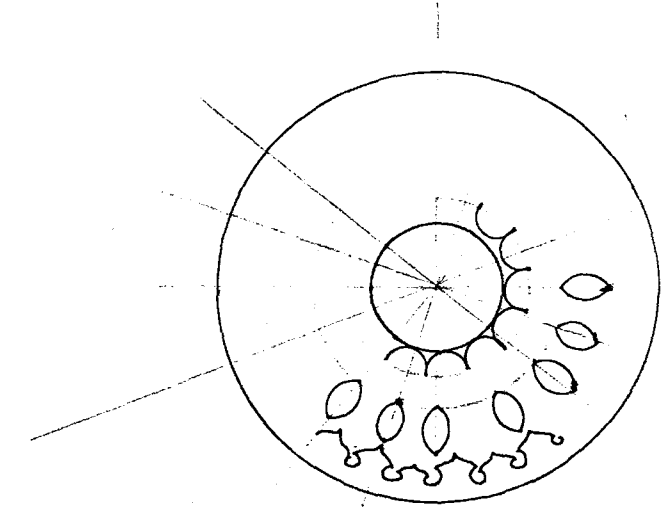
Şekil 58-Selimiye C. Son Cemaat Orta Kubbe

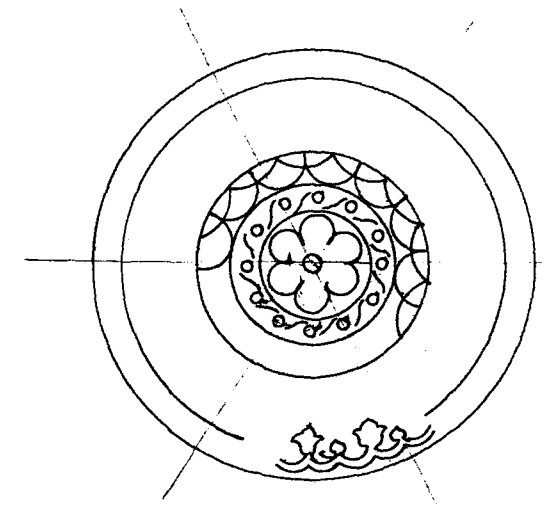
Şekil 59- Selimiye C. Son Cemaat Kubbeleri

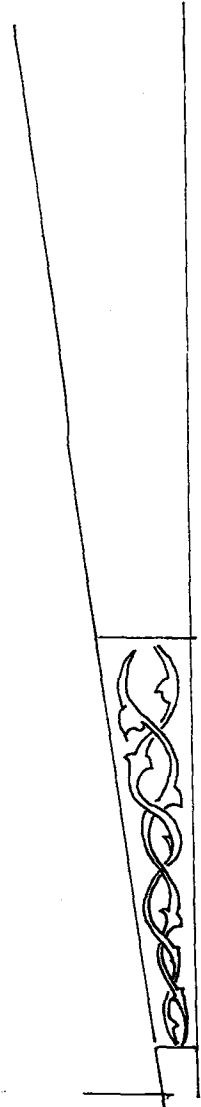
Şekil 60- Selimiye C. Son Cemaat Kubbesi

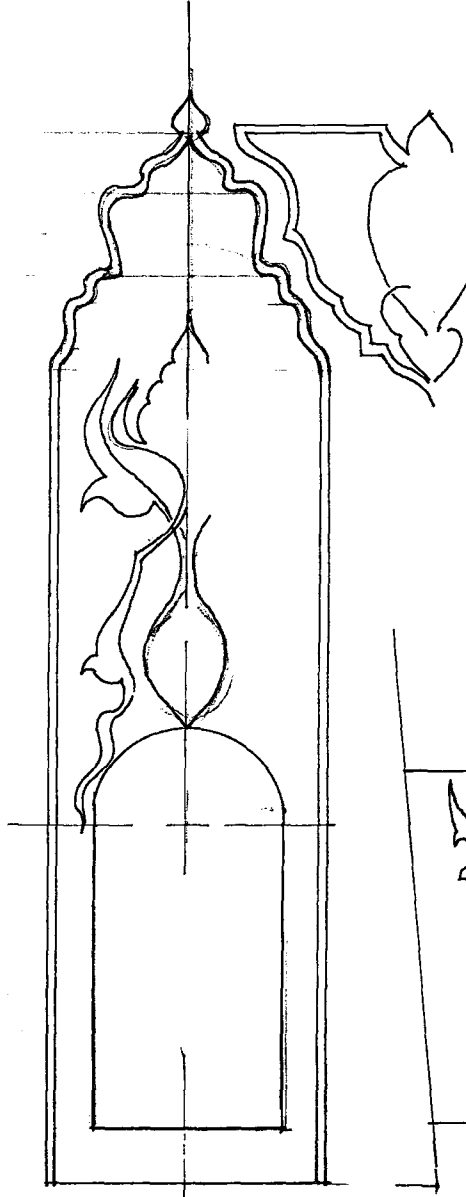
Şekil 61-Atik Valide C. Yan Mahfil Kubbesi

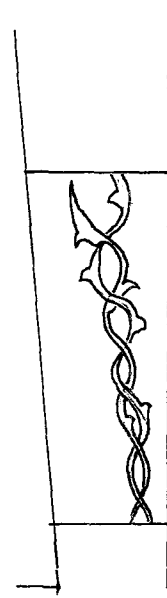
Şekil 62-Atik Valide C. Revak Kubbesi

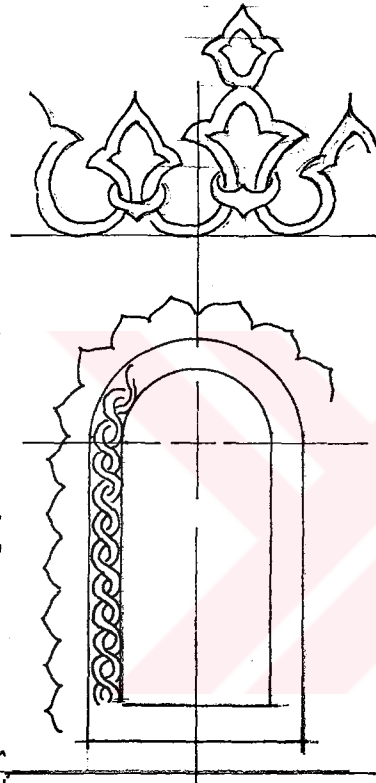
Şekil 35-Selimiye Camii
Ana Kubbe Pencere içi

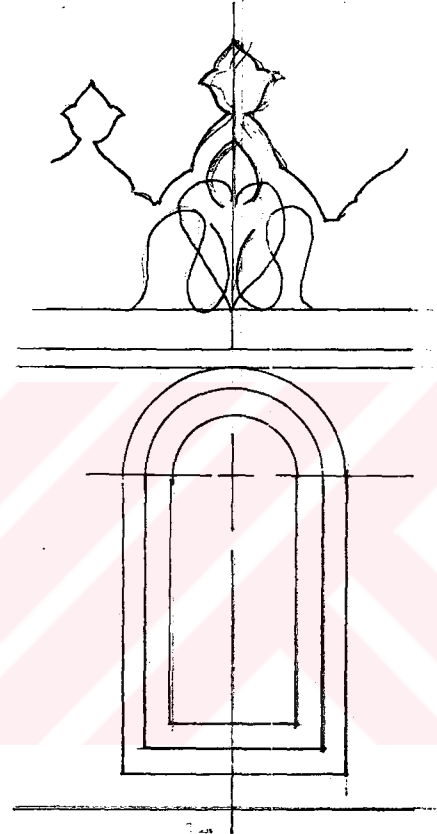
Şekil 36-Selimiye C.
Ana Kubbe Penceresi

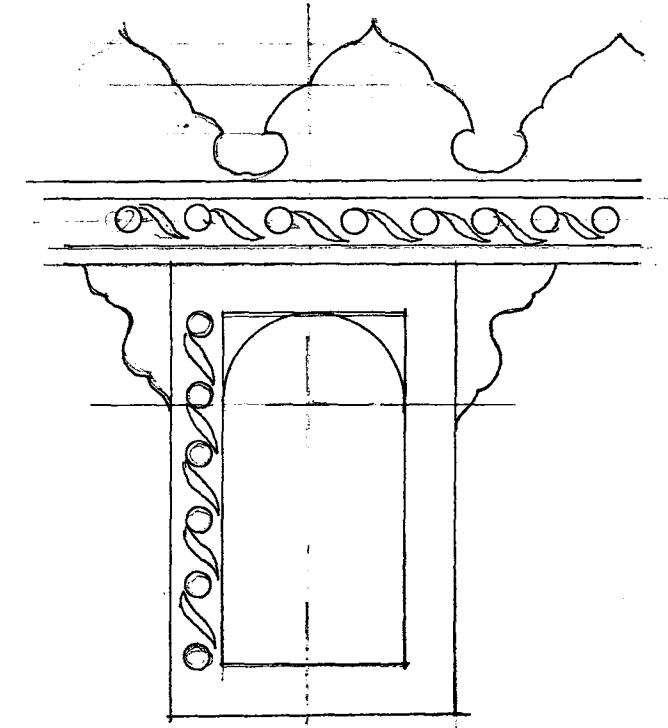
Şekil 37-Rüstempaşa C. Pencere içi

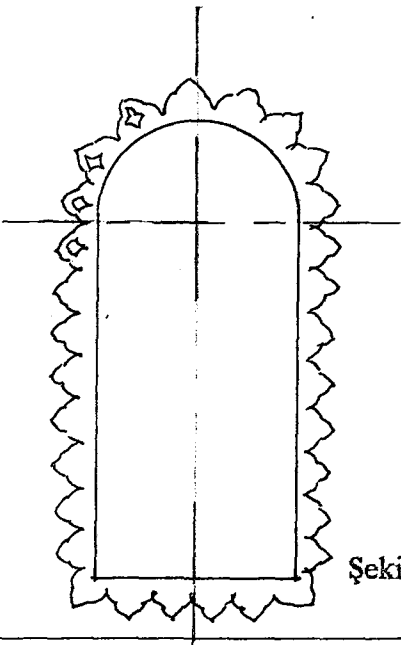
Şekil 38-Rüstempaşa C.
Ana Kubbe Penceresi

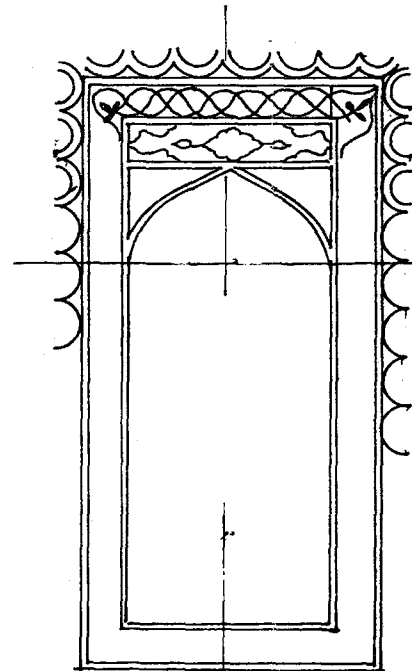
Şekil 39-Şehzade C. Ana Kubbe Penceresi

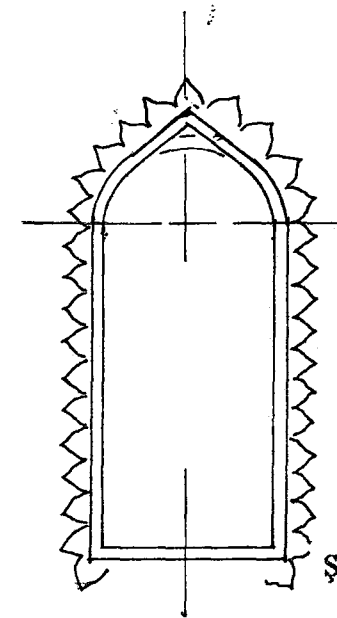
Şekil 40-Atik Valide C. Ana Kubbe Penceresi

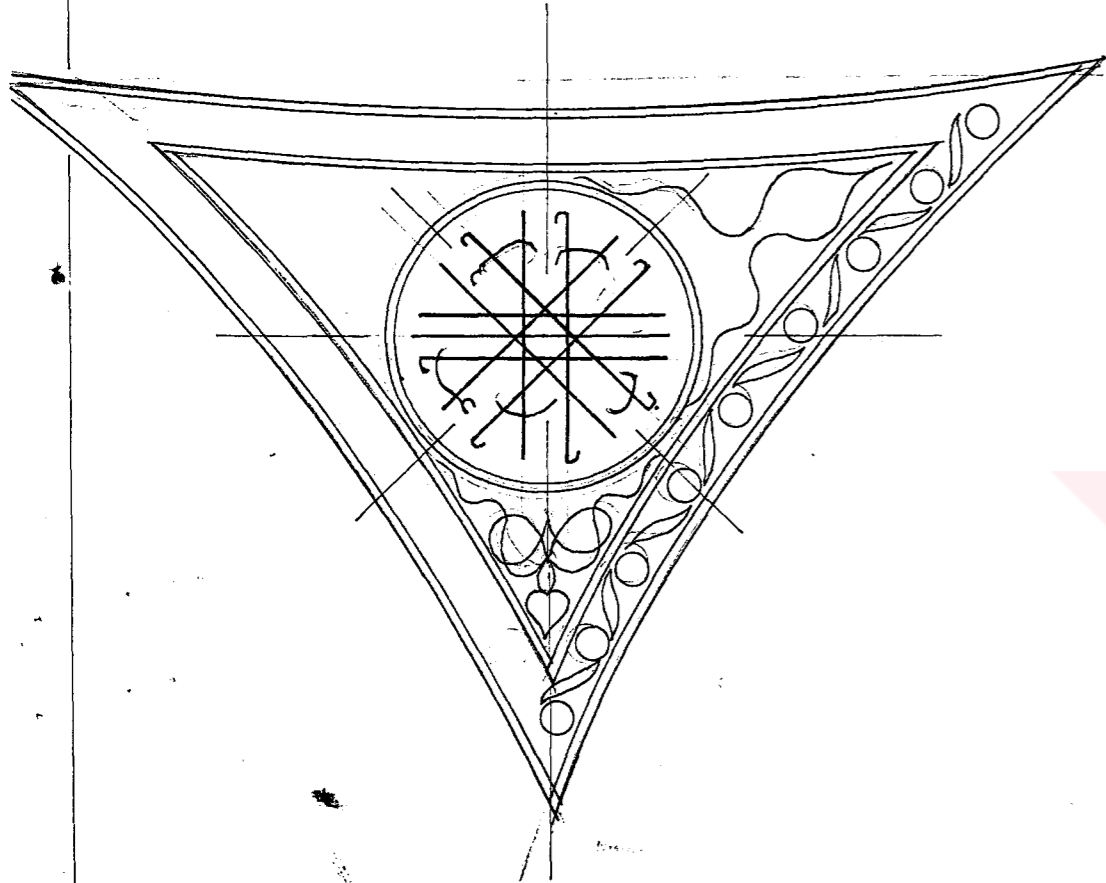
Şekil 41-Selimiye C. Duvar Penceresi

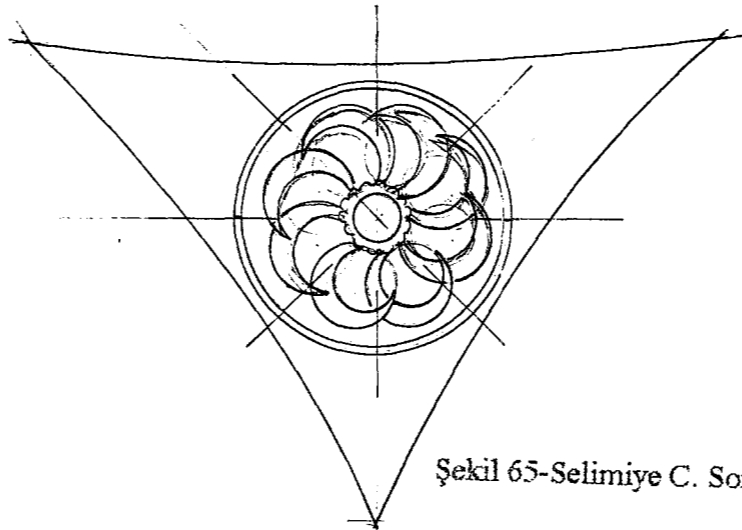
Şekil 42-Şehzade C. Duvar Penceresi

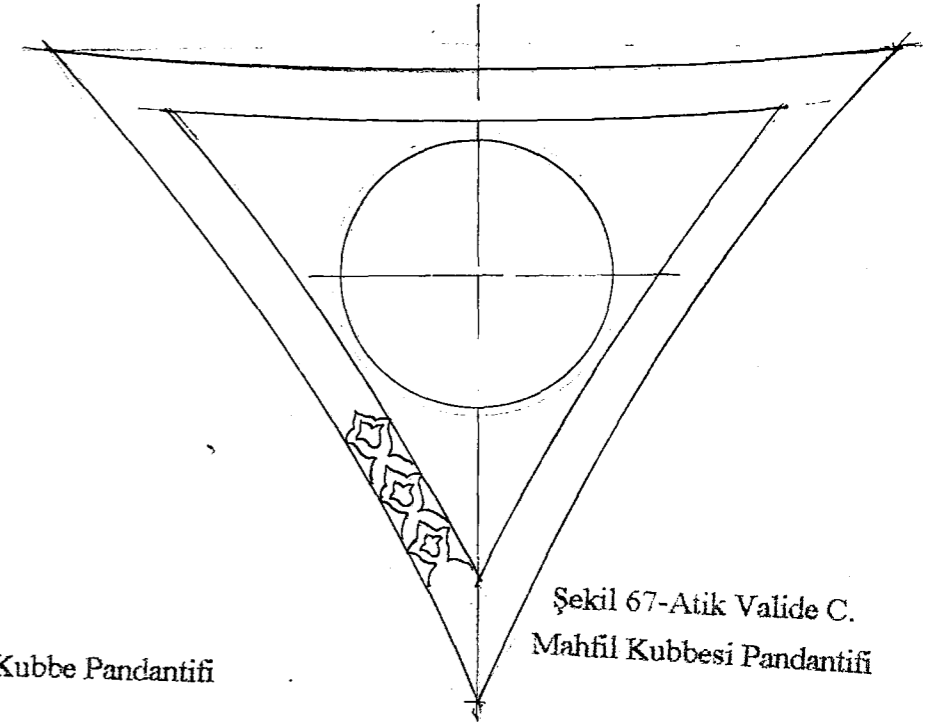
Şekil 43-Şehzade C. Duvar Penceresi

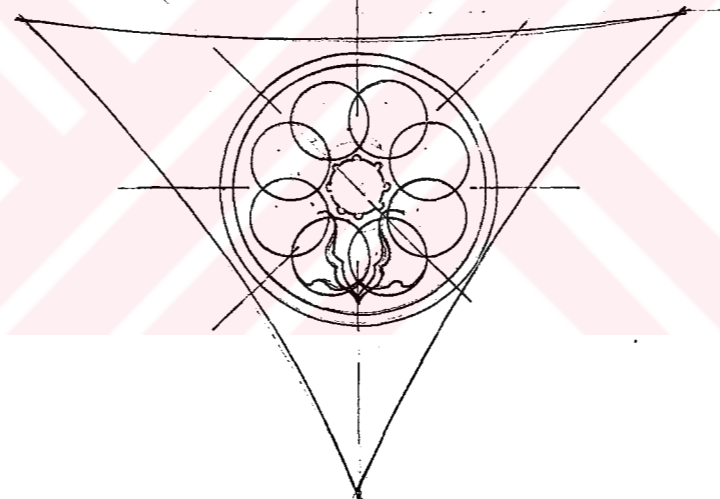
Şekil 63-Şehzade C. Ana Kubbe Pandantifi

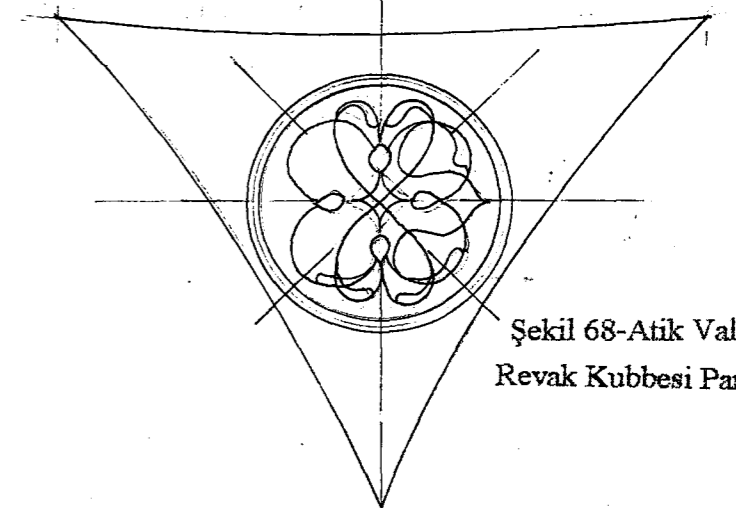
Şekil 65-Selimiye C. Son Cemaat Kubbe Pandantifi

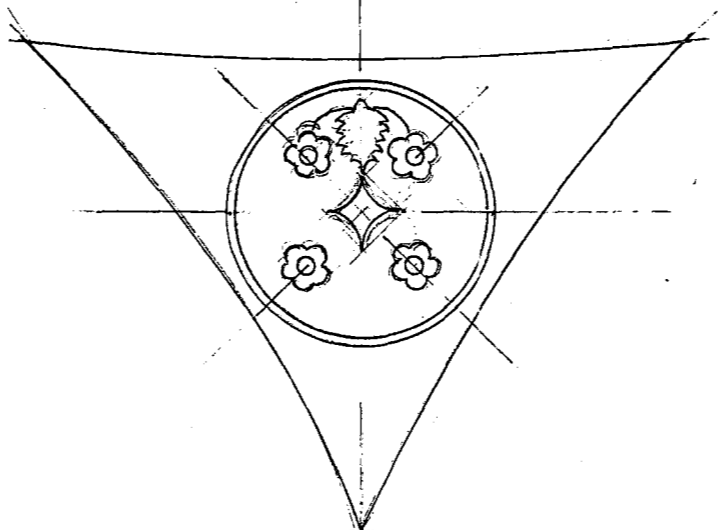
Şekil 67-Atik Valide C.
Mahfil Kubbesi Pandantifi

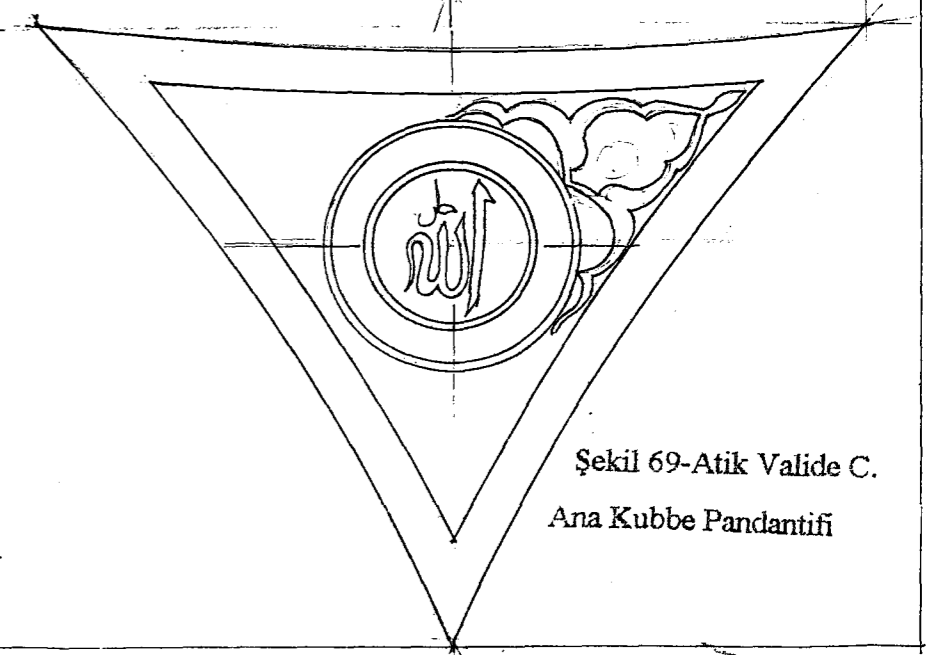
Şekil 64-Selimiye C. Son Cemaat Kubbe Pandantifi

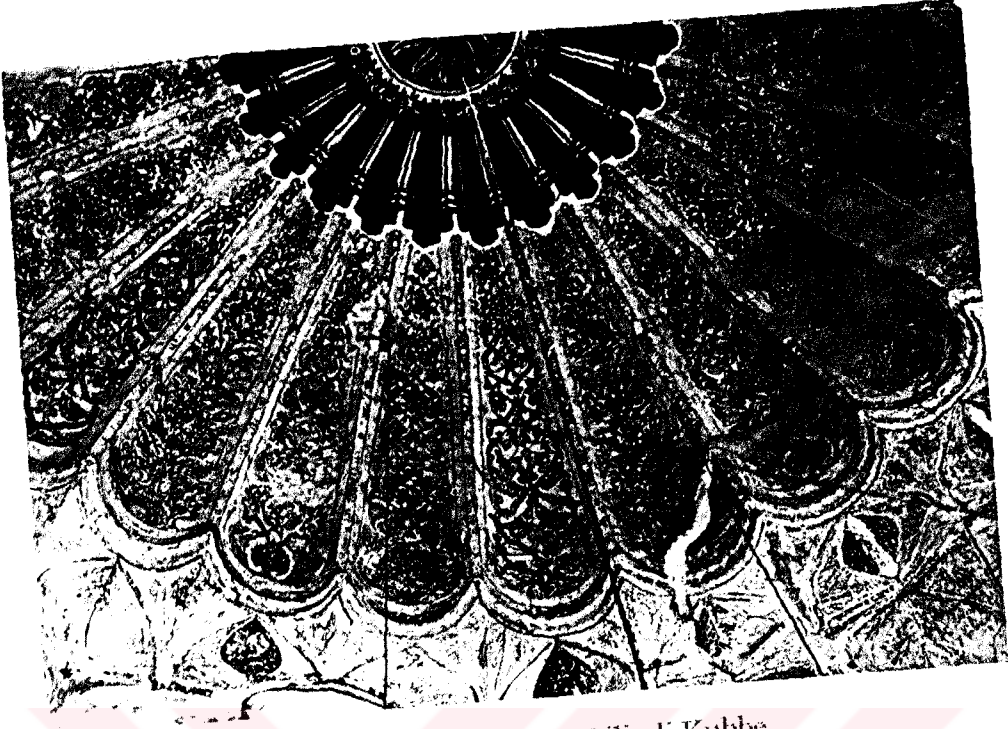
Şekil 68-Atik Valide C.
Revak Kubbesi Pandantifi

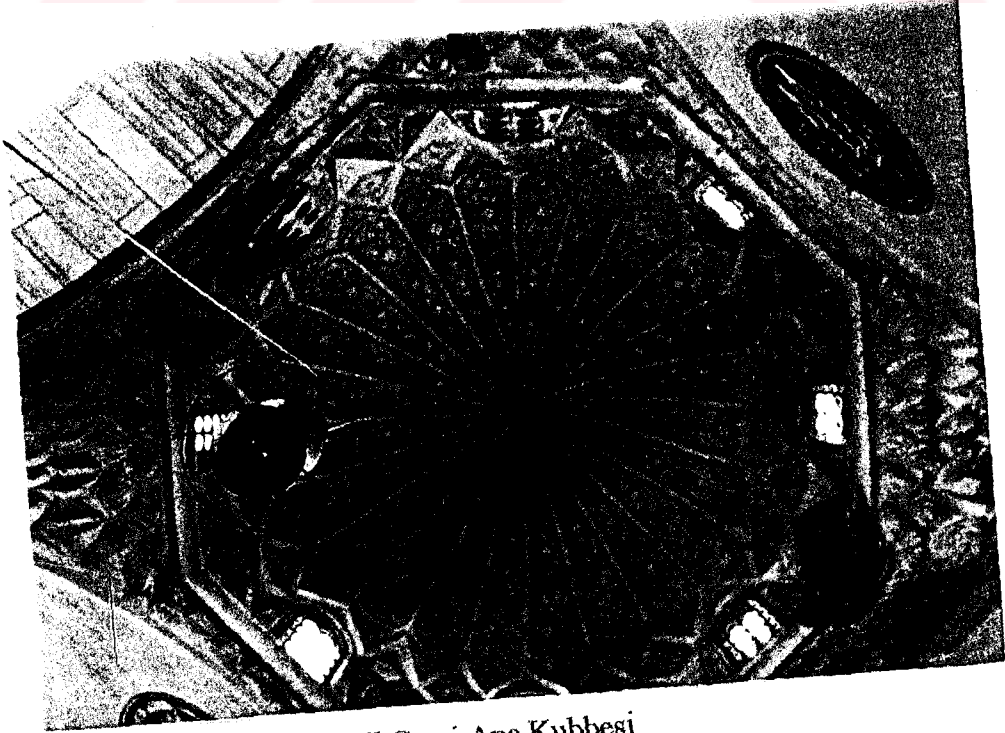
Şekil 66-Selimiye C. Son Cemaat Kubbe Pandantifi

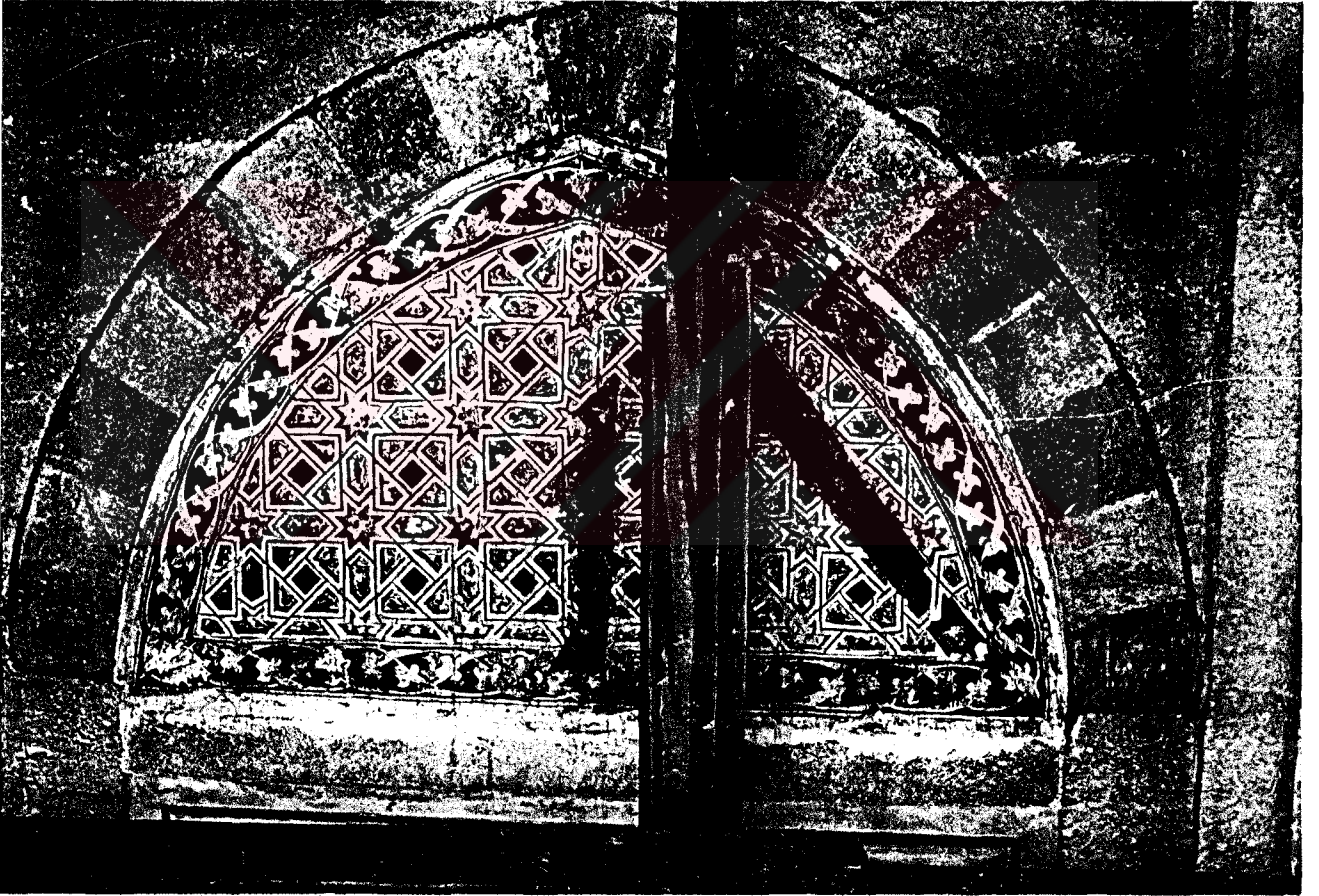
Şekil 69-Atik Valide C.
Ana Kubbe Pandantifi

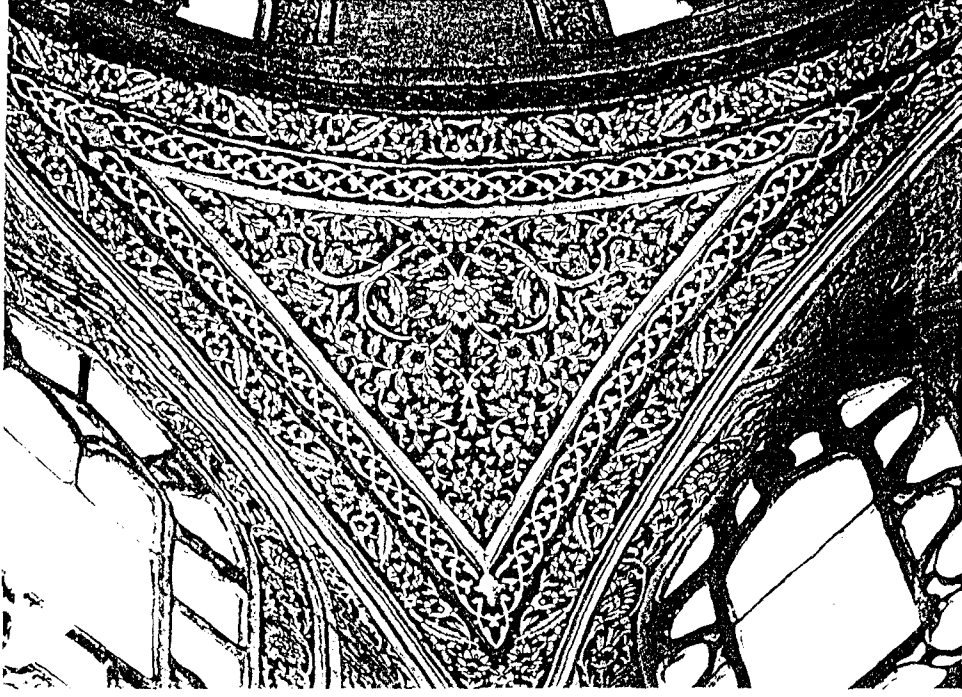
Resim 205- Edirne Üç Şerefeli Cami Dilimli Kubbe

Resim 206- Bursa Yeşil Cami Ana Kubbesi

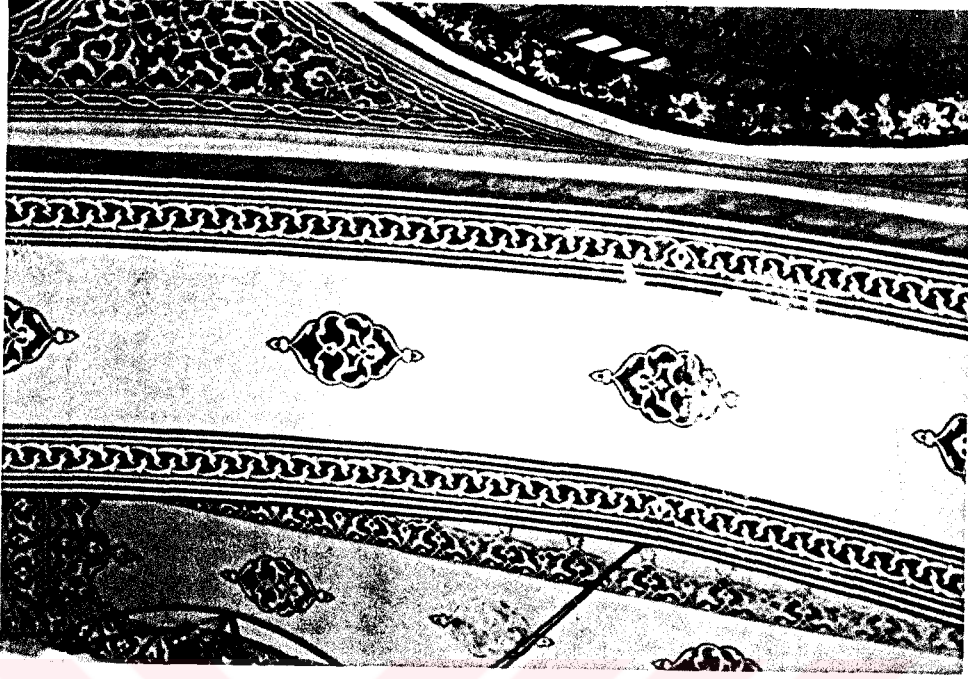
Resim 207-A- Selimiye Cami Alt Penere

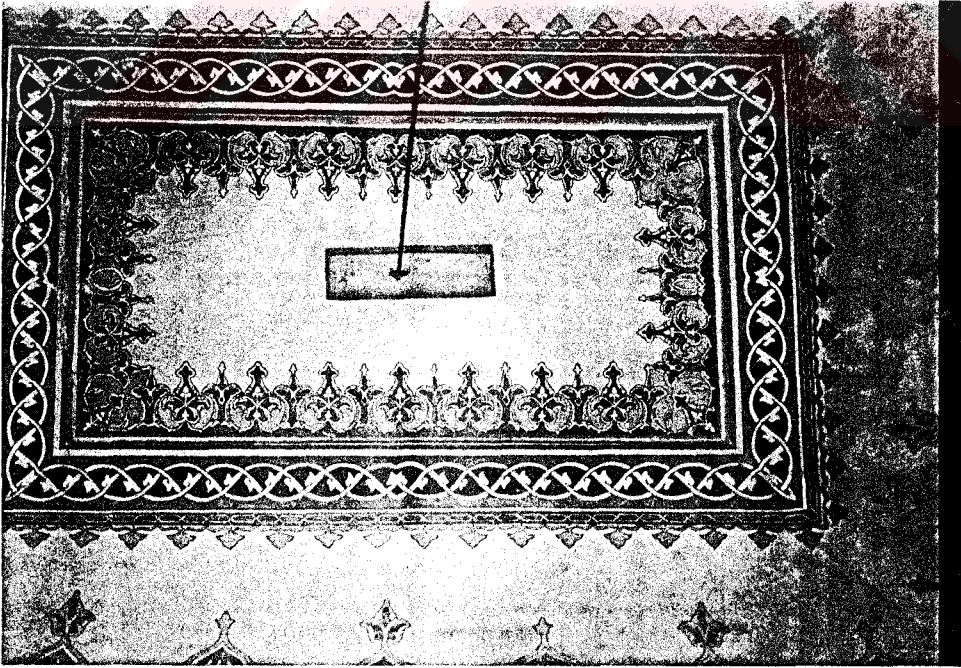
Resim- 208 Kılıç Ali Paşa Camii

Resim-208 Selimiye Camii

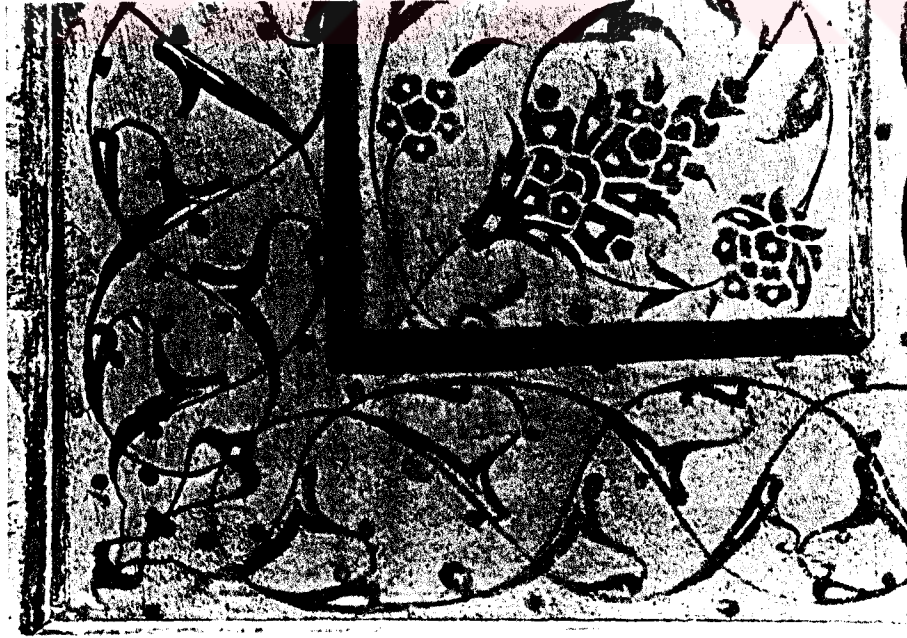
Resim 210- Zal Mahmut Cami Kemer Detayı

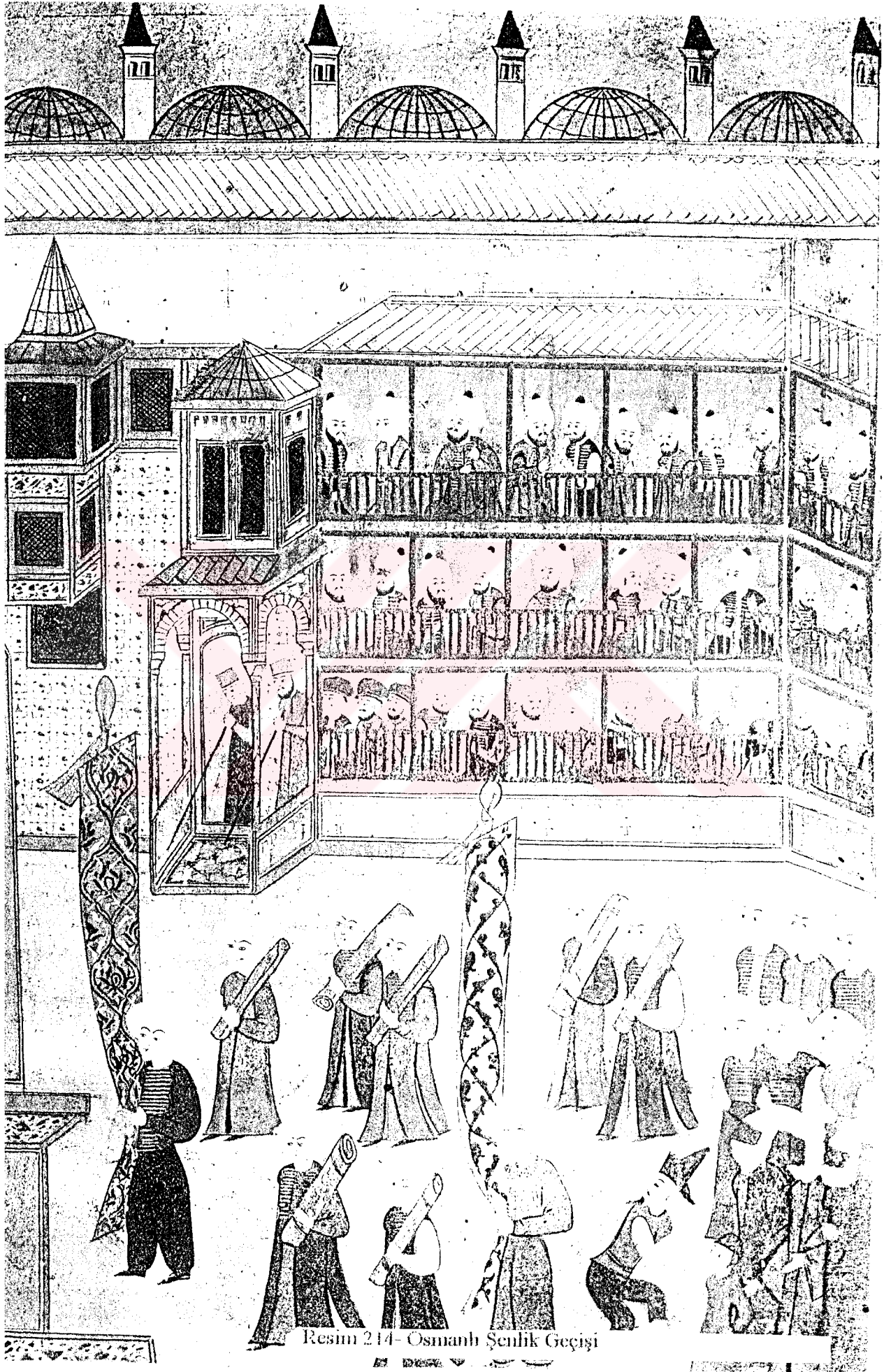
Resim 211- Niğânet Mehmed Paşa Camii Son Çerçeve

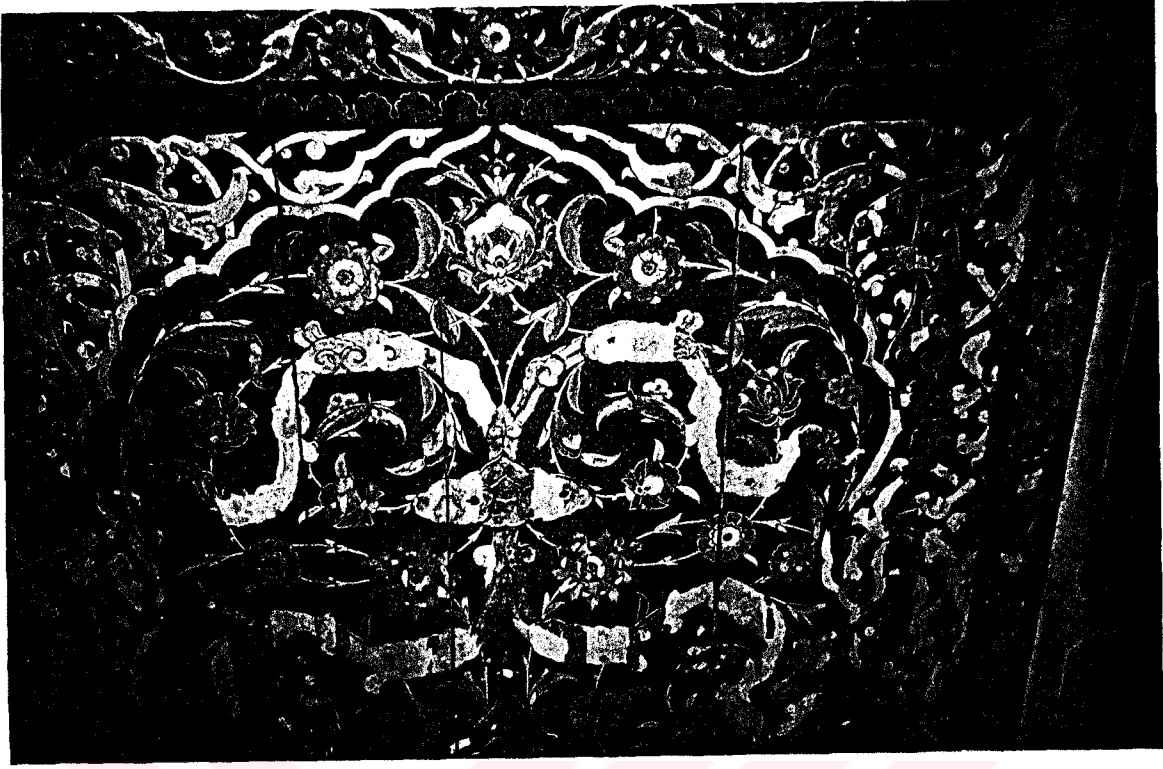
Resim 212- Topkapı Kara Ahmet Paşa Son Cemaat Tonozu

Resim 213- Sultanahmet Camii Dolap Kapağı Detayı

Resim 214- Osmanlı Şenlik Geçişi

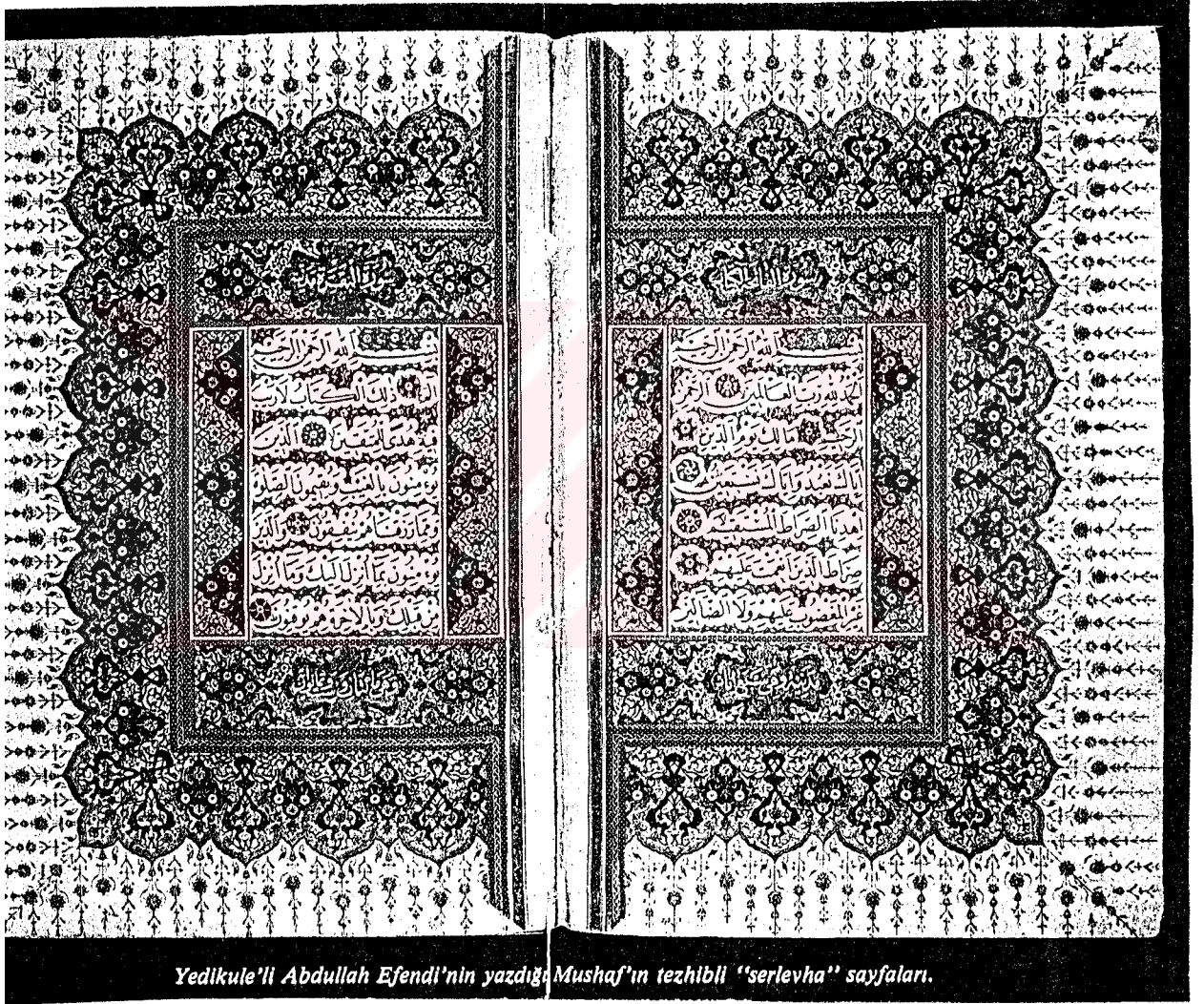

Resim 215- Topkapı KaraAhmet Paşa Ahşap Mahfil Altı

Desen 38. Sultan III Murad Sur-nâmesi
T.K.S., Ktp. H. 1344, s. 628b - 629a.

Şekil-70 Üç Üplikli Rumi (Ö. Süslü)

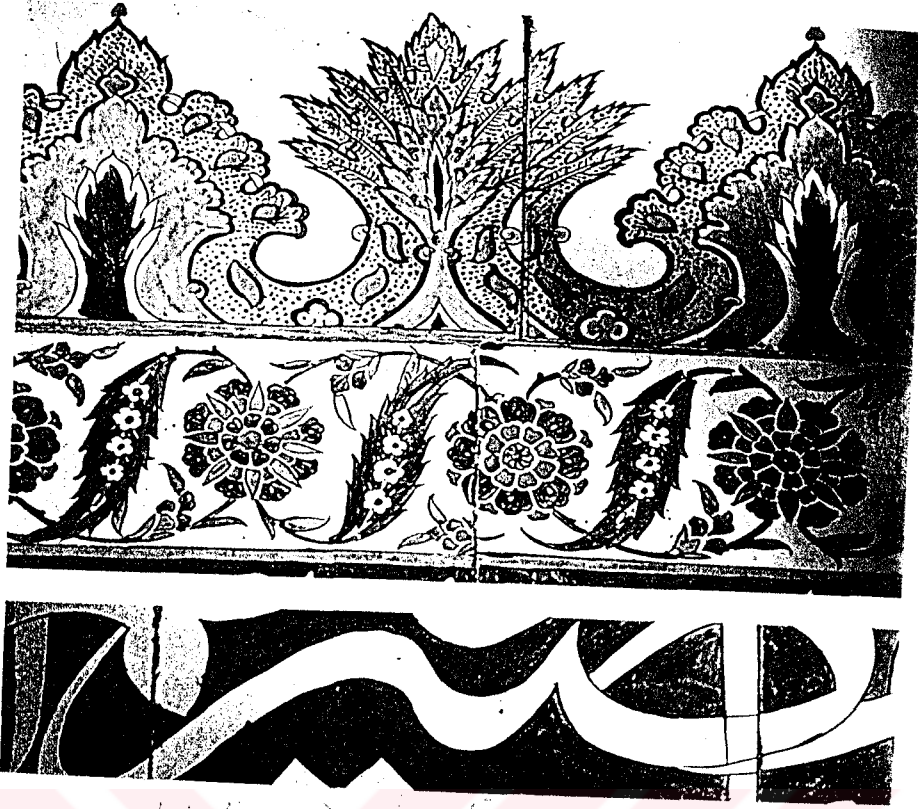
Resim 216- Mushafın Serlevhaları

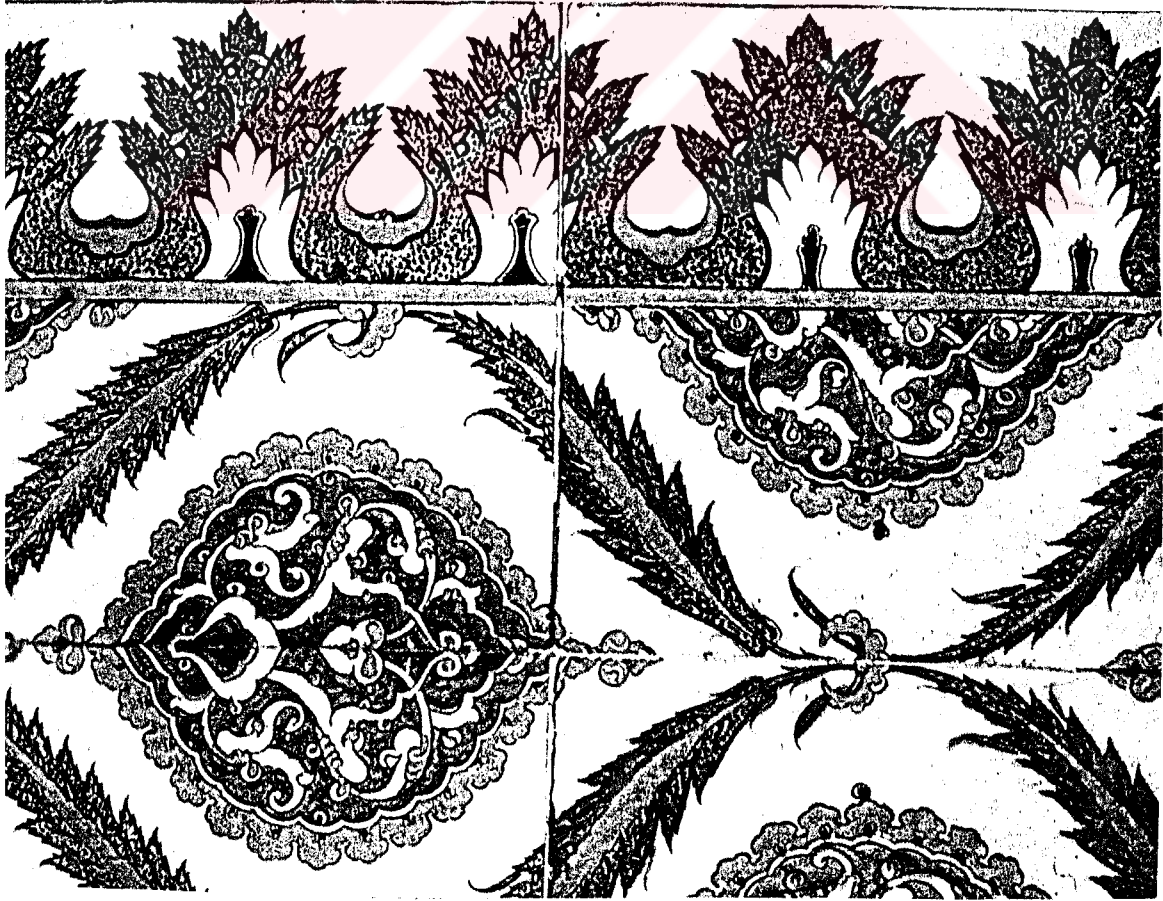
Resim 217- Topkapı Takkeci Çini Pano

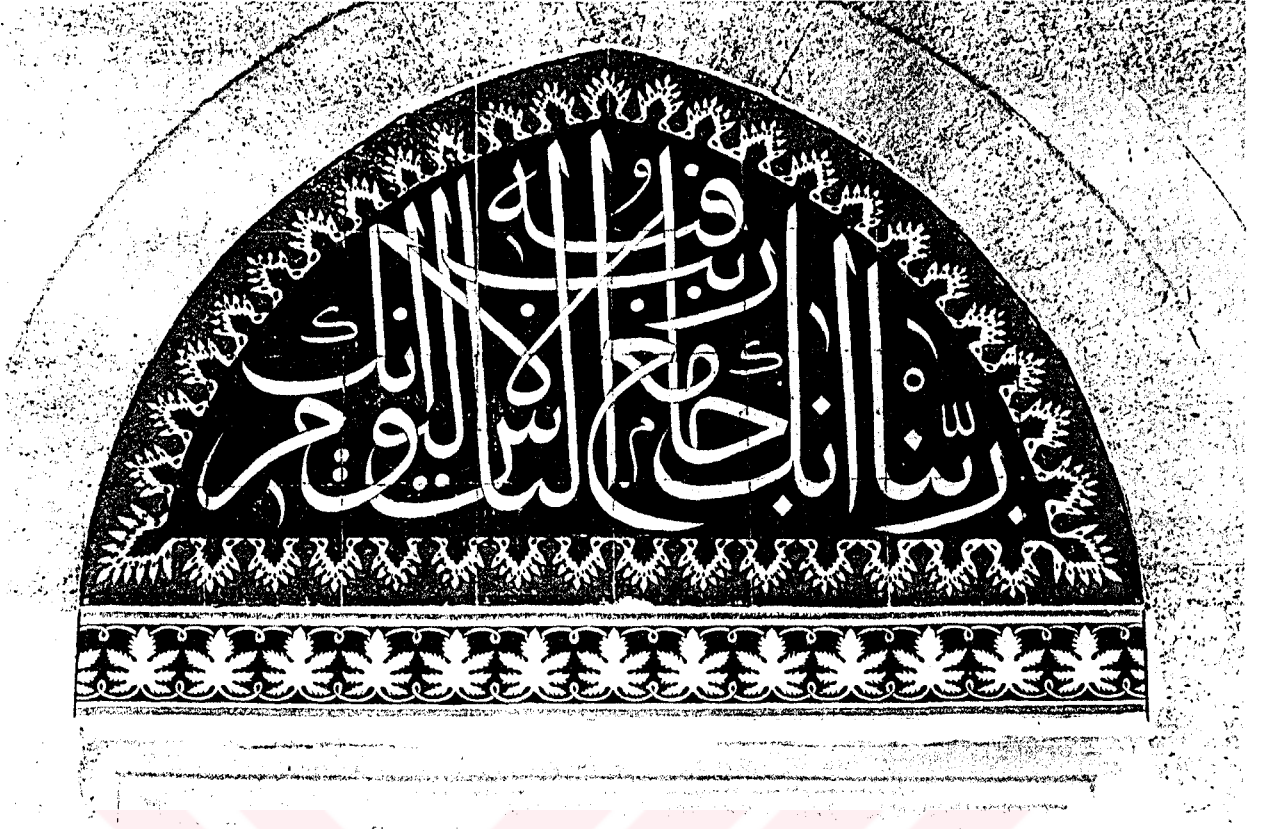
Resim 218- Kadirga Sokollu Çini Bordür

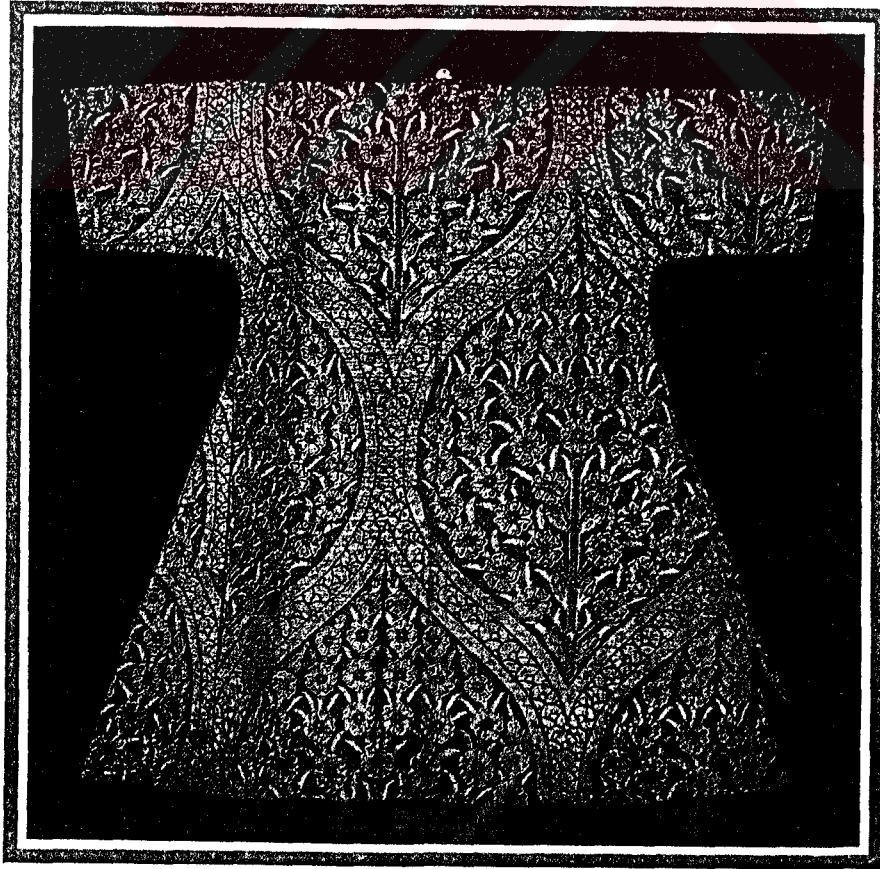
Resim 219- Kadirga Sokollu Çini Bordür

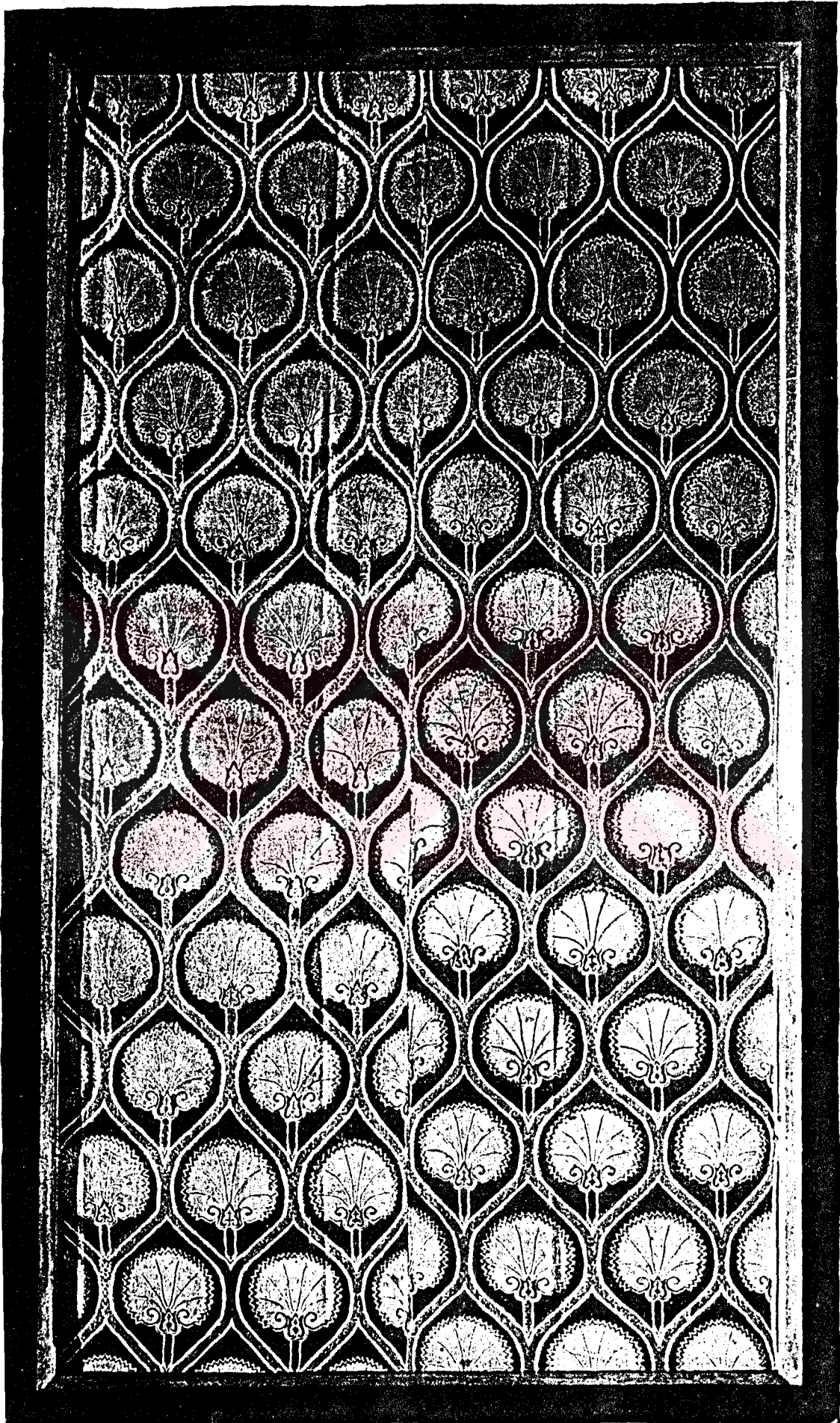
Resim 220- Selimiye Camii Çini Bordürü

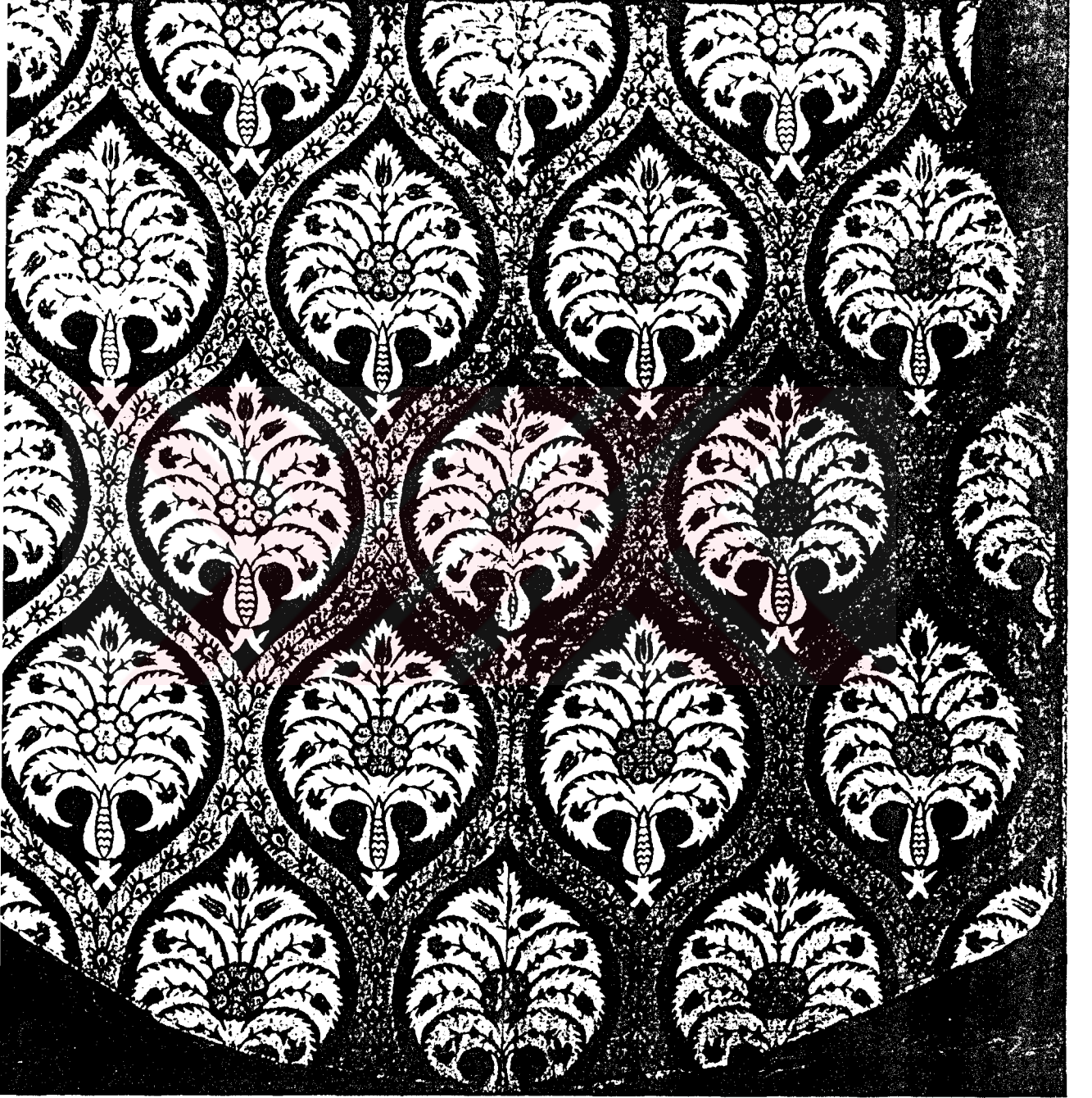
Resim 221- Selimiye Camii Pencere Bordürü

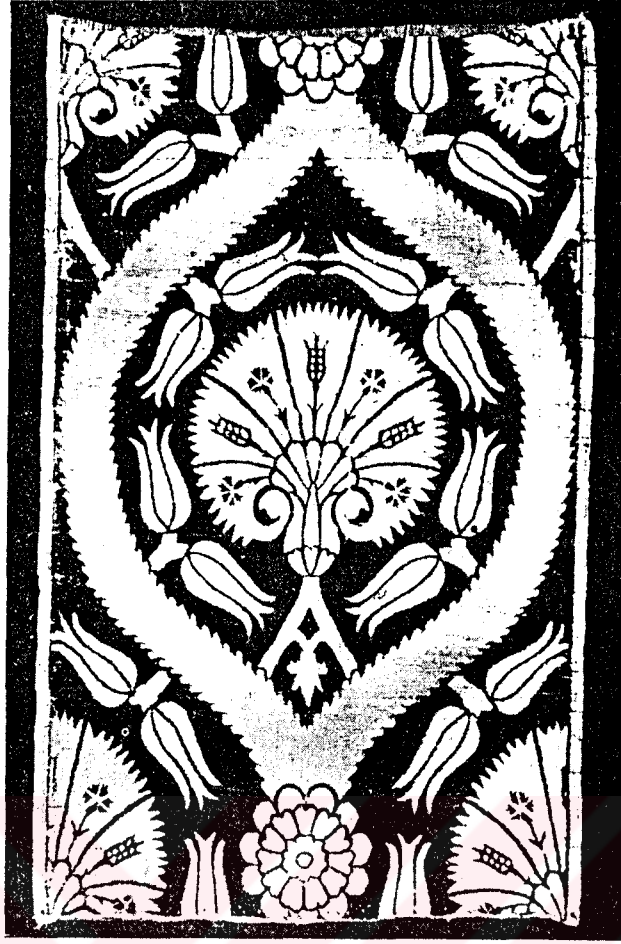
Resim 222- XVI. Yüzyıl Kemha Çocuk Kafları

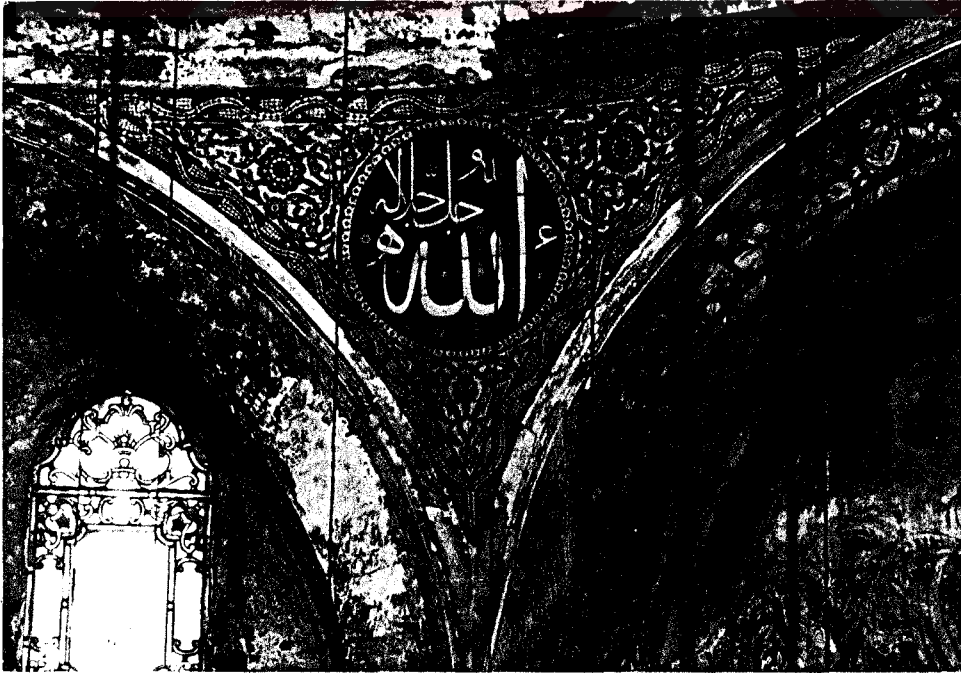
Resim 223- XVII. Yüzyıl Kemha Kumaş

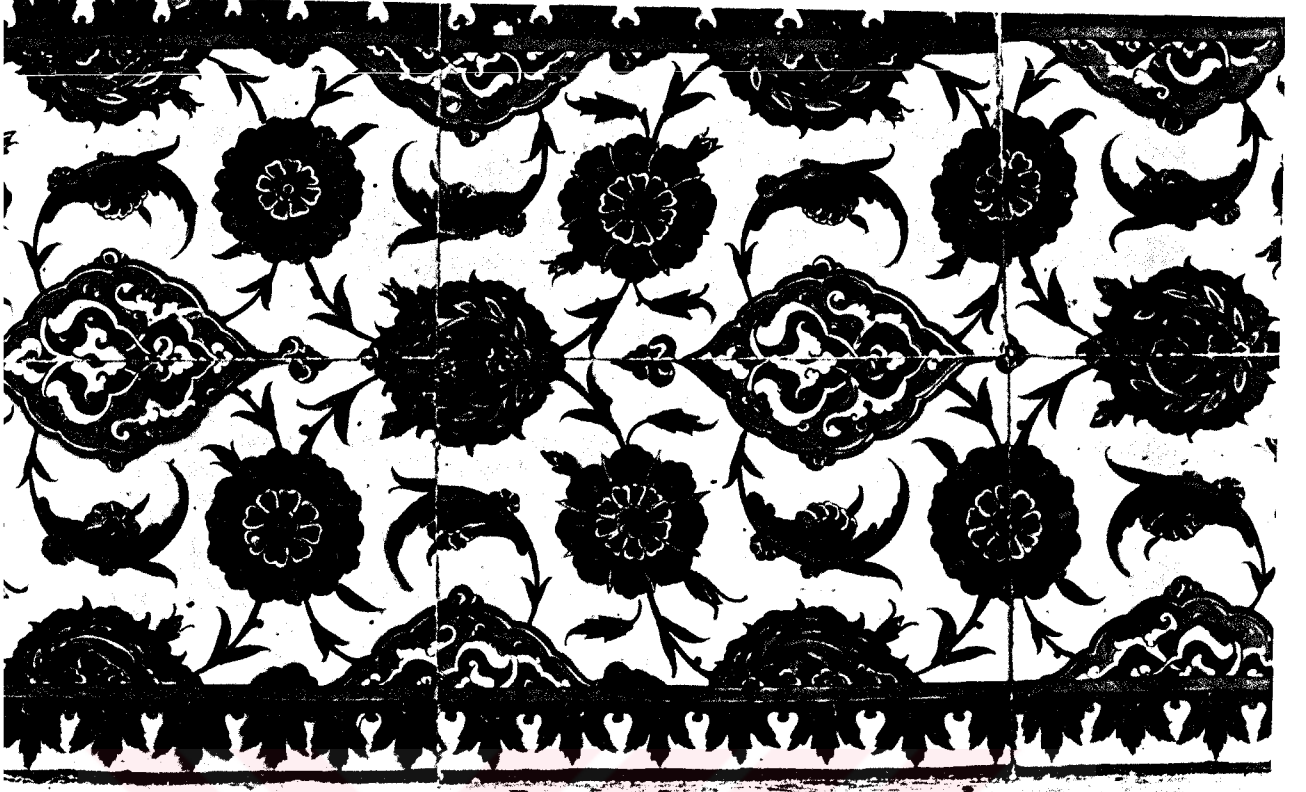
Resim 224- Benaki Müzesindeki Kumaş

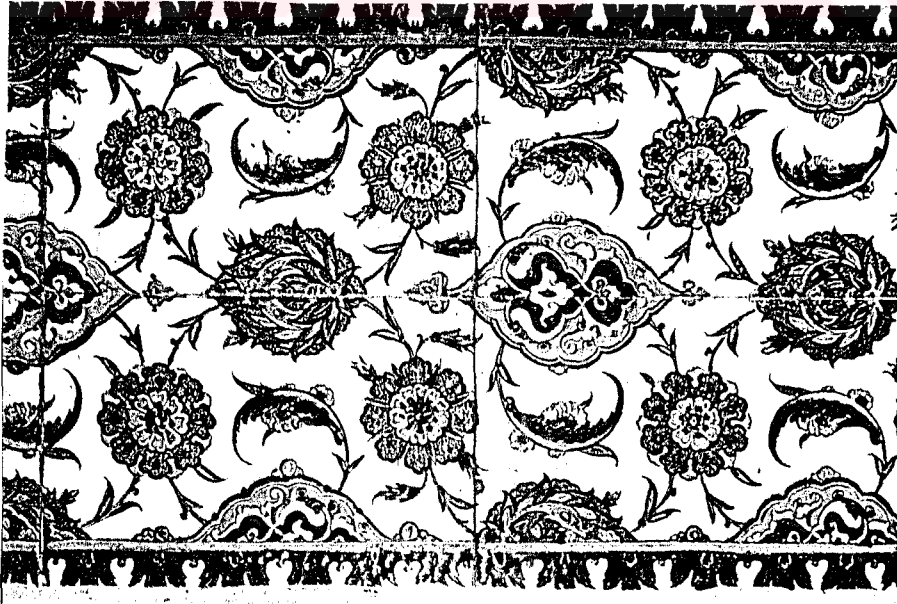
Resim 225- Bursa İpeklisi XVI. Yüzyıl (Yatman)

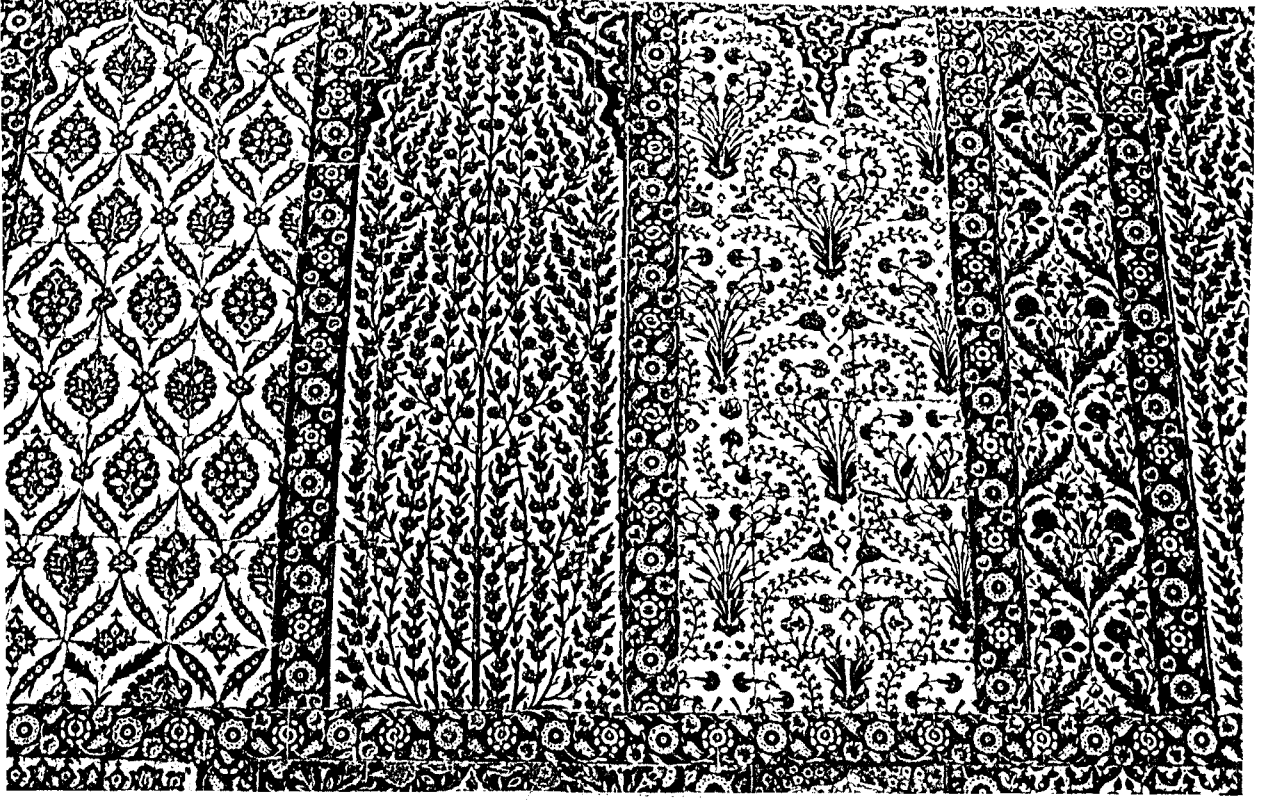
Resim 226- Rüstempaşa Camii Çini Bordürü

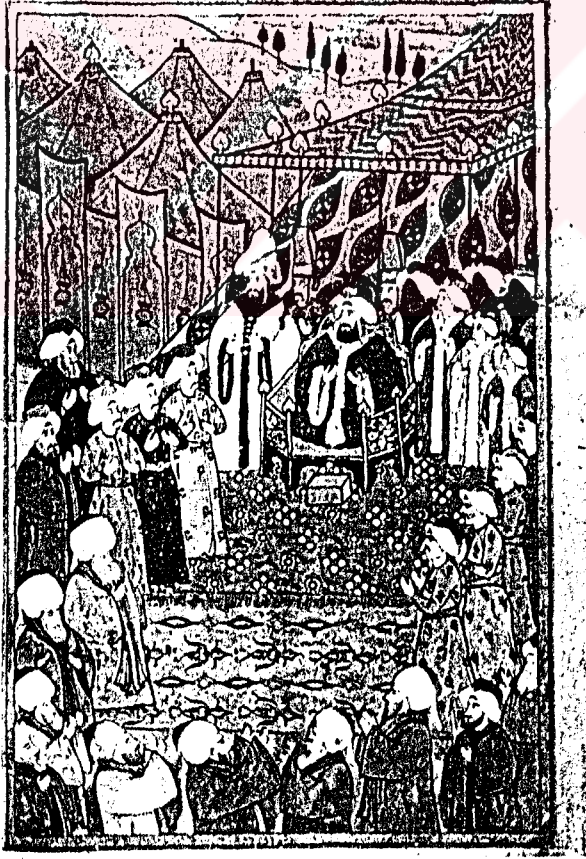
Resim 227- Selimiye Cami Hünkâr Mahfeli Çini

Resim 228- Selimiye Camii Mührap Duvarı Çini Pano

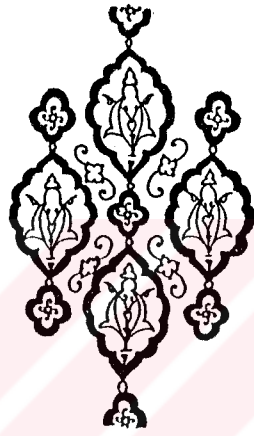
Resim 229- Sultanahmet Camii Kadınlar Mahfili Çini Pano

Resim 230- Osmanlı Şenliklerinden Padişah Otağı ³⁰

Kıyafet-el-insaniye fi şema'il el
T.S.M. Env. no. 1563, sayfa

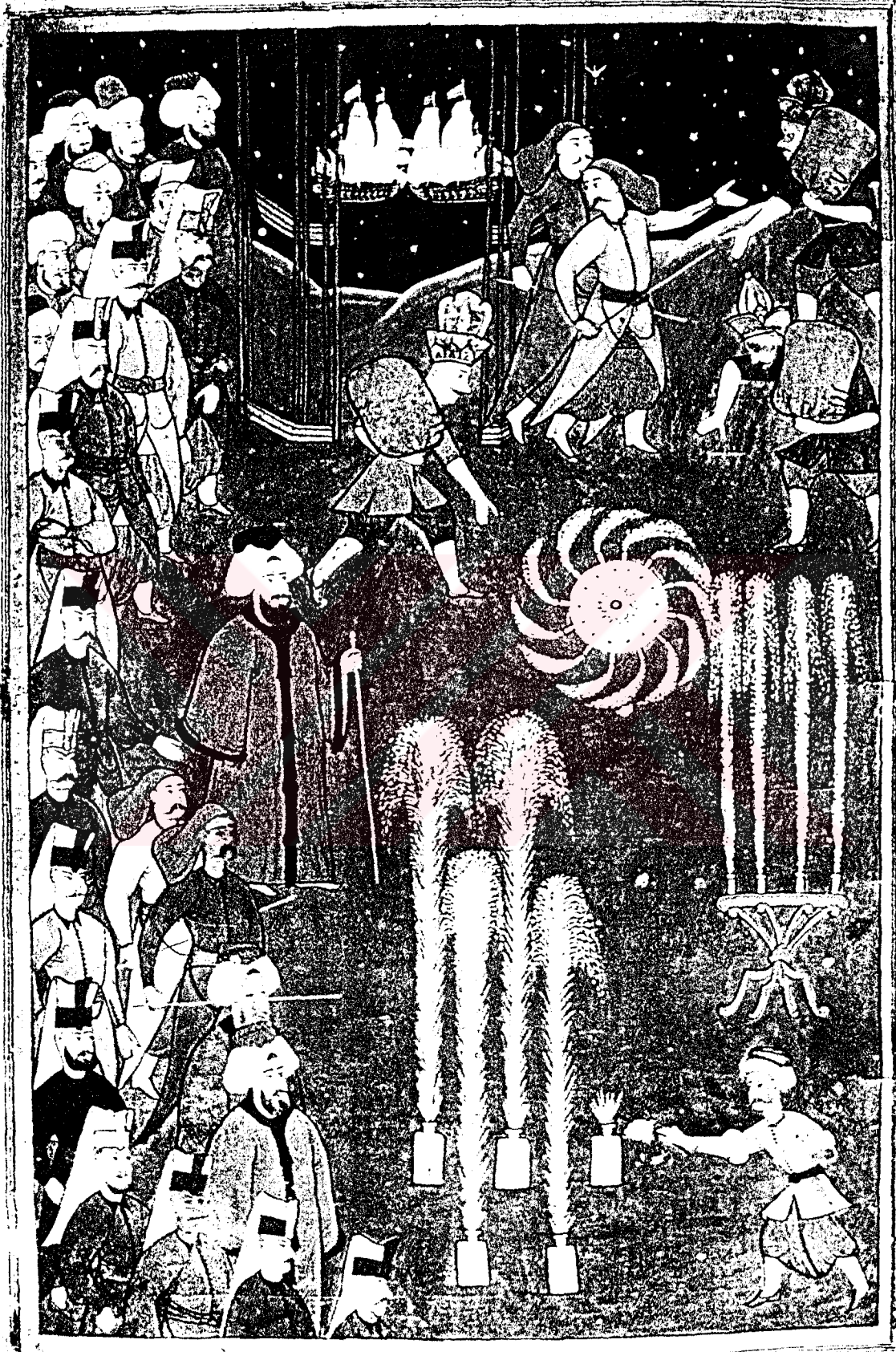
Desen 20. Kıyafet el-insaniye fi şema'il el-
Osmaniye T.K.S. Ktp. H. 1563, s. 50a.

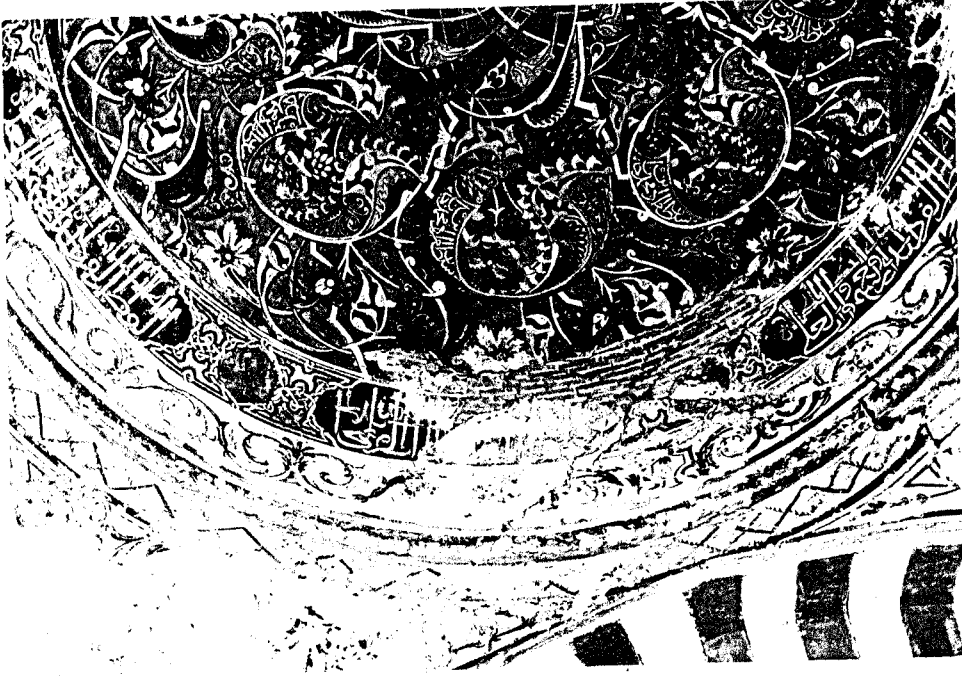
Resim 23. Kıyafet-el-insaniye fi şema'il el
Osmaniye T.S.M. Env. no. 1563, sayfa
50a.

Resim-232 Minyatürde Kumaş Üzerindeki Desenler

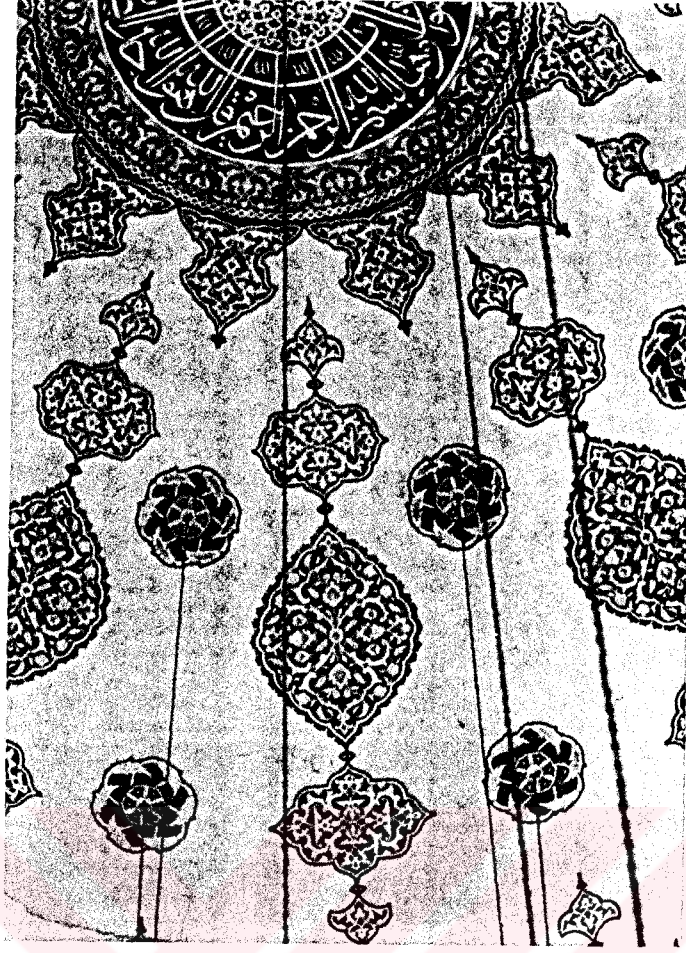
Resim-233 Osmanlı Şenliğinde Hava: Fışek Gösterisi

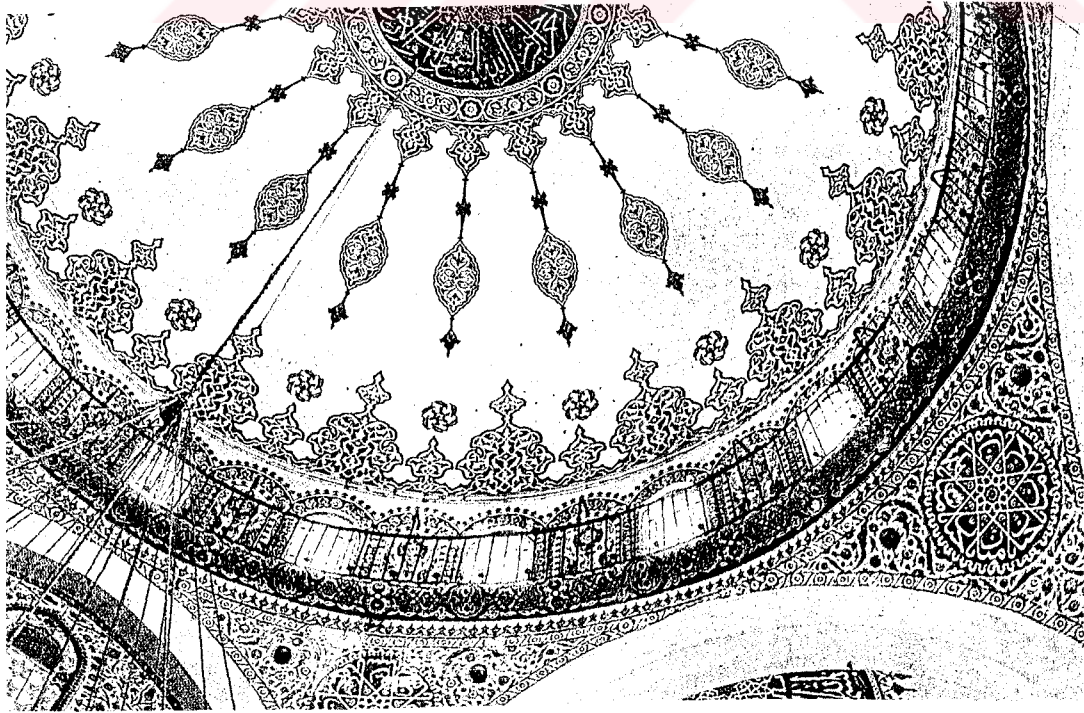
Resim-234 Üç Şerefeli Camii Çarkıfelek Kompozisyon

Resim-235-Azapkapı Sokollu Kubbede Çarkıfelek

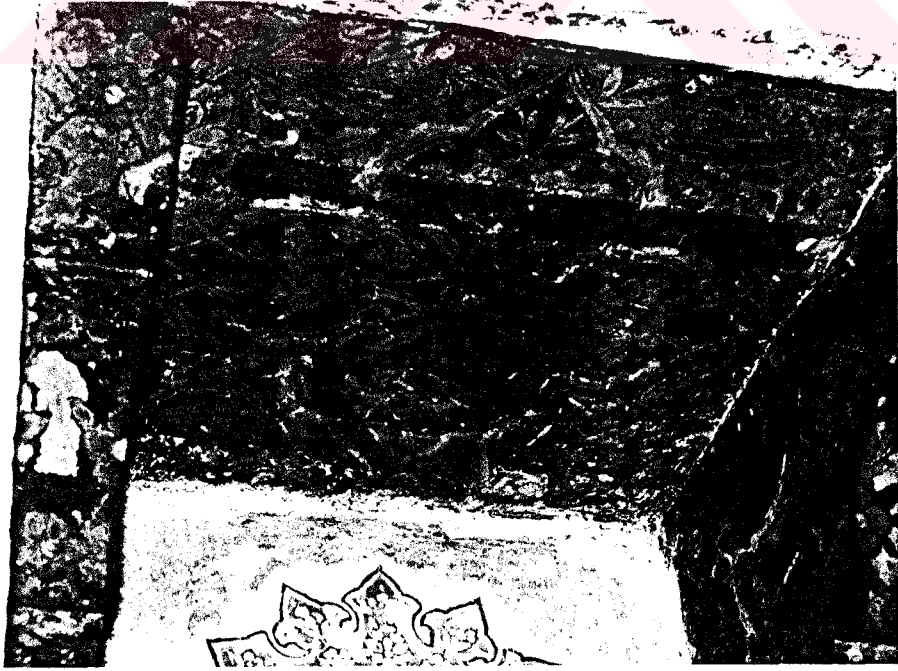
Resim-236- Tophane KılıçAli Paşa Camii Kubbesi

Resim-237-Kadırga Sokollu Camii Kubbede Çarkitelek

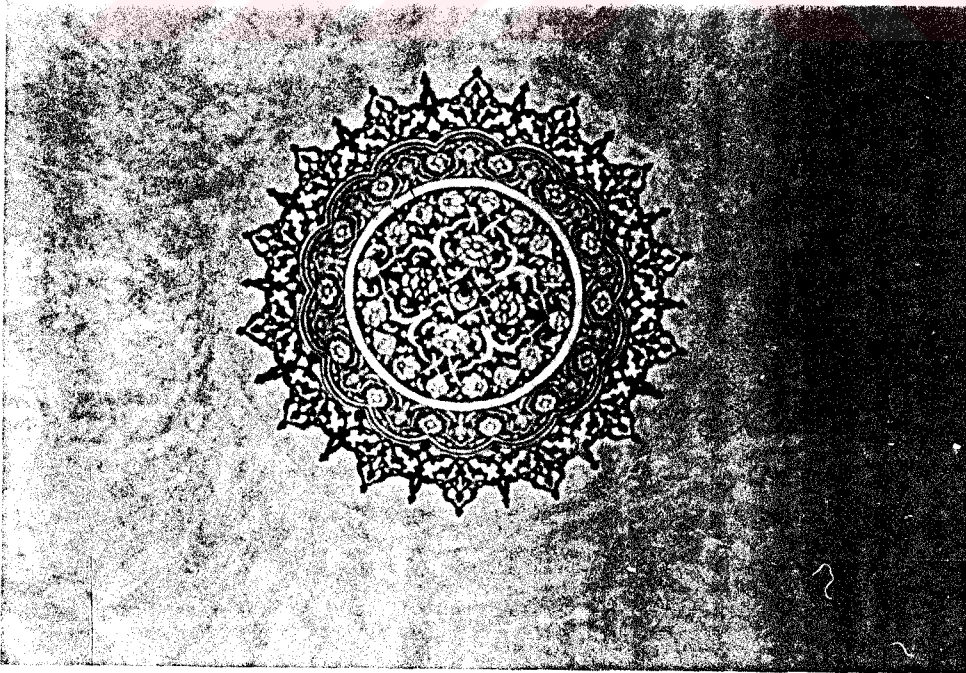
Resim-238- Takkeci Ibrahim Ağa Camii Mahfil Altı

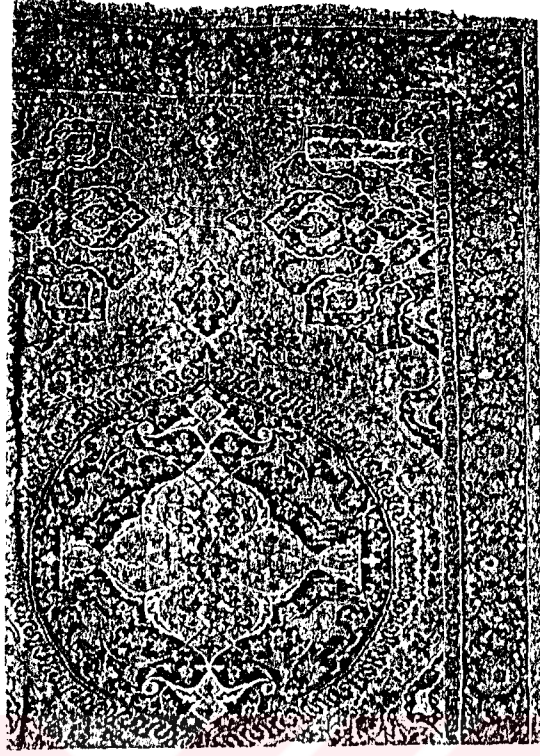
Resim-239- Kadırga Sokollu Camii Giriş Kapısı Üstü

Resim-240- Kadirga Sokollu Giriş Üstü Konsol

Resim-241- Topkapı Kara Ahmet Camii Son Cennat Kubbesi

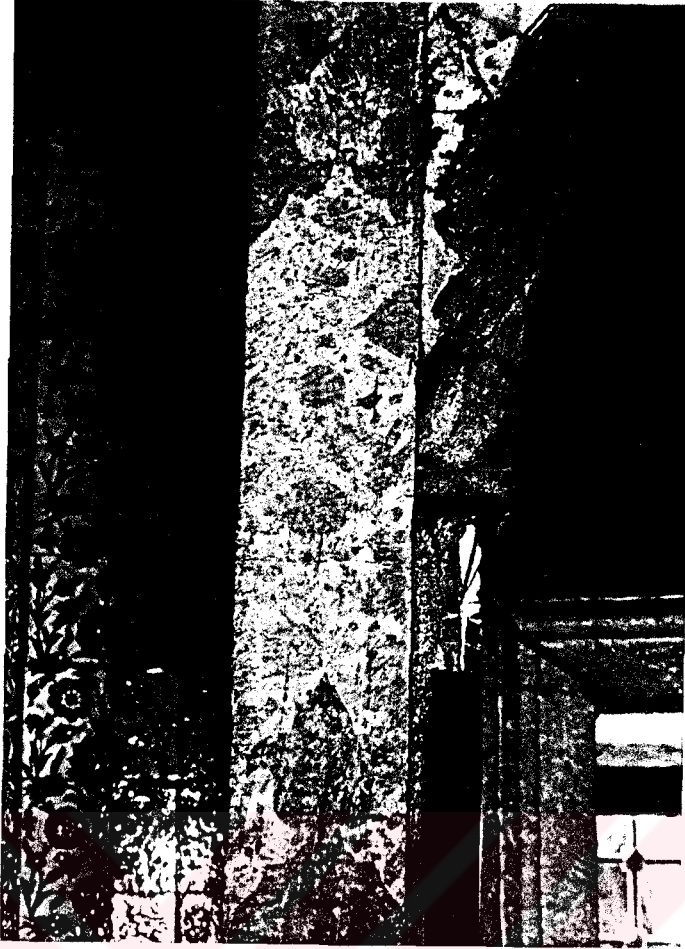
Resim-242-Uşak Halısı(Şerare Yetkin)

Resim-243-Kadırga Sıkkollu Cami Tavan Detayı

Resim-244-Topkapı Kara Ahmet Paşa Ahşap Tavani

Resim-245- Topkapı Takkeci Camii Mahfil Ayacı

Resim-246- Osmanlı Minyatüründe Halı Üstü Palmeter

SONUÇ

fimar Sinan dönemi yapıları içinde ele aldığımız Şehzade Mehmet Camii, Rüstempaşa Camii, İrne Selimiye Camii bezeme programları ve motifler bakımından yüzyılın karakterini iratlıkları kadar farklı yanlarıyla da önemleri vardır. Yapıların önemi kadar yaptırıcılarında emi vardır. Selimiye ve Şehzade Camii Padişah yapıları , Atik Valide Camii Hanım Sultan ıpısı, Rüstempaşa ise Veziriazam yapısıdır.Şehzade Camii Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlumun usına pişmanlık için yaptırması ve özlemi yapıya daha önem katmaktadır. Rüstempaşa gibi em güçlü hemde zengin bir veziriazamın yaptırdığı Caminin ne kadar önemli olabileceğininide öz önüne almak gerekir. Bu yapılarda hiç bir masraftan kaçınılmadığı düşünülürse ne kadar ileteli malzeme kullanıldığı ve hangi ustaların elinden çıktığı anlaşılabilir.Bu önem ve izelliğe rağmen 16. yüzyıl mimarisinin bezeme programlarını birbirinden pek ayrılmadan ıcak her yapının kendine özgü biçimlerinde bezenerek süslenmişlerdir.

Şerçekte 16. yüzyıl mimarisinin bezeme programlarını incelersek ortak birçok bezeme ogramı ve kompozisyonlarla karşılaşırız.Bu camilerin yapısal özelliklerinede bakarsak bir stemleşme görürüz. Bu sistemleşme yapının artık ana kubbeler etrafında merkezileşmesinin stirdiği sonuçlarla ilgilidir. Süsleme programlarında buna uygun gelişir.Bütün ana kubbeler ırnyı mutlaka hatırlatmak için onun kutsal kitabından bir ayetle başlar.(Zaman zaman ıdislerde kullanılmıştır.) Bundan daha içte yada onunla bağıntılı göbek kompozisyonu ılunur. Bu kompozisyon bezeme olduğu kadar örgülü biçimde yazının devamında abilmektedir.Yazıdan sonra çevresinde bir yada ikili bordürler, sonra tığlar yada tepeliklerle tirilir.Bu şema dört yapıdadı tekrarlanır ancak istisna olarak Şehzade Mehmet Caminde iki ta yazı vardır.Kubbenin göbek kısmı ile pencere arasındaki bölümde XI. yüzyılın genel rakteri olarak şemse yada rozetlerle ışınal bir dağılımla boşlukulu doldurulurken Selimiye miinde kubbenin göbek ile pencere üstü arasındaki kısımlarda tüm yüzey bezemelidir. İlimiye Camindeki diğer fark aslında yüzey bezenirken farklı bir biçimdede olsa şemseler ılımıştır.Ancak şemseler başka bir yerde görünmeyen biçimde yazılarla ıldurulmuştur.Ayrıca yine önemli bir fark Selimiye Camiindeki süslemenin gösterdiği tekstil ılıbuna uyan karakteridir. Pencere üstülerinde mutlaka rumi-palmet üslubunda enine gelişen ıeliklerden oluşan ve atlamalı olarak kullanılan bir bordür bulunur.Rüstempaşa Caminde bu ılıce çift şeritlerden yapılan tığlara dönüşmüştür. Selimiye Caminde ise tamamıyla ılılaşarak pencere nişleri ve içlerindeki bezemeler haline gelmiştir.Pencerelerin düzenleride nel şemadan farklı değildir. Hepsinde çevre bordürü mutlaka vardır. Pencere araları ılıdurulmuş olabilir.Bazılarında da pencere iç yüzeyinde motif görünür.Rüstempaşa Cami ile limiye Cami'nin pencere içlerindeki renkleri bile ortak olan dolama rumileri şaşırtıcıdır.Ayrıca

Rüstempaşa Camindeki pencere çevre bordürleri son derece az rastlanmış bir örnektir. Aynı şekilde Selimiye Camii pencere alını ile pencere aralarındaki kandillikleri genel şemanın dışına aşmaktadır.

Ana kubbelerin alt mekanla bağlantılarını koparan silmeler genellikle fonksiyonel olmasına rağmen dışa çıkıntılı ve süreklilik gösteren formları gerçekten yapıların kademelenmesini sağlamaktadır. Şehzade Mehmet Cami, Atik Valide Cami ve Rüstempaşa Caminde kesintisiz çizgisel formlarının üzerinde yine kesintisiz enine gelişen bordür karakterli bezemeleri oluştururlar. Selimiye Caminde ise ana kubbe silmesi ile Mihrap yarım kubbesinde parçalanarak görsel zenginliğe katkıda bulunurlar. Alt seviyelerdeki silmeli konsollar ise kademelenerek afifletilmiş bezemede aynı biçimde kademelenmiştir. Rüstempaşa ve Selimiye Camindeki alt silmeler böyle yapılmıştır.

Cami yapılarının mekan örtmede kubbe köşeleri kapatmada kullanılan en önemli öğeleri olan arm ve çeyrek kubbeler ana kubbelerin yarısı gibi bezenmektedirler. Ancak önemleri ana kubbelerden aşağıda kaldığı için daha az kompozisyona sahiptirler. Genel şema olarak yine ince yazıya sahiptirler. Yazının göbeğe yakın kısmında yine yarım dairesel bezeme yada yazının devamı örgülü bezeme vardır. İstisna olarak Rüstempaşa Camii Eksedrası vardır. Hem genel şemaya uymamakta hemde bordür ve tuğ gibi süslemelerinin birbiriyle orantısı çok farklıdır. Şehzade Mehmet Caminde bezeme programına uysada süsleme tekniği olarak farklı olan ve malakari ile yapılanlarda vardır.

Küçük kubbeler ise hem buldukları yer hemde boyutsal olarak ana kubbelerden farklı oldukları için ana kubbe bezeme programı ile pek fazla benzerlik göstermezler. Ayrıca zaman zaman Selimiye Cami revak kubbesi gibi dilimli yapılabilirler. Bu da bezemede tamamıyla farklı bir kompozisyon gerektirir. Bu kubbelerin hiçbirinde yazı yoktur. Genel kubbe bezeme şeması olarak ortada bir göbek motifi, çevresinde genelde bir tane bordür veya tuğla bitirler. Selimiye Camii son cemaat mahallinde bordür ve tuğ beraber bulunur. Şehzade Mehmet Caminde olduğu gibi bazende Hünkar Mahfili gibi önemli bir yerin örtüsü olunca bezemeleride genişletmektedir. Bu bezemede bezemeler daire formu yerine sekizgenlere bölünerek yapılmıştır. Aynı sekizgenler Rüstempaşa Cami Son Cemaat Mahalli ile Şehzade Mehmet Caminde Son cemaat mahallerinde kubbelerinde malakari olarak işlenmiştir.

Ana kubbelerin kasnaklarını taşıyan çemberi oluşturan öğelerden olan pandantifler XVI. yüzyılda gerçekten son derece güzel şemaya sahiptirler. Pandantiflerde destek verdikleri kubbelerin önemine göre bezendikleri görülüyor. Klasik şema ortada bir dairesel yazı, çevredeki çeyrek dolgular ve en dıştaki bordürden oluşmaktadır. Yazılar genellikle Allah yazısıyla başlayıp, diğer halife isimleriyle devam eder. Büyük camilerde ise buralarda ayet ve hadisler kullanılabilir. Üçgen dolgular genellikle rumi-palmet uslubunda olurken, bazende Atik Valide

amindeki gibi hem rumi- palmet hemde hatayilerle yapılabilmektedir. Bordürlerin geneli hatayili rozet ve hançer yapraklarıyla işlenirken, atik Valide Caminde yukarıya gelişen hatayilerde rastlanmaktadır. Küçük kubbe pandantiflerinde ise genelde sadece rozetler kullanılmaktadır. Geniş flato ile sınırlanan bu rozetler içlerinde rumi-palmet yada hatayili zemelere yer vermektedir.

Camilerin en önemli öğelerinden olan ve sütrüktürel kuruluşun ana unsuru olan kemerler yapılarına göre zaman zaman çok fazla göze batırlar zaman zamanda duvarlar arasında kaybolurlar. XVI. yüzyılın en ilginç örnekleri olan bu dört yapıda çeşitli tekniklerde bezenmiş kemerler bulunmaktadır. Selimiye Camindeki enli tonozla dönüşen kemerlerin enli kısmını hariç tutarsak birçok kemerin somaki taklidi olarak taş ve mermer benzetmesi olarak süslendiğini görürüz. Edirne Selimiye Caminde bütün kemerlerin Caminin içine bakan yüzleri, Şehzade Mehmet Camindeki kemerler ile Atik Valide Cami kemerleri bu biçimde boyanmıştır. Edirne Selimiye Cami kemerleri iç yüzleri tamamıyla çeşitli usullarda son derece güzel bezenmişlerdir. Atik Valide Cami ise Klasik Üslup genel şemasından diğer camilerdekine yakınlıkla şemsel ve yandaki tepelik motifleriyle bezenmiştir.

Kataloğa aldığımız dört yapıda mahfiller bulunmaktadır. Bunların içinde Selimiye, Atik Valide ve Rüstempaşa Camilerinde tonozlar bezemelidir. Rüstempaşa ve Atik Valide Caminde mahfillerden bir şey kalmayan bezemeler mevcuttur. Ancak Edirne Selimiye Caminde mahfillerle tonozlar çeşitli tekniklerde süslenmişlerdir. Süslemeler ayna ve dış çerçeve olarak kullanılmıştır. Dış çerçevede kullanılan bezemeler genelde bordür karakterindedir. Bazen bu bezemeler tıgla dönmüştür. Ortada ise hatayiler çoğunlukla kaydırılmış şemse formları kullanılır.

Klasik dönemin en önemli bezeme türlerinden olan ahşap üzeri kalem işi bu dört yapıdan Rüstempaşa camii, Selimiye Camii ve Atik Valide Caminde çok önemlidir. Rüstempaşa Camii ile Atik Valide Camii XVI. yüzyılın genel şeması içinde olan kündekari tekniğinde geometrik desenli ahşaplar üzerine özellikle natüralist üslupta yapılmış kalem işleri ile dikkatleri çeker. Atik Valide Caminde ikinci sistem kartuşlu bezemelidir. Rüstempaşada ise pencere üzerindeki kitap kapağı formundaki kalem işidir. Selimiye Camii yine tavanıyla, çarkıfeleğiyle ve dış bordürleriyle farklı bir tarz ortaya koymuştur.

Bütün bu dört yapıyı genel değerlendirme içine alırsak hepsinin klasik dönem kompozisyon ve motiflerine Selimiye dışında uydukları, ancak daha öncede söylendiği gibi kendilerine has kompozisyon ve motiflere sahip oldukları görülür. Bazen araştırmacılar son dönemlerde yapılan

restorasyonların alttakilerle çok benzeştiğini farkederler. Bu araştırmacıların içini kolaylaştırır. Ancak bazen şaşırır. Alık Valide Camiinde üstte şemse formunda kompozisyonarken alttan rozet çıkmaktadır. Yinede yazıların çoğunun değişmeden kaldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca birçok yapıda bütün Kur'an ayetleri aynı kullanılmıştır. Barok Dönemde yapılan birçok bezeme alttaki kompozisyonu bozmadan kendi üslubunun uygulamasıyla oluşturulmuştur. Özellikle Şehzade Mehmet Camiinde restitüsyona kaynaklık eden ana kubbe pendantsiflerinin nar bordürü aynı karakterde motiflerin kullanılmasıyla ancak farklı üslupta gerçekleştirilmiştir. Selimiye Camii ise klasik dönem camilerinin kubbe bezeme programına hiç madan yapılmıştır. Herhangi bir yapı için kaynak gösterilemez. Camilerde birkaç kat çıkan bezemelerin birçok camide orijinal sandığımız şeylerin belkide bir başka devirde tümüyle yok olan bezemenin yerine orijinale yakın ve devir üslubunda yapılmış olabileceğini akla getirir. Alık Valide Camiinde orijinal ve devrine ait diyebileceğimiz bezemelerin bulunduğu tek yer sağın mahfel üstündeki kubbelerdir. Ancak Doğan Kuban ve Aptullah Kuran belgelere dayanarak yan sahnelerin yapının bitmesinden sonra ilave edildiğini belirtiyorlar. (Bkz. Değerlendirme s.) Şer böyle ise sadece yan sahında bulunan bezemenin nasıl ilk döneme ait olabileceği tartışılır. Yapıda 1583 ten önce ana mekan tamamlanmışsa kalem işlerinde bitmiş olması gerekir. Yan sahneler aradan birkaç sene geçtikten sonra yapılmış olsa bile farklı usta, farklı üslup olabilir. Selimiye Camiinden daha sonra yapılmış olmasına rağmen hiç bir natüralist kompozisyona rastlanmaz. Bu da tüm yapı hakkında bilgi veremeyeceği açıktır. En önemli örneklerden biri olan Rüstempaşa Camii bezeme programı bakımından diğer yapılara kıyaslanmaz. Bezememesine rağmen bazen onlara kaynaklık edebilecek buluntulara sahiptir. Ana kubbe bezemelerinin dış bordürü üç kat bezenmiştir. Hiç bir yapıyla ilişki kurulamaz, kendi içinde diğer yapı öğelerindeki bezemelerle ortaklığı vardır. Ama aynı bezemeden Süleymaniyyede bir parça, Selimiyyede başka bir parça bulabiliriz. Ama kubbedeki rozetlerle kubbe eteğindeki şeritler başka yerde rastlanmaz. Yukarıda sözü edilen yıllarda kubbe yıkılıp çok özel bir üsluplanmıştır olmalıdır. Ahşap üzerine yapılan kalem işleri tezhip kadar ince ve güzeldir. Bunların yanında çalışanların ellerinin duvar üzerine çalışan kalemkarlardan ince olduğu kesindir. Örneğin Saray nakkaşlarına yaptırılmış olmalıdırlar. Çoğunun yapıldığı Ahşap künde kariyerinde özel maharet isteyen bir ustalıktır.

Örneği gibi XVI. Yüzyılda yapılan kalem işleri belirli bir kompozisyon ve motif şemasına sadık bütün yapılarda kendilerine ait bir şeylerin farklı olduğu kesindir. Restorasyona ve araştırmalara kaynaklık edebilecek birçok buluntu camilerin kendisinde olduğu kadar diğer

Sanat dallarında da vardır. Bunları en iyi değerlendirebilecek olan araştırmacılar XVI. yüzyıl Osmanlı Sanatının anlaşılmasında büyük yararlılık sağlamış olacaktırdır.

KAYNAKÇA

- Altınbay, Zeynep, "Rüstempaşa Camisi restorasyonu Üzerine Gözlemler", Yapı Dergisi, Yapı Endüstri Merkezi Yayını, No:162, Mayıs 1995.
- Altınay, Ahmet Refik, Hicri Onikinci Asırda İstanbul Hayatı, İstanbul: Türk Tarih Encümeni Kültürü, 1930.
- Altınay, Ahmet Refik, Türk Mimarları, İstanbul, 1936.
- Arıoğlu, Melin, Osmanlı Şenliklerinde Türk Sanatları, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayımları: 529, Sanat Eserleri Dizisi:2, Ankara, 1982.
- Arseven, Celal Esat, Türk Sanatı, Cem Yayınevi, İstanbul, 1984.
- Başbakan, Oktay, Edirne'de Osmanlı Devri Abideleri, Üçler Basınevi, İstanbul, 1949.
- Başbakan, Oktay, Türk Sanatı, Cilt I, Başbakanlık Kğltür Müsteşarlığı Yayınları, Milli Eğitim Basınevi, İstanbul, 1973.
- Başbakan, Nurhan, "1588 Tarihli Süleymanname ve Macar Nakkaş Pervane", Sanat Tarihi Yıllığı III, 1970, s.167-169.
- Başbakan, Nuran ve Çağman Filiz, Turkish Miniature Painting, İstanbul, Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayii, 1974.
- Başbakan, E. Hakkı, Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri, İstanbul, 1953.
- Başbakan, E. Hakkı, Yüksel, İ. Aydın, İlk 250 Senenin Osmanlı Mimarisi, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü, No:72, İstanbul, 1976.
- Başbakan, Azade ve Keskiner Cahide, Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif, İstanbul: Tercüman Kültür ve Sanat Yayınları, 1978.
- Başbakan, Birgül; Durak, İnci, Edirne Eski Camii Temizliği İçin Rapor, İstanbul, 1992.
- Başbakan, Z. Kenan, "Kastamonu ve Kasabaköy'deki İki Eseriyle Nakkaş Abdullah Bin Mahmud ve Sanat Tarihimizdeki Yeri", Vakıflar Dergisi, sayı:XX, Ankara, 1988, s.85.
- Başbakan, İsmet, Türklerde Resim ve Minyatür Sanatı, Vakıflar Dergisi, sayı:XII, Ankara, 1987, s.271-290.
- Başbakan, Emine, Edirne Eski Camii Bezemeleri İçin Rapor, Ankara, 1991.
- Başbakan, Emine, "Tarihi Anıtlar Araştırma ve Koruma Laboratuvarı", Rölöve Restorasyon Dergisi, Sayı:4, 1982, s.31.
- Başbakan, Emin, Osmanlı Sarayı ve Kıyafetleri, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1948.
- Başbakan, Filiz, "Saray Nakkaşhanesinin Yeri Üzerine Düşünceler", Sanat Tarihinde Doğudan Batıya/ Ünsal Yücel Anısına Sempozyum Bildirileri, İstanbul, 1989, s.35-46.
- Başbakan, Filiz, "Mimar Sinan Döneminde Ehl-i Hîref Teşkilatı", Mimar Sinan Dönemi Türk

- Mimarlığı ve Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No: 288, Sanat Dizisi: 41, Mısırlı Matbaacılık, İstanbul, 1988
- Demiriz, Yıldız, "Edirne Eski Camii Bezemeleri Raporuna Ek", İstanbul, 1991.
- Demiriz, Yıldız, Erken Osmanlı Mimarisinde Süsleme, Basılmış Doçentlik Tezi, Sanat Tarihi Yılığı VII, İstanbul, 1976.
- Demiriz, Yıldız, "Klasik Dönem Osmanlı Yapılarının Gizlediği Süslemeler", Kültür ve Sanat, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yıl:1, Sayı:2, İstanbul, Nisan 1989, s.30-33.
- Demiriz, Yıldız, "16 Yüzyıl Türk Süsleme Sanatında Natüralist Akımın Gelişmesi", Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı, Türkiye İş Bankası Yayını, İstanbul, 1988, s.13.
- Demiriz, Yıldız, Osmanlı Mimarisinde Süsleme I, Erken Devir (1300-1453), Kültür Bakanlığı Yayınları: 263, Türk Sanatı Eserleri Serisi:2, İstanbul, 1979.
- Demiriz, Yıldız, Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1986.
- Demiriz, Yıldız, "Sinan Mimarisinde Bezeme", Mimar Koca Sinan'ın Yaşadığı Çağ ve Eserleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını I, s.486.
- Demiriz, Yıldız, Türk Halı Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No:150 Sanat Dizisi:20, Ankara 1991.
- Erman, M. Uğur, Edirne Hattatları ve Edirne'nin Yazı Sanatımızdaki Yeri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1965.
- Özcelik, Hamdi, Süsleme Resim Tekniği, Sanat Eğitim Yayınları, İstanbul, 1976.
- Özdemir, Tülin, "Bir Süsleme Sanatı(Osmanlı Tezhipleri)", Kültür ve Sanat Dergisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yıl:2, Sayı: 8, İstanbul, Aralık 1990, s.35-38.
- Özdoğan, Beyhan, "Mimar Sinan'ın Çıtraklık Şaheseri Şehzade Mehmet Camii", İlgi Dergisi, 22.yıl, sayı:53, İstanbul, 1987, s.1-9.
- Özdoğan, Beyhan, "Rüstempaşa Camisi Restorasyonu Üzerine Yapılan Gözlemlerdeki Önemli Eksikler", Yapı Dergisi, Yapı Endüstri Merkezi Yayını, No:163, Haziran, 1995.
- Özdoğan, Abdülkadir, "Silivrikapı'da Hadım İbrahim Paşa Camii", Vakıflar Dergisi, sayı:I, 1938, s.15-18.
- Özgenç, Celal, "Türk Saray Halıları", Kültür ve Sanat Dergisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yıl:4, Sayı:13, İstanbul, Mart 1992, s.26-27.
- Özsoy, Ayla, Türk Tezhip Sanatı, Akyayınları Süsleme Sanatı Serisi: 14-4, İstanbul, 1988.
- Özsin, Emel, "Sadullah Paşa Yahısının Bağlı Olduğu Gelenek", Türkiyemiz, sayı:16, 1975,

s.2.

Esin, Emel, Türkisch Miniature Painting, Tokyo, 1960

Eyice, Semavi, "Edirne'de Selimiye Camii", Sanat Dünyamız, sayı:17, 1979, s.15.

Fünay,Reha, Sinan'ın İstanbul'lu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayını,Aksoy Matbaacılık
İstanbul,1987.

Juart, Clement, Les Calligraphes et les Miniatures de L'Orient Musulman, Paris, 1908. İşleyen,
Emel, İstanbul Camilerinde Cephe Gelişimi, Basılmamış Doktora Tezi,Yıldız
Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul,1995.

Çarıkaya, Aydın, "Topkapı Sarayı III. Ahmed Yemiş Odası Kalem İşleri", İstanbul Üniver.
Edeb. Fak. Sanat Tarihi Bölümü Basılmamış Lisans Tezi, 1973.

Çaramağaralı, Beyhan, "Edirne Eski Camii Kitabesi ve Mimarimizdeki Yeri", Vakıflar
Dergisi, sayı:XI, Ankara, 1971, s.331-336.

Çalışkan, Hüseyin, Tarih Boyunca Bezeme Sanatı ve Örnekleri, Taç Kitabevi, Ankara, 1977.

Çırtımtayf, Süleyman, "On Beşinci ve On Dokuzuncu Yüzyıllar arasında Osmanlı Saray
Teşkilatı", İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1996.

Çonyalı, İ.Hakkı,Üsküdar Tarihi,II. Cilt, 439-445.

Çuban, Doğan; Birkan, Çelen, Edirne Selimiye Camii Restorasyonu, Restorasyon Belgeleri
Dizisi I, Vakıf İnşaat Yayınları, İstanbul, 1990.

Çuban, Doğan, Edirne Eski Camii Bezemeleri ile İlgili Rapor, Vakıf İnşaat Arşivi, İstanbul,
1991.

Çuban, Doğan, "Eski Valide Camii", Mimarlık ve Sanat, 2,(1962), s.33-36.

Çuban ,Doğan, "Rüstempaşa Camii",Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,VI. Cilt,
Kültür Bakanlığı Ve Tarih Vakfı Ortak Yayını,İstanbul,1994.Kültür
Bakanlığı ve tarih Vakfı Ortak Yayını, 7. Cilt, İstanbul,1994.

Çuban, Doğan, "Şehzade Külliyesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 5

Çuran, Aptullah, Mimar Sinan, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1986.

Çeriç, Atanur, " Türk Kültür Ve Sanatında Çiçeğin Etkinliği", Kültür ve Sanat Dergisi,
Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yıl:2,sayı:7, İstanbul,1990,s.53-57.

Çeriç, R.Mehul, "Türk Nakış Sanatı Araştırmaları", I. Vesikalar, İlahiyat Fakültesi Türk ve
İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü Yayını, sayı:1, 1953.
"Nakkaş Hasan Paşa", Sanat, 6, Haziran 1977, s.114-125.

Çemlioğlu, Candan, "Çini ve Kalemışı Motif ve Kompozisyonları Arasındaki Benzerlikler
ve Bağlantılar", Kütahya Uluslararası I. Çini ve Keramik Kongresi.

Çemlioğlu, Candan, "15-16-17 yyç Osmanlı Mimarisinde Kalem İşleri", Basılmamış

- Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, No:1847, İstanbul, 1989.
- Junian, İbrahim, "İlk Devir Türk Sufi Merkezlerinin Mahiyetleri ve Mimarilerinin Menşei Hakkında", Vakıflar Dergisi, sayı:XIX, Ankara, 1985, s.31.
- Dral, M.Z., "Anadolu'da Sanat Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçeleri"Vakıflar Dergisi, sayı:5, Ankara, 1962, s.26.
- Đcal, Ersin, "İstanbul Camilerinde Kalem İşleri", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Sanat Tarihi Bölümü basılmanuş Lisans Tezi, 1973.
- Đney, Gönül, Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi Ve El Sanatları, II. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, genel Yayın No: 185, sanat Dizisi: 33 İstanbul, 1988.
- Đnge , Yılmaz, " Anadolu'da XIII. Yüzyılım Nakışlı Ahşap Camilerinden Bir Örnek: Beyşehir Köşk Mescidi", Vakıflar Dergisi , Sayı IX, Ankara, 1971, s.291-296.
- Đnge , Yılmaz, " XIII.-XVI. Yüzyıllarda Anadolu Mimari Eserlerini Süsleyen Boyalı Nakışlar", Ön Asya Dergisi, Cilt 4, s.43.
- Đzsayımer,Z.Cihan,"Mimar Sinan'ın İstanbuldaki Camii ve Türbelerindeki Yazı Düzeni ve Anlamı", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Bilim Dalı, Basılmanuş Doktora Tezi,No:34, İstanbul 1993.
- Đzsayımer, Cihan, "Selimiye Camii Yazıları", İlgi Dergisi,Apa Ofset Basımevi,No: 55 Sonbahar,İstanbul,1988.
- Đz, Tahsin, "Tavanlarımız", Güzel Sanatlar Dergisi, c. 5, ,Ankara,1944,s.28-38.
- Đz, Tahsin, Türk Kumaş Ve Kadifeleri I , Milli Eğitim Basımevi,İstanbul,1951.
- Đz,Tahsin, Türk Kumaş Ve Kadifeleri II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul , 1951.
- Đz, Tahsin, İstanbul Camileri ,II Cilt, II.Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1987.
- Đenda, Renda, " Restorasyon Çalışmalarında Kalemışleri ve Duvar Resimlerinin Yeri", Rölöve Restorasyon Dergisi, Özel Sayı 1, 1982,s.79-82.
- Đylemezoğlu, H.K İslam Dini İlk Camiler ve Osmanlı Camileri, İstanbul , 1954.
- Đudalı, Muzaffer, Hünkar Mahfilleri, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayını, Güven Basımevi, İstanbul, 1958.
- Đüslü, Özden, "İstanbul Üniversitesi Kütaphğı Müzesindeki XVI. Yüzyıla Ait Osmanlı Minyatürlerindeki Kumaş desenleri Üzerine Bir Deneme", Sanat Tarihi Yıllığı,No:5, (1973), s.547-558.
- Đüslü, Özden, "Topkapı Sarayı ve Türk İslam Eserleri Müzelerinde Bulunan XVI.

- Yüzyıla Ait Osmanlı Minyatürlerindeki Kumaş Desenlerinin İncelenmesi", Sanat Tarihi Yıllığı VI, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Enstitüsü, Ayır Baskı, İstanbul, 1976.
- Şengül,Z. Meral, Süsleme Sanatı(100 Türk Motifi), Yayın No:20, Geçit Kitabevi, İstanbul, 1990.
- Tamer, Cahide, " Türk Bezemelerine Ait Bazı Araştırmacılar", Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi, Ankara, 19-24 Ekim 1959, Kongreye Sunulan Tebliğ. Ankara, 1962, s.355-359.
- Tanındı, Zeren, " Mimar Sinan Çağında Tasvir", Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın:288, Sanat Dizisi:41, Mısırlı Matbaacılık, İstanbul, 1988, s.277-294.
- Tanman, M. Baha, "Atik Valide Külliyesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, I. Cilt, Kültür Bakanlığı Ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 1993.
- Tansuğ, Sezer, Resim Sanatı Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.
- Tezcan, Hülya, " Saray Çocukları ve Halıları", Kültür ve Sanat Dergisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, yıl:3, Sayı: 11, İstanbul, Eylül 1991, s.71-74.
- " Topkapı Sarayı Müzesi Binaları ile İç Süslemeleri ve Gösterdiği Değişiklikler", Sanat Dünyamız, Sayı:6, 1976, s. 13-19.
- Tuncer, O.C. "Anadolu Türk Sanatı ve Yerli Kaynaklar Üzerine Bir Deneme", Vakıflar Dergisi, Sayı:XX, Ankara, 1988, s.85.
- Uzun, Leyla, "Edirne Camilerindeki Kalemışleri", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Basılmamış Lisans Tezi, 1973.
- Ülgen, Ali Saim, " XVI. Yüzyılda Türk Mimarisinin İç Dekorü Nasıl Vücut Buldu", Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi, Ankara, 19-24 ekim 1959, Kongreye Sunulan Tebliğler, Ankara, 1962, s.389-400.
- Ülgen, Ali Saim " Fatih Cami Heyeti", Mesleki ve Teknik Öğretim, 1(13), Mayıs 1953, s.5-7.
- Unver, Süheyl, "Edirne Şah Melek Paşa Cami Nakışları Hakkında", Vakıflar Dergisi, Sayı: 3, Ankara,
- Unver, Süheyl, Edirne Muradiye Cami, İstanbul, 1952.
- Unver, Süheyl, "Edirne Üç Şerefeli Cami Avlu Kubbeleri İçindeki Devrimin Süsleri", Arkitekti, Sayı: 211, İstanbul, 1949, s.166-168.
- Unver, Süheyl, Müzehhip Karamemi, İstanbul, 1951.
- _____ Vakıf İnşaat Kayıtlarından Rapor, İstanbul, 1991.
- Zatman, Nurettin, Türk Kumaşları, Ankara Halkevi Neşriyatı, Müze ve Sergi Şubesi, Büyük

Boy No:27, Maarif Matbaası, Ankara, 1945.

Yenişehirlioğlu, Filiz, "XVI. yüzyıl Osmanlı Dönemi Yapılarında Görülen Mimari Süsleme Programında Mimar Sinan'ın Katkısı Varmıdır?", Mimarlık, Sayı:6-6, 1982, s.29-35.

Yenişehirlioğlu, Filiz, "Osmanlı Döneminin Yapılarında Buhana Çini Kaplamalar ve Restorasyon Sorunları", Rölöve Restorasyon Dergisi, I. Restorasyon Semineri Özel Sayısı, Ankara, 1982, s.45.

Yetkin, Şerare, "İstanbul Rüstem Paşa Camii Çinileri Üzerinde Bazı Gözlemler ve Saray Nakkaşlarının Bu Çiniler Üzerinde Etkisi", Kültür ve Sanat Dergisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yıl:1, Sayı:4, İstanbul, Aralık 1989, s.15-22.

Yetkin, Şerare, "Sultan Alaeddin Keykubat'ın Alara Kalesi Kasrı Hamamındaki Freskler", Sanat Tarihi Yıllığı, Sayı: 3, Üstambul Üniversitesi Yayını, 1969-1970, s.69-88.

Young-Stronachd Cuyler, "Three Octagonal Seleuk Tomb Towers", Iran IV, 1966, s.1-28.

ÖZGEÇMİŞİ

Doğum Yeri, Yılı : Zonguldak, 18.02.1958

Eğitim Bilgileri : Aksaray Mahmudiye Amerikan Deneme Okulu 1964-1969

Davutpaşa Ortaokulu ve Lisesi 1969-1976

D.G.S.A. Mimarlık Yüksek Okulu 1977-1982

Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Rölöve Restorasyon Yüksek Lisans Programı 1982-1985

(Tez Kapadokya'da Güzelyurt Sosyal Yapıları)

İşlemsel Çalışmalar : Vakıf İnşaat Restorasyon ve Tic. A.Ş. çalışmaları: 1983-1987

- Sultanahmet Camii Arastası Restorasyonu

- Sultanahmet Camii Restorasyonu

Serbest Mimarlık Çalışmaları : 1987-1991

Vakıf İnşaat Restorasyon Ve Tic. A.Ş. Çalışmaları: 1991-1993

(Restorasyon Müdürü olarak)

-Sultanahmet Camii Restorasyonu

-Ortaköy Mecidiye Camii Restorasyonu

-Yıldız Hamidiye Camii Restorasyonu

-Edirne Eski Camii restorasyonu

-Edirne Üç Şerefeli Camii Restorasyonu

-Edirne 10 adet küçük cami restorasyonu

-Şehzade Mehmet Camii restorasyonu

-Rüstempaşa Camii restorasyonu (Eminönü)

-Vakıf Gureba Hastanesi Restorasyonu

-Safranbolu Cinci Hanı Restorasyonu

-Ertokuş Medresesi Restorasyonu (Atabey, İsparta)

-Hoca Ahmed Yesevi Türbesi Restorasyonu

(Uygulama Denetim ve projelendirme çalışmalarını kapsar)

Gürtaş İnşaat Sanayi ve Tic.L.T.D. Şti. : 1994-

- Giy-Koop Giyim Eşyası Üreticileri ve Konfeksiyoncular
Kooperatifi 2000 İşyeri İnşaatı Uygulama Proje Müdürü

ESİM LİSTESİ

KLASİK ÖNCESİ BÖLÜMÜ

- sim 1- Bursa Yeşil Cami Kubbe Bezemesi
- sim 2- Bursa Yeşil Cami Giriş Kapısı Tavanı
- sim 3- Edirne Eski Cami Kubbe Kalemîşi
- sim 4- Edirne Muradiye Cami Kalemîşi
- sim 5- Edirne Üç Şerefeli Cami içi Kubbe Kalemîşi
- sim 6- Edirne Üç Şerefeli Cami içi Kubbe Kalemîşi
- sim 7- Edirne Üç Şerefeli Cami Revak Kubbesi Kalemîşi
- sim 8- Edirne Üç Şerefeli Cami Revak Kubbesi Kalemîşi

ŞEHZADE CAMİİ

- sim 9- Şehzade Mehmet Camii Görünüşü
- sim 10- Şehzade Mehmet Camii iç Görünüşü
- sim 11- Ana Kubbe Restorasyon öncesi
- sim 12- Ana Kubbe Göbek Detayı
- sim 13- Ana Kubbe Restorasyon Sonrası
- sim 14- Ana Kubbe Restorasyon Sonrası
- sim 15- Ana Kubbe Etek Detayları
- sim 16- Ana Kubbe Şemse Detayı (Restorasyon)
- sim 17- Ana Kubbe Etek Başlıkları
- sim 18- Ana kubbe Etek Detayları (Restorasyon öncesi)
- sim 19- Ana Kubbe Gezinti Altı
- sim 20- Ana Kubbe Gezinti Altı
- sim 21- Ana Pandantifler Restorasyon Öncesi
- sim 22- Ana Kubbe Pandantifler Restorasyon öncesi (Detay)
- sim 23- Ana Kubbe Pandantifleri Restorasyon araştırması Köşe Detayı
- sim 24- Ana Kubbe Pandantifleri Restorasyon araştırması
- sim 25- Ana Kubbe Pandantifleri Yazı Restorasyonda Araştırma Bulguları
- sim 26- Ana Kubbe Pandantifleri Restorasyon öncesi
- sim 27- Ana Kubbe Pandantifleri Restorasyon
- sim 28- Ana Kubbe Pandantifleri Restorasyon
- sim 29- Ana Kubbe Pandantifleri Restorasyonu
- sim 30- Ana kubbe Pandantif Restorasyon Araştırması Köşe Üçgenler
- sim 31- Ana Kubbe Pandantifi Dış Bordürü
- sim 32- Yarım Kubbe Göbek Motifi Restorasyon öncesi

- m 32- Yarım Kubbe Göbek Motifi Restorasyon öncesi
- m 33- Yarım Kubbe Göbek Tığı Restorasyon öncesi
- m 34- Yarım Kubbe Restorasyon Sırasında
- m 35- Çeyrek Kubbe Göbeği Restorasyon Öncesi
- m 36- Çeyrek Kubbe Restorasyon Bulguları
- m 37- Çeyrek Kubbe Restorasyon uygulaması
- m 38- Giriş Kapısı Üstü Çeyrek Kubbe Araştırması
- m 39- Çeyrek Kubbe Pencereleri
- m 40- Pencere Altından Çıkan Örnekler
- m 41- Pencereden Detay
- n 42- Mihrap Cephesi Pencere Araştırması
- n 43- Mihrap Cephesi Pencere Araştırması
- n 44- Mihrap Cephesi Pencere Araştırması
- n 45- Mihrap Cephesi Pencere Araştırması
- n 46- Mihrap Cephesi Yuvarlak Pencere Araştırması
- n 47- Giriş Kapısı Üstü Kemer Yanı Üçgenleri Araştırması
- n 48- Cami İçi Mihrap Cephesi Pencere Alınlıkları Araştırma
- n 49- Hünkâr Mahfeli Tavanı Araştırma
- n 50- Son Cemaat Mahalli Cami Giriş Kubbesi
- n 51- Son Cemaat Mahalli Kubbe Pandantifi
- n 52- Revak Pencereleri Alınlıkları
- n 53- Revak Penceresi Alınlıkları
- n 54- Revak Penceresi Alınlıkları

TEMPAŞA

- n 55- Eminönü Rüstempaşa Camii Görünüşü (dış görünüş ekle yok)
- n 56- Rüstempaşa Camii iç Görünüşü
- n 57- Rüstempaşa Camii iç Görünüşü
- n 58- Rüstempaşa camii Kubbe iç genel görünüşü
- n 59- Kubbe göbek görünüşü
- n 60- Ana kube yazıdan detay
- n 61- Ana kube göbek bordürü
- n 62- Ana kubbede araştırma sırasında bulgular
- n 63- Ana Kubbe yüzeyindeki kırmızı yapraklı rozet
- n 64- Ana Kubbe yüzeyindeki sarmal rumeli rozet
- n 65- Ana Kubbe Kuşağındaki tığ motifi

- m 66- Ana Kubbe penceresi araştırma öncesi durumu
- m 67- Ana Kubbe penceresi araştırmaları
- m 68- Ana Kubbe penceresi araştırmaları
- m 69- Ana Kubbe penceresi araştırmaları
- m 70- Ana Kubbe pencere iç yüzeyi
- m 71- Ana Kubbe gezinti mahalli altı bezemesi
- m 72- Ana Kubbe gezinti mahalli altı restorasyonu
- m 73- Trompların Barok bezeme detayları
- m 74- Tromplarda araştırma aşaması
- m 75- Alt Silmeli Konsol
- m 76- Giriş Kapısı Üstü Taş Konsollar ve Altları
- m 77- Giriş Kapısı Sağı ve Solu Ahşap Tavanlar
- m 78- Mahfil Altı bezemeleri
- m 79- Ahşap Mahfil Altı Bezemesi
- m 80- Ahşap Mahfil Altı Bezemesi
- m 81- Ahşap Mahfil Altı bezemesi
- m 82-- Son Cemaat Mahalli Cami giriş kubbesi

MİYE CAMİİ

- n 83- Selimiye Camii Görünüşü
- n 84- Selimiye Camii Müezzinler Mahfeli
- n 85- Selimiye Camii İç Mekanı
- n 86- Selimiye Camii İç Mekanı
- n 87- Selimiye Camii Ana Kubbe Restorasyon Öncesi
- n 88- Selimiye Camii Ana Kubbe Restorasyon Sonrası
- n 89- Selimiye Camii İç Mekan Restorasyon Öncesi
- n 90- Ana Kubbe Detay
- n 91- Ana Kubbe Yüzey Kompozisyonu
- n 92- Selimiye Camii Ana Kubbe Pencereleeri
- n 93- Ana Kemerler
- n 94- Tromp Kalemışleri ve Kemerler
- n 95- Beden Duvarı yüzeyi
- n 96- Mihrap iç görünüşü
- n 97- Mihrap Yarım Kubbesi
- n 98- Mihrap Yarım Kubbesi Detay
- n 99- Ana Kemer Altı Süslemesi

- sim 100- Ana Kemer Altı Süslemesi Buluntusu
sim 101- Orta Ana Kemer Kalemifleri Araştırması
sim 102-Orta Ana Kemer Tonozları Kalemifif
sim 103- Yan Kapılar st Ana Kemer Tonoz Kalemifleri
sim 104-Yan Kapı st Ana Kemer Kalemifleri
sim 105-Giriş Kapısı st Tonozu Araştırması
sim 106- Giriş Kapısı st Ana Kemer Tonozu Kalemifif
sim 107- Yan Giriş Kapısı Tavanı
sim 108- Ana Giriş Kapısı Tavanı
sim 109- Hünkar Mahfeli Tavan Süsleme Detay
sim 110- Hünkar Mahfeli Tavan Süslemeleri
sim 111- Hünkar Mahfeli Tavan Detayı
sim 112- Hünkar Mahfeli Kemer İçi
sim 113- Hünkar Mahfeli Kemer Alını Ve çgen Yzey ve Bordür
sim 114- Hünkar Mahfeli Kemer Alını Kartuşlar Araştırma
sim 115- Hünkar Mahfeli Madalyonu Araştırma Sırasında
sim 116- Hünkar Mahfeli Rozet
sim 117-Hünkar Mahfeli Pencere Tavanı
sim 118-Ktphanede Kalem işleri
sim 119- Hünkar Mahfeli Girişi Tavan Süslemeleri
sim 120- Hünkar Mahfeli Girişi Tavan Süsleme Detay
sim 121- Mahfil Tavan Süslemesi
sim 122- Mahfil Tavan Süslemesi
sim 123- Mahfil Tavan Süslemesi
sim 124- Mahfil Tavan Süslemesi
sim 125- Kadınlar Mahfeli st Kat Tavan Süslemesi
sim 126- Kadınlar Mahfeli st Kat Tavan Süslemesi
sim 127- Galeri Tavanları Süslemesi
sim 128- Galeri Tavanları Süslemesi
sim 129-Galeri Tavanı
sim 130-Galeri Tavan Süslemesi
sim 131-Galeri Tavan Süsleme Detayı
sim 132- Son Cemaat Mahalli Cami Giriş Kubbesi
sim 133- Son Cemaat Kubbesi (No:1)
sim 134- Son Cemaat Kubbesi Detay (No: 1)
sim 135- Son Cemaat Kubbesi Detay (No: 2)

- im 136- Son Cemaat Kubbesi (No:3)
- im 137- Son Cemaat Kubbesi (No: 4)
- im 138- Son Cemaat Kubbesi (No:5)
- im 139- Son Cemaat Mahalli Kubbe (No:6)
- im 140- Son Cemaat Mahalli Kubbe (No:7)
- im 141- Son Cemaat Kubbe Pandantifi (No:1)
- im 142- Son Cemaat Kubbe Pandantifi (No:2)
- im 143- Son Cemaat Kubbe Pandantifi (No:3)
- im 144- Son Cemaat Kubbe Pandantifi (No:4)
- im 145- Son Cemaat Kubbe Pandantifi (No:5)
- im 146- Son Cemaat Kubbe Pandantifi (No:6)
- im 147- Son Cemaat Kubbe Pandantifi (No:7)
- im 148- Son Cemaat Kubbe Etekleri
- im 149- Son Cemaat Kubbe Etekleri
- im 150- Son Cemaat Kubbe Etekleri
- im 151- Son Cemaat Kubbe Etekleri
- im 152- Müezzinler Mahfili Restorasyon Araştırması
- im 153- Müezzinler Mahfili Tavan Altı
- im 154- Müezzinler Mahfili Tavan Altı Rozet Araştırma
- im 155- Müezzinler Mahfili Tavan Altı Rozet
- im 156- Müezzinler Mahfili Tavan Altı Bordürü Araştırma
- im 157- Müezzinler Mahfili Tavan Altı Bordürü
- im 158- Müezzinler Mahfili Tavan Altı Yan Bordürü
- im 159- Müezzinler Mahfili Ayak Üstü Üçgen Yüzey (İç Taraf)
- im 160- Müezzinler Mahfili Korkuluk Altı Silmesi
- im 161- Müezzinler Mahfili Silme Altı Bordür
- im 162- Müezzinler Mahfili Dış Köşeden Detay
- im 163- Müezzinler Mahfili Ayak Detayı (Dış)
- im 164- Müezzinler Mahfili Köşe Detayı

Ş VALİDE CAMİİ

- im 165- Üsküdar Eski Atik Valide Camii Görünüş
- im 166- Atik Valide Camii İç Görünüş
- im 167- Ana Kubbe
- im 168- Ana Kubbe Altı Kısım
- im 169- Ana Kubbe Pandantifi

- esim 170- Çeyrek Kubbe
esim 171- Mahfil Üstü Kubbe
esim 172- Mahfil Üstü Kubbe
esim 173- Mahfil Üstü Kubbe Araştırma
esim 174- Hünkar Mahfili Üstü Kubbe Araştırma
esim 175- Mahfil Üstü Kubbe Eteği Araştırma
esim 176- Mahfil Kubbesi Pandantifi
esim 177- Mahfil Kubbesi Pandantif Detayı
esim 178- Mahfil Kubbesi Kemer Detayı
esim 179- Mahfil Altı Ahşap Tavan Süslemesi (Araştırma Öncesi)
esim 180- Mahfil Altı Ahşap Kartuşlu Tavan
esim 181- Mahfil Altı Kündekari Tavan Süslemesi
esim 182- Mahfil Altı Kündekari Tavan Süslemesi
esim 183- Son Cemaat Mahalli Camii Giriş Kubbesi
esim 184- Camii Girişi Kubbe Detayı
esim 185- Revak Kubbesinde Yapılan Örnek

EĞERLENDİRME

- esim 186- Süleymaniye Cami İç Mekan
esim 187- Azapkapı Sokollu Cami İç Mekan
esim 188- Kadirga Sokollu Cami İç Mekan
esim 189- Selimiye Cami Çini Bordür
esim 190- Süleymaniye Cami Küçük Kubbe Detayı
esim 191- Selimiye Cami Çini Bordür
esim 192- Kadirga Sokollu Cami Çini Bordür
esim 193- Topkapı Takkeci Cami Mahfil Alın
esim 194- Kadirga Sokollu Cami Müezzin Mahfili Altı
esim 195- Sultanahmet Cami Pandantif Bordürü
esim 196- Sultanahmet Cami Hünkar Mahfili Altı Bordürü
esim 197-Edirne Üç Şerefeli Cami Revak Kubbesi
esim 198- Üsküdar Mihrimah Cami Ana Kubbesi
esim 199-Topkapı Kara Ahmet Paşa Kubbesi
esim 200-Kadirga Sokollu İç Mekan
esim 201-Azapkapı Sokollu Cami Ana Kubbesi
esim 202- Fındıklı Molla Çelebi Cami Ana Kubbsi
esim 203- Eyüp Zal Mahmut Paşa Cami Ana Kubbesi

- Resim 204- Tophane KılıçAli Paşa Cami Ana Kubbesi
Resim 205- Edirne Üç Şerefeli Cami Dilimli Kubbe
Resim 206- Bursa Yeşil Cami Ana Kubbesi
Resim 207- Selimiye Cami hünkar Mahfeli Çini Bordür
Resim 207-A- Selimiye Cami Alt Penere
Resim 208- KılıçAli Paşa Cami Kubbe
Resim 209- Süleymaniye Cami İç Mekan
Resim 210- Zal Mahmut Cami Kemer Detayı
Resim 211- Nişancı Mehmet Paşa Cami Son Cemaat
Resim 212- Topkapı Kara Ahmet Paşa Son Cemaat Tonozu
Resim 213- Sultanahmet Cami Dolap Kapağı Detayı
Resim 214- Osmanlı Şenlik Geçişi
Resim 215- Topkapı KaraAhmet Paşa Ahşap Mahfil Altı
Resim 216- Mushafın Serlevhaları
Resim 217- Topkapı Takkeci Çini Pano
Resim 218- Kadırga Sokollu Çini Bordür
Resim 219- Kadırga Sokollu Çini Bordür
Resim 220- Selimiye Cami Çini Bordürü
Resim 221- Selimiye Cami Pencere Bordürü
Resim 222- XVI. Yüzyıl Kemha Çocuk Kaftanı
Resim 223- XVII. Yüzyıl Kemha Kumaş
Resim 224- Benaki Müzesindeki Kumaş
Resim 225- Bursa İpeklisi XVI. Yüzyıl (Yatman)
Resim 226- Rüstempaşa Cami Çini Bordürü
Resim 227- Selimiye Cami Hünkar Mahfeli Çini
Resim 228- Selimiye Cami Mührap Duvarı Çini Pano
Resim 229- Sultanahmet Cami Kadınlar Mahfeli Çini Pano
Resim 230- Osmanlı Şenliklerinden Padişah Otağı
Resim 231- Kaydırmalı Şemse Örneği
Resim 232- Kumaş Esnafının Geçit Töreni
Resim 233- Osmanlı Şenlilerinde Havai Fişek Gösterisi
Resim 234- Üç Şerefeli Cami Son Cemaat Mahalli Kubbesi
Resim 235- Azapkapı Sokollu Cami Ana Kubbe 'den Detay
Resim 236- Tophane kılıçalı Paşa Cami Kubbesi
Resim 237- Kadırga Sokollu Cami Ana Kubbe Detayı
Resim 238- Takkeci İbrahim Ağa Cami Mahfil Alt Detayı

Resim 239- Kadırga Sokollu Cami Giriş Kapısı Üstü Konsolu

Resim 240- Kadırga Sokollu Cami Konsol Detayı

Resim 241- Topkapı KaraAhmet Paşa Cami Revak Kubbesi

Resim 242- Uşak Halısı (Şerare Yetkin)

Resim 243-Kadırga Sokollu Cami Giriş Kapısı Tavan detayı

Resim 244-Kara Ahmet Paşa MAhfıl altı Tavanı

Resim 245- Topkapı Takkeci Cami Mahfil Ayağı

Resim 246- Osmanlı Minyatüründe Halı Üstünde Palmeter

ŞEKİL NUMARALARI

Şekil 1-Şehzade Mehmed Camii Planı ve Kesiti

Şekil 2-Mihrap Duvarı Pencere Sistemi

Şekil 3-Rüstempaşa Camii Planı ve Kesiti

Şekil 4-Kubbe Sistemi (Restorasyon Öncesi)

Şekil 5- Kubbe Sistemi(Restorasyon Sonrası)

Şekil 6- Ana Kubbe Yazı ve Çevresi

Şekil 7-Ana Kubbe Yazı Çevresi Bordür

Şekil 8- Ana Kubbe Yazı Çevresi Bordür

Şekil 9- Ana Kubbe Rozet

Şekil 10-Ana Kubbe Rumili Rozet

Şekil 11-Ana Kubbe Etek Tığı

Şekil 12-Pencere Kenarı Bordür Katmanları

Şekil 13- Pencere İçi Süsleme

Şekil 14-Eksedra kompozisyonu

Şekil 15-Son Cemaat Orta Kubbe Kompozisyonu

Şekil 16-Selimiye Camii Planı

Şekil 17-Selimiye Camii Kesiti

Şekil 18-

Şekil 19-

Şekil 20-Mahfil Çıkış Tavanı

Şekil 21-Mahfil Pencere Tavanı

Şekil 22-Atik Valide Camii Planı

Şekil 23-Atik Valide Camii Planı

Şekil 24-Atik Valide Camii Kesiti

Şekil 25-Küçük Kubbe Göbek Detayı

Şekil 26-Küçük Kubbe Göbek Detayı

Şekil 27-Küçük Kubbe Detayı (Klasik)

Şekil 28-Küçük Kubbe Şemse Detayı

Şekil 29-Küçük Kubbe Etek Başlıkları

Şekil 30-Küçük Kubbe Pandantif Bordürü

Şekil 31-Şehzade Camii Ana Kubbesi

Şekil 32- Rüstempaşa Camii Ana Kubbesi

Şekil 33-Selimiye Camii Ana Kubbesi

Şekil 34-Atik Valide Camii Ana Kubbesi

Şekil 35-Selimiye Camii Ana Kubbe Pencere içi
Şekil 36-Selimiye C. Ana Kubbe Penceresi
Şekil 37-Rüstempaşa C. Pencere içi
Şekil 38-Rüstempaşa C. Ana Kubbe Penceresi
Şekil 39-Şehzade C. Ana Kubbe Penceresi
Şekil 40-Atik Valide C. Ana Kubbe Penceresi
Şekil 41-Selimiye C. Duvar Penceresi
Şekil 42-Şehzade C. Duvar Penceresi
Şekil 43-Şehzade C. Duvar Penceresi
Şekil 44-Şehzade C. Ana Kubbe Konsol Altı
Şekil 45- Rüstempaşa Alt Konsol
Şekil 46-Rüstempaşa Üst Konsol
Şekil 47- Selimiye C. Üst Konsol
Şekil 48-Selimiye C. Alt Konsol
Şekil 49-Selimiye C. Alt Konsol
Şekil 50-Selimiye C. Mihrap Yarım Kubbesi
Şekil 51-Selimiye C. Çeyrek Kubbeler
Şekil 52-Rüstempaşa C. Eksedralar
Şekil 53-Atik Valide C. Çeyrek Kubbe
Şekil 54-Şehzade Camii Çeyrek Kubbe
Şekil 55-Şehzade C. Çeyrek Kubbe
Şekil 56-Şehzade C. Hünkar Mahfili Kubbesi
Şekil 57- Rüstempaşa C. Son Cemaat Kubbesi
Şekil 58-Selimiye C. Son Cemaat Orta Kubbe
Şekil 59- Selimiye C. Son Cemaat Kubbeleri
Şekil 60- Selimiye C. Son Cemaat Kubbesi
Şekil 61-Atik Valide C. Yan Mahfil Kubbesi
Şekil 62-Atik Valide C. Revak Kubbesi
Şekil 63-Şehzade C. Ana Kubbe Pandantifi
Şekil 65-Selimiye C. Son Cemaat Kubbe Pandantifi
Şekil 64-Selimiye C. Son Cemaat Kubbe Pandantifi
Şekil 66-Selimiye C. Son Cemaat Kubbe Pandantifi
Şekil 67-Atik Valide C. Mahfil Kubbesi Pandantifi
Şekil 68-Atik Valide C. Revak Kubbesi Pandantifi
Şekil 69-Atik Valide C. Ana Kubbe Pandantifi

R A P O R

5.Şubat.1987 tarihinde İstanbul Sultanahmet Camininin kubbesinden alınan 4 numune üzerinde yapılan laboratuvar çalışmaları ve sonuçları :

ÖRNEK 1 : Kuşak yazı orjinal sıva üzeri zemin rengi ve sonradan yapılan varak çalığımasından alınan,

Örnek: Bu numune de 3 ayrı kısım gözlendi ve her bir örnekten ayrı ayrı harç analizi yapıldı.

ÖRNEK 2 : Kuşak yazı 1683 dönemi tazir edilmiş yüzeydeki numunenin boyalı kısmından ince kesit alındı. Aşağıya doğru altı harç analizi yapıldı.

ÖRNEK 3 : Çelik yazı sıva parçası varak çalığımasından alınan numune üzerinde harç analizi yapıldı.

ÖRNEK 4 : Çelik yazı sıva parçasından harç analizi yapıldı.

ANALİZLERİ :		T. 1		T. 2	
Örnek	%SİLİS	%SİLİS	1000	1000	1000
S ₁	53.8	40.1	60	10.5	10.5
S ₂	67.4	60.0	100	100	100
S ₃	91.8	8.2	4.9	2.1	2.1
S ₄	51.9	60.0	100	100	100
S ₅	66.1	38.9	406	14	19.5
S ₆	55.2	40.2	4.2	39.3	11.2

Bu yapılan harç analizlerine göre :

1.1 : Numunesinde silis, çam, saman ve taş parçaları görüldü.

1.2 : " 90'ının üzeri olduğu gibi alınan kısımla 120 kilogram, sil ve çamıncaibaret olduğu görüldü.

1.3 : Saman ve kıl görüldü (Örnek esas miktardaydı.)

1.4 : Çok miktarda silis ve kireçten ibaret olup içinde silis, tuğla ve az miktarda saman görüldü.

1.5 : Tuğla, saman, çam kıl ve taş parçaları görüldü.

1.6 : Silis, taş, fosil ve saman gözlendi.

Yapılan elek testi sonucunda agrega dağılımlarına göre dizilen örnekler arasındaki benzerlik:

10 U'da S1, 1 ile S3 benzer

S12 ile S2 benzer

10 U'da S1,1 , S3, S4 benzer

15 U'da S1,1 , S1,3'e benzer

15 U'da S1,3, S3 ve S4 benzer

Agrega dağılımlarına göre çizilen grafikten elde edilen sonuçlara göre S1,1, S3, ve S4 aynı döneme ait olabilirler. S13 ise ayrı bir döneme aittir. S1, 2 ve S2 alçı yüzdesi fazla olduğu için yeni bir döneme aittir.

S1, 2 ve S2 haricindekilerde beyaz ve kırmızı horasan harcı kullanılmıştır.

BOYA ANALİZLERİ VE SONUÇLARI :

Koyu Yeşil	I
Açık Yeşil	II
Altın Sarı	III
Yeşil	IV
Sarı	V

Renkli numunedan alınan ince kesitin incelenmesi :

Yapılan ince kesit sonucunda 5 kat boya olduğu tespit edildi. Bunlardan dışa doğru sarı, yeşil, altın rengi, açık yeşil, koyu yeşil boyaların sıralanışı sarı ve yeşil boyanın üzerinde daha ince bir katman geçirdiğini belgeleyen sıvalı bir kısım mevcuttur. Diğer taraftan diğer boyalı kısımlar vardır.

Boya Analizi : Sarı renkli boyalı kısımdan alınan numune üzerinde yapılan deneyde demir bulunmuştur. Bu demirin nereden gelebileceği araştırıldı. Ve ince kesitin incelenmesi sırasında demir oksit'in varlığı görüldü. Bu da bize bu boyanın beyaz olduğunu ve alttaki demir oksitlerle sararmış olabileceğini düşündürdü.

Yeşil renkli boyalı kısımdan alınan numune üzerinde civa, krom ve kurşun testleri yapıldı ve bu elementlerin varlığı tespit edildi. Ayrıca yeşil boyalarda mavi testi yapıldı, ve mavi renge rastlanmadı.

- Altın renkli boyalı kısımdan alınan numune üzerinde altın'ın varlığı araştırıldı. Fakat Altın'a rastlanmadı.
- Sonraki 2 katmanda bulunan yeşil renk için gerekli olan tüm testler yapıldı.

SONUÇLAR : Alınan numune sayılarının az olması ve sistematik olarak alınması bizi kesin bir sonuca götürememektedir. Fakat bu numuneler üzerine yapılan harç analizleri sonucunda bazı harçların ve sıvaların özgün olduğu bazılarının ise özgün, olmadığı anlaşılmıştır. Boya testleri sonucunda ise binanın birkaç kez restorasyon geçirdiği bunun yanı sıra eskiden mavi cami olarak anılan camide mavi renge rastlanamamıştır.

YERİNE KÖRÜK
SAYI: 10/12